SVAZEK TŘETÍ.

NÁRODOPISNÝ SBORNÍK

ČESKOSLOVANSKÝ.

VYDÁVÁ

NÁRODOPISNÁ SPOLEČNOST ČESKOSLOVANSKÁ

A

NÁRODOPISNÉ MUSEUM ČESKOSLOVANSKÉ.

REDAKTOR

PROF. DR. FRANTIŠEK PASTRNEK.

V PRAZE 1898.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKL ALOIS WIESNER.

O některých knížkách lidového čtení.

Napsal H. Máchal.

Knížky, které tvořily a v odlehlejších koutech naší vlasti dosud tvoří oblíbený předmět lidové četby, jsou v mnohém ohledu zajímavé. Z nich možno předně poznati, jakého druhu čtení zamlouvalo se zvláště našemu lidu, a jaký byl tedy jeho literární vkus. Za druhé jsou tyto knížky větším dílem přežitkem starší kultury jako národní pohádky, pověsti, písně a pověry, ale ježto v četných tiscích z různých dob se zachovaly, lze s větší určitostí a přesností stanoviti, kde byla jejich kolébka, jak se šířily, stěhovaly a domácímu vkusu přispůsobovaly. Není pochyby, že výsledků zjednaných studiem těchto knižných látek bude lze s prospěchem užiti také při studiu národních pohádek. Konečně myslím, že se vysvětlí knížkami těmito vznik mnohých lidových pohádek, které dosud za plod čistě prostonárodní a domácí se pokládají, a ukáže se, jak rozmanité látky báchorkové cestou knižnou v lid vnikaly a jím osvojeny byvše v duchu národním byly dále vzdělávány.

Drobným příspěvkem k studiu lidových knížek našich, jimž u nás až na malé výjimky nebyla věnována dosud patřičná pozornost, jsou tyto řádky, v nichž dotkneme se aspoň některých zajímavých stránek jejich. Bedlivější srovnání jich s tím druhem slovesným, pro nějž na konci středověku ustálil se název »román«, poučuje nás, že jsou v těsném spojení s vývojem evropské tvorby románové a ukazují rozmanité stupně, po nichž tento druh slovesný postupoval. Užijeme tedy obecného rozvoje starší románové literatury v Evropě jako rámce, do něhož vložíme stručné úvahy o některých lidových knížkách našich. Výběr těchto knížek není nahodilý, nýbrž přihlíženo k tomu, aby pokud možno zastoupeny byly význačnější kulturní vrstvy starší románové tvorby evropské, pokud vešly v českou literaturu.

I.

Jdeme-li po stopách románu, nalézáme, že již v pozdější literatuře řecké se objevují slovesné plody, které můžeme dobře v obor románu pojmouti.*) Řeckého románu ujali se jednak Římané, jinak Byzantinci, kteří jej dále vzdělávali. Ale teprve když povídkové látky, jež byly podkladem děje v románech, proniknuty byly duchem křesťanství, začal tento druh slovesný utěšeněji zkvétati.**) Z této nejstarší vrstvy románové literatury středověké, která se zakládá na románu byzantsko-řeckém v rytířský háv středověký přestrojeném, zachovaly se u nás dosti četné literární památky jako Kronika o Alexandrovi Velikém, Kronika Trojanská, Román o Apollonovi králi Tyrském a z části i Kronika o Bruncvíkovi; některé z nich byly dlouho oblíbeným čtením našeho lidu, jak četné tisky ještě z našeho století ukazují, ale ježto o nich s dostatek promluveno v osobitých rozpravách, pomineme jich.

Vedle rytířských románů středověkých rozlétly se záhy po celé Evropě sbírky kratších povídek, z nichž největšího rozšíření dostalo se sborníku řečenému »Gesta Romanorum« a »Kronice o sedmi mudrcích«.

Kodifikace sborníku povídek »Gesta Romanorum« klade se do polovice XIII. st. V prvotní osnovu jeho pojaty byly bez pochyby anekdotické příběhy z římské historie; odtud povstal také název sbírky, který se zachoval i potom, když obsah jejich se změnil a do prvotní osnovy vešly povídkové živly z Moralitates Roberta Holkota († 1349), z Declamationes Senecae cum moralitatibus, z Kroniky o sedmi mudrcích, Životů svatých a j.***) Do literatury české vnikla asi již v st. XIV. a to bez pochyby buď dle nějaké dosud neznámé předlohy latinské, která byla pramenem také pro Gesta německá, nebo spíše, jak Ptaszicki se domnívá, překladatel český měl vedle originálu latinského i překlad německý.†) Jednotlivé povídky z Gest pojímány byly v poetické a prosaické plody staročeské, jak svědčí sbírka 35 krátkých povídek v rukopise Olomou-

---

*) O řeckém románu psali zvláště: B. Erdmannsdörfer, Das Zeitalter der Novelle in Hellas. Berlin 1870; E. Rohde, Der griechische Roman und seine Vorläufer. Leipzig 1876; srv. též A. Veselovskij, Изъ исторіи романа и повѣсти (Сборникъ Отд. рус. яз. и словес. XL (1886) a XLIV (1888). F Bobertag (Geschichte des Romans und der ihm verwandten Dichtungsgattungen in Deutschland. Berlin 1881 I. str. 31 a d.) neprávem vylučuje řecké plody výpravné prosy z oboru románu.

**) Srv. John Dunlop's Geschichte der Prosadichtungen oder Geschichte der Romane, Novellen, Märchen u. s. w. von Felix Liebrecht. Berlin 1851 str. VIII a d.

***) A. Veselovskij, Исторія русской словесности A. Галахова (3. vyd.) I. str. 434. Moskva 1884.

†) Истор. Обозрѣніе 1893 VI. — Staročeská Gesta Romanorum, vydal J. V. Novák. Praha 1895. (Sbírka pramenů vyd. III. třída Čes. Akad. sk. I, ř. 2., č. 2.)

ckém z r. 1482, kterou J. Jireček nesprávně Gesty nazývá, satira »Desatero kázanie božie,« »Satiry o řemeslnících«, Kronika Hájkova, »Vrtkavé štěstí« od Václ. Dobřenského (z r. 1583) a Lomnického »Kupidova střela«.*) Osobitě opisován a jako lidová knížka často vytištěn příběh o Jovianovi císaři římském, o němž v rkp. mus. poznamenáno »velmě pěkný«. Tištěná kronika přilehá těsně k textu českých Gest a byla z nich s malými jen změnami vytažena.

Nás zajímati bude jiná lidová knížka, která vešla sice mnohem později v písemnictví naše, ale v poslední řadě na Gestech se zakládá. Jest to »Velice pěkná historie o hraběti Jindřichovi, kterýžto dvakrát od smrti přepodivně vysvobozen a posledně císaře Konráda zetěm učiněn byl.« Tak zní titul ve vydání z roku 1775 v Olomouci u Josefy Hirnlovy. Jungmann (Hist. lit. čes.) uvádí povídku tuto dvakráte; jednou (str. 67) zmiňuje se o ní v od. III., kdež pojednává o literatuře české v letech 1410—1526, po druhé na str. 421 v od. VI (po r. 1774). Po každé cituje ji s titulem »Historie o hraběti Jindřichovi a synu jeho, kterýžto dvakrát přepodivně od smrti osvobozen byl.« Titul tento není správný, má zníti tak, jak výše uvedeno; rovněž také rok vydání v Olomouci 1757 jest asi chybný místo 1775.**) Další tisky jsou z r. 1801 a 1805 na Horách Kutných, 1811 v Litomyšli, 1863 v Jindř. Hradci, 1875 v Uher. Skalici, 1880 v Litomyšli.

Obsah poutavé povídky této jest následující. Leopold hrabě ze Švábské země, aneb jak někteří praví, Pfalchrabě z Bavor, hledal rebelii pozdvihnouti proti císaři říšskému Konrádu II. Vyzvěděv však, že jeho zrada jest pronesena, utekl se svou manželkou do jednoho pustého lesu, kdež sobě vystavěl barák ze stromových větví a ze spadlých listů postel sobě spůsobil. Na místě chleba musil jísti kořínky lesní a se studenou vodou se spokojit. Byv dříve marný, ctižádostivý a světu celý oddaný pán, začal pravé pokání za své hříchy konati a spasení svého vyhledávati. Kdysi císař Konrád na lovu pustil se za překrásnou laní a oddáliv se od družiny, připadl na boudu aneb barák, v kterém hrabě Leopold nuzně přebýval. Hrabě a jeho manželka ho poznali, ale bída a nouze tak je změnila, že sami od císaře nebyli poznáni. I přijali císaře ve vší úctě a zdvořilosti. Hraběnka jsouc těžkého života porodila té noci syna. Jakmile se to dítě narodilo, hlas se ozval z nebe řkoucí: »O císaři! to dítě má býti tvůj zet a dědic!« Hlas tento se opakoval třikráte. Císař byl všecek uděšen a ráno poděkovav svému hospodáři, troubil na svou loveckou trubičku, až družina ho uslyšela. Císař poručil potom služebníkům, by dítě to od rodičů si vyžádali a potají je zabili, jemu pak

*) J. Jireček, Čas. Mus. 1862. 364—9.

**) Doucha, Knihopis. slovník str. 61 rok sice uvádí správně 1775, ale chybný titul ponechal. Spiess (Světozor 1869 str. 3) cituje nesprávně rok i titul.

srdce z tělíčka na znamení, že vyplnili rozkaz jeho, přinesli. Služebníci dle poručení dítě odnesli do lesa. Když je chtěli zabiti, to milé dítě roztáhlo své obě ručičky a objalo je okolo krku. Byli jeho přítulností tak dojati, že nemohli se odhodlati, aby je zabili. Tu spatřili mysliveckého chrta, který nesl ve své tlamě velikého zajíce, jejž před nohy jejich položil. Pokládajíce to za pokyn prozřetelnosti, položili dítě do svázaných větví na stromě jako do kolébky a císaři předložili teplé srdce ze zajíce. Opuštěné dítě kníže Arnošt našel a přijav je s vůlí manželčinou za své, nazval je Jindřichem. Stalo se, že když Jindřich dospěl v jinocha, císař navštívil knížete Arnošta a z vnuknutí ďábelského tušil v něm ono dítě, které mělo se státi jeho zetem. I poslal ho k své paní do Achu se psaním, v němž nařizoval: »Jak brzo tento mládenec k vám přijde, ó císařovno, tak dejte jej ihned po tajmo zabiti, tak jak vám milý váš život jest.« Avšak když Jindřich ve Špýru odpočíval, tamní děkan ze zvědavosti, co císař císařové píše, otevřel psaní, rozkaz o zabití vyškrabal a napsal místo toho: »abyste jemu naši dceru za manželku daly.« Císařová obdrževši tento list, Jindřicha hned s princeznou oženila. Císař vrátiv se rozhněval se velice, ale když císařová ukázala mu vlastní jeho list, viděl v tom prst Boží a smířil se s ním. Pátraje pak po rodičích jeho nalezl, že otec jeho je hrabě Leopold, jemuž odpustil také provinění. Na tom místě, kde hrabě Leopold v černém lese 15 let jako nějaký poustevník přebýval, dal postaviti prostranný klášter s chrámem Božím. Povídka se končí naučením, jak podivní jsou soudové Boží a kterak nikdo jim odporovat nemůže, nebo co Bůh od věčnosti předsevzal, to musí časem vyplněno býti, byť i se celý svět naproti tomu postavil.

Srovnáme-li s tím vypravování v českých Gestech (Novák str. 48 až 53, 186-189), poznáme, že osnova v lidové knížce a českém textu Gest jest stejná, toliko jednotlivosti jsou odchylné na př. panovník sluje v Gestech Hanibal, sluhové přinesou císaři srdce z prasátka, psaní zamění nějaký rytíř a p.*). Kdežto s versí v českých Gestech shoduje se úplně vypravování v Gestech německých (vyd. Keller str. 59), Gesta latinská (vyd. Oesterley str. 315) mají zase mnohé shodné črty s knížkou naší; vyskytují se tu všecka tři jména: panovník Conradus, hrabě Leopoldus a syn jeho Henricus, sluhové přinesou srdce ze zajíce a list změní kněz (sacerdos). Avšak vypravování v Gestech latinských jest mnohem kratší a stručnější, takže nelze povídku naši ani přímo z českých Gest ani z latinských odvozovati. V tisku v Jindř. Hradci u Landfrassa na konci

*) Této verse z Gest českých použil Vác. Dobřenský (Vrtkavé štěstí v Praze 1583; nově vydané od V. R. Štěpána v Praze 1824 str. 97—109) k povídce »Příběh o císaři Gorgoniusovi, kterýž toho potvrzuje, že uložení Boží nazpátek kráčeti nemůže.« Ale jsou také některé odchylky, tak že nelze říci, že Dobřenský měl ten text český před sebou, který se nám rukopisně zachoval.

poznamenán sice jako pramen: Stengelius de Divinis Iudiciis t. I. c. 28, ale shoda historie o Jindřichovi s vypravováním jesuity Jiřího Stengelia (Opus de iudiciis divinis, quae deus in hoc mundo exercet. Ingolstadii 1651 p. 274 a d.) není přece úplná. Jiný pramen české povídky udán je ve vydání z r. 1875 v Skalici, kdež na konci se čte: »Vytažená z historické knihy P. Martina z Kochem řádu kapucynského, vytištěné v Delingu u Jana Bernkarda l. P. 1694.« A skutečně lidová knížka česká o Jindřichovi jest prostým překladem povídky »Die wunderliche Urtheil Gottes erscheinen in dem Grafen Henrico, welcher zweymal von dem Tod erlöst und endlich dess Kaysers Eydam worden« obsažené v »Auszerlesenes History — Buch beschrieben durch P. Martinum von Cochem Capuciner Ordens t. I. č. 6 str. 288 a d. Dillingen 1692.« Martin Kochem uvádí pak jako svůj pramen Stengelia (odtud to přejato do tisku v Jindř. Hradci), a ten zase čerpal z Gottfrieda Viterbienského a jiných autorů, jež výslovně jmenuje. Ale všecky tyto verse spočívají na Gestech jako na společné předloze. Ježto povídka česká jeví se pouze jako překlad z Kochema, Jungmann nesprávně ji klade již do doby od r. 1410—1526, právem patří teprve do 18. st.

V některých tiscích českých před prosaické vypravování je položen veršovaný »vejtah z historie« začínající takto:

Konrád císař toho jména druhý,
Ačkoliv byl pán velice maudrý,
Však přísný a vysokomyslný,
Ano: proti Bohu byl jest spurný atd.

Jest to zajímavá ukázka veršovnictví českého z XVIII. st., u Kochema takového veršovaného výtahu nenalézáme.

Kromě této verse knižné, jejíž původ je přesně stanoven, tatáž látka vnikla ještě jinou cestou, která je nám méně známa, v majetek našeho lidu, jak ukazují národní pohádky. V sbírce z Radostova (str. 281—291) přichází verse prostá. K chudému nádeníku, jehož žena dostala se právě do kouta, dva šediví dědoušková zavítali a byli kmotry novorozeňátku. První dal mu do vínku truhlici plnou obilí, druhý přislíbil mu dceru nejbohatšího kupce za manželku. Kupec se to dověděl a vyžádav si dítě na vychování, pustil je v truhlici po řece. Připlulo k mlýnu, kdež se ho mlynář ujal a přijal za vlastní. Když hoch vyrostl, byl tak důvtipný, že si o něm daleko široko lidé povídali. Zvěděl to opět ten bohatý kupec, koupil od mlynáře obilí a poslal synka jeho domů pro peníze. Při tom napsal ženě list, aby ho hned dala usmrtit. Na cestě šedivý dědeček, jeho kmotr, se k němu přitočil, rozpečeti. psaní, dal mu je přečísti a potom stejnou rukou psaní změnil. Kupcová dle znění listu oženila posla se svou dcerou. Kupec vrátiv se velice se rozhněval, ale když mu žena ukázala psaní, smířil se se souzeným zetem. Po čase kupec poslal také pro rodiče zetovy, načež bylo teprve rado-

vání. Třeba přiznati, že pohádka lidová po skladbě a úpravě své daleko zůstává za versí knižnou, jak se vypravuje v Gestech.*) Mnohem půvabnější jest kombinovaná pohádka česká (Erben str. 1—7) a slovenská (Dobšinský II. str. 50—59), kdež k této látce připojena jiná o reku, jenž poslán byl pro tři zlaté vlasy Děda-Vševěda (slov. Vratka). První část tlumočí věrně v duchu prostonárodním osnovu ve versi knižné (Gestech) obsaženou. Král pustil se na honu za jelenem, zabloudil, našel na mýtině chalupu, kde zůstával uhlíř. Ten uložil ho na půdu na seno. O půl noci narodil se uhlířce synáček. Král skulinou spatřil tři staré babičky, které dítěti usuzovaly. Třetí určila mu dceru královu za ženu. Ráno král vyžádal si synáčka a poručil sluhovi, aby ho v košíku hodil do řeky. Našel ho rybář a vychoval. Kdysi král vešel k rybáři a poznal nezvaného zeta. Poslal ho s psaním ku králové, cestou babička psaní změnila, a osud se vyplnil. Dále se vypravuje, jak rek poslán byl pro zlaté vlasy, aby si nevěsty zasloužil.**) Jak pohádka s látkou jednoduchou, tak i kombinovaná má své četné družky v lidové literatuře evropské i asijské.***) Verse prostá mohla sice prostřednictvím literatury knižné vniknouti v náš lid, ale o versi kombinované nelze to předpokládati. Dvojím proudem po mém mínění vcházely rozmanité látky pohádkové do vědomí lidu: předně prostřednictvím knížek upravovaných pro lid, za druhé ústně. Verse složená vnikla k nám asi ústní tradicí.

II.

Snad ještě oblíbenější než Gesta Romanorum byla »Kronika o sedmi mudrcích«. Sbírka povídek v ní obsažených předpokládá nějaký indský originál, který se sice zřejmě nezachoval, ale o existenci jeho zmiňují se stará svědectví, a předpokládají jej překlady a vzdělání

---

*) Zdá se mi, že tato verse vnikla v tradici lidovou teprve vlivem lidové knížky »Rybrcol na Krkonošských horách. nebo Zaklený a wyswobozený Prync. Stará smyšlená hystorye.« V Praze 1794.

**) Verse u Malého str. 68—77 a Dobšinského II. 3—12 jsou již valně změněny. Jiné pohádky vypravují pouze druhou část; srv. V. Tille, Národopis. Sborník I. 43—44.

***) Srv. Veselovskij, Constantin'sche Sagen v Russ. Revue 1875 VI. 178 až 208, Le dit de l'empereur Constant v Romania 1877 n. 22; M. Dragomanov, Славянскитѣ сказания за рожденнето на Константина Великий в Сборн. за нар. умотвор. II. 131—184, III. 206—246; N. Sumcov, Современная малорус. этнографія I. 101—2; Grimm, Kinder u. Hausmärchen (Reclam. III. 61—3); Köhler, Jahrb. f rom. u. engl. Literatur VIII. 268, Zeitschrift f. rom. Philologie II. 180, Arch. f. slav. Phil. II. 74; J. Hanuš, O method. výkladu pověstí slov. vůbec a výkladu pověsti: Tři zlaté vlasy Děda-Vševěda zvlášť atd. v Praze 1862; V. Tille, Listy fil. XIV. 460, XV. 380; O bohat. epose slov. 77—81; J. Polívka, Čas. Mus. 1895, 357 a j.

v perské a arabské literatuře, jež vážily látku svých povídek hlavně z Indie. V XI. st. sborník ten přeložen byl do řečtiny s titulem »Syntipas«, — což odpovídá jménu Sendabad, jak slul domnělý indský jeho skladatel, — v XII. neb XIII. st. do hebrejštiny. Na západě vnikl v literární majetek také již asi v XII. st., ježto román na něm založený Jean dé Haute-Seille spadá do XII. st. a na poč. XIII. st. byl vzdělán Herbersem ve francouzských verších s titulem »Dolopathos«. Jakými cestami se dále v literaturách evropských šířil, nebylo dosud dostatečně vyjasněno, ač přečetní literární historikové se jím zabývali, ale jaké populárnosti v středověku se těšil, vysvítá z hojných překladů: latinských, francouzských, italských, katalonského, španělského, anglických, walleského, německých, hollandského, islandského, švédského, dánského, českého, polského, ruského, uherského, armenského a j.*)

Nejstarší verse česká nalézá se v čes. Gestech Romanorum, kdež kromě úvodní povídky o výchově Diokleciána u sedmi mudrců a o úkladě zrádné macechy přichází 10 povídek (ne jak Murko tvrdí, jen 9). Starší tisky jsou dva známy; asi z poč. XVI. st. (v Plzni 1502?) (Nebeský v Č. Mus. 1847 II. 355 a d.) a z r. 1590 v Praze (Murko l. c. str. 19), oba přimykají se těsně k západoevropské skupině kroniky o sedmi mudrcích, obsahujíce kromě rámcového vypravování 15 povídek. Jinou versi uvádí Jungmann (Hist. lit. čes. str. 143 č. 269) a klade ji do XVI.—XVII. st.; zdá se, že tato verse totožná jest s novějšími tisky v Uher. Skalici. Nové vzdělání obecné verse záp. evropské pořídil V. R. Kramérius.

V obecné redakci západoevropské skupiny kroniky této vyskytuje se povídka, kterou sám cařevic vypravuje; povídka tato (v lat. textech nadepsaná »vaticinium«) rozšířila se u nás jako oblíbená lidová knížka. Vydání z r. 1773 v Olomouci má nadpis: »Kronika utěšená a kratochvilná o jednom znamenitém rytíři jménem Alexandrovi, jak veliká nebezpečenství měl na moři příčinou otce svého. Všem mládencům poctivým čísti užitečná a prospěšná. Jungmann (str. 142 č. 251) uvádí už tisk z r. 1565. Tatáž povídka vyšla v Hoře Kutné u Jiřího Kyncla (ok. r. 1736) ve spojení s kronikou o Petrovi králi Aragonském s titulem: »Dvě kroniky, první o Alexandrovi a Ludvíkovi, tovaryších sobě vždycky věrných a v obličeji velmi též podobných, druhá: O Petrovi králi Aragonském.«**) Novější

*) A. Veselovskij, Исторія рус. словесности Галахова I. 1. str. 440; M. Murko Sitzungsber. d. Wiener Akademie, phil. hist. Cl. CXXII. 1890.

**) Srv. Jungmann str. 66 č. 100. Jungmann patrně nevěděl, že kronika o Alexandrovi, o níž se zmiňuje na str. 142 č. 251, jest totožná s kronikou o Alexandrovi a Ludvíkovi, kterou tuto jmenuje. Rovněž tak cituje nesprávně titul vyd. z r. 1773 v Olomouci: »Kroniky dvě, o Jovianovi císaři Římském O Alexandrovi a Ludvíkovi tovaryších jeho« (str. 67). Tento chybný citát opakuje Nebeský (Literatura lidu v Č. Mus. 1847, 366), Doucha (Knihop. slov. str. 117) a Murko (l. c. p. 27), který

tisky kroniky o Alexandrovi jsou z r. 1858, b. r. (1864) v Jindř. Hradci a z r. 1877 v Uherské Skalici.

Obsah je dosti poutavý. Byl jeden rytíř, který měl jedinkého syna, jemužto říkali Alexander. I dal ho jednomu mistru do daleké krajiny, aby ho učil moudrosti; pacholátko to bylo vtipné a v umění velmi prospívalo. A když sedm let při mistru bylo, otec povolal je domů a měl z něho velikou radost. Jednou slavík přiletěl na okno a začal sladce zpívati. Synek Alexander se přiznal, že zpěvu tomu rozumí, a vyzván byv od otce, takto jej vyložil. Slavík zpívá, »že já budu tak velikým pánem, že mne všichni budou ctíti, a zvláště otec můj, jenž mi bude měděnici s vodou držeti, abych se umýval, a matka má ručník, abych se utíral.« Otec se rozhněval a vrhl syna do moře. Alexander uměje plovati, zachránil se na jeden ostrov, odkudž se dostal po korábě do dalekých vlastí a byl prodán jednomu knížeti v Aegyptě, který si ho velmi zamiloval. Stalo se, že král té země svolal obecný sněm a tázal se shromážděného panstva, zdali by mu někdo mohl vyložiti, co znamená krákání tří krkavců, kteří ho všudy pronásledují. Nikdo nevěděl rady, až Alexander, který se svým pánem byl přítomen, tomuto oznámil, že by to vyložil. Kníže uvedl ho tedy před krále, kdež Alexander skřek krkavců takto vyložil. Když dva z těchto krkavců zplodili toho třetího, byl v zemi naší veliký hlad. Tehdy samice opustila své mládě, ale krkavec je živil, dokud nemohlo samo létati. Když hlad pominul, samice se vrátila a chce si krkavče vzíti; samec jí ho však nechce vydati. Nyní žádají, aby je král rozsoudil. Král přiřkl podle práva mládě samci. Za odměnu byl Alexander zasnouben s dcerou krále, který mu slíbil po své smrti celé království. Pro jeho ctnostné mravy a statečnost každý ho miloval.

Za čas Alexander odejel na dvůr slavného císaře Tita, který všecky císaře a krále v bohatství převyšoval, aby se tam ještě více moudrosti a mravům přiučil; císař mu svěřil úřad truksasa. Brzy po té přijel na císařský dvůr Ludvík, syn krále franckého, a stal se šenkem. Oba, Alexander i Ludvík, byli sobě v tváři, mravích i ve všech činech svých tak podobni, že druh od druha nemohl býti rozeznán, oba pak sebe velice milovali. Ludvík zamiloval se však do dcery císařovy Florentýny, která spíše Alexandrovi byla nakloněna, takže z veliké lásky až onemocněl. Alexander obstaral pro Florentýnu rozmanité dary vzácné (sukni všecku perlami vykrumplovanou, drahou korunu a drahocenný pás) a odevzdal jí je jménem Ludvíkovým, přemlouvaje ji, aby lásku svou Ludvíkov

---

z okolnosti, že Alexander a Ludvík jmenují se tovaryši Jovianovi, odvozuje lichý důsledek. Správně titul má zníti: »Kroniky dvě o Jovianovi cís. řím. a o jeho divných příbězích. O Alexandrovi a Ludvíkovi tovaryších sobě věrných a v obličeji podobných.« Jsou tu totiž vytištěny dvě kroniky zároveň, z nichž druhá má pak ještě zvláštní titul, jak výše do slova byl uveden.

věnovala. Podařilo se mu to, načež byl věrným strážcem jejich lásky. Za tím Alexander dostal listy z Aegypta, že nastávající jeho tchán zemřel. Ihned se vybral do Aegypta, aby se uvázal v království a vzal za ženu dceru zemřelého krále. Místo Alexandrovo na císařském dvoře dostal pak Kvido španělský, jenž vypátrav tajnou lásku mezi Ludvíkem a Florentýnou, oznámil vše císaři; Ludvík měl se pak s Kvidonem bíti, ale maje sám hrozný strach k radě Florentýny odejel tajně k Alexandrovi, žádaje ho, aby zaň souboj podstoupil. Alexander maje se právě ženiti, svolil s výminkou, že Ludvík zatím zastávati bude jeho místo, ale po sňatku nevěsty se nedotkne. Alexander v krutém boji, jenž trval od jitra do nešporů, sťal Kvidonovi hlavu, Ludvík pak oženil se s princeznou, ale když spolu šli na lože, položil mezi sebe a nevěstu meč, aby tělo těla se nedotýkalo. Potom se oba přátele vrátili každý na své místo. Avšak nevěsta z této nevšímavosti velice se rozhněvala a nepoznavši záměny, když se pravý její manžel vrátil, umínila si s rytířem, kterého si zamilovala, Alexandra otráviti Jed ho sice neusmrtil, byl však příčinou malomocenství, jímž Alexander jsa stížen, byl vyhnán z království, a nevěrná žena jeho s cizoložným rytířem kralovala. Alexander od všech opuštěn vyhledal přítele svého Ludvíka, jenž po smrti Titově pojal Florentýnu za ženu a stal se císařem římským, a ten nemoha jinak Alexandra z malomocenství vyhojiti, neostýchal se z lásky k příteli vlastní rukou zabiti své dva syny, v jichž krvi Alexander se umyl a malomocenství pozbyl. Obě děti však zase oživly a jen okolo krku měly na památku zlatou obroučku. Po té Alexander s Ludvíkem vytáhli do Aegypta, kdež královnu s cizoložným rytířem upálili, a Alexander uvázav se v království, vzal si sestru Ludvíkovu za ženu. Potom Alexander vzkázal otci svému, že král aegyptský ho navštíví. Otec byl návštěvou tak poctěn, že neznaje syna svého, držel mu měděnici k umytí, a matka podala mu ručník k utření. Tak splnilo se, co bylo osudem určeno, a Alexander dal se jim poznati.

Zdali toto zvláštní vydání povídky o Alexandrovi bylo prostě z českého vzdělání kroniky o sedmi mudrcích vyňato, nemohl jsem dosud přesně stanoviti, ježto žádný starší výtisk Sedmi mudrců nenalézá se ve veřejných knihovnách pražských. K obsahu povídky cařevice v sedmi mudrcích, jak jej Nebeský (Č. Mus. 1847 str. 366—7) podává, přilehá sice těsně, ale v některých udajích se jeví přece zas úchylky, ovšem rázu podřízeného, které mohly povstati, když povídka ze Sedmi mudrců byla vyňata a ve zvláštní otisk zredigována.*)

*) Murko (l. c. str. 18) vyslovil sice domněnku, že Nebeský nepodává obsah povídky cařevice dle vlastního textu v Kronice, nýbrž snad dle separátního vydání v knížce lidové, ale domněnka ta je lichá, neboť lidová knížka liší se právě v těch částech, na něž Murko odkazuje, nejvíce od obsahu Nebeského. Že Nebeský lidové knížky v rukou neměl, tomu zdá se nasvědčovati chybný titul její, jejž dle Jungmanna opakuje.

Povídka cařevice vyskytuje se v západoevropské skupině Sedmi mudrců ve dvou redakcích: krátké a kombinované. V krátké se vypravuje stručně to, co jest obsaženo v první části povídky o Alexandrovi a Ludvíkovi až tam, jak Alexander vyloživ skřek krkavců dostal dceru královu za ženu. Končí se pak vyplněním věštby ve zpěvu ptačím obsažené. V redakci kombinované, k níž patří i česká, připojena je k tomu ještě jiná látka, totiž o věrném přátelství Alexandra a Ludvíka, jak bylo výše vypravováno. Při tom vyplnění věštby položeno až na konec. Obě tyto látky, z nichž kombinovaná redakce vzešla, vypravují se ojediněle v četných pohádkách a vešly také v osnovu národních písní.*)

V národní tradici české nemáme sice takové pohádky, kterou bychom mohli za přímý reflex lidové knížky o Alexandrovi a Ludvíkovi pokládati, ale za to nalézáme obě látky v ní spojené v osobitých pohádkách. Pohádka z Rychnovska (Poh. a pov. našeho lidu vyd. Slavie. V Praze 1882 č. 18 42—44) kryje se těsně s první částí lidové knížky a mohla dle ní povstati. Sedlák měl vtipného syna Jana a proto ho dal na studie. Když se domů vrátil, rodiče měli z něho velikou radost; otec s ním šel jednou lesem a slyše zpěv krásného ptáka, žádal, aby mu pověděl, co zpívá. Syn se zdráhal, ale když otec stál na svém, řekl: »Ten ptáček povídá, že budu jednou velkým pánem, a ty že mi budeš vodu na ruce líť a že se budu umývať a matka ručník držeť, abych se utřel.« Tatík se naň rozhněval a vyhnal ho z domu. Přišel k hospodskému, který ho zdarma pohostil a potom dovedl ho ku hraběti, zdali by ho nepřijal do služby. Hraběti se Janek zalíbil, a nechal si ho. Za krátký čas dal král v té zemi rozhlásiti, aby se dostavil ten, kdo by rozuměl, co ptáci zpívají. Hrabě jel tedy s Jankem ku králi, který vyzval Janka, aby mu vyložil, co tři krkavci škrhotají. Janek pravil: »Tito tři krkavci jsou rodina a sice ten jeden je sám krkavec, ten druhý je krkavče a ten třetí, to je krkavice, a ti se mezi sebou hádají. Tato krkavice, když se to krkavče narodilo, zanechala ho a ulítla, a krkavec musel je ošetřovať a nyní se o ně hádají, čí má být. Tedy chtějí, abys je rozsoudil.« Král přisoudil krkavče krkavci, který je vyživil. Král si Jeníka zamiloval a nechal ho u sebe. Potom mu dal půl království a vybral mu krásnou princeznu za manželku. Jeník jel s králem k svým rodičům, a proroctví ptáka se vyplnilo.

---

*) Srv. J. Ždanov, Повѣсть объ Александрѣ и Людовикѣ и былина: Нерассказанный сонъ. Журналъ Мин. Нар. Просв. č. 294. 62—102. Doklady k první části str. 85—102 lze doplniti srv. Leskien-Brugmann str. 572; V. Tille, L. f. XIV. 464, XV. 378, Č. Lid VI. 419—420. Druhá látka známa je s dostatek z veršovaných i prosaických versí starofranc. o dvou věrných přátelích zvaných Amis a Amiles (Amicus a Amelius), z povídky Konrada z Würzburka »Engelhart und Engeltrut.« Speciální studie o této látce velmi hojné.

Látka obsažená v druhé části povídky vyskytuje se v našich pohádkách velmi hojně, ale nelze předpokládati, že by z této povídky vnikla v lid. Možno rozeznávati dvě hlavní verse. První dle pohádky u Radostova (str. 1—12) zní: Dva bratří, Jaromír a Jaroslav, podobní si jako vejce vejci, od nejútlejšího mládí upřímně se milovali. Jeli do světa a dostali od vlka, medvěda a lva každý po mláděti. Vysvobodili pomocí zvířat princeznu od draka, oba se do ní zamilovali, a prstenem rozhodnuto, že Jaroslav si ji má vzít za ženu. Jaromír odešel do světa, a když se s bratrem loučil, oba zabodli v lese do dubu své tesáky, aby podle nich poznali, zda který z nich bude nemocen nebo mrtev. Kdys Jaroslav vyjel si do lesa na hon, kdež stará baba ho i se zvířaty zkamenila. Jaromír vrátil se do krajiny, kde bratr jeho kraloval, a spatřiv bratrův tesák zrezavělý, spěchal do hradu, aby se po jeho osudu poptal. Všichni pokládali ho za Jaroslava, ani královna ho nepoznala. Nechtě se prozraditi šel s ní na lože, ale zarazil tesák mezi svým a jejím ložem. Ráno spěchal do lesa, kamž, jak zvěděl, bratr jeho odešel, setkal se též se starou babou a přinutil ji, aby mastí oživila bratra i zvířata. Cestou Jaromír vypravoval, jak všichni v hradě měli ho za bratra a jak s královnou byl nucen odebrat se do ložnice. Jaroslav hněvem se rozpálil a bratra tesákem probodl. Doma zvěděl o jeho věrnosti a pomazav ho mastí, kterou od baby dostal, přivedl ho opět k životu. Potom žili v bratrské svornosti, a Jaromír vzal si půvabnou princeznu sousedního krále za manželku.*) Ač ve versi této látka obsažená v povídce o Alexandrovi a Ludvíkovi místy jasně prokmitává, přece původem svým přimyká se k pohádkám německým (Grimm I. č. 60. 278—299 srv. III. 110—115 Reclam), v nichž pověst o Amicovi a Ameliovi spojena je s látkami jinými. V této kombinované úpravě látka tato vešla v majetek našeho lidu a to, jak mínim, ústní tradicí.

Obsah druhé verse (dle Nár. poh. a pov. vyd. Slavie II. 2. č. 8. 30—38) jest následující. Bezdětný král našel na břehu mořském v škatuli pachole, které s manželkou přijali za své a dali mu jméno Robert. Za rok královna porodila také syna, kterému říkali Rudolf. Když vyrostli, Rudolf uzřel v zapověděném pokoji obraz krásné Reginy a zamiloval se do ní. K radě stařeny vypravili se pro ni a hudbou vlákali ji na loď. Robert cestou vyslechl rozmluvu tří ptáků vykládajících o úkladech, jež jsou jim čarodějnicí nastrojeny. Nedbaje vlastního nebezpečí ochraňoval přítele svého a jeho nevěstu, byl však sám zajat a k smrti odsouzen. Před smrtí vyznal vše, načež zkameněl. Rudolf žil smutně s Reginou,

*) V mor. pohádce (Kulda I. 54. 285—290), po obsahu méně úplné, jest zajímavý počátek, neboť rekové nejsou bratří, nýbrž přátelé nadpřirozeně porozen z princezny a dcery měšťanské; srv. ještě Kulda III. č. 25. 178—198, IV. č. 13. 203—225; Václavek I. 30—40; Škultety-Dobšinský I. str. 1—12.

která mu porodila dvě děti. Ve snu se mu zjeví přítel a žádá, aby zabil oba synáčky, krví jejich ho pomazal, že obživne. Rudolf splnil přání přítelovo, a ten obživl. Když pak vešli do pokoje, našli obě děti živé, a tam, kde byly podřezány, měly zlaté pásky.*) Verse tato patří zase do skupiny pohádek, jež repraesentuje nejlépe německá »Der treue Johannes« (Grimm I. č. 6. 34—42, III. 20—24), o níž Grimm praví: »Es ist offenbar die Sage von den treuen Freunden, dem Amicus und Amelius.«**) Odvislost českých pohádek na německých jest tu zase patrná. Obě uvedené verse pohádek českých, ač látkou svou jsou příbuzny s lidovou knížkou o Alexandrovi a Ludvíkovi, nemohly povstati vlivem jejím, nýbrž kombinovaná úprava jejich svědčí o odvislosti jejich na podobných báchorkách německých.

III.

Uměleckou komposicí románovou tvorbu středověkou předčila nejvíce novella italská, která již v XIV. st. po obsahu i formě velice se zdokonalovala.***) Mistrem jejím stal se zejména Boccaccio, jehož novelly větším dílem prostřednictvím literatury německé dostaly se také do literatury naší. »Velmi pěkná nová kronika aneb historie vo veliké milosti knížete a krále Floria z Hispanii a jeho milé panně Biancefoře« zakládá se na italské novelle »Il Filocolo«, prvním to spisu mladého Boccaccia.†)

Povídka o Griseldě (Polívka, Dvě povídky v čes. lit. XV. stol. v Praze 1889) a kronika o Gviškardovi a Sigismundě (A. Truhlář v Čas. Mus. 1891 str. 426 a d.) vyplynuly různými cestami z Decameronu. Překlad 11 novell z Decameronu, připisovaný Hynkovi z Poděbrad, zachoval se rukopisně (Nebeský v Čas. Mus. 1848 I. 113 a d.).

Látkou i myšlenkou k Decameronu Boccacciovu přilehá lidová knížka česká »Kronika o Perytonovi měštěnínu římském a synu jeho Dyonydovi: kterak sobě po smrti otce svého velmi chudičkou manželku zvolil, jménem Brygidu, a jak jsou oba dva k rozloučení přišli.« Nejstarší známý tisk pochází

---

*) Srv. též Malý str. 78 - 96 a 97—111; Němcová, Slov. poh. I. 3—11, 83—92; u Dobšinského (VIII. 18—17) jest tímto druhem královičovým »mesiaček«.

**) Podrobný rozbor látky této podává R. Köhler, Aufsätze über Märchen und Volkslieder. Aus seinem handschriftl. Nachlass herausgegeben von J. Bolte und E. Schmidt. Berlin 1894; srv. recensi J. Polívky v Čas. Mus. 1895, 368.

***) Podmínky, jež v rozvoj italské novelly působily, vykládá Bobertag, Geschichte des Romans atd. I. 87—88.

†) Česká povídka jest překladem německého vzdělání vydaného r. 1500 v Metách, jak ukázal E. Hausknecht, Sammlung englischer Denkmäler Bd. 5: Floris and Blaunscheflur. Berlin 1885 str. 14 a d.

z r. 1697 v Praze, ale zdá se, že je to otisk starší povídky, kterou Jungmann (str. 142 č. 254) uvádí s titulem »Kronika o měšťěnínu Římském«, a která dovolena prodávati od biskupa Olomouckého již r. 1567. Další známé tisky jsou: z r. 1736 v Kutné Hoře, 1761 v Praze, 1770 a 1781 v Olomouci, 1812 v Litomyšli, 1874 v Uher. Skalici. Z toho viděti, jak horlivě u nás byla čtena.

Obsah její zní: Byl jest jeden měšťěnín v Římě velmi bohatý, Peryton jménem. Ten měl manželku krásnou a urozenou, jejížto jméno bylo Kleopátra. I přihodilo se, že umřela mu nejdříve manželka a po nedlouhém času synové a dcery až na syna prvorozeného Dyonyda. Přátelé otci sice radili, aby jmění své ještě za živobytí odevzdal Dyonydovi, avšak moudrý otec rady té neuposlechl, naopak se staral, aby syn jeho zvykl z mládí chudobě a prostému životu. Teprve před svou smrtí odkázal mu celé jmění a napomenul ho, aby, až bude chtít manželku pojíti, nehledal urozené, bohaté, hrdé, pyšné, ale poctivé a mravné, byť pak byla nejchudší. Nedaleko Říma bydlil v chaloupce chudičký člověk, jménem Micyus, ten jedinkou dceru měl Brygidu. Ta byla ani velmi škaredá, ani velmi pěkná, ale byla stydlivá, mravná a všech šlechetných obyčejů. Tuto dívku Dyonyd si oblíbil a za manželku pojal. Za čas Dyonyd po příkladě svého otce vypravil se s jinými ještě kupci na obchodní cestu do ciziny a své milé Brygidě zůstavil prsten svůj drahý a její z ruky vzal, napomínaje ji, by žádnému dokonale nevěřila než tomu jeho prstenu. Totéž napomenutí také Brygida opětovala. Na prvním noclehu soudruh jeho Kvirinus začal ho škádlit, že vzal ženu špatnou, chudou a lehkého rodu. Dyonyd se však zastal své ženy, velebě její poctivost a věrnost. Kvirinus založil se o celý svůj statek, že Brygidu do třetího dne poruší a zlíhá. Na znamení toho měl přinésti prsten, který Dyonyd své ženě při rozloučení dal. Dyonyd dal v sázku také celé své jmění. Kvirinus vrátil se hned do Říma, nakoupil drahých klenotův a k tomu vzal k sobě mnoho zlata, chtě Brygidu svésti. Ona však v jeho obličej »plynula« a klnouc mu z domu ho vyhnala. Opatřil si tedy prsten lstí. Podplatil babu, která ji hlídala, a ta v lázni, když Brygida se myla, prsten jí ukradla a Kvirinovi odevzdala. Tak Kvirín vyhrál sázku, a Dyonyd odevzdal mu všechen svůj statek. Dyonyd a Brygida, která nic zlého netušila, opustili Řím a přišli do hustého lesu na rozcestí, kdež Brygida manžela svého těšila slibujíc, že chce ho prací rukou svých do smrti živiti. On však to odmítl řka: »Teď touto cestou jdi na východ slunce, tam kde by ty mne do smrti nenašla, a přikazuji ť, aby se poctivě chovala; a já ť půjdu na západ, kde bych tebe do smrti neuhlídal, a chci se též do smrti poctivě chovati.« Když se rozešli, Brygida trpce naříkala a Boha o pomoc vzývala. Jdouc dále lesem, našla poustevníka, kterého o přispění žádala. Ten spatřiv hezkou ženu, myslil, že je to pokušení ďábelské, a zaklínal ji: »O ďáble chytrý, neoklamáš mne

v ženské osobě krásné, protož nepřistupuj příšero ke mně, ale jdi do horoucího pekla, kdež tobě náleží.« Když Brygida mu svůj osud vypověděla, dal se obměkčiti a pomohl jí k mužským šatům. Tak za mládence přestrojená dostala se pomocí poustevníkovou do města Egbathanys. Tam s jménem Kastulus vstoupila do učení mistra Phedra, který ji pilně literám učil. Když pak městský písař zemřel, Kastulus nastoupil na jeho úřad. I přihodilo se, že město Egbathanys sprotivilo se císaři svému Krethovi; ten vytáhl proti němu s velikým vojskem a chtěl je z gruntu všecko zkaziti a všechny lidi staré i mladé zmordovati. Tehdy Kastulus umínil si vyhledati císaře a prositi ho za milost. Císař zatím ujel do dalekých krajin, ale Kastulus s čtyřmi posly ho hledal. Když byli v zemi mouřenínské, roznemohl se jim vozka a zemřel. Těžko najali vozku jiného a ten je k císaři přivezl. Kastulus zjednal skutečně odpuštění od císaře pro Egbathanys, začež dostalo se mu veliké cti a váženosti. Vozka, jejž v mouřenínské zemi najal, myl mu kdysi nohy a vida u něho znamení nad kůtkem vyrostlé z vlasů, rozplakal se a vypravoval své osudy, z nichž Kastulus poznal, že je to vlastně Dyonyd, a od té doby choval se k němu přívětivě. Po čase jeli do Říma, kde Brygida dala se poznati, a Kvirinus nálezem soudu odsouzen, aby ho živého po ulicích městských vláčeli a kleštěmi rozpálenými maso a žíly na něm trhali. Také nevěrnou babu koněm smýkali a potom spálili. Dyonyd s Brygidou pak ve cti sestarali a dobrou pověst po sobě zůstaviwše, na onen svět se odebrali a odpočívají v pokoji.

Tutéž látku, která je v povídce české obsažena, vzdělal roztomilým spůsobem Boccaccio v Decameronu II. 9, kdež manžel sluje Bernabò Lomellin, kupec z Janova, žena jeho Ginevra (přestrojena v muže Sicurano) a svůdce Ambrogiulo z Piacence. Ač v jednotlivostech povídka o Perytonovi od novelly Boccacciovy značně se odchyluje, přece v hlavní osnově děje se s ní shoduje, tak že nemůže býti pochybnosti, že na ní se zakládá. Celý ráz povídky české svědčí o tom, že vzdělána byla nějakým mnichem, jenž měnil a škrtal vše, co se neshodovalo dle jeho mínění se smýšlením ryze náboženským a mravním. Proto vynechal na př. líčení, jak Ambrogiulo dal se ve skříni tajně dopraviti do ložnice Ginevry, a když spala, vypátral na těle jejím osudné znamení. Motivu toho užito opatrně teprve později, když Dyonyd myl Kastulovi nohy. Proto také zbožnému poustevníkovi přidělena hlavní zásluha při zachránění Brygidy. Křesťanská a mravní tendence vane celým vypravováním, projevuje se v četných modlitbách a úvahách nábožných a vyznívá i na konci napomenutím: »A protož se žádný neprotiv chudému, nebo Pán Bůh může obohatit každého, kdo jediné Pánu Bohu svému se důvěří a svědomím dobrým se spravuje a řídí.« Začátek povídky neznámým skladatelem vzdělán samostatně a to dle povídky o Griseldě. Také konec, v němž soud nad Kvirinem se líčí, rozvláčně a nepěkně jest rozveden.

Možno říci, že novella Boccacciova v přepracování, jak je povídka o Perytonovi představuje, mnoho utrpěla na své poutavosti a svěžesti, kterou italská novella, velebená jako jedna z nejlepších v Decameronu, se vyznamenává. Zdali česká povídka je volným vzděláním italské novelly, či překladem z nějaké předlohy cizí takto již upravené, nedovedu za tím povědět; domnívám se však, že v této úpravě povstala teprve v Čechách.

Tato verse knižná vnikla v lid a byla původem národní pohádky mor. »Moudrý starosta« (Kulda II. č. 110. 172—8), jak se přesvědčíme z obsahu.

Počátek jest značně zkrácen; vypravuje se hned o jednom kupci svobodném a nábožném, který po smrti svých rodičů, se oženil a vzal si chudobnou, ale velice nábožnou ženskou. Vyučil ji kupectví, aby uměla prodávat, když on do světa odjede. Ona byla ochotna a ctnostna, tak že ji lidé tuze měli rádi. Jedenkráte všichni kupci z toho města jeli na tovar, a on též s nimi. Na prvním noclehu vsadil se s lehkomyslným jedním kupcem o všecko své jmění, že žena jeho zůstane mu věrna. Napsali smlouvu, kterou svědci potvrdili, a svůdce jel do města, kde ctnostná žena bydlila; koupil drahý pás a prsten, a chtěl si ji naklonit. Kupcová vzala však pometlo a vyhnala ho s hanbou ven. Svůdce podplatil tedy ženu, která ji obklízela, aby mu pověděla, jestli má na těle nějaké znamení, zároveň aby její pás ukradla. Stará žena připravila tedy kupcové koupel a pobízela ji, aby se vykoupala. Žena vyzkoumala, že má pod kolenem černou malinu a na stehně červenou látku. Její pás ukradla a jemu dala. Kupčík vrátil se k jejímu muži, a ukázal mu na důkaz pás a prsten (dříve o prstenu nebyla zmínka) její. Ale přesvědčil ho teprve znamením na těle (v povídce vynecháno). Nábožný kupec ztratil své jmění, a přišed domů vyzval svou ženu nic netušící, aby s ním šla. Když přišli na rozcestí, rozloučili se a plakali oba, že se do smrti nesejdou. Žena bloudila v horách, až přišla k chaloupce, v kteréž byli poustevníci. Těm vypravovala, co se jí přihodilo. Jeden poustevník se jí tázal, umí-li psát. Když odpověděla, že umí, řekl: »V jednom městě nemají starosty; dočkej tu: my ti koupíme mužské šaty, ty je oblečeš, hlavu si ostříháš a budeš se o tu službu hlásit.« Byla za starostu přijata. Po nějakém čase přišel na to město nepřítel a obtáhl ho. Starosta s 12 hodnými měšťany šel prosit za milost. Vůdce byl pohnut, dal městu milost a s vojskem svým v pokoji odešel. — Následuje vsuvka o Shylokovi, které v tištěné povídce není. — Když žena jela k soudu, umřel jí pacholek. Najala jiného, který právě rozvážel hnůj a hned poznala, že to jest její manžel. Doma pacholek myl jí nohy a spatřiv známé znamení zemdlel. Když ho vzkřísili, vypravoval o své ženě a sázce. Ona se mu nepřiznala, že jest jeho žena, ale tou řečí byla ujištěna, že byl oklamán. Jednou bylo jí jeti do města, z něhož pocha-

zela. Ten kupec, co jejího muže oklamal, byl tam radním. Ona dala celé radě otázku: »Co by zasluhoval takový člověk, kterýž by podvodem šťastné manželstvo rozvedl, nešťastným učinil a o všecko jmění připravil?« — Ten kupec povídal: »Taký člověk by zasloužil, aby byl čtyrmi voly roztrhán.« Ona ho usvědčí, načež stihne ho trest jím samým naznačený. Po té starostenství vypověděla a byla se svým manželem v lásce a svornosti živa až do smrti.

Znamenáme, že pohádka mor. přilehá s nepatrnými jen změnami k ději povídky o Perytonovi, tak že tato byla nepochybně jejím vzorem.*) Zároveň je patrno, že v ústní tradici děj povídky právem byl zbaven rozvláčných reflexí mravně náboženských.**)

Vedle staršího vzdělání novelly Boccacciovy, jak jest obsaženo v povídce o Perytonovi, vyskytuje se v naší literatuře lidové ještě jiné s titulem »Ctnostná Albina, aneb Věrnost manželská, kteráž, byť i mnohá pronásledování trpěla, slavně nad nimi zvítězí.« Znám toliko tisk v Uher. Skalici u Jos. Škarnicla z r. 1876, ale jest to asi otisk nějakého textu staršího. V hlavním ději Ctnostná Albina souhlasí úplně s vypravováním Boccacciovým, ponechán i název kupce v Genově Lomelin a jeho syn Bernardek; Ambrogiulo de Piacenzia proměněn sice v Pauli z Placence, Ginevra v Albinu (přestrojená v Lamberta), ale jinak povídka česká jeví se jako volný překlad z Boccaccia až na začátek a konec. Začátek připomíná totiž zase povídku o Perytonovi, neboť vypravuje se v něm obšírně, jak Bernardek Lomelin věren jsa napomenutí otcovu oblíbil si chudou a ctnostnou Albinu, kteréhož úvodu u Boccaccia není. Též konec rozveden podrobným líčením soudu nad zrádcem tak jako v Perytonovi. Usuzujeme z toho, že skladatel Albiny měl před sebou buď nějakou předlohu, dle níž povídka o Perytonovi byla vzdělána, nebo že při své skladbě užil vedle Decamerona povídky české o Perytonovi.

Známe ještě třetí vzdělání téže látky s titulem »Krásná Karolína, kterážto za času císaře Napoleona jakožto obršt ve vojně sloužila.« V Uher. Skalici b. r. Je to překlad německého »Volksbuchu« tištěného r. 1826 s nadpisem »Die schöne Caroline als Husarenoberst oder die edeldenkende Kaufmannsfrau.«***) Na této versi zakládá se zase mor. pohádka (Menšík č. 32. 92—105).†)

---

*) Tím se vysvětluje záhada původu této mor. pohádky, o níž v jiném spojení pojednal V. Tille »Madame Sans-Gêne v českých pohádkách.« Český Lid VI. 1897. 526.

**) Co se vložky o Shylokovi týče, zasluhuje zmínky, že nalézáme ji ve spojení s touže látkou v Campbellově sbírce pohádek galských; srv. Köhler, Orient und Occident II. 313.

***) Srv. Simrock, Die Quellen des Shakespeare² I. 276.

†) Srv. V. Tille, Čes. Lid VI. 522 a d.

Boccaccio ovšem nevymyslil si sám látky, kterou ve své novelle vzdělal, nýbrž přejal ji z jiného zas pramene, bezpochyby latinského. Jest to vůbec látka světoběžná, kterou stopovati možno v četných pohádkách a národních písních evropských i asijských.*)

IV.

Jako v Italii tak i ve Francii nalezly vedle rytířských románů oblibu kratší povídky, v nichž sice látky rozmanitého původu jsou zpracovány, ale tak, že se v nich obráží jasně sociální ovzduší, z něhož vyrůstaly ve své nynější podobě. Nemají sice takové ceny umělecké jako novelly italské, nesnížily se též k životu skutečnému jako tyto, rytířský a aristokratický duch vane z nich ještě plným proudem, přece však se rozletly po celé Evropě a byly horlivě čítány. Některé z nich dostaly se k nám, hlavně dle předloh německých, a to v různých dobách. Připomínám jen »Kroniku kratochvílnou o ctné a šlechetné panně Meluzině,« »Historii o krásné kněžně Mageloně a o udatném rytíři Petrovi,« »Velmi pěknou, pohnutedlnou a čtení hodnou historii o nevinné saužené svaté Pfalc-hraběnce Genovefě,« »Velmi pěkný příběh o Hirlandě, vévodkyni Bretaňské**)« a »Pěknou utěšitedlnou a velmi podivnou kroniku cís. Oktaviána, jak také velmi pamětihodné příběhy jeho manželky Felicity a jeho dvou synů Florence a Leona.« Patří sem také »Utěšená a čtení hodná historie o trpělivé Heleně, dceři tureckého císaře Antonína, která v největší trpělivosti mnohé násilí, protivenství, křivdy, outržky a vejsměchy po 22ti letým putování snesla,« o níž obšírněji promluvíme, ač i ostatní v mnohém ohledu jsou zajímavé. Znám toliko tisky novější v Litomyšli 1864, po druhé b. r. (1879) a v Uh. Skalici b. r.

Děj jest následující. Turecký císař Antonín v Konstantinopoli ovdověv, hledal manželku, která by se v kráse jeho dceři rovnala. Když poslové podobné nikde nenašli, zahořel chlípnou láskou k své vlastní dceři Heleně. Tato však děsíc se jeho žádosti, která byla proti Bohu a přirozenosti, tajně z domova uprchla a po lodi se dostala až do Anglicka. Na břehu pod stromem našel ji polomrtvou král anglický Jindřich a pro její ctnosti pojal ji proti vůli své matky za ženu. Po nějakém čase král vytáhl do boje a manželka jaho porodila dvě spanilá

*) Dunlop-Liebrecht str. 224—5; Simrock op. c I. 271—288; Landau, Die Quellen des Decamerone[2] 1884 (ad II. 9.); Köhler, Orient und Occident II. 313—6, Literaturblatt f. germ. u. rom. Philologie 1883 N. 7. 272—3; A. Veselovskij, Юж.-русс. былины II. 381—401; Vs. Miller, Экскурсы въ область рус. нар. эпоса, Moskva 1892 (Прилож str. 25—8); O bohatýr. epose slov. str. 113 a j.

**) Čes. povídky o Genovefě a Hirlandě vešly v lit. čes. dle vzdělání P. Martina z Kochem v »Auszerlesenes History-Buch.«

pacholátka. Stará královna zfalšovala však zprávu o této šťastné události a napsala místo toho, že Helena porodila dvě ošklivé potvory psům podobné. Král se z toho sice velice zarmoutil, ale odepsal, aby vyčkali, až se sám navrátí. Stará královna však psaní změnila v rozkaz, aby Helena se svými dětmi byla upálena. Když toho druhu příkazy nevěrou staré královny stále se opakovaly, vévoda, jenž království spravoval, obávaje se hněvu králova, Helenu k smrti upálením odsoudil. Byl však soucitem k ubohé králové dojat, že dovolil, aby Heleně byla pouze ruka useknuta, a místo ní upálena byla sestra vévody, která z lásky k Heleně sama se obětovala, a s ní dvě děti vycpané ze sukna. Helena potají prchla a dostala se s oběma dětmi na vzdálený ostrov. Když unavením usnula, přišel vlk a lev, a každý chytil jedno dítě. Obě děti zachránil poustevník, který je také vychoval, a když dorostli, pověděl jim, jak je z tlamy divých zvířat vysvobodil, načež oba odešli hledat svých rodičů. Když Helena procitla a dětí svých nenalezla, jako rozumu zbavená bloudila po lese, až přišla k břehu a na lodi dostala se do města Nantes.

Král Jindřich z boje domů se vrátiv a uslyšev, co s Helenou na základě jeho zfalšovaného rozkazu se stalo, velice se rozhněval a pátral po původci všech těchto úkladů. Stará královna byla brzy usvědčena a upálena. Tu vévoda svěřil králi, že Helena upálena nebyla, nýbrž se svými dětmi potají uprchla. Král Jindřich a císař Antonín, který také do Anglicka připlul, aby dceru svou vyhledal, vydali se na cestu pátrajíce, kam se uchýlila. Nejdříve našli ve francké zemi oba prince; Helena byla sice také v témž městě, ale spatřivši svého otce a manžela, ze strachu se před nimi skryla a uprchla. Teprve po dlouhém pátrání ji našli, vše jí vysvětlili, načež všichni svorně a svatě živi byli.

Česká historie o Heleně je vzdělána dle německé lidové knížky, která má shodný titul: »Eine schöne, anmuthige u. lesenswürdige Historie von der geduldigen Helena, Tochter des Kaiser Antonii, welche in aller Gedult so viele Trangsalen u. Widerwärtigkeiten mit höchster Leidsamkeit u. Stärke sowohl bey Hofe, als in ihrer 22jährigen Wanderschaft ausgestanden. Köln u. Nürnberg« (Görres, Die teutschen Volksbücher str. 136). Srovnání čes. povídky s něm. textem tištěným u Simrocka (Die deutschen Volksbücher X. 501 a d), zřejmě to potvrzuje. Německá verse zakládá se zase na francouzské předloze »Le roman de la belle Helaine de Constantinopole« v Paříži b. r. (jiné vyd. v Paříži 1586). Prosaický román francouzský má však ještě starší předchůdce a vyplynul asi v poslední řadě z básně Philippa de Beaumanoir (XIII. st.) »Le Roman de la Manekine.« *)

Grimm (Kinder- u. Hausmärchen III. str. 65) projevil mínění, že středověké básně o krásné Heleně zakládají se na národních pohádkách,

*) E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine II. 324—5.

nepochybíme však, když výrok ten prostě obrátíme tvrdíce, že národní pohádky vyplynuly z versí knižných, které byly v starší literatuře velice rozšířeny.*) Můžeme to potvrditi pohádkou českou (z Radostova str. 224 až 263), která v ději věrně následuje uvedené verse knižné. Králi Milbojovi umřela manželka. Všecku lásku, kterou ji miloval, přenesl na svou dceru, která byla královně na vlas podobná. Chtěl si ji vzíti za ženu, ona však před sňatkem tajně uprchla. Pod stromem našel ji sousední král Miroslav a proti vůli staré kněžny, která vedla domácí správu, pojal ji za manželku. Miroslav táhl do boje, a manželka jeho porodila synáčka. Zrádná kněžna podvrhla psaní oznamujíc jménem komorníkovým, že porodila hnusnou potvoru; královna s dítětem měla býti upálena. Komorník se smiloval a na místo královny upálena byla vycpaná její podoba s dítětem. Král vrátil se z vojny, dověděl se o všem a hledal svou choť s dítětem. Našel je, a nevěrná kněžna upálena. Zakončení je však jiné. Nejdříve zemřelo dítě, potom královna, která se manželu zjevovala jako květina.

Více již odchyluje se od čes. povídky knižné pohádka slovenská (Dobšinský VI. 83—93). Když totiž dcera nechtěla si vzíti otce, rozhněvaný otec dal jí useknout ruce, zašít ji do medvědí kůže a vyhnat z domu. Domotala se do zahrady jiného krále a živila se jablky na stromě. Ten král si ji vzal za ženu, ale když byl na vojně, stará baba podvrhla psaní, a královna s narozeným dítětem vyhnána byla pryč. Kristus Pán se sv. Petrem uzdravili jí ruce a synkovi udělili dar, aby hned se vyplnilo, čeho si bude přáti. Král vrátiv se z boje, dal starou babu odpraviti. Na honě setkal se s manželkou a synem, ale nepoznal jich. Na to následuje vložka o nevěrném kuchaři, který konečně královnu zabil. Ale dle přání synkova stala se z ní lilie a ta změnila se zase na královnu. Král ji poznal a žili spolu šťastně. — Tato pohádková verse sotva asi povstala dle uvedené povídky české, některými črtami, zvláště legendovým živlem o P. Ježíši a sv. Petru, přibližuje se k podobným leg ndovým versím této látky, které z Italie se šířily k Jihoslovanům a mohly se dostati odtud také na Slovensko.**) Zajímavou versi poskytuje ještě pohádka moravská (Kulda III. č. 26. 198—211), v níž rekyní je pomluvená sestra tak jako v tradici jihoslovanské, ruské, litevské, finské, kavkazské, sibiřské, syrské. Zároveň pojaty v osnovu děje črty z látky, o níž jsme jednali v odst. III. (rekyně slouží jako voják a potom jako hospodský).***)

*) O látce této obšírněji pojednáno ve spise »O bohatýr. epose slovanském« str. 54—64, kdež i příslušná literatura uvedena.

**) Patří sem též pohádka mor. u Kuldy III. 40. 262—8; sloven. u Němcové II. 121—6.

***) Často v pohádkách našich vyskytuje se pouze první část této látky o tom, jak otec chce si vzíti vlastní dceru za ženu, ku které pojí se dále látka o Popelce; srv. Slavie I. sv. 4. č. 7; Němcová I. str. 148—160; Kulda III. č. 13. 109—117 Škultety-Dobšinský str. 49—55.

V.

Vedle povídek, jichž původní vzdělání (bez ohledu na původ látky samé) klásti třeba do Italie a Francie, rozeznávati můžeme povídky, které v té úpravě, jak se staly majetkem národův evropských, povstaly v Němcích. Čítáme sem v literatuře české »Fortunáta«, »Historii o rytíři jménem Galmy« (něm. od Jiřího Wickrama), »Ellenšpigla« a j. Pominem.e jich tak jako »Ezopa« a »Markolta« (viz Truhlář v Č. Mus. 1892. str. 42 a d.). Dle zprávy Budovcovy vnikl k nám také poslední záblesk dobrodružné rytířské romantiky středověké »Amadis«, který tvoří jakýsi přechod od románů středověkých k novověkým. Román rytířský byl po té vystřídán idyllickým románem pastýřským (v XVI. st.), ten zase herojsko-galantním (XVII. st.). Ani onen, ani tento nedotkl se písemnictví českého. V st. XVIII. románová tvorba začala se řinouti již několika mohutnými proudy; k jednomu z nich můžeme zase navázati přerušené spojení literatury české s povídkovou literaturou evropskou. Když se totiž znechutily ve Francii nabubřelé romány galantní, sáhlo se tam opět k středověkým látkám pohádkovým, které začaly se znovu předělávat a nápodobit. Přední a nejstarší sbírka takovýchto pohádek pochází již z konce 17 st. od Charlesa Perraulta s titulem »Contes de ma mère l'oye« (1697). Příkladu Perraultova následovala celá řada spisovatelů z kruhů dvorních, zejména některé dámy aristokratického salonu. Látek pohádkových užíváno tu větším dílem jen jako vhodného rámce, do něhož vkládána dobrá naučení a poučné příběhy o vychování princů, nevděčnosti žen a dětí, chytrosti soudců a p.*)

Typem takové oblíbené pohádkářky aristokratické byla hraběnka d'Aulnoy (1650—1705), jejíž pohádky »Contes des fées« zanechaly stopy i v literatuře naší. Zřejmým toho dokladem jest »Velmi kratochvilné čtení o schytralé Finettě jinak Popelce tak nazvané.« Jungmann uvádí jako nejstarší tisk vydání v Litomyšli u Vác. Turečka b. r. Jiné vydání vyšlo v Jindř. Hradci 1761, zase jiné b. r. a m. Nový otisk pořízen 1882 v Skalici.**) Obsah povídky zní.

Byl v krajinách půlnočních král a královna, kteří přišli na mizinu a musili si prací rukou svých chleba dobývati. Královna předla nitě a král z nich pletl sítě myslivecké. Měli tři dcery, kterých se chtěli zbaviti, královna umínila si zavésti je do dalekých zemí. Finetta (jinak »s Pozorným Uchem« zvaná), nejmladší dcera, vyslechla rozhovor rodičův

---

* R. Fürst, Die Vorläufer der modernen Novelle im XVIII. Jahrhundert. Halle a. S. 1897. 37 a d.

**) Od této verse odchyluje se značně vzdělání V. R. Kraméria »Staroč.es. povídka o Popelce« v Jindř. Hradci (již 8. vyd.)

a šla ke kmotře Merluši, která byla čarodějnice, o radu. Ta jí dala klubko, a pomocí jeho Finetta se sestrami (»Květem lásky« a »Pěknou v Noci«) zase domů cestu našly. Po druhé kmotra jí dala pytlík popelu. Teprve po třetí, když neobdržela od rozhněvané kmotry (protože proti její vůli Finetta také sestry vysvobodila) žádné pomoci, nemohla najíti cestu do domova, neboť hrách, který prostřední sestra metala na cestu, holubi sesbírali. Když sestry měly hlad, chtěly sníst žalud, jejž Finetta našla, ale ta jej vsadila do země, až z něho mocný dub vyrostl. Z vrcholu jeho Finetta spatřila nádherný zámek. Dříve než tam šly, starší sestry okradly Finettu o šperky a nádherné šaty, a do nich se oblekly. Přišly do nádherného zámku, kde bydlil lidojed se svou ženou, kteří je chtěli sníst. Finetta však lidojeda vstrčila do pece a jeho ženě uťala sekerou hlavu. V zámku bylo veliké bohactví, které jim připadlo. Obě starší se začaly nádherně strojit, jezdily na bály do blízkého města, ale Finetta doma vymetala, čistila a prala. Našla však zlatý klíček a otevřela jím skříň, kde byly nádherné šaty; skříň tu podstrčila jí kmotra Merluše. Když sestry odešly na bál, přistrojila se do těch šatů a šla tam též. Všichni se jí obdivovali, ale sestry jí nepoznaly. To se několikrát opakovalo. Jednou spěchajíc, aby byla dříve doma než její sestry, ztratila pantoflíček červeno-aksamitový, perlami vykládaný; princ královský jej našel a tak se zamiloval, že nejedl, jsa celý vyzáblý a změněný, v obličeji jako kdoule žlutý. Matka jeho poručila, aby všecky svobodné ženské vyššího i nižšího stavu se dostavily ke dvoru královskému. Finetta oblekla se v krásné atlasové šaty diamantovými hvězdami vysázené a na hlavu posadila diadem z drahokamů. Ježto pantoflíček jen jí úplně přilehal, stala se ženou princovou. Sestrám se nemstila, nýbrž vdala je za bohaté ženichy; otci jejímu pak bylo vráceno panství, které mu dříve otec princův odňal.

Česká povídka přeložena z němčiny, jak čteme zřejmě na titule nejstaršího nám známého tisku »pro vyražení mladým lidem z německého jazyka na česko přeložena jest.« Ale tato německá předloha povstala zase z pohádky »Finette Cendron« hr. d'Aulnoy, neboť povídka česká z ní přeložená má všecky charakteristické znaky, jimiž se pohádka d'Aulnoy liší od vzdělání Perraultova (Cendrillon ou la petite pantoufle de verre), Basilova Pentameronu (Cennerentola) a národních báchorek německých (Grimm I. 21. 112—120; III. 40—45), a až na nepatrné změny, zejména na počátku a na konci, teměř do slova se s ní shoduje. Na př. líčení: »I oblekla se tentokráte v modré atlasové šaty, diamantovými hvězdami vysázené a na hlavě měla diadem z drahokamů, které se tak třpytily, že se na ně pro veliký lesk skorem ani patřiti nemohlo« zní v povídce d'Aulnoy: »Elle s'habilla magnifique; sa robe étoit de satin bleu, toute couverte d'étoiles et de diamans; elle avoit un soleil sur la tête, une pleine lune sur le dos; tout cela brilloit si fort qu' on ne la pouvoit regarder sans clignoter les yeux.«

Sestry tu slují »Fleur-d'Amour,« Belle-de-Nuit« a »Fine-Oreille« (Finette), čarodějka »Merluche;« z francouzského »Gentil dada,« jak Finetta oslovuje čarovného koně Merlušina, povstal v povídce naší podivný název jeho »Gindidado.« Krátce jen podotýkám, že z této verse knižné povstaly národní pohádky: česká u Němcové (II. 151—168), která se s ní až na nepatrné změny kryje; moravská (Kulda III. 220—4) a slovenská (Dobšinský VIII. 65—84), obě tyto jsou již odchylnější. Jiného původu zdá se býti však pohádka mor. (Kulda II. 191—6), která se zase přibližuje k něm. pohádce »Aschenputtel«.

VI.

Ku konci XVIII. st. V. M. Kramérius zavrhoval oblíbenou dosud četbu, jak praví »hloupých povídek o Finetě, Bruncvíkovi, Meluzíně, Štilfrýdovi, Popelce, Ajlenšpiglovi a jiných více, ježto zhola ani k naučení ani k nejmenšímu mysli vyražení neslouží« a »jež prý mdlý člověka mozek za dnů nevědomosti smyslel,« a obracel pozornost na současný román německý. Bohužel nebyly tyto vzory německé o nic lepší než povídky, jimiž Kramérius tak opovrhoval. V literatuře německé v posledních desítiletích XVIII. st. začal totiž bujeti proti všemu vkusu rytířský a loupežnický román s hojným apparátem dobrodružným, duchy, strašidly a čaroději. Tohoto druhu román byl tedy Kramériusem a jeho pomocníky (Prok. Šedivým, Janem Rulíkem a j.) do literatury české uveden.

Z četné řady povídek Kramériusovým nákladem vyšlých vybéřeme si rozšířené čtení lidové s nadpisem: »Zdeněk z Zásmuku s svými tovaryši. Aneb: Rytíři v Blánickém vrchu zavření. Staročeská rozprávka.« V Praze 1799. Znovu otištěno v Praze 1818, v Jindř. Hradci b. r., dále r. 1862, v Skalici 1870. Zdeněk z Zásmuku v podstatě své není nic jiného než v rytířské roucho přestrojený a dle vkusu doby přeobrazený Fortunát, který u nás poprvé r. 1561 byl vydán tiskem. Zdenkův otec Jaroslav tak jako Theodor, otec Fortunátův, všecko své jmění promrhal. Fortunát opustiv domov, dal se do služby hraběte z Flandru a při svatbě jeho vyznamenal se »pícháním do kroužku« a během o závod, čímž uvalil na sebe nenávist ostatního služebnictva. I byl osočen u hraběte, že chová hříšnou lásku k mladistvé jeho manželce, která byla o 20 let mladší než její manžel. Fortunát dověděv se od úkladného hradebníka Ruperta o tomto podezření, utekl potají z hradu. — Zdeněk z Zásmuku připojil se zase k průvodu hraběte Lichtenstejna, který si odvážel mnohem mladší nevěstu, než byl sám, z Čech do Štýrska, kdež v rytířských hrách, zvláště »v hbitém navléknutí kroužku« zvítězil nad ostatními rytíři a popudil na sebe hněv

rytířů Štyrských. Byl rovněž tak osočen jako Fortunát, při čemž úlohu Ruperta zastával jakýsi Gerbert, a zmizel tajně z hradu. — Fortunátovi dostane se v pustém lese od tajemné bytosti ženské divotvorného pytlíčku, v němž vždy majitel jeho najde 10 dukátů, tak jako Zdenkovi od ducha bratra Otmara, mnicha kláštera Opatovského, kamene mudrců, který hojí všecky nemoci a proměňuje kovy v zlato. Oba rekové pomocí těchto kouzelných darů, jichž měli jen k dobrému užívati, konají mnohá dobrodružství na svých cestách po světě, pomáhají trpícím, zejména oba obdarují chudou nevěstu, aby se mohla vdáti, a bojují s loupežníky. Fortunát zmocnil se později divotvorného kloboučku sultána aegyptského v Alkairu, pomocí něhož ocitl se tam, kde si přál; Zdeněk obdržel zase od ducha bratra Otmara kouzelný kroužek, který ho donesl tam, kde býti žádal. Jako princezna Agripina z Engellandu připravila syna Fortunátova Andalusia o divotvorný pytlíček, tak to učinila i zpěvačka Donna Neretty v Miláně Zdenkovi, spůsobivši, že kámen mudrců mu byl lstivě odňat. Tyto význačné shody mezi Fortunátem a Zdenkem Zásmuckým zřejmě ukazují, že spisovatel skládaje Zdenka napodobil Fortunáta. Zajímavý jest při tom též epilog spisovatelův k Zdenkovi, kdež ohražuje se proti tomu, aby v povídku jeho vkládána byla nějaká tendence mravní, jak bývalo před časy zvykem: »Však v tomto příběhu žádný toho nesuď, že snad Zdeněk za příklad se uvodí, jak by lidem, jenž hojnost zboží a bohatství mají, těžko bylo ctnost zachovati a že maudrost a rozšafnost to pravé bohatství v sobě obsahuje.« Tím naráží se zjevně na předmluvu k Fortunátovi, kdež čteme: »Odkudž jednomu každému k naučení slauží, že se k dosáhnutí rozumu a maudrosti nade všechny poklady světa veškeren lid k tomu přičiniti, a toho žádostiv býti má.«

Jinak ovšem skladatel Zdenka hleděl vypravování své přispůsobiti povídkám rytířským své doby a lokalisovati děj co možná nejvíce na české půdě. V ohledu prvním líčí se obšírně dobrodružný život rytířský, jeho mravy a zábavy, zvláště turnaje. Středověcí rytíři jako Sygfryd, Roland a j. znovu tu vystupují na jeviště. Živel strašidelný a loupežnický mnohem zřejměji vyniká než ve Fortunátovi. V příčině druhé skladatel hleděl děj spojiti s pověstmi českými jako o rytířích Blanických a o pokladu Opatovském, užívaje při tom starých kronik českých. Děj sám vročil pak v dobu panování cís. Karla V. Silně vyniká také vlastenecká tendence, kterou spisovatel ve svou povídku vkládá, vychvaluje zejména »staročeskou věrnost a poctivost, kterouž se slovutný národ Český od mnohých jiných vždycky dělil.«

Kdo byl skladatelem této povídky, těžko na jisto postaviti. Rybička (Přední křisitelé nár. čes. str. 18) připisuje ji V. M. Kramériusovi, Spiess (Světozor 1869 str. 17) tomu odporuje; dost možná, že složil ji Prokop Šedivý, který podobně dle Spieszovy povídky »Karl und Marie« a Schille-

rových »Loupežníků« napsal povídku »Mnislav a Světivina« (1794), lokalisovanou na české půdě a vloženou v domácí historický rámec.*)

Probrali jsme jen několik lidových knížek našich a to dosti stručně, ale již z toho je zjevno, že mají důležitý význam jak pro dějiny staršího románu českého tak pro studium národních pohádek. Studium toto má vlastně jimi počínati; zejména pro třídění látek v národních pohádkách takové verse knižné poskytují pevný princip, a jakékoli jiné seskupování látek jest pouze nahodilé a mechanické.

Mythické bytosti lužických Srbu.

Podává **Adolf Černý.**

Ukončil jsem svoje studie z lužické daemonologie, i mohu podati přehled výsledků, k nimž jsem došel. Jsou v nejednom ohledu zajímavy: vidíme, jak se tu pronikají představy nynějších severozápadních Slovanů s vlivy německými a se zbytky představ bývalých Slovanů v nynějším severním Německu, zahrnovaných společným názvem Slovanů Polabských.

Začnu svůj přehled od duchů domových. Poměrně nejlépe zachovali svůj původní charakter domácích duchů, pro něž je typem ruský »domovoj«, hornolužický kubołćik, jemuž Dolnolužičané říkají kobołt, pak zmij (hl.) čili plon (dl.), méně již lutki čili palčiki; kromě toho dle mého soudu mají rysy domových geniů také záhadné, navzájem parallelné bytosti bože sedleško a boža ľosć. Ale žádná z jmenovaných bytostí nezachovala původní svůj charakter duší předků v té míře, jako ruský дѣдушка домовой. Kubołćik (kobołt) jest nejbližší našemu šotku, polským czajczaduchům, kašubským krôsńątám a s nimi všemi německému Koboldu. Jak velmi podoben jest německému Koboldu, ukazuje již samo jméno; srbské původní jméno se nezachovalo. Patrno jest, že i sama představa o něm jeví silný vliv německých pověr, což ostatně platí i o příbuzných bytostech podání českého, polského a kašubského. Totéž lze říci také o zmiji (plonu), bytosti zcela souběžné s naším plívníkem čili zmekem (však již jména jsou jednoho původu); je to Drache, Gelddrache německých sousedů.

Nejzajímavějšími snad postavami lužické daemonologie jsou bože sedleško a boža ľosć. Již jména jejich jsou záhadna; slovo »sedleško«

*) Sluší ještě dodati, že pověst o rytířích Blanických a Zdenku z Zásmuuk, jak zaznamenána v sbírce Slavie II. 2. str. 106, jest jen reminiscencí z povídky »Zdeněk z Zásmuku.«

naprosto nedovedeme vyložiti — o výklad slova »łosć« byl spor. Smoler je vykládal z »boža žalosć«, Miklošić a Pful psali je »włosć« a přirovnávali k polskému »włość« a ruskému волость. Lidová etymologie jest buď »boží hlas« nebo »boží vlas« (poněvadž prý boža 'łosć má dlouhé vlasy). Mnoho jsme s nezapomenutelným Michalem Hórnikem korrespondovali o výkladu toho slova. S počátku souhlasil Hórnik s výkladem Miklošićovým, ale později vyslovil domněnku, že snad lze vykládati spíše »głosc«, t. j. hlásce, hlasatel. Skutečně jest tato bytost hlasatelem budoucího neštěstí nebo vyšší nějaké vůle. Souhláska g v násloví později odpadla (jako jsou toho v lužických nářečích jiné příklady), když pak ještě později zapomenut původní význam, změnila se koncovka -osc v obvyklejší -osć (tak i místní jméno Skjarbošc změněno v Skjarbosć), při čemž i rod mužský přešel dle koncovky v ženský. Výklad ten, tuším, jest jedině správný, poněvadž slovo »głosc« je doloženo z památky první polovice XVII. století. V Chojnanově rukopisné gramatice totiž čteme: głosc = nächtliche Klage, Wehklage. Epitheton »boža« přidáno později (snad když byl již změněn rod), podobně jako přidáno i ke slovům vítr, slunce, hrom atd. (boži větřik, bože słónčko, bože njewjedro). Bože sedleško zjevuje se v podobě bílého dítěte, boža 'łosć v podobě bílé paní před nějakým neštěstím; jindy ukazují se v podobě bílé holubice, nebo jen svou přítomnost ohlašují pláčem. Z některých pověstí, pověr a obyčejů se zdá, že sedleško dle dávné víry Srbů přebývá v každém domě. Mají tedy obě bytosti charakter dobrých geniů domu neb celé obce a blíží se duchům domovým.

Podobně zajímavé bytosti jsou lutki, jak se jim říká v Dolní Lužici a v nářečích středních, čili palčiki, jak slyšíme v Horní Lužici. Hned původ jména je rovněž sporný. Obyčejně se vykládá od »lud« (lid, národ) — ale dle toho by »ludki« znamenalo »nárůdky« a nikoli »malí lidé«. Hórnik má za to, že sluší psáti łutki, poněvadž tu máme nejspíše lužický tvar českého »loutky«. Podobné bytosti u Slováků skutečně se jmenují »lútki«. Lutki jsou totiž bytosti drobounké postavy, dle některých pověstí jako děti, dle jiných ještě menší. Výklad tento zdál se mi býti pravděpodobným, i píši dle něho »łutki«. Že se nyní vyslovuje łutki místo původního łutki, není nic neobyčejného; tak se ku př. místo łudać nyní vyslovuje łudać. Někteří lutkové přebývají pod lidskými obydlími a blíží se tak domovým duchům; jiní jsou jen strážci pokladů, i sbližují se s kubołčikem a zmijem. Hlavně však se v lidových bájích líčí jako praobyvatelé Lužice — povaha jejich je směs rysů lidských a démonických, tak jako vůbec shledáváme v pověstech o divých lidech (divoženkách atd.). V slovanské daemonologii mají nejbližší příbuzné zase jen v pověstech Slovanů severozápadních: jsou to zejmena »krasnoludki« v polských bájích, »görcony« bývalých Slovanů Lüneburských, jmenované již slovácké lútki, jistými rysy diví lidé vůbec,

pak kašubská krôsńąta, polští karzełcy, krosnalcy, moravští lučkové. Více příbuzných mají dále na západě evropském. Nejvíce se jim blíží, druhdy přímo s nimi se kryjí německé bytosti: Zwerge, Querxe, Unterirdische, Heinchen, Heinzelmännchen atd. Sem náležejí též sicilští mercanti a gomitini, angl. elves, dánští underjordiske atd.

Druhou skupinu mythických bytostí lužických tvoří graby, dźiwica, dźiwja žona, k nimž se pojí připołdnica, serpownica, směrkawa, brunčadło a wórawy, konečně i hobry. Mannhardt vykládá podobné bytosti jako vegetační daemony.

Z těch nejpůvodnějšími postavami jsou graby, worawy a dźiwica.

Graby vyskytují se jen v pověstech z okolí Mužakova v pruské Horní Lužici; poprvé je jmenoval Schulenburg. Jsou to lesní muži s koňskými nohami; požívají koňské maso a přicházejí k přástvám, aby buď vstupovali v milostné pletky s vesnickými děvčaty anebo aby je děsili. Připomínají nám bezděky staré fauny a silvany. Z postav nynější evropské daemonologie podobá se jim některými rysy ruský лѣшій, nejblíže pak jim stojí severoitalští »gente salvatica« a jihotyrolský »l'om Salvadegh«, jmenovaný též salvang, salvanel nebo salbanel.

Worawy rovněž přicházejí jen v pověstech jediné krajiny, totiž v okolí Černého Chlumce (Čorny Kholmc). Přede mnou o nich zapsal jedinou pověst H. Jórdan.*) Wórawy jsou lesní ženy, které na večer udeřením desáté vyjíždějí z lesů do vsí a zde na návsi s velkým lomozem orají. Přadlenu, kterou v tu hodinu přistihly ještě u přádla, potrestaly tím, že jí podaly necky plné vřeten, aby je za hodinu přízi naplnila (jako činí v německých pověstech Frau Berchta čili Perchta).

Dźiwica vlastně již upadla v úplné zapomenutí; sotva jméno znají nynější Hornolužičané v Sasku. Co o ní víme, víme jen ze Smolerových »Pěsniček«; kromě toho několik poznámek o ní si učinil Sreznevskij.**) Byla to prý krásná panna, kteráž v době polední nebo za měsíčních nocí honila po lesích, provázena smečkou chrtů. Srbové varovali toho, kdo se odvážil v poledne jíti do lesa: »Měj se na pozoru, aby na tě dźiwica nepřišla!« Na koho prý přišla, ten onemocněl a do třetího dne umřel. — Patrně tedy lesní obdoba polednice.

Rovněž skoro zapomenuta jest dźiwja žona, shodná s našimi divoženkami. Jediné dvě pověsti o ní zapsány byly v nejjižnější krajině hornolužické, tedy v téže končině, kde se vypravovalo o dźiwici.

Za to tím více se vypravuje o připołdnici (dl. přezpołdnica) a příbuzné serpownici (jíž také říkají serpašyja, serpowa baba

---

*) Veckenstedt, jenž ji dostal od Jórdana, rozdělil ji ve dvě pověsti, o nichž tvrdí, že pocházejí z Popojc v Dolní Lužici. V Popojcích totiž Jórdan bydlí — ale worawy jsou tam zcela neznámy.

**) Живая Старина 1890, II. 60.

a p.). Ukazuje se na polích o polednách, je-li slunečné počasí; je-li zamračeno, blíží-li se bouře anebo je-li vítr, netřeba se jí báti. Zjevuje se v podobě vysoké, staré ženy se srpem v ruce; dosud se říká o vysoké ženské: »Ty sy tajka delga kaž čezpołnica«. Ženy, jež přistihla na poli, trápila mnohými otázkami celou hodinu; dosud se zachovalo úsloví: »Vyptává se jako polednice.« Ještě častěji se praví, že přistižené ženy musily po celou hodinu mluviti o jednom předmětě, hlavně však o lnu. Kdo jí nedovedl odpovídati, toho usmrtila anebo mu »načiniła« nemoc. Zejmena se zjevovala těhotným ženám a dětem. Také děti přeměňovala za svoje. — Serpownica liší se od ní tím, že chodí stále po polích; rodiče strašívají děti, když lezou do obilí: »Přijde na tě serpownica a uřízne ti srpem hlavu.« O mužském »přišerpańci«, jejž na jednom místě Schulenburg uvádí, jsem v Lužici neslyšel. Upozorňuji tu na zajímavou věc. V Erbenově sbírce »Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních«, nacházíme dolnolužickou zprávu o serpownici, která se tu jmenuje »serp«.*) Uvádím ji tu celou: »Ako błudy na łukach, tak bydlašo a mějašo swójo cynjenje na pólach žeńska. Ta běšo hoblacona z dłujkej běłej drastwu; do wócowu jej njeběšo wiźeś; w ruce mějašo wjeliki wótŕy serp, cogoždla take mě Serp mějašo. Tak jěsno ako połdnjo běšo, gónjašo Serp wšykne łuźe z póla domoj, a kótryž 'ned njejźěšo, togo Serp ze swójim serpom rubašo tak dłujko, aż jogo domoj hupora. Howac bydlašo Serp w brozdach a cakašo na źiśi, kótrež do třukow chójźachu, a jim głowu wótruba a ju do měcha zatka.« A nyní položme vedle ní českou pověst o kosířkách ze sbírek Slavie »Pohádky a pověsti našeho lidu«, 1882, str. 82.: »Podobně jako světýlka na ‚dlouhých lukách', tak bydlely před dávnými a dávnými časy na ‚zadních dílech' malinké ženušky. Ty byly oblečeny v bílý dlouhý šat, který však každý ze synů a dcer Adamových na své hříšné oči nemohl viděti. V ruce pak měly dlouhý kosíř, velmi ostrý, od čehož také jméno jejich ‚kosířky' vykládají. Jakmile poledne uhodilo, honily kosířky všecky lidi s pole domů a kdo dobrovolně jíti nechtěl, toho kosířky svými kosíři sekaly tak dlouho, až jej domů donutily. Jindy bydlely kosířky tyto v brázdách a čekaly na děti, jež do hrachu na lusky chodily; tam prý jim hlavu usekávaly a do pytle strkaly.« Toť přec jest pouhý překlad dolnolužické pověsti i se všemi podrobnostmi a stylistickými obraty, jen tu a tam přikrášlený.

Obdobné postavy naší klekánici jsou směrkawa a brunčadło, jenže tyto lužické bytosti lépe zachovaly svůj původní charakter polního daemona než naše klekánice.

---

*) Podal ji Erbenovi H Kopf, rozený v naněmčeném Huštani a působivší v Lutoli, také již velmi poněmčeném. Tím snad lze vysvětliti nemožný mužský tvar »serp« pro ženskou bytost, jenž nikde v Dolní Lužici nepřichází. Snad to jest již vliv němčiny — ač ani v téže krajině jsem nic podobného nenašel.

Vedle drobných lutků zná lužická daemonologie také hobry, o nichž mluví jako o praobyvatelích Lužice. Oni prý nasypali hliněné předhistorické valy (okrouhlá »hrodźišča«).

V řadě bytostí, zasahujících jakýmkoli způsobem v běh lidského života, úplně schází osud a sudičky. Do jisté míry podobná bytost jako jsou maloruské zlydni byla snad zła żona, pokud lze souditi ze skrovných zpráv Gräveho*) a Sreznevského z Horní Lužice. Nyní upadla v zapomenutí; snad splynula s »kuzlarničemi« (čarodějnicemi), s nimiž má některé podobné rysy. — O bytostech, jako jsou polské (a maloruské) »boginki« a »mamuny«, jež podvrhují divé děti, se nevypravuje, za to mnoho se bájí o takových divých, vyměněných dětech. Takové dítě jmenuje se lužicky přeměnk (jako slovensky »premieň«, malor. »odmina«, polsky »odmianek«); vlastnosti jeho jsou podobné, jako ku př. českého věštíka. Kdo přeměnky podvrhuje, obyčejně se nepraví; jen někdy se jmenuje stará žena z lesů a hor, bílá žena, připoldnica, wódny muž (vodník) nebo čert. — Duchové chorob vešli v zapomenutí, ale stopy dávné té víry dosud nacházíme v zaříkadlech, vůbec v lidovém lékařství, v pořekadlech atd. Tak ku př. jest patrno, že návaly padoucnice, delirium opilců, zuřivost lidí vášnivých, fantas horečkou stižených, různé křeče atd. připisovali dávní Srbové lužičtí nějakým ženským demonům, jimž říkali reginy.**) Dosud se říká o ženské, která ve zlosti zuří: »Ty sy kaž ta regina« — (tyť jsi jako regina); také Pful má ve Slovniku: harować kaž wregina = zuřiti jako furie. — Řada pověstí zachovala se o morové ženě, jíž dle Abr. Frencela staří Srbové říkali mara; toto slovo mají také Smoleŕ, po něm Šolta a Pful ve »Słowniku,« ale nyní již v lidu je zapomenuto. Také jí v některých krajinách říkali marawa nebo marcawa (slovo to se sice zachovalo, ale význam jeho zapomenut). Dolnolužičané mají jméno mrětwa, jež přichází i ve středních nářečích; hornolužicky se říká mór. Známa jest řada pověstí o morové ženě, jež se dala do vsi dovézti nebo donésti; jindy přiletí mor v podobě kule, nebo přitáhne jako obláček; dobytčí mor vystupuje také v podobě býka (jako u Slovinců). V starší literatuře jest doklad orání brázdy kolem vsi na ochranu proti moru; v paměť idu jest i opatřování »nového ohně« proti moru třením dvou dřev (need-fire). — Smrt si dosud představují v podobě ženy, jíž říkaj smjerć nebo smjertnica. Smrt je vždy bíle zahalená; názor ten výborně se obráží ve rčení o hloupém člověku, jenž všemu věří: »Ten by uvěřil, byť bys mu řekl, že je smrt černá.« Však i barva smutku jest

---

*) H. G. Gräve: Volkssagen u. volksthümliche Denkmale der Lausitz, 1839, str. 175

**) Slovo původu asi nesrbského; snad od sousedního dolnoněmeckého regieren = lärmen, toben, rangen.

dosud v Lužici bílá. Řídčeji vystupuje smrt v podobě mužské; báchorka o kmotru-smrti jest i v Lužici známa. Kromě toho vypravují si také o smrti-kmotře; kmotřenka jde navštívit své kmotry, i vidí, že kmotra má místo pacholků velké myši s kosami, mís'o děveček jiné myši s hráběmi, místo závor lidské nohy a ruce a podobné hrozné věci; pak se líčí útěk dívčiny.

Z původních názorů o zřízení světa, o výjevech meteorologických atd. se zachovalo velmi málo. Většinou zbyly jen nepatrné přežitky, jichž se mnohdy jen dohadujeme z různých pověr, obyčejů, rčení atd. Originálně naivní zosobnění slunce a měsíce přichází v pohádce »Pan Hibšik«, kterou jsem zapsal v katolické Lužici. Také se tu vypravuje o muži ve měsíci a ženě ve slunci, kteří tam stojí za pokutu, že znesvětili neděli; ve Smoleřově sbírce nacházíme dokonce píseň, sem náležející. O hvězdách se věří, že jsou sídlem duší očistcových, dokud nejsou vysvobozeny; padne-li hvězda, praví katolický Srb: »Khuda duška bu wumóžena« (ubohá dušička byla vysvobozena). — Nejlépe zachovaly se dávné představy o původu větru. Proudění vzduchu způsobuje »Knjez Wětřik« (pan Vítr) a jeho služebníci (hoši) »Wětrec hólcy« (Wěterojc Hansko, Wichorec hólcy atd.). Vítr i jeho služebníci jezdí na voze, jako se věří v Polsku a Rusku. Zvláště jest předmětem lidových bájí wichor. Vichr způsobuje daemon podoby malého mužíka (nebo čert), jenž letí ve větrné smršti. Vrhneš-li do smrště něco, neuškodí ti; hodíš-li do ní nůž, poraníš daemona, jenž ji způsobil — podobně jako v bájích polských, jihoslovanských, německých atd. — Německého původu jsou báje o divých lovcích; již jméno takového divého lovce, o jakém se vypravuje v horní Lužici, Dyterbjernat (Dyterbjenada, Ban-Ditrich atd.), o tom svědčí (z něm. Dietrich Bernhard, Bern-Dietrich). Jinak slove prostě nócny hajnik, v Dolní Lužici nócny jagaŕ.

Báje o světýlkách velmi se blíží našim. Světýlka jmenují se hornolužicky błudnički (sing. błudnička) nebo błudne svěčki; v středním nářečí bludička slove błudnik nebo błudźiš, v Dolní Lužici také tak nebo błud. V Dolní Lužici rozeznávají bludičky viditelné a neviditelné: błudy swětłe (swěśate) a śmjate; takový neviditelný blud je také hornolužické błudnišćo (jež připomíná Sreznewskij). Představují si je jako malé děti nebo malé mužíčky se svící, svítilnou nebo žhavým koštětem v ruce. Jsou to prý bludné duše zemřelých lidí, zejmena nekřtěnátek. Mnoho se vypravuje o tom, jak bludne swěčki za malou odměnu (groš, chléb s tvarohem) doprovázeli lidi v temných nocech domů, jak se mstili těm, kdo je podvedli atd. — Lužický »fajerman« nebo »fajermuž« jest německý Feuermann nebo Irwisch a náš žhavý muž. Jen z jediného místa mám srbské jméno wóhnjowy muž.

Nejvíce snad se v Lužici vypravuje o vodníku (a jeho ženě i dětech), jenž v Horní Lužici slove wódny muž, v Dolní nyks nebo

nykus; ve středních nářečích také hodrnyks, wódnykus atd. (patrně z něm. Nix). Představují si jej (jako Němci a Češi) v podobě mužíka malé postavy, obyčejně v červených šatech (aspoň částečně). Ostatně se báje o něm velice blíží českým. Wódna žona bývá utopená nebo uloupená dívka; návrat její na svět a smutný konec jejích dětí líčí dokonce i lidová píseň. Velmi rozšířené jsou pověsti o synech a dcerách vodního muže, kteří přicházeli do vsi na přástvy, na pivo nebo »na reje« (k tancům). Hrom vodní muže zabijí, až je všecky vyhubí (jako v bájích českých, ruských a slovinských).

Představy a pověsti o čertu téměř úplně se kryjí s našimi. Zajímavo jest, že místo slova čert (dl. cart; djabol, djas) užívají euphemismu dundyr nebo dunder, patrně z německého Donner. Přechod k tomu výrazu má H. Megiser (Thesaurus Polyglottus, r. 1603), jenž má k něm. Donner srbské (dolnol.) »duner«. Mezi bájemi o čertu zachovalo se několik drobných bájí o stvoření světa a tvorstva — tak o stvoření hrbatých, opic a žab, o původu hor, skalisk a řek.

Velmi četné pověsti a pověry o čarodějnicích jsou vesměs charakteru středoevropského, v němž pradávné prvky z dob pohanských k nepoznání jsou zakryty nánosem pověr křesťanského středověku. Čarodějnici říká se v Horní Lužici kuzlařniča nebo khodota (khodojta atd.), v Dolní chódota; podobně muž. kuzlař, khodot, chódot. Khodota, chódota říká se však také můře; obě ty bytosti se vůbec často zaměňují nebo směšují. »Khodota« odvozeno jest patrně od »khodźić« = obcházeti, strašiti; praví se: »mortwy khodźi«, t. j. straší, obchází. Podobně ve slovinštině ze slovesného kmene »šed« (jako v lužičtině »khod«) povstalo »pošast« (f.), strašidlo, čarodějnice. Nejvíce si lid vypravuje o tom, jak »khodoty« ubírají kravám mléka a vůbec jak převádějí užitek cizích hospodářství na své. Jsou i pozůstatky staré víry o spojení khodot s výjevy meteorologickými (khodoty zahánějí mračna, způsobují sucho).

Velmi starý jest názor o duši khodoty — čarodějnice i můry (jež se také jmenuje mórawa). Duše její vychází ve spánku z těla a v různých podobách provádí své kousky. Smoleř vypravuje o dívce, kteráž si každého večera stavěla k loži hrnéček vody, aby její duše, když by se jí v noci, až vyjde z těla, chtělo pít, nemusela vody daleko hledat. Dívka se obávala, že by duše její mohla při tom zablouditi, a ona by zůstala mrtva. Často v lidových bájích lužických vychází duše khodoty z těla v podobě myši nebo i hada. Jinak jsou pověsti o mórawě či khodotě podobny našim.

V několika vypravováních zachovaly se zbytky bájí o vlkodlaku, jenž se lužicky (a to dolnolužicky, v Horní Lužici jest neznám) jmenuje wjelkoraz. První zmínku o něm učinil Jórdan (v Časop. Mać. Serb. 1876). Nečetné pověsti o wjelkorazu jsou varianty pověsti o muži, jenž

se v poledne vzdálí s pole a vrátí se v podobě vlka, doráží buď na lidi nebo sežere hříbě; když jeho doba zuřivosti vlčí mine, odběhne a vrátí se zase v podobě lidské — v zubech však má zbytky šatu ženštiny, na niž byl dorážel. (Jsou známy německé i rusínské varianty.)

Stopy vampyrismu jsou velice nepatrné; ani jméno bytosti se nezachovalo. Věří se, že mrtvola, jež má červené líce, potáhne za sebou své příbuzné; při pohřbu dbá se toho, aby se nedostal žádný kus šatu k ústům mrtvoly, sic by jej v hrobě kousala a pozůstalá rodina by vymírala. To (kromě pověsti o nebožce, která se stala mórawou) jest vše.

Toť zhruba přehled lužické daemonologie; bytosti podružné důležitosti jsem pominul. Patrno, že měly na představy lužického lidu přirozeně do jisté míry vliv německé báje a pověry, ale celkem ne větší, než na polské i naše.

Na konec slůvko o pramenech. Z Němců hlavně sbírali Gräve, Haupt, Schulenburg, Veckenstedt, Rabenau a v nejnovější době Müller. Ve všech těch sbírkách sluší velmi kriticky rozlišovati, co jest zapsáno v srbské a co v poněmčené Lužici. Ze srbské Lužice poměrně velmi málo podávají Gräve a Haupt; poslední vlastně jen z druhé ruky (ze Smolerе, Ponicha a j.). Že naprosto spolehlivým není žádný z těchto německých pramenů, jest na bíledni. Nejspolehlivější (ovšem kromě části jazykové) a velmi bohaté i původní jsou sbírky Schulenburgovy. Za to velice nespolehlivý jest Veckenstedt; pro množství věcí nepravdivých nebo aspoň pochybných objemná jeho sbírka pozbývá ceny takřka úplně. Pravost jeho záznamů třeba jest zjišťovati od případu k případu, a často ovšem je to nemožno.

Ukázky památek Národopisného Musea Československého.

Sestavují **Vl. Havelková a L. Niederle.**

I. Zdařilým pendantem slovenské »Jízdy králů«, tvořících střední skupinu síně moravské, jest skupina chodská v síni české. Nazvána jest »Nedělní odpoledne na Chodsku,« proto, že představuje nám Chody s úborem svátečním. Installována byla za pomoci p. učitele Švejnara v Postřekově, akad. malířem p. K. Štampferem.

II. Během minulého roku získal výbor Národ. musea československého velice cennou sbírku lidového vyšívání pana E. Pecka, řídícího učitele v Domaželicích na Moravě, s mnoha předměty jak krásnými tak i poučnými.

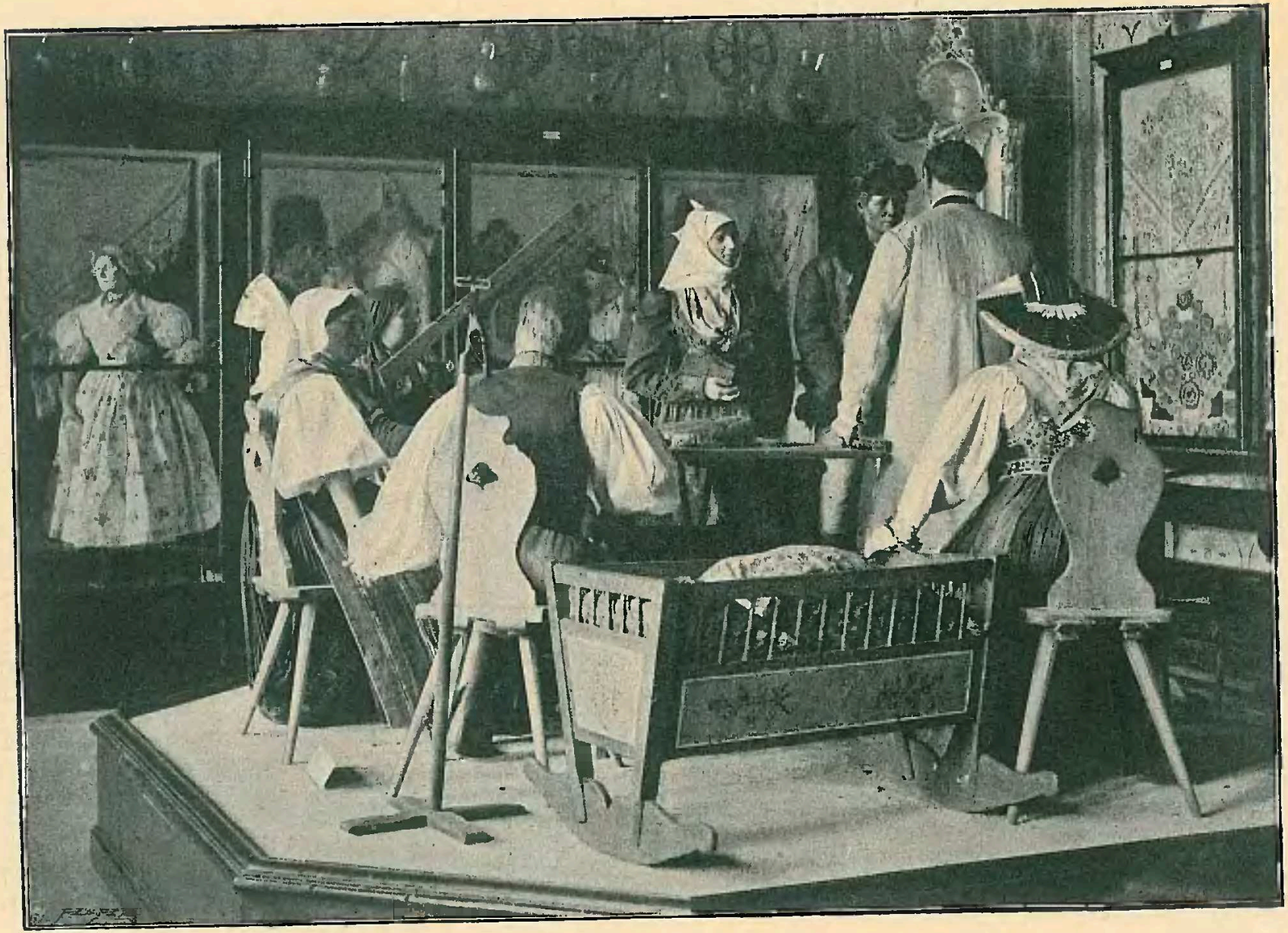

Skupina figurin v krojích chodských. v Národ. Museu. Dle fotografie J. Sychravy.

Oltářní plachta z Rusavy.

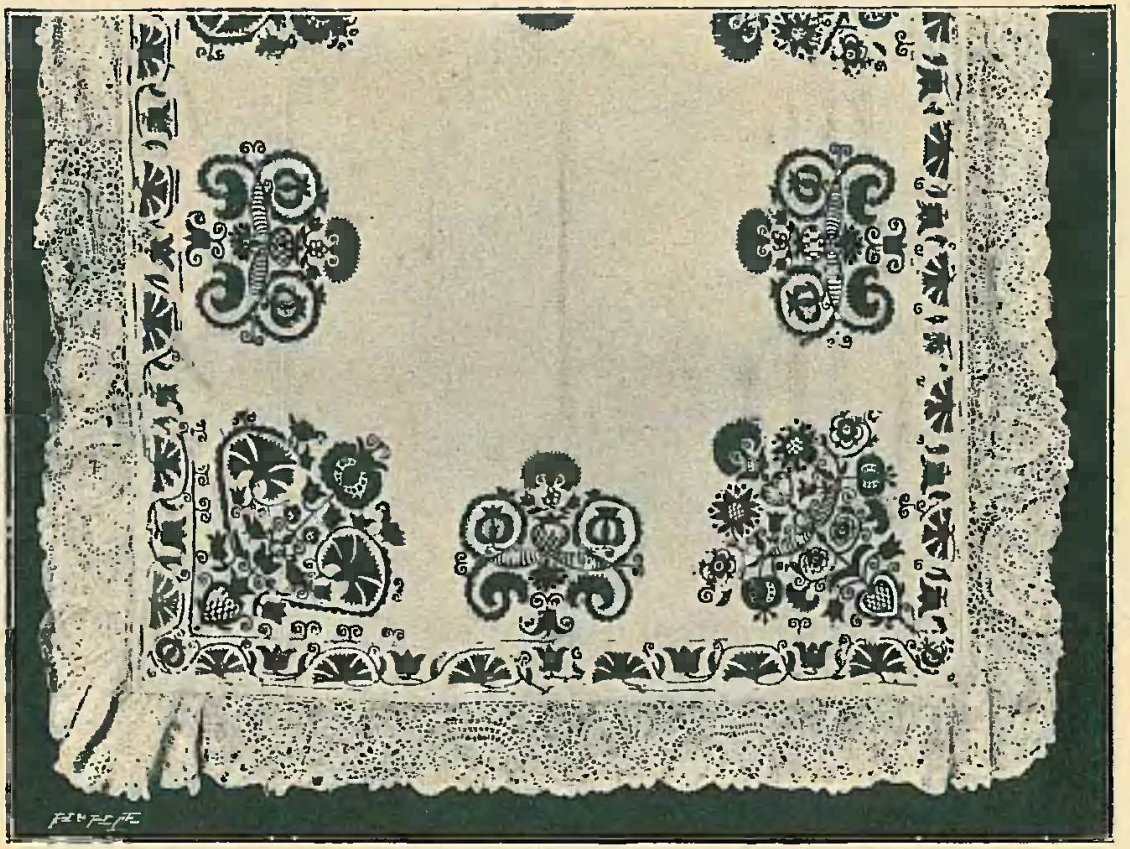

Pokrývka oltářní z Koby

Sběratelská činnost páně Peckova hlavně vztahovala se na moravské Valašsko a tu poštěstilo se jemu mnohé vzácné kusy lidového vyšívání získati.

Podáváme zde na obr. čís. II. ze sbírky Peckovy na ukázku kus vyšívání z oltářní plachty pocházející z Rusavy u Bystřice pod Hostýnem. Jest to vyšívání velmi staré na síti (guipure), na níž prošíváním podán jest biblický výjev představující obětování Izáka syna Abrahamova.

Osoby ve vyšívání tom jsou naivně a primitivně podány; pozorovati možno, že vyšívačka měla dosti velké obtíže, by těla lidská technice přímočárné přizpůsobila, což se v celku, až na vznášejícího se nad Izákem anděla, dosti dobře povedlo. Však naproti tomu ornamentální část květinová ve vyšívání tom prozrazuje dovednost mistrnou a jemný cit aesthetický. Viděti tu, že tvůrkyně květinového ornamentu obtíže ve tvoření jeho hravě překonala.

Drhaná krajka slovenská, po kraji vyšívání přišita, rovněž jest lidovou prací a vyznačuje se velmi důkladnou technikou a vkusným ornamentem hroznovým.

Podotýkám, že drhané krajky pracovaly a doposud pracují ženy slovenské, pomocí dřevěných »klepátek« na poduškách (»babách«) bez podloženého vzoru a bez špendlíků, jak se znalkyně a badatelka našich lidových krajek, slečna učitelka M. Smolkova, očividně přesvědčila.

Obr. čís. III. jest pokrývka oltářní z Kobylí na Moravě. Černým hedbávím provedený charakterický tomu kraji květinový ornament prozrazuje kreslířskou dovednost lidu našeho a způsobilost ve tvoření svérázného samostatného ornamentu.

Oblíbené u slovanského lidu jablíčko, pak hřebíček čili karafiat, spojený různými ornamentálními motivy, oživený místy malými archaickými podobami ptáčků, krášlí květ v rohu a kytice v podobě arabesky po obou stranách jeho vyšité. Po kraji pokrývky táhne se vlnice (kvítková cesta) sestávající z karafiatů, zvonečků, lístků a točinek. Ornamentované jablíčko v každém rohu šátku umístěné, přerušuje jednotnost květové vlnice a mile oku lahodí.

Šata obroubena jest jemnou drhanou krajkou slovenskou.

Pokrývky tyto vyšité upotřebovány bývaly v každém hospodářství při domácích obřadech církevních; hlavně, když kněz přinesl umírajícímu tělo Páně, pokryt býval šatou stůl, na němž pak umístěn krucifix a svíce. *V. H.*

IV. Talíř vzácné práce, dle letopočtu pocházející z r. 1685. Ačkoliv místo, kde byl zroben, není známo, nechybíme asi, budeme-li hledati původ jeho na Moravě, a připojíme-li ho k oné vzácné skupině moravských prací renaissačních, jejichž jedno zjištěné středisko bylo ve Výškově. Talíř náš náleží k pracím rázu staršího, jimž odpovídá na př.

Moravský talíř ze XVII. stol.

ještě několik jiných talířů soudobých, nalézajících se ve sbírkách musejních, jak svědčí celá výzdoba, hlavně kresba zvonků centrálních, provedená v barvách tmavomodré a žluté. Nad letopočtem nalézají se písmena I:W:L. Okružní květinový ornament znamenité komposice, proveden jest pouze v barvě modré a z té příčiny dopadl na fototypické reprodukci poněkud bledě. *L. N.*

Studium obyčejového práva na Rusi.

Napsal Dr. Karel Kadlec.

V žádném státě evropském nekvetou až dodnes v té míře jako v Rusku právní obyčeje. Jest známo, že v některých státech právní obyčeje vůbec se neuznávají. Platným právem jest pouze to, co obsaženo jest v zákonnících vydaných mocí státní. Na tom stanovisku stojí na př. rakouský obecný zákoník občanský z r. 1811., který v §. 10 praví, že »ke zvyklostem hleděti se může jen tehda, když se k nim táhne zákon,« avšak ve skutečnosti se (psaný) zákon právního obyčeje nikde nedovolává. Jinak tomu jest dle povahy věci v Rusku. Již svou ohromnou velikostí přispívá Rusko k tomu, že pro tvoření se právních obyčejů jest půda neobyčejně příznivá. Pestrost poměrů zvětšuje se ještě tím, že Rusko čítá ohromný počet různorodých národů a plemen, stojících na rozličných stupních kultury a vývoje. Poměry tyto vésti musí nutně k tomu, že stát dlouho ještě bude uznávati moc a sílu právních obyčejů. K jednotné kodifikaci nebude vůbec moci přistoupiti, dokud nebude provedena konsolidace ruského národa ve smyslu státním (nikoli ethnickém). Mámeť nejlepší příklad v Rakousku, jak těžko se psaný zákon vžije, nesrovnává-li se úplně s právními názory lidu. Dle Bogišiće*) nevžil se rakouský občanský zákoník ani po 60 letech ve vesnickém lidu dalmatském v záležitostech práva rodinného a dědického, a Rakousko není přece státem tak velikým a ethnicky pestrým jako Rusko. Významu právního obyčeje jest si ruská vláda dobře vědoma, a proto jest všeobecné přesvědčení, že právo obyčejové podrženo bude v platnosti. Právní obyčej panuje nejvíce ve sféře práva rodinného a dědického, avšak i v jiných právních oborech zaujímá široké pole. Sbíráním právních obyčejů selských zabývala se nejen vláda, nýbrž i učené společnosti. Učiněny byly v Rusku také pokusy soustavného zpracování materiálu, avšak přes to, že vykonána byla celkem již práce obrovská, není přece poznání norem obyčejového

---

*) О научной разработкѣ исторіи Славянскаго права, 1870, Petrohrad, str. 14.

práva lidového tak spolehlivé a přesné, aby obyčejové právo bylo uvedeno v úplnou soustavu a aby bylo vydáno jako psaný zákoník.

V následujících řádcích chceme podati stručný přehled vykonané práce a upozorniti českou veřejnost na věc, která ještě dnes může míti pro nás význam. Míníme sbírání lidového obyčejového práva, pokud u nás ještě se udrželo aspoň ve svých zbytcích. V Čechách se od práce podobné snad již mnoho očekávati nedá — ačkoli se můžeme mýliti, za to však na Moravě, slovansky mnohem ryzejší, byla by žeň zajisté hojná. Poznal to ostatně také již Akademický národopisný odbor Moravské Besedy v Praze, který v časopise »Velehradě« r. 1892 (č. 29. ze dne 16. dubna) otiskl Dotazník pro obyčejové právo a bájesloví.*) Není nám známo, chopil-li se vůbec někdo sbírání našich právních obyčejů na základě dotazníku z Velehradu, jisto však jest, že myšlénka stojí za provedení a měla by se dnes znova vzkřísiti. Bylo by ovšem třeba, aby se věci chopila osoba povolaná, která by výsledek veškeré práce soustředila ve svých rukou a která by po případě dávala též nutnou direktivu. Zkrátka práce musela by se organisovati podobně, jako tomu bylo mezi Jihoslovany, kde úsilí Bogišićovu podařilo se sehnati výtečný materiál, vydaný v publikaci Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena (Gradja u odgovorima iz različnih krajeva slovenskoga juga), vyd. Jihoslov. Akad. v Záhřebě 1874.

Kniha Bogišićova není sice ještě zpracováním látky, avšak jest to nevyhnutelná práce předběžná. Dříve než bude možno přikročiti ke zpracování obyčejového práva, bude třeba znáti látku, obsah obyčejů. Pokusy této práce předběžné, soustavného sbírání materiálu, vidíme u Rusů sice teprve v letech čtyřicátých tohoto století, avšak počátky studia obyčejového práva sáhají již do let dřívějších. Pozornost k právu obyčejovému obraceli nejprve ethnografové, a sice všímali si dříve t. zv. jinorodců, plemen s nižší kulturou. Mravy a obyčeje ruského lidu byly totiž pokládány za dostatečně známé. Že si učenci všímali více jinorodců, toho příčinu sluší hledati také v ruském zákonodárství, které dotud obracelo více pozornosti ke zvláštnostem právního bytu jinorodců (ke Kirgizům, Kalmykům, Kavkazským horcům, Mezenským Samojedům atd.) nežli k obyčejům původního ruského obyvatelstva. Byt ruského národa byl Svodem ruských zákonů ignorován, ačkoli v právu trestním poskytnuto bylo právním názorům lidu široké pole. Obyčejové právo jinorodců uznáváno bylo zvláště ve smlouvách o poddanství uzavřených mezi jinorodci a Rusy. V t. zv. Plné sbírce zákonů nalézá se počínajíc XVIII. stol. celá řada nejvyšších

---

**) K dotazníku připojena byla tato vhodná poznámka: »Sběratelům je potřebí přihlížeti k tomu, by jim lidé nepovídali zpráv z novin, knih a pří občanských i trestních, nýbrž by brali zřetel jen k těm, které se dějí neb děly od lidu zákona neznalého a způsobem starobylým, na nynějším zákonu nezávislým.«

ukazů a instrukcí úředním osobám, jež zaujímaly vyšší místa ve správě jinorodců. V těchto zákonodárných aktech uznáno jest právo jinorodců na vlastní soud a spravování se vlastními obyčeji. Co se týče jinorodců sibiřských, uznáno bylo právo to v nejvyš. nařízení ze 23. května 1803 daném Tobolskému a Irkutskému generálnímu gubernátoru Selifontovu.

První, kdo obrátil pozornost k tomu, že jest nutno uvésti ve známost obyčeje jinorodců sibiřských, byl slavný M. M. Speranskij. Brzo po návratu Speranského ze Sibiře do Petrohradu (22. července 1822) potvrzen byl Ustav o správě jinorodců sibiřských. Na základě tohoto Ustavu uložena byla místnímu náčelnictvu povinnost sebrati přesné a podrobné zprávy o tamních zákonech, a sice od předních osob z jinorodců, prozkoumati je po guberniích ve zvláštních komitétech, zmírniti všechno kruté, zrušiti, co se neshoduje s ostatními zákony, uvésti vše v pořádek a předložiti hlavní místní správě k potvrzení. Takovým způsobem sebrané zákony nařízeno bylo vytisknouti v ruském jazyku a možno-li též v jazyku týchž plemen, na která se vztahují. Po vytištění měly zákony ony předloženy býti řídícímu senátu, a mělo se jich užívati v záležitostech oněch jinorodců v úřadech, které měly rozhodovati o stížnostech k nim podaných. K provedení toho úmyslu zřízeny byly v obou guberniích východní Sibiře pod předsednictvím civilních gubernátorů komitéty, které si přibraly zástupce jinorodců a po úradě s nimi sestavily dva projekty t. zv. stěpných zákonů, jeden pro jinorodce Irkutské a druhý pro jinorodce Jenisejské gubernie. Projekty ony byly prozkoumány v radě hlavní správy východní Sibiře, předloženy generálním gubernátorem k potvrzení Sibiřského komitétu a z onoho odevzdány k podrobnému zkoumání zvláštní komisi ze tří úředníků, ustanovených od ministerstva spravedlnosti, financí a vnitra a jednoho z úředníků kanceláře Sibiřského komitétu. Zavření Sibiřského komitétu (r. 1838) a smrt Speranského (r. 1839) nezdržely v prvním čase postup záležitostí. Skutečný státní rada Veličko, zvolený Speranským k té práci, pokračoval skutečně ve věci, a v září r. 1841 Svod stěpných zákonů byl vytištěn a předložen říšské radě s vysvětlujícími poznámkami (a zároveň i se slovníkem místních výrazů). Říšská rada poslala Svod stěpných zákonů k potvrzení ministru spravedlnosti a druhému oddělení císařské kanceláře. Tam práce uvázla a nebyla dosud publikována. V říšské radě nebyly sice stěpné zákony přímo zamítnuty, avšak vydání jich uznáno za předčasné. V říjnu r. 1847 odevzdala říšská rada záležitost sestavení Svodu stěpných zákonů generálnímu gubernátoru východní Sibiře N. N. Muravjevu, aby jej prohlédl a říšské radě znova předložil. Generální gubernátor uznal však vydání Svodu za předčasné. Svod stěpných zákonů tištěn byl r. 1841 v obmezeném počtu exemplářů a jest dnes bibliografickou vzácností. Profesor Varšavské university D. J. Samokvasov, vydav r. 1876 rukopis, jehož nabyla Varšavská universita od senátora

Hube, pod názvem Сборникъ обычнаго права Сибирскихъ инородцевъ, nevěděl patrně o Svodu stěpných zákonů, jenž měl býti vydán pro jinorodce východní Sibiře.

Podobné pokusy jako se sbíráním obyčejového práva jinorodců sibiřských učiněny byly s obyčeji Mezenských Samojedů a Kavkazských horců.

Teprve po studiu obyčejového práva jinorodců počali si Rusové všímati svých vlastních obyčejů. Prvou speciální prací věnovanou obyčejovému právu ruskému jest článek Tarnovského Юридическій бытъ Малороссіи (Юрид. Записки Рѣдкина, II. 1842), práce povrchní, která měla jen tu dobrou stránku, že ukázala na nutnost vážnějšího studia právních obyčejů, a sice hlavně na nutnost jich sbírání.

Větší pozornost věnována byla myšlénce r. 1847 a 1848, a to jednak se strany ethnografického oddělení Geografického spolku, jednak se strany ministerstva korunních statků. Ethnografické oddělení uvedeného spolku zabývalo se věcí za účely učenými, misterstvo pak za účely praktickými. Ethnografické oddělení rus. Geografického spolku, založeného r. 1845, zařadilo do své působnosti již r. 1847 (pod rubrikou »zvláštnosti veřejného bytu«) sbírání právních obyčejů a sestavilo za tím účelem obecný program, dle něhož se obyčeje měly sbírati. Sebraný materiál uveřejněn byl v Ethnografickém Sborníku, který počal vycházeti r. 1853. Data týkající se právních obyčejů byla však bohužel jen úryvkovitá a nepřesná. Bylať dodávána neodborníky (hlavně venkovskými duchovními). Největší látka snesena byla o obyčejích práva manželského.

Sbírka ministerstva korunních statků vyvolána byla praktickou potřebou. Běželo o seznání, jaké jest obyčejové právo týkající se dědictví a rozdělení majetku u korunních sedláků. Nařídil proto min. hr. Kiselev r. 1847 nejdříve několika a pak všem podřízeným gubernatorům, aby sbírali potřebné zprávy. Zprávy dodané komorami korunních statků v l. 1848 a 1849 ze 44 gubernií sloužily za látku zajímavé stati F. Barykova Обычаи наслѣдованія у государственныхъ крестьянъ, по свѣдѣніямъ, собраннымъ Министерствомъ Госуд. Имуществъ (Журн. Мин. Гос. Им. 1862). Z došlých materiálů vysvítalo, že právo k dědictví určuje se nikoli krevním příbuzenstvím, nýbrž prací. Úplně cizí adoptované dítě i nezákonný syn mohou míti přednost před rodným zákonným synem.

Úsilovněji počalo se pěstovati studium obyčejového práva v letech šedesátých. Příčinou toho byla rolnická reforma a nové instituce, zejména volostné soudy, zřízené hned po vydání selského řádu z 19. února 1861. V jistých případech zůstavil zákonodárce volostným soudům právo vyřizovati spory na základě právních obyčejů. Byla tedy docela přirozenou snaha seznámiti se s těmito obyčeji. Několik mírových prostředníků zapisovalo nálezy volostných soudů. Byl to S. Luginin

(velká jeho sbírka nebyla bohužel uveřejněna), A. F. Vasjkov (uveřejnil práci svou v časopise День 1864) a mírový prostředník Kremenčugského újezdu Poltavské gubernie. Zároveň vzbuzena byla myšlénka sbírati soustavně právní obyčeje. R. 1863 vytiskl Stojanov, redaktor Kijevských Gubernských Vědomostí, podrobný a pečlivě sestavený program jihoruského obyčejového práva. Ze sousedních gubernií dodali dle programu látku Aleksandrovič a Kasjaněnko. Zprávy jejich týkaly se: 1. práva rodinného, 2. věcného. Dle Kijevského programu vytiskly r. 1864 Archangelské Vědomosti obšírnější program, který měl tři oddíly (přidán byl totiž oddíl »veřejná organisace a správa«). Program Kijevský a Archangelský týkaly se, jak vidno, toliko práva občanského a částečně i veřejného, nezahrnovaly však práva trestního. Program Archangelských Vědomostí otiskován byl ještě jinými Vědomostmi, na př. Vjatskými. Celkem však možno říci, že valného praktického výsledku programy ty neměly, a sice již proto, že vydány byly v tisku provinciálním.

Mnohem obsáhlejší byl program vydaný r. 1864 ethnografickým oddělením rus. Geografického spolku, který měl mimo to význam již tím, že vyšel ze střediska učené společnosti. Program tento, který zahrnuje nejen právo občanské, nýbrž i trestní a kromě toho soudní řízení, sepsán byl v komisi složené pod předsednictvím N. N. Kalačova z P. A. Mullova, V. J. Fuksa a P. J. Jakuškina. Hlavní slovo v komisi měl Kalačov, proslulý právník. Již r. 1859 vydal (v Arch. istor. i prakt. svěd.) rozpravu Юридические обычаи въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ, práci sice výtečnou, avšak bohužel nedokončenou. Nejhorlivějším sběratelem obyčejů byl z dotčené komise P. A. Mullov. První stať jeho — bohužel též nedokončená — vyšla v časop. Věk (č. 15. a 16. r. 1862). Jest to návrh programu obyčejového práva (právo občanské; po něm mělo následovati právo trestní). V Žurn. Min. Just. (r. 1862) uveřejněna byla druhá jeho práce О значеніи народныхъ юридич. обычаевъ, kde podán jest přehled tištěných v Rusku materiálů o obyčejovém právu. V tomtéž časopise r. 1864 vydal Mullov Областной термино-юридическій словарь. Jest to doplněk k programu obyčejového práva vydanému ethnografickým oddělením rus. Geogr. spolku.

Za programy shora uvedenými následovala jich celá řada. Uvésti sluší zvláště program P. S. Jefimenka připojený ke spisu Народные юридические обычаи Архангельской губерніи (Труды Арх. Стат. Ком. за 1867 и 1868); Archangelsk, 1869) a program V. N. Majnova Программа для собиранія нар. юрид. обычаевъ (v časop. Знаніе, 1875). Zajímavo jest, že zatím vydal na jihu slovanském podobný program již r. 1866 (v časop. Književnik) V. Bogišić. Program jeho, dle něhož sbírána byla látka pro publikaci shora dotčenou (Zbornik sadašnjih pravnih običaja), jest prvým nejobsáhlejším programem, který se vztahuje

na všechny hlavní právní obory. Na ruské programy Jefimenka i Majnova měl značný vliv, ba dotazník Majnova jest v podstatě překladem práce Bogišićovy.

Rozvoj, kterého v letech šedesátých a sedmdesátých nabylo studium obyčejového práva, vyvolal ve středu rus. Geograf. spolku myšlénku o zřízení zvláštní komise ke studiu národních právních obyčejů. Komise organisovala se r. 1876 pod předsednictvím senátora Kalačova a sestávala z ředitele zemského oddílu ministerstva vnitra F. L. Barykova, ze staršího úředníka II. oddělení vlastní kanceláře císařovy S. V. Pachmana, z předsedy oddělení ethnografie L. N. Majkova, ze zástupce oberprokurora civilního departementu kasačního senátu P. A. Mullova a j. Později jmenovitě od r. 1877. účastnil se zasedání P. P. Čubinskij a profesoři petrohradské university J. J. Fojnickij a N. S. Tagancev (poslední dva však teprve, když běželo o program ke sbírání obyčejů trestního práva). Pavel Matvějev zvolen byl v komisi oné za sekretáře. Činnost komise spočívala hlavně v těchto dvou úkolech: 1. v sestavení a vydání nového programu ke sbírání právních obyčejů, 2. ve vydání sborníka těchto obyčejů. Poslední práce svěřena byla Matvějevu, který hned vešel ve styky s předními badateli v oboru národního právního bytu, jmenovitě s P. S. Jefimenkem, A. J. Jefimenkovou, s prof. trest. práva na universitě Kijevské A. F. Kisťakovským, J. J. Jakuškinem a knížetem N. A. Kostrovem. Za dvě léta podařilo se Matvějevu připraviti k tisku prvý svazek sborníka. Vydán byl jakožto VIII. svazek Zápisek Geogr. spolku odděl. ethnogr. Obsah jeho jest velice pestrý. V oddílu prvém jsou »právní obyčeje ruského národa« se články N. N. Kalačova, P. A. Matvějeva, P. S. Jefimenka a A. F. Kisťakovského, v oddílu druhém »právní obyčeje jinorodců« se články A. J. Jefimenkové, J. J. Ibrahimova a kníž. N. A. Kostrova, v oddílu třetím »poznámky o obyčejovém právu« se články J. J. Fojnického, D. J. Samokvasova, J. T. Solovjeva, N. Sokolova, P. A. Matvějeva. V přílohách jsou programy ke sbírání národních právních obyčejů *a*) občanského práva od P. A. Matvějeva, *b*) trestního práva od J. J. Fojnického a pak zápisy o zasedáních komise pro národní právní obyčeje.

V Zápiskách rus. Geogr. spolku — oddělení ethnogr. vyšly mimo to ještě jiné důležité práce, týkající se právního bytu jinorodců. Jest to Очеркъ юридич. быта Мордвы od Vlad. Majnova (sv. XIV. seš. 1., r. 1885) a Вотяки Сосновскаго Края od Gr. Vereščagina (sv. XIV. seš. 2., 1886).

Sbírání materiálu obyčejového práva chopila se také vláda. R. 1871 zřízena byla zvláštní vládní komise, která by za účelem reformy prozkoumala stav volostných soudů, a to nejen jako soudů vůbec, nýbrž jako soudů na základě národních obyčejů. Výsledkem činnosti této ko-

mise byla veliká sedmisvazková oficiální sbírka Труды комиссіи по преобразованію волостныхъ судовъ (v Petrohradě 1873—74, cena 28 rub.). V publikaci této zapsán jest veliký počet nálezů volostných soudů ze 14 gubernií. Dílo to jest vůbec bohatým zdrojem cenného materiálu a nejhlavnější pomůckou při studiu rolnického obyčejového práva ruského. Na základě materiálu tam sebraného napsal přední ruský civilista Semen Vikeńjevič Pachman vědecký výklad obyčejového práva ruského v knize Обычное гражданское право Россіи (v Petr., I. sv. 1877, II. sv. 1879). Podobného obsahu jako uvedená 7svazková publikace jest VI. svazek Prací (Труды) expedice rus. Geogr. spolku do jihozápadních krajů rus., kde jsou sebrány nálezy volostných soudů sedmi gubernií jihozápadního kraje, zpracované, co se týče práva občanského P. P. Čubinským, a co se týče práva trestního A. F. Kisťakovským.

Publikace uvedené obrátily k sobě pozornost nejen Pachmana, nýbrž i jiných právníků. Obyčejové právo studuje se dnes na Rusi s velikou pílí, a ohromná jest již v tom směru známá literatura. Poněvadž prací odborných jest již tolik, že při jich rozptýlenosti po celém obrovském prostranství říše ruské těžko se dají přehlédnouti, podjal se Jevgenij Ivanovič Jakuškin neobyčejně záslužné práce a vydal bibliografický přehled všech až do r. 1889 uveřejněných knih a statí, týkajících se ruského lidového práva. Nejlepší svědectví o tom, jak velká jest již v té příčině ruská literatura, podává okolnost, že dílo Jakuškina Обычное право, v němž přehled onen se uvádí, má dva svazky (v Jaroslavi I. sv. r. 1875, II. sv. r. 1896). Kniha Jakuškina má i tu další přednost, že neuvádí pouze titul práce a místo, kde vyšla, nýbrž podává namnoze i stručný obsah jednotlivých spisů. Spisovatel nepřestává jen na lidovém právu Rusů (ruských Slovanů), nýbrž zahrnuje ve své dílo i lidové právo t. zv. jinorodců. Spis jest neocenitelnou a nevyhnutelnou příruční knihou pro každého, kdo studuje srovnavacím způsobem lidové právo.

V prvém svazku díla Jakuškina vypočteno jest 1542 kratších i delších prací, ve svazku druhém pak 2389, celkem tedy 3931 práce! Nehledě ani k tomu, že Jakuškin nemohl dle povahy věci znáti každou knihu a stať o obyčejovém právu, a to tím spíše, poněvadž žije na ruské provincii, jest to číslice zajisté ohromná. Oba svazky spisu Jakuškina opatřeny jsou krátkým přehledem a všeobecnou úvahou o dosahu práce vykonané v Rusku stran studia právních obyčejů. Podáváme tu tresť oné úvahy.

V prvém svazku svého spisu uvedl Jakuškin okolo 1000 knih a statí týkajících se pouze ruského obyčejového práva, a z těch více než třetina vztahuje se na svatební obřady a obyčeje. Svatební obřady popisovány byly na Rusi s velkou podrobností, a proto záhy se

staly předmětem vědeckého zpracování. Výtečným vzorem takového zpracování jest stať K. D. Kavelina, napsaná při příležitosti spisu A. J. Tereščenka Бытъ русскаго народа. Stať tato sloužila za základ všem pozdějším pracím podobného druhu.

V prvém svazku ukazuje Jakuškin na to, že v ruských obyčejích uchovaly se ještě stopy prvotného stavu lidské společnosti, kde muž nebyl ještě spojen v manželství s jedinou ženou, kde tedy ženy byly společné. Společnost žen existuje i v nynější době u plemen, která stojí na nízkém stupni rozvoje. Stopy po existenci společnosti žen pozorují se také u starých Slovanů ruských. Ruské letopisy nasvědčují těmto primitivním formám společenským. Zbytky onoho stavu zachovaly se i v nynějších zábavách a hrách venkovských. U jinorodců trvá zbytek onoho starého obyčeje ještě dnes. U Korjaků a Čukčů jest, jak známo, obyčej, že hostitel dává hosti k disposici svou ženu nebo dceru.

Stopy někdejší společnosti žen zachovaly se též ve svatebních obřadech na Rusi. Význam takový má »výkup postele« a »slavnost podušky« při svatbě donských kozáků. Stopy toho viděti jest také z toho, jak v některých krajích hledí obyvatelstvo na cudnost. V Mezenském újezdě nemá na př. nevinnost dívky pražádnou cenu, naopak dívka, která klesla, provdá se spíše, než která neporušila panenství. Ovšem jsou zase na druhé straně v jiných zemích zvyky docela opačné, které hledí velmi přísně na poměr mezi mladým mužským a ženským světem.

Zajímavo jest také prostudovati otázku, jaký význam mají u Rusův v očích lidu oddavky (obřad v kostele, вѣнчаніе) a svadba (obřady domácí). Původně byly v užívání pouze obřady domácí*); obyčej uzavírati sňatky v kostele dlouho se nemohl zakořeniti. Záhy počala církev zapovídati »svatbu« (obřady mimo kostel) a vyžadovala k platnosti sňatku církevní požehnání. Zákazy tyto vyskytují se se strany církevních funkcionářů po mnoho století. Teprve neustálými zákazy zapustilo se v lidu přesvědčení, že oddavky (obřady církevní) jsou k platnosti manželství nevyhnutelné. Krajností tohoto názoru jest hlásání se strany rozkolníků, kteří neuznávají moci duchovních, že manželství vůbec žádné se nemá uzavírati. Nicméně nevyhladilo toto přesvědčení pojem lidu o významu domácích obřadů. »Svadba« udržela se sice dodnes, avšak historický spor mezi učením církve o sňatku a právním názorem lidu trvá dosud. Podrobné studium otázky této není dosud možné, poněvadž není dostatek potřebného materiálu. Spolehlivě ví se ovšem, že také »oddavky« vedle svého významu náboženského mají v očích lidu význam právní, podobně jako »svadba«. Důkazem toho jsou sňatky »útěkem« (убѣгомъ), při nichž

*) Lépe by snad bylo říci »obřady mimo kostel«, poněvadž slovo svadba svatba) svým původem ukazuje rovněž na posvátnost úkonu, na svěcení, byť i pohanské.

obyčejně nebývá »svadby«, nýbrž jen »oddavky«. Ve velké části velkoruských gubernií není význam »svadby« ještě dosti jasný, poněvadž »svadba« bezprostředně předchází »oddavkám« a takořka s nimi splývá. Avšak jsou také kraje, kde »svadba« se koná po obřadech církevních. Význam »svadby« vidí se zvláště při sňatcích rozkolníků, kteří se nedávají v kostelích oddávati. Sňatky takové pokládají se od pravoslavného obyvatelstva přece jen za platné. Celkem možno říci, že větší význam právní v očích lidu má »svadba« než »oddavky«.

Druhé místo, co se týče bohatství materiálu, zaujímají spisy týkající se poměrů rodinných; avšak ani tu nejsou všechny stránky rodinného života objasněny náležitě. Tak nemáme na př. dosti zpráv o postavení, jaké zaujímají v rodině nezákonné děti. Také málo jest zpráv o adopci. Za to známy jsou obřady příbuzné obřadům středověkým. V Musoře (v Pošechonském újezdu) vykonává se nad člověkem, který vstupuje mezi rozkolníky, obřad »nového narození« (přerození). Ženu-rodičku kladou do postele. Ona tam sténá a naříká jako při skutečném porodu. Přítomní se nad ní modlí a ptají se jí, rodí-li sluhu božího. Ona odpovídá: Rodím ve hříších a bolestech. Otázka i odpověď se opakují třikráte, načež košilí rodící ženy propouštějí toho, kdo vstupuje do rozkolu. Přichází tak na svět jako novorozeně přede všemi shromážděnými rozkolníky. Teprvé po tomto přerození děje se překřtění. (Napodobení porodu jako symbol přijetí za dítě existovalo u mnohých národů starého věku i středověku.)

Přes to, že rodinné obyčejové právo prostudováno jest velmi podrobně, jest v něm mnoho sporných a nevyjasněných otázek. Již o samém významu selské rodiny vysloveno bylo několik různých názorů. Dle F. Barykova (Обычаи наслѣдованія у госуд. крестьянъ, 1862) jest rodina »nejen osobní svazek příbuzenský, nýbrž i pracovní, hospodářský svazek, utvořený společenstvím prostředků, potřeb a okolností, jest to, možno-li říci, krevní artěl«. Ještě menší význam přisuzuje příbuzenství Oršanskij (Изслѣдованія по русс. праву обычн. и брачн., který postrojuje celou soustavu obyčejového občanského práva na principu práce. Rodina jest dle něho výrobní združení se společným jměním. Docela opačný názor vyslovuje Pachman (Обычное гражд. право), který pokládá principy moci a příbuzenství za výhradný základ selské rodiny. Veškeré rodinné jmění náleží otci rodiny právem vlastnickým. Obmezení jeho práv disponovati tím jměním vznikají následkem společného hospodářství a společných zájmů všech členů rodiny i obce. Jiní spisovatelé tvrdí, že rodina jest svazek nejen příbuzenský, nýbrž i hospodářský. Již Kalačov (ve spise Юрид. обычаи крестьянъ въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ. Архивъ ист. и практ. свѣд. 1859) pravil, že rodina jest hospodářský svazek, sestávající z příbuzných a v některých případech i z osob do rodiny přijatých. On prvý ukázal i na společenství rodinného jmění u sedláků

a na význam principu práce. P. S. Jefimenko ukazuje na veliký význam příbuzenství u sedláků i na despotickou moc otce v rodině. P. A. Matvějev uznává za základní princip rolnické rodiny krevní původ z jednoho rodu. Dle V. F. Muchina (Обычный порядокъ наслѣдованія у крестьянъ) sluší rozeznávati rodinu přirozenou, kde jest hlavou rodiny otec, a rodinu umělou (širší) ve smyslu jihoslovanské zádruhy.

V každém náhledu jest něco pravdy. Nejsprávnější jest asi názor, dle něhož rodina jest svazkem nejen krevním, nýbrž i hospodářským, v němž velikou důležitost má práce.

Také o významu manželství, resp. sňatku vysloveny byly v literatuře různé názory. Dle jedněch spisovatelů jest sňatek soukromou záležitostí majetkovou, dle jiných veřejnou.

Velmi podrobně prozkoumány byly osobní poměry manželův dle obyčejového práva, avšak dle Jakuškina nebylo v literatuře dosud náležitě poukázáno na změnu nazírání lidu na poměr ženy k muži v poslední době. Kdežto v dřívějších dobách bylo pravidlem, že žena nesmí se opovážiti vystoupiti proti muži a neposlechnouti ho, nastal v poslední době obrat.

Dosti bohatý materiál byl sebrán také co se týče obyčejového práva dědického. Monografií jest vůbec veliký počet. Uvésti sluší zvláště práci V. Muchina, jednoho ze členů kodifikační komise pro nový občanský zákonník, pod názvem Обычный порядокъ наслѣдованія у крестьянъ (Petrohrad, 1888.)

Také v právu dědickém, jež úzce souvisí s právem rodinným, pozoruje se dvojí princip: jednak princip krevního příbuzenství, jednak princip práce. Principu práce přikládají někteří spisovatelé vůbec veliký význam. Jest to zvláště spisovatelka A. J. Jefimenko, která předmětu onomu věnovala celý spis: Трудовое начало въ обычномъ правѣ, našla však protivníka v osobě prof. Golmstěna.

Mnohem méně prostudovány jsou obyčeje týkající se věcného práva. Zde zaujímá prvé místo (počtem článků) otázka o občinné (obecní) držbě pozemkové Spor o ruské »obščině« započal se v ruské literatuře r. 1856 před osvobozením rolnictva a měl svého času veliký význam vzhledem k připravované reformě. Utichl teprve r. 1866. Ve druhém svazku svého díla neuvádí vůbec Jakuškin práce, týkající se práva věcného, a slibuje podati jich přehled teprve ve svazku třetím.

Velmi málo prostudovány jsou obyčeje týkající se práva obligačního. Tu sebráno bylo nejvíce materiálu o artělích. Zvláště znamenité jsou tyto studie: historická monografie Kalačova Артели въ древней Россіи (Petrohrad, 1864; otisk ze 2. knihy Ethnogr. Sborníka), dále Сборникъ матеріаловъ объ артеляхъ въ Россіи (Petr. 1873—74, 2 sv.), Очерки южно-русскихъ артелей и общинныхъ артельныхъ формъ od F.

Ščerbiny (Oděsa 1880), Артели въ Россіи od A. Isajeva (Временникъ Демид. Юрид. Лиц. 1881).

Artěle nejsou, jak někteří myslí, ruskou výhradností, nýbrž vyskytují se u mnohých jinorodců, a prvotní jich historické formy nalézáme u plemen stojících na nízkém stupni rozvoje. Má se za to, že původ artělí jest rodový. S touto povahou vyskytují se u jinorodců, a stopy toho jest možno pozorovati i v nynějších ruských artělích, jež mají společný typ s ruskou rodinou.

Co se týče vesnické správy, jest sice veliká literatura, avšak přes to nemáme zpráv všestranných. Ani ve znamenité knize P. S. Jefimenka Народные юрид. обычаи въ Арханг. губ. nenalézáme úplného obrazu rolnické správy, nýbrž jen data o mírovém shromáždění a volbách. Proto panují o rolnické samosprávě tak různé náhledy. Vedle spisu Jefimenkova nejdůležitější prací jest N. Astyreva pojednání Въ волостныхъ писаряхъ (vyšlo ve Věst. Jevr. 1885, č. 7.—9., pak o sobě 1886).

Otázka o rolnickém soudu zpracována jest mnohem úplněji, než otázka o samosprávě. Zejména existuje celá literatura o volostných soudech. Spisy rozmnožily se zvláště po vydání shora dotčené publikace Труды комиссіи по преобр. вол. судовъ, v níž jest uveřejněno přes 10.000 nálezů volostných soudů. Z díla toho čerpají vůbec skoro všichni spisovatelé obyčejového práva. Sbírky té použil na př. nejen Pachman pro výtečné své Обычное право, nýbrž i Muchin pro práci též již citovanou (Обычный порядокъ) a pak J. G. Oršanskij pro znamenitý spis Народный судъ и народное право (Журн. Гражд. и Угол. Пр. 1875; otištěno též v sebraných statich Oršanského pod názvem Изслѣдованія по русс. праву обычному и брачному, 1879).

Dosti málo jest prozkoumáno obyčejové právo trestní.

Zajímavo jest, jak se ruský lid dívá na důležitost toho či onoho trestného činu. Stejně jako u nás nepovažoval dlouho venkovský lid krádež dříví v panském lese za skutečnou krádež.

V zemi donského vojska existuje zvláštní způsob braní obilí. Když v neúrodných letech bývá lid chudý v nuzném postavení, kdežto bohatší sousedé mají třeba dosti nesemletého obilí ve stepi na humně, vypůjčuje si chudina v takovém případě samovolně cizí obilí a vrací je v případě první úrody a skládá na témž místě. A vrací nejen tolik, mnoho-li bylo vzato, nýbrž často ještě více. Někdy zanechává takový chudák na mlatě lístek, v němž oznamuje, že obilí nebylo ukradeno, nýbrž jen vypůjčeno, a že všecko s přídavkem bude vráceno.

V trestní soustavě rozšířeno jest mezi lidem ruským veřejné zahanbení vinníka. Zloději, který byl dopaden, svazují ruce a dávají mu na krk nebo přivazují na záda ukradenou věc: kousek plátna, snop obilí, živou slepici atd. Ukradl-li seno, ovazují ho senem; ukradl-li ovci, oblékají ho do ovčí kůže. Někdy na něj dávají chomout zhotovený ze

slámy, nebo ho svlékají do naha, namažou kolomazí a posypou peřím. Vinníka vodí často lid po osadě. Hraje při tom muzyka, tluče se na pekáče, bečky, zvoní se na zvonky a rolničky, střílí se z ručnic a nosí se tyčky s přivázanými šátky.

Uvedli jsme z díla Jakuškina*) jen některé ukázky, avšak myslíme, stačí to, aby seznána byla veliká zajímavost neobyčejně cenné této práce. Pro naši literaturu neměli bychom jiného přání, než aby literatura ruská — i v této příčině obrovská — sloužila nám za příklad. Jaké duševní poklady českého lidu daly by se ještě dnes zachrániti, kde běží už jen o pouhé zbytky z dob dávno minulých!

Moravské Valašsko v písemnictví českém i cizím.

Podává **Matouš Václavek.**

Moravské Valašsko, rozloženo jsouc v severovýchodní Moravě a prostoupeno Bezkydy (Karpaty), těší se v nejnovější době, době to čilého ruchu národopisného veliké pozornosti, a to jak u lidopisců tak poněkud i u jazykozpytců. Zvláště zdařilá národopisná výstavka na Vsetíně, r. 1892. uspořádaná, upoutala rázem i širší kruhy naší společnosti české a vzbudila nelíčený zájem k hornatému kraji, v němž lid obecný přes všecky rušivé vlivy moderní ještě tolik svéráznosti si zachoval, a to nejen v řeči, ale i v kroji, ve svých způsobech životních, ve zvycích a obyčejích, ve svých písních, pořekadlech a příslovích, že třeba bylo vyznati každému lidoznalci, žeť Valaši jsou (mimo Slováky) nejzachovalejším kmenem moravským.

Tento názor potvrdila co nejlépe nezapomenutelná Národopisná výstava československá ve zlaté Praze z roku 1895. Valašská dědina na ní zařízená docházela se všech stran, u domácích i cizích, veliké a zasloužené obliby. Výšivky pak ve výstavním paláci rozložené vzbuzovaly přímo obdiv a nadšení všech znaleckých autorit. Gazděny (hospodyně) a švałky (švadleny) valašské, vyrabitelky oněch vzácností (plachet, oděvadel, šátků a j.) došly tam nejlepšího ocenění a zasloužené pochvaly.

*) Kromě díla Jakuškina čerpali jsme pro tento přehled ze statí P. A. Matvějeva: Что сдѣлано у насъ по обычному праву (Записки Имп. Русс. Геогр. Общ. по отдѣл. этногр. 1867, sv. I.) a z úvodu ke sv. VIII. dotčených Zápisek, 1878, pod n. Сборникъ народныхъ юридич. обычаевъ. Dle statí těch sestavil také Bogišić přehled svůj Osvrt na radnje o običajnom pravu u Rusiji (ve Splitu 1880), který vyšel dříve francouzsky.

Proto doufáme, že nebude od místa, shrneme-li v této stati, na kolik bylo možno, vše, co kdy a od koho bylo o Valaších moravských psáno. Podáváme seznam spisů, článků, statí dle jmen autorů, abychom tím již jakousi posloupnosť u vývoji lidopisu valašského naznačili. Na úplnosť záznamu (ve starší době) nelze při tom počítati. Odlehlost od veřejných, přístupných knihoven, od většího střediska literárního bude nás poněkud omlouvati, neuvedeme-li to neb ono, toho neb onoho spisovatele, který kdy na moravské Valachy myslil a něco o nich někde zaznamenal. Prosíme proto každého, kdož o věc se zajímá, aby možné mezery buď spisovateli této stati nebo přímo redakci tohoto Sborníku laskavě oznámil.

Na konec podotýkáme, že Valašskem mysliti dlužno veškero území, jehož hraniční města jsou: Frenštát, Kelč, Fryšták, Zlín, Vyzovice, Valašské Klobouky a Brumov. V jádře Valašska jsou města: Vsetín, Valašské Meziříčí a Rožnov.

* * *

První, který už dosti obšírně o moravských Valaších se zmínil, jest **Jan Alois Hanke z Hankenštejna** (1751—1806), bibliotekář universitní knihovny v Olomouci. Ve spise Bibliothek der mähr. Staatskunde (1786), 1.—10., jmenuje Valachy »Zalešáky« a vykazuje jim místa podél uherských hranic (»za lesem«, se stanoviska uherských Slováků): na Vsacku, Klobucku, Brumovsku až k Velké. Ostatně H. neuznává Valachů za zvláštní kmen národní, nýbrž za větev Slováků. (Viz Čas. mus. olom. 1892, 19—25.)

Piaristé **Kašpar Ad. Pilař** a **Frant. Moravec** v díle Moraviae historia politica et ecclesiastica (1785—1787), III., 387—393 vyličují náboženské nepokoje na Valaších (1777—1780), kteréžto nepokoje popsal také vrchnostenský knihvedoucí na Vsetíně **Bernard Zhorský ze Zhoře** ve Zlobického sbírce: Miscellanea hist. Mor. et Boh. 1779.

Frant. Jos. Schwoy ve své Topografii mor. (1793) I. B., 23.—29., při všeobecném přehledu Moravy. Topografie Vsacka v díle II.

Dále zmiňují se o Valaších více nebo méně: **A. Jurende** r. 1815. v »Moravii« ve čl. »Grundriss zur Ethnographie Mährens« 15.—21., 57.—58. Týž rozděloval kmeny moravské na Hanáky, Slováky, Horáky (Podhoráky) a Podlužáky. Slováky dělil 1. na vlastní Slováky kolem Uher. Hradiště, Kyjova, Strážnice a Ostroha, 2. na Valachy u pramenů Bečvy, 3. na Záležáky u Vsetína, Klobouk, Brumova až k Velké (dle Hanke!), 4. na Kopaničáře, 5. na Paseckáře a 6. na Salašáky!! — V témž ročníku (1815) »Moravie« **Rohrer**, 58, pak týž v Mittheilungen der mähr.-schles. Ackerbaugesellschaft (1824), 22 a n pojednává o Valaších.

Prof. a benediktin Rajhradský **Řehoř Volný** (1793—1871), v díle Die Markr. Mähren Brno 1835—1842 (I., LIV., 144, 297, IV. sv. XXXIV., 126, 419) všeobecně. V »Moravii« 1838, v čísle 15., 16.; r. 1843. v č. 16.

Jos. Heřman Galaš (1756—1840) ve své »Múze Moravské« (1813) vzpomíná na několika místech Valachů (371 a j.). V rukopise zanechal: »Der Berg Radhost u. die darauf wohnenden Walachen, wahre Arcadier Mährens« (v mor. museu).

Prof. **Josef Jiří Meinert** (1775—1844) chystal ke II. svazku své »Fylgie«, sbírce to starých německých písní národních z Kravařska, též stať o zpěvu Valachů a popis jejich, ale k vydání svazku nedošlo. Jen v »Mittheilungen« moravsko-slezské Společnosti 1835, č. 4—52. jedná o svátečním kalendáři a povětrnosti Valachů a Kravařů (obyvatelů to kolem Nového Jičína) ve stati nadepsané: »Der Fest- und Witterungskalender der Kuhländler u Walachen«.

Prof. **Alois Maniak** (1804—1843), obšírné a důkladné popisy a zprávy o Valaších podal ve Volného Taschenbuchu 1826, str. 267.—273., 281.—300.; r. 1827, str. 248. a u. Některé písně valašské přeložil též do němčiny (1826). M. byl rodákem Valašsko-Meziříčským a proto znal dobře život, zvyky a obyčeje, písně atd. svých krajanů. Prof. Ed. Domluvil ve Valašském Meziříčí uveřejnil v překladech stati Maniákovy o Valašsku v Opavském Týdenníku (1892) a vydal je i v otisku.

Julius Fejfalík (1833—1862), o koledě valašské ve Volksschauspiele aus Mähren (1864, Vídeň).

František Sušil (1804—1868) ve svých Písních z r. 1833. a 1858 (II. vyd.) umístil mnoho písní valašských i s nápěvy.

Daniel Sloboda (1809—1888), farář ev. na Rusavě p. Host., pilně studoval lid valašský, uveřejňuje zajímavé články z národopisu valašského. (»Ze života valašského«) v Ohéralově Týdenníku v Brně r. 1848., v Mor. národních Novinách v Brně, pak v kalendáři Koledě 1851. (Řeč, kroj, živobytí, zábavy, tance, písně, svatby, pověry atd), 1853 (Ondráš a Juráš), 1854 (Portáši), Mähr. Wanderer 1853, 190—192 a j. Uveřejňoval je též v Hronce a podal příspěvky Kollárovi a Sušilovi do jejich sbírek písní. Jeho stati ze »Života lidu valašského« podal znova veřejnosti r. 1894. a 1895. Frant. Bayer (v. t.).

V Erinnerungen pražských 1856, 6. seš. uveřejněny Písně obyčeje a pověsti mor. Valachů (od J. Ž.). Totéž upraveno v »Pražských Novinách« 1856, č. 141, 142.

Dr. Lev Smolle ve spise Die Markgrafschaft Mähren (Vídeň, 1881, 125—130).

J. Cluth, Die Mařena der mähr. Walachen. Panorama des Universums, Praha 1837, IV., 276.

Joh. v. Hradisch (Enders'), Sagen u. Märchen aus dem Kuhländchen u. der mähr. Walachei, Enders, Bienc, 1852, č. 32.

Prof. **Fr. Miklosich** ve Wanderungen der Rumänen in den dalmatinischen Alpen und den Karpathen (1879) snaží se dokázati na základě salašnického názvosloví valašského, že moravští Valaši jsou potomci pastevců rumunských (Valach = Rumun). Viz o zajímavé otázce této článek prof. Dra Frant. Pastrnka »Slovenský jazyk« ve »Slovenských Pohľadech« (1893) a spis prof. J. L. Píče: Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage (1886, 83 a n.). Poznamenáváme k tomu, že Valašsko ve své hornatější části, o kterou tu zvláště jde, bylo mnohem později kolonisováno (až v 17. ano i v 18. stol.) a že obyvatelstvo povoláváno od vrchností dotyčných ze všech konců světa zvláště pak z uherského Slovenska (na Vsacku). O veliké příbuznosti Valachův a Slovákův (uher. i mor.) svědčí obapolná jejich mluva, kroj, různé zvyky a obyčeje.

Beneš Method Kulda (nar. 1820), kanovník Vyšehradský, seznav při návštěvě své v Rožnově lid valašský vydal r. 1854. a podruhé r. 1874. Pohádky a pověsti, zvláště z okolí Rožnovského, připojiv k nim případnou charakteristiku Valachů, jejich zvyky a obyčeje.

Ve »Schriften der hist. statist. Section« 9. B., Brno 1856, 67—132, popsal pověry a obyčeje valašské. V Čas. M. Mor. 1870 a 1871: Pověry a obyčeje z okolí Rožnova. Viz také jeho čl. Vzpomínka z mé činnosti sběratelské v Č. Lidu 1892., 438.—441. Svatba v národě českoslov. (Olomouc 1866).

Frant. Koželuha vydal jako kaplan Rožnovský: Kytici z nár. písní mor. Valachů (1873), celkem 100 písní. Zaslal též mnoho písní valaš. Slavii do Prahy.

Frant. Brzobohatý popsal ve »Hvězdě« olom. 1860 Mor. křivačkáře, pak valašskou hudbu vánoční ve Květech (1866, 212). Valaši a jejich průmysl (Květy 1866, 271).

Vilém Fernand, důchodní panský na Vsetíně, podal některé listiny české ze 16. a 17. stol. o Vsacku jednající (založení, obdarování a j.) v překladu v »Notizen-Blattu« (Brno, 1874—75).

Frant. Sal. Pluskal (Moravičanský), statkářský lékař, spis Památky hradu, města a panství Brumova na Mor. (Olom., 1878).

Ant. Ugwitz, učitel, spisek Místopis a dějiny města Valaš. Klobouk (1878).

Frant. Bartoš (nar. 1837), škol. rada v Brně, neunavný a velečinný spisovatel v oboru národopisném, největší znalec lidu moravského, obrátil nejvydatněji pozornost širší veřejnosti na moravské Valachy svou statí o Mor. Valašsku v »Osvětě« (1880), v níž podal co nejúplněji charakteristiku lidu valašského, jeho zvyky a obyčeje, pověry, řeč a j. Stať tuto pojal pak do svého krásného díla Lid a národ I. (1883)

II. vyd. 1892. Do svých sbírek písní (Anthologie z nár. písní v Praze 1874, Nové nár. písně mor. s nápěvy v Brně 1882, pak 1887 a 1889) zařadil veliký počet písní valašských v Sušilově sbírce neobsažených. Hojných zpráv o životě lidu valašského (kroj, řeč, obyčeje atd.) je také v jiných jeho monumentálních spisech: v Dialektologii (1886 a 1895), v Našich dětech (1888), v Moravském lidu (1892) a Moravské svatbě (1892). V časopisech pak Matice Mor., v Českém Lidu a Obzoru brněnském uveřejňoval stati lidopisné, v nichž skoro vždy i o Valaších mluveno. Pokud jeho články a stati týkající se také Valašska nebyly jím pojaty do souborných spisů (Mor. lidu, Lidu a národu), stůjtež zde jejich názvy: V Čes. Lidu (1892): Některé zprávy o skřítku dle dosavadních názorů lidu mor.; Mor. přísloví a pořekadla (1896). V »Hlídce liter.«: O našich jmenech vlastních (1896).

Svat. Čech, proslavený náš básník, vydal r. 1884. v Šaškově »Mor. bibliotéce« svůj cestopis po Moravě: Několik obrázků moravských. Líčí v něm svoji cestu přes mor. Valašsko (Rožnov, Karlovice, Vsacko) na mor. Slovensko r. 1881. O cestě té podal zprávu v »Nár. Listech« 1881, č. 204. a 207. (»Dvě chalupy mor. Lístek z cestovního deníku«).

Dr. Jan V. Novák, druhdy professor v Meziříčí, nyni v Praze, podal do »Sborníku mus. spol. ve Val. Meziříčí« (1884) pěkný článek o »Posledních portáších na Rožnovsku.«

Odb. učitel **Frant. Bayer**, rodák Rožnovský, velmi pilný sběratel látky lidopisné na Valašsku, zvláště na Rožnovsku. Podal řadu článkův o ní do různých časopisův a sbírek, zejména: Pověry a obyčeje (Čas. Mat. Mor., 1875); Pověry a obyčeje v okolí Rožn. (olom. Koleda, 1876); Koleda vánoční. Vydala Slavie v Praze, Pr. 1878). Moravští Valaši (olom. Beseda, 1874); Mor. Valaši (Mor. nár. kalendář, Olom. 1879); Mor. Valaši (Jarý Věk 1883); Několik písní valaš. (Beseda 1874); Několik valaš. přísloví a pořekadel (Beseda 1874); Pověry o štědrém dnu (Světozor 1874); Sbírejme nár. pohádky, pověsti, písně (olom. Komenský 1874); Valašské hry dětské (tamtéž); Valaš. nár. pohádky, povídky a humoresky, počtem přes 60 v Koledě, Palečku, kalendáři Poutníku od Hané, Světozoru, Besedě, Obrazech života, ve Hrašově Kytici z nár. pověstí atd. (1873—1876). Valašská prostonár. jména několika rostlin (Beseda 1874). Články ze života valaš. od Daniela Slobody znova uveřejnil v »Lidových Novinách« brněnských r. 1894. a v olom. »Pozoru« r. 1895. Samostatně vydal: Radhošť, sbírku 307 val. písní z Rožnovska (v Praze 1874); Valaš. nár. pohádky a pověsti (1874 v Kroměříži, 1875 v Olomouci). Kromě toho monografii o městě Rožnově (v Praze 1878). Sestavil Slovník val. a podal jej k uveřejnění Akademii české v Praze (1896).

Prof. Ed. Domluvil ve Valaš. Meziříčí vydal r. 1877. krásné Paměti města Valaš. Meziříčí a městečka Krasna, v Brněnském »Notiz-Blattu« č. 2. r. 1880. o válečných událostech a o moru ve Val. Meziříčí z »register poctivého cechu řemesla tkalcovského (1648, 1663, 1708, 1742); roku 1881. tamže o Povodních v úvodí Bečvy (č. 1), v č. 9. o rybářství na horní Bečvě. R. 1892. podával do »Opav. Týdenníku« obsah statí prof. Maniáka v překladu a vydal je ve zvláštním otisku. R. 1897. vydal Čtení o průplavu Dunajsko-Oderském se zvl. zřetelem na průmysl a obchod na mor. Valašsku.

Matouš Václavek, ředitel škol na Vsetíně, uveřejnil od r. 1881. řadu článků a statí lidopisných v různých časopisech, almanaších, knihách a sbornících. Zejména: Vpády nepřátelské na Moravu, zvláště pak na Valašsko (Komenský, 1881), o portáších (tamtéž), Vsetín a jeho školy (tamtéž); Pohřební obyčeje na mor. Valašsku (Světozor, 1883, č. 22.), Něco z duchovního života moravských Valachů (pověry, pranostiky, písně, přísloví atd., Světozor 1888, č. 14. až 16.); Mor. Valašsko (popis kraje a lidu, »Budečská Zahrada«, 1882, 1883, 1884); Některé zvyky, obyčeje a pověry na Valašsku (»Vesna«, 1883, č. 11.—17.) O léčivých a čarodějných zelinách. Z prostonárodního lékařství na Valaš. (»Vesna«, 1893, č. 6. a 7.), O valašském vyšívání (tamtéž, 1893, č. 12.—13.), Pohřební obyčeje (tamtéž, 1893, č. 15.).

Některé zvyky, obyčeje a pověry výroční na moravském Valašsku, zvláště na Vsacku (Sborník mus. společnosti ve Valaš. Meziříčí, 1884); v »Časopisu mus. spolku olom.«: O kroji na Valašsku (1884), Z pověr lidu valašského (1891, č. 29., poklady), O čarodějné moci některých rostlin. Z valaš. botanotherapie. (1892, č. 34.), Obrázky folkloristické z mor. Valašska (1892, č. 36., 1893, č. 39, 40.), Stavění májů (1894, č. 42., jako X. již obraz).

Několik dní v okolí frenštátském (»Mor. Orlice,« 1885, šest feuill., otisknuto ve »Slovanu« americkém, La Grange, Texas). Dožínky na mor. Valašsku (»Slov. Sborník« 1885, č. 7.). Obdarování Vsetína hrab. V. E. Valdštýnem, vévodou frydlantským, pánem Vsackým (Rezkův »Sborník historický« 1885). Několik pověr z mor. Valašska (Jubil. almanah učit., 1885).

V »Českém Lidu«: Z národopisných studií o Valašsku. Živnosti, pokrmy a nápoje (1892, 569—572). Referát o Vsacké výstavě (1893, 221 a n.) Žena valašská, Velkonoce na Valašsku (1893, 596, 610), Čertovy skály a kameny na Valašsku (1895, 272 an.), Sbírka hádanek valaš. (1897, 88 a n.), Lidové léčení na mor. Val. (1898), O krojích moravských, Štědro-

večerní pověry val. (Dolenského alm. »Jitřenka« 1894). Na valaš. salaši (Dolenského »Koleda«, Kytice zábavy, 1895).

V »Opavském Týdenníku«: Ukázky z pověr na mor. Valašsku (u dětí, nemoci a léky atd. 1892), Ukázky z val. svatby, Obrazy ze života býv. cechů řemesl. na Vsetíně (1893), Ze života dětí na Valaš., zvl. na Vsacku (hry, popěvky, rychlomluva atd. 1896), Okres Vsacký a město Vsetín (1897, v 6 číslech).

Několik pohádek valašských (»Matice dítek« 1886—1887, »Jarý Věk« 1885, »Zlaté mládí« 1888, »Malý Čtenář« 1889, 1892, 1893, 1896, 1897; »Věneček«, jubil. alm. 1888, »Kytice slov. bájí« 1896, »Švanda dudák« 1897, č. 11.). »Čas. Matice Moravské«: Poddanství a robota na Vsacku (1881), Doba vánoční na mor. Valašsku (1891), O některých bájeslovných bytostech na mor. Val. (1892), Panství Vsacké l. P. 1666 (1898). Vánoční obyčeje na Valašsku (Sv. Lucie, pověry, almanah »Vánoce« 1892). Z lékařství prostonár. na mor. Val. (»Alm. mor. učitelstva« 1892). Moravské Valašsko, kraj a lid (»Průvodce po valaš. výstavě na Vsetíně« 1892). Ze štědrovečerních pověr a obyčejů lidu valaš. (»Sirotám Příbramským 1892). Ze zvyků a obyčejů val. (dožatá, zažehnávání bouřek, »Obzor« brněnský, 1892), Z mudrosloví lidu val. (tamže, 1896).

Důležitá obdarování města Vsetína (od Albr. z Valdštejna, »Časopis přátel starož. čes., 1894, č. 1. a 2.); Pobaba při konopích na mor. Valašsku (ve spise »Lublani« 1896). Land und Volk in der mähr. Walachei (Zeitschft f. österr. Volkskunde, Vídeň, 1896, seš. 2., 3., 8.). Z pamětí starého Vsacana (život v rodině, vychování, hospodářství, řemesla, zvyky atd. »Radhošť«, Mor. Ostrava, 1896, 1897, 14 feuill.). Ve »Květech mládeže« od r. 1895. do r. 1897. Dopisy ze Vsacka nářečím valašským z lidopisu valašského pod pseudonymem »Ozef Dukátník«, v každém skoro čísle. Mimo to tamže (1896 a 1897) článek: Hry a jiné zábavy mládeže valašské.

V Hyšmanově a Mojžíšově knize »Dopisovatel mládeže« (1897) podán podřečím val. dopis o mor. Valašsku (kraji a lidu). V kalendáři »Hospodáři« (Valaš. Meziříčí roč. 1897. a 1898) články o rolnickém lidu na Vsacku. V brněnské knížce: »Chudým dětem« čl. »Jarní hry mládeže valašské (1897). Ve »Vlastivědě moravské« bude obsažen od V. Okres Vsacký a v »Ottově Slovníku Nauč.« mimo jiná »valachica« Mor. Valašsko, popis kraje a lidu v každé stránce jeho bytu a života.

Samostatně o valaš. věcech vydal: Dějiny města Vsetína a okresu Vsackého (1881), Hejtmanství Valašsko-Meziříčské (1883), Moravské Valašsko (popis kraje a lidu, 1887), Valašská svatba (1892), Moravské Valašsko. Lidopisné

obrazy (1894), Obrazy ze života bývalých cechů řemesl. na Vsetíně (Otisk z »Op. Týdenníku«, 1895) a šest svazků Pohádek a pověstí z moravského Valašska (1884, 1889, 1894, 1897 dva, 1898). Mimo to jest Valašsko v jeho spise Markrabství Moravské (I. a II. část, 1882, 1885) obšírně popsáno i vzhledem národopisným.

Říd. učitel v Domaželicích u Holešova **Eduard Peck**. Od r. 1876 až 1887. byl učitelem ve Vyzovicích. Tam také oddal se se vší chutí a láskou studiu národopisnému. Všecky své práce uveřejňuje P. pouze v Čas. musea olom., aby tam byly pohromadě. Jmenujeme tuto zvláště: Pověsti o černokněžnících (r. IV., 1887); Jména a význam některých rostlin v nár. podání lidu valaš. (r. V.); Úplný seznam zeměp. jmen bývalého panství vyzovského (r. VII.); Lid na Vyzovsku (r. 1895. a násl.), obsažné stati o výročních obyčejích, o pověrách, slavnostech, zábavách atd. lidu val. na Vyzovsku. Samostatně: Valaš. nár. písně a říkadla s nápěvy (v Brně, 1884); Okr. hejtmanství Holešovské (v Hol. 1892), v němž vyniká zvláště popis lidu valašského v okresu Vyzovském.

Jan Bubela (1855—1889), rodem ze Vsetína, zabýval se botanikou a přispěl nemálo k poznání květeny moravské, zvláště však valašské, o níž podával zprávy do »Österr. bot. Zeitschrift« (roč. 1880—88) a do »Sborníku mus. spolku ve Valaš. Meziříčí« (1884). Svůj bohatý herbář odkázal »Klubu přírodověd.« v Praze.

Lev Janáček pojednal o tancích valašských a lašských v »Mor. Listech« č. 1. 1891.; O sbírkách lidových písní, tamtéž 1892, č. 31.

Jan Kutzer, učitel ve Velkých Karlovicích (v údolí Podťatém) vydal r. 1886. popis Karlovic (»Karlovské Zrcadélko«), v němž zajímavo čísti o osazování Karlovic (1711) Slováky uher., Poláky a j.

B. Remeš: Průvodce po Bezkydách a Mor. Valašsku. (Nákl. klubu Českých turistů v Praze, 1895). Velmi poučný a praktický spis (použito nejvíce dotyčných spisů Václavkových).

Dr. Ant. Rezek, odb. přednosta v ministerstvě ve Vídni, ve spise Dějiny prostonárodního hnutí náboženského atd. Část I., v Praze, 1887. Vypsány nepokoje nábožen. na Valašsku (116, 147, 153 a j.

A. Kříž, Mezi Valachy (Ottův Slov. kalendář 1889), Vánoční poesie a hudba u mor. Valachů (týž kal. na r. 1890.).

Vít. Houdek, minist. sekretář a dříve redaktor Časopisu mus. olom., Jsou-li mor. Valaši původu rumunského? (Čas. m. ol. 1886, str. 39.). Ve článku rozhodně se tomu opírá dovolávaje se výborného spisu prof. Píče: »Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage«, str. 83—95, s čímž i my venkoncem souhlasíme. Moravská kniha o zaklínání duchův (Č. Lid, 1893, 267 an.); Valašská zaklínací kniha z roku 1840. (Čas. m. ol., 1895, 23).

Dr. Frant. Kameníček, professor v Brně Zaklínací kniha rožnovská (Č. Lid, 1893, 674—679).

Prof. **J. L. Píč** ve spise »Zur rumänisch-ungarischen Streitfrage« (1886, 83) pojednává o původu Valachův obraceje se důmyslnými důvody proti theorii Miklosichově.

Prof. **Dr. Frant. Pastrnek** ve »Slovenských Pohľadech« (1893), 692 a n., 762 a n.) ve stati »Slovenský jazyk« opírá se proti jazykozpytným vývodům Miklosichovým co se týče některých názvův a slov valašských.

Al. Horák, učitel v Hrachovci u Meziříčí, Valašská sušírna, (Čas. mus. olom., 1893, 24 a n.).

Dr. Em. Kovář, univ. doc a tajemník Národopisné Společnosti Československé v Praze, popsal »Výstavu na Vsetíně na Moravě« (Zlatá Praha 1892, 526 an.), valaš. svatbu a obyčeje výroční v díle »Národop. výstava českoslov.« (218 an.).

Dr. Čeněk Zíbrt, zasl. redaktor »Českého Lidu«, ve svém výtečném spise »Jak se kdy v Čechách tancovalo« (Praha, 1895) popisuje tance na Mor. (str. 363.—371.).

Vlasta Havelková, vdova po zasloužilém prof. Janu Havelkovi, zakladateli Musea olom. a »Časopisu musea Olom.«, velmi činná spisovatelka v lidopise mor., podala krásnou stať »O vyšívání valašském« do »Průvodce po valaš. národop. výstavě na Vsetíně« (1892). Obušek (Čas. m. olom. 1894, 42), popsán obušek (vařaška) valašský, huculský a předhistorický (z Nákla).

Frant. Přikryl, kooperator v Soběchlebích, v Záhorské kronice (1895) na mnoha místech o Valaších promlouvá (pohádky a j.).

Václav Prasek, prof. v Olomouci, ve spise »Das Olmützer Stadtgericht als Oberhof von 1590—1620« (Olom. 1896) podává dva zajímavé soudy ze Vsetína (z r. 1598. a 1606., str. 16. a 42.).

Jos. Válek, prof. v Praze, rodák Vsacký, nadějný folklorista: Valašské písně »o dožatéj« ze Vsacka na Moravě (Český Lid 1895, 15—22). O valaš. oddělení na národopisné výstavě v Praze r. 1895 napsal pěknou stať do »Světozora« 1895, 378 a n. S farářem Polánským A. Přibylem uveřejnil ve spise: »Slavnosti a obyčeje lidové z Moravy« (Praha, 1895) stať: »Valašská dožatá z Polánky u Vsetína; ve »Věstníku národpisné výstavy českosl.« (1895, 140) popis valašské svatby z Polánky u Vsetína.« Totéž i ve spise »Slavnosti atd.« S Duš. Jurkovičem popsal val. osadu v díle »Národop. výstava českoslov.« (str. 101. a n.).

Dušan S. Jurkovič, stav. přiručí na Vsetíně, v »Průvodci po umělecké a valaš. národop. výstavě na Vsetíně« (1892): Valašská chalupa; Dřevěný kostel v Huslenkách na Hovězí (Čas. mus. ol. 1892) i s obrazem upozorňuje na originelní sloh lidový ve stavitelství.

O národopisném oddělení valašském v Praze 1895 napsal pěknou stať do hlavního katalogu výstavního a pak s Válkem do díla: »Národop výstavy Českoslov. v Praze 1895.« (str. 101 an.).

K. J. Červinka, učitel v Hodslavicích, »Valašská chalupa i grunt v Hodslavicích a okolí i s obrazy: fojtství a výminek ve fojtství v Hostašovicích, mlýnek na obilí, stolice, svícen, půdorysy gruntů atd. (Čas. mus. ol. 1894, č. 43. a 44.). Velmi důkladná to stať!

Frant. Pavlík: Dřevěný kostelík v Tiché na Valašsku (Náš Domov, 1892, 220).

Jan Petrus, odborný učitel v Meziříčí, vydal zajímavou a poučnou z kulturního stanoviska Statistiku hejtm. Valašsko-Meziříčského (1896).

Theodor Vodička, K historii mor. nářečí (Čas. Mat. Mor. 1896.).

Josef Čižmář: Obchůzka Valachů ve Vyzovicích (na Moravě), »Č. Lid« 1896, 188.

Jos. Svátek v Dějinách Čech a Moravy nové doby 1896 na str. 154—162. nábož. nepokoje (na zákl. Václavkových dějin města Vsetína).

Josef Klvaňa, professor v Uher. Hradišti, důkladný znatel mor. Slovenska, jenž četnými články a statěmi v různých časopisech (Česk. Lidu, Světozoru, Čas. mus. olom. atd.) seznamuje nás s mor. Slovenskem (zvláště o kroji), popsal velmi důkladně kroj valašský v díle Národop. výstava českoslov. v Praze 1895«, 178—182, pak Valašsko po stránce geologické v »Čas. Mat. Mor.« (1894, 289—297).

J. R. Vitásek, odb. učitel ve Frenštátě, Říkání při hodování svatebním v Trojanovicích u Frenštátu (Čas. mus. olom. 1895, 150).

Vojtěch Plotěný, kaplan v Kozlovicích, Chození s »matičkou« a se soškou Panny Marie (totiž procesí v den Neposkvrněného početí P. Marie, což nahražuje sv. Mikuláše, druhé: v den Nar. Páně), »Č. Lid.«, 1895, 341; Místopisné črty z okolí města Frenštátu pod Radh. (Čas. Mat. Mor. 1896, 289—300).

Jan Misárek (Slavičinský), rodák Vsacký, sepsal nářečím valaš. (vsackým) zdařilou povídku ze života lidu valaš. (na Vsacku) v letech 40.tých: Vlk Krampotů (1892). Líčí v ní způsoby a mravy lidu, zvláště pak popisuje svatbu.

Novellisté a rovněž rodáci valašští **Čeněk Kramoliš** (z Rožnova), **Meth. Jahn** (z Meziříčí) a básník **Jos. Kalus** (z Rožnova), všichni tři učitelé, vybírají skoro výhradně náměty ku svým plodům ze života lidu valašského. Samostatně vydali: Kramoliš: Bratři Doliňáci (ve »Slezské Kronice« 1894), Tři valašské povídky (tamtéž 1897 a j. Jahn: Z temných i světlých cest (u Šimáčka v Praze, 1894), Nevzešlo ráno (Ottova »Laciná knih. nár., 1898). Kalus: Písně (1881), Z Va-

lašska (1885), Oblaky (1887), Kresby a Písně (1895). Své práce ukládají do Světozora, Zlaté Prahy, Osvěty, Obzoru, Našeho Domova a j.

* * *

Na Národopisné výstavě československé v Praze r. 1895. mělo Valašsko oddíl samostatný (»valašskou osadu«), kterýž zbudovali stavitel Michal Urbánek a jeho příručí Dušan Jurkovič ze Vsetína. Viz vyobrazení v »Českém Lidu« 1895. (pila »valaška«, hospoda, statek a j.), pak »Č. Lid.« 1896, 193. Popis valaš. osady podal krásně PhC. Josef Válek ve »Světozoru« 1895, str. 378 a n., pak Dr. Č. Zíbrt v »Č. Lidu« 1896, 110, 198, kdež jsou zobrazeny i jednotlivé výstavní předměty (Jizba pasekáře ze Vsacka, chalupa, dvůr ve val. usedlosti a j.). Valaš. oddělení popsáno dále ve výstavním katalogu od Válka a Jurkoviče na str. 110.—118., posléze v díle »Národopisná výstava českosl.« od obou.

V krásném díle německém: **Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild,** Mähren und Schlesien, Vídeň, 1897. popisuje nár. život Slovanů na Moravě Frant. Bartoš (str. 177. a násl.), kroj Josef Klvaňa (221 a n.), obydlí, pověsti a pohádky Vít. Houdek (235 a n.), českou literaturu Frant. Bílý (296 a n.).

Vzmíněno budiž také veledůležité věci, že prof. Dr. Jan Urban Jarník podal pečlivě sestavenou bibliografii literatury lidovědné o mor. Valašsku do rumunského časopisu Sezatorea do stati Artura Gorovei a fokloru rumunském Uvedeny tam se správnými překlady články resp. knihy Bartošovy, Václavkovy, Klvaňovy, Válkovy, Čižmářovy, Kuldovy, Slobodovy, Bayerovy, Peckovy, Domluvilovy, Kameníčkovy, Křížovy a j. (Viz Český L. 1896, 474.).

Již r. 1894. seznámil rumuny o mor. Valašsku **Teodor T. Burada,** prof. hudební konservatoře v Jassech, vykonav cestu na Valašsko a popsav ji ve krásném spisku: O Călătorie la Românii diu Moravia. S mapou Valašska. V Jassech 1894. Ku spisku použil prací Bartošových a Václavkových, jichž zejména uvádí. Píše velmi sympathicky o lidu valašském, o němž se dle theorie Miklošičovy domnívá, žeť je původu rumunského!

Timofej Dimitrij Florinskij, slavista ruský a professor univ. v Kijevě, podal r. 1895. v »Novyje Trudy po slavjanověděniju« (Kiev) velmi sympathickou recensi (str. 74.—76.) o Václavkově »Moravském Valašsku, lidop. obrazech«, vypočítávaje všechny jeho spisy týkající se Valašska zvlášť a Moravy vůbec. Při tom seznamuje čtenáře o národopisném ruchu v Čechách i na Moravě a vyslovuje se velmi pochvalně o lidopisném sborníku »Českém Lidu«.

Z nejvýchodnějších nářečí uherskoslovenských.

Napsal Fr. Pastrnek.

Vzájemný poměr jazyků a nářečí slovanských stal se v poslední době předmětem vážných vědeckých úvah a též sporů. Srovn. mé výklady v posledním sešitě »Listů filologických«. Nás dotýká se nejblíže poměr nářečí česko-moravsko-slezsko-slovenských nejen mezi sebou, nýbrž zvláště k sousedním jazykům slovanským. Nemálo důležitou úlohu hraje při tom otázka, jaké shody a neshody panují mezi slovenštinou a ruštinou. Nejvýchodnější nářečí uhersko-slovenská, která bezprostředně sousedí s nářečími maloruskými v Uhrách, stávají se takto pro nás obzvláště zajímavými, nejen po stránce filologické, nýbrž i národopisné a historické. Neboť jasný výklad o příbuzenském poměru těchto nářečí přispěje k řešení otázky historické, jestli toto sousedství obou slovanských národů na půdě hornouherské trvá od nepaměti anebo jestli teprve v době pozdější, v době historické (XIV stol.), přistěhováním Rusínů do svých nynějších sídel, nastalo.

Každý příspěvek z oněch vzdálených a málo přístupných krajů jest nám proto velevítaný, zvláště pak, když spolehlivost zapisovatelova je nade vši pochybnost povýšena. Takový vážný příspěvek obsažen je v studii, kterou právě vydal mladý slavista norský, prof. Olaf Broch, nadepsané: Studien von der slovakisch-kleinrussischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn. Kristiania, 1897, 8^0, str. 76, k níž přidána je též mapa okolí Užhorodského čili Ungvárského. Spisovatel osvědčil již dříve schopnost a nadání své v rozpravě »Zum Kleinrussischen in Ungarn«, Archiv für slav. Phil. XVII (1895), 321—416 a XIX (1896) 1—21, která podává důkladný popis maloruského nářečí Ubljanského, ve východním koutě stol. zemplinské. Povšimnutí zasluhuje též jemné pozorování Brochovo, jak předložky české *v, s, k* a j. se vyslovují. Srovn. Arch. f. slav. Phil. XVIII (1896) 314—315. Ze všeho je patrno, že mladý sympatický slavista norský vystupuje jako odborník dokonale vyškolený.

V uvedené nové studii Brochově jsou podány dvě ukázky dialektické, zapsané podle výslovnosti dvou studujících užhorodských. Jeden z nich, Ďula Pajkossy, pochází ze vsi Falkušovec, druhý, Janoš Novak, ze sousední vsi Dubravky, v stol. Zemplinské. Oba studující jsou synové pravoslavných (uniat.) kněží. Obyvatelé těchto vsí jsou totiž pravoslavní (uniaté), ale nazývají se sami »Slòvjak«, »Slovjàci« a mluví »po slovènski«. Podávám obě ukázky, pravopisem poněkud pozměněným, aby správné čtení nečinilo nikomu překážek. Slovní přízvuk spočívá na slabice předposlední, jako v polštině.

I. Ukázka z Falkušovec, v stol. Zemplinské.

Ňebojažľivi Janko. Bul dze ňe bul jeden človek. Mal von (n. vun) troch sinov. Jeden kotri najmlatši bul, fše ľem u kuce šedzel, a s popelom fše bavil. I vše hutorel, že von ňe zna, co to strach. Ras ho ocec dal do cerkovňika, žebi tam služil, i kedi pošol dzvoňic, cerkovňik ho pošol strašic. Jag zbačil, že ho cerkovňik plaši, ta ho dolu (n. dolou, doluu) zrucil i s tim pošol domu.

Vipital von od otca (n. otsa) tri dukati že pojdze śe strachu učic. Jag vandroval po švece i vše hutorel: chto mňe (n. me) nauči na strach (n. śe bac), tomu dam toti tri dukati. Raźe (= raz śe, ź je dlouhé) z ňim štretnul jeden hrobrar i učul, co von hutori, ta śe iśče raz opital. Jak śe doznal, co von chce, odvid (= odvedl) ho do cintera. I tam bula z desok jedna chiža, chtoru hodzem (= možno) bulo z jednoho mesta na druhi precahovac. U chiži tri truni buľi z umertima, i kazal hrobar že bi von tam prenocoval. U noci žimno bulo, ňe znal śe jag zohrac ta s pod umartich vibral triski i naklad ohňa.

Jak śe tam hral (= hřál), ot ohňa rušeni plachti śe dzvihaľi, i von śe pital od umartich, či i jim žimno. A ňi jeden mu ňe otpovedzel ňič. Ulapil jednoho za ruku i vidzel, že mu ruka žimna, i to mu hutorel: »A ti zamarz (= zamrzl)! potśe (= podz śe) hrac!« i viňal ho is truni (n. ho s truni) i barz veľo śe z ňim natrapil, dokľa ho postavil šedzec gu ohňu. I tak za tim i druhoho i trecoho postavil. Jak śe toti zohraľi, počaľi padac do ohňa, na to von śe pohňival i skočil i počal na ňich kričec, že ňe znaju šedzec, i za tim poklad jich na zad do trunov. I dokľa von tam durkal (= lomozil), pod tim časom prišol hrobar, že budze drevenu chižu cahac, že bi śe Janko zľeknul ot hurčeňa (= hřmotu). Kedi hrobar učul durkaňe, zľeknul (n. zľik) śe i ucik (n. uceknul).

Rano prišol hrobar i pital od ňoho tri dukati. »Ta zaco? Ozdaľ za to, že mi tu pres calu noc marznul?« Hrobar mu za tim to povedzel, že chodź dze pojdze (n. pujdze), ta śe strachu ňe nauči.

Janko pošol daľej. Pošol von do jednej karčmi, ta śe pita: »Co novoho?« Karčmar mu otpovedzel, že: »Ňe dobre! Bo jest tu u nas jeden zamok, a ňit komu ho vartovac, bo každi ot strachu umre, chtori tam na vartu pojdze, a kraľ obecuje pou kraľoustva i dzivku svoju tomu, chto tam za tri dňi i za tri noce budze na varce.« Pošol Janko doraz gu kraľoj, i povedzel mu že von vera ochrani zamok. Kraľ pristal na to. Kupil sebe Janko karti i pošol do zamku.

Pres perši cali dzeň sam śe bavil na karti i tak hutorel: »Kraľ Janku! Ňe boj śe Janku!« — Kedi večar prišol, čul hrimotaňe i durkaňe; prišľi vojaci a začaľi kolo zamku behac. Von počal na ňich kričec: »Čekajce! I ja pojdu gu vam!« Jag višol vonka, začaľi z ňim behac, a jag u turňi hodzina začala dvanac hodzin bic, ochabiľi ho tam.

Druhi dzeň zaśe (= zas śe) tak hral na karti, jak perši dzeň. Večar okolo jedenac hodzin čul mački (= kočky) greučec. Von kedi čul, že mački beśeduju, višol vonka i volal jich, že bi prišli śe z ňim hrac na karti. Ale voňi dnuka ňe sceli (n. chceli) vojs (= vojsc, vejíti), i tak muśel von vijs (= vyjíti) gu ňim. Ale von śe bal z ňima dotľa bavic, dokľa jim nochti oreže, bo barz veľiki buli. Za to prišruboval jim predňi nohi, dokľa jim nochti oreže, a jak jich prišruboval, začal jich bic, a dotľa jich bil, dokľa śe jim nohi po koľena ňe ottarhli. I za tim greučaci (n. — čeci) poucekali šicki. Jak prešlo dvanac hodzin, pošol spac.

Treci dzeň zaśe (= zas śe) hral (n. bavil) na karti. Večar kolo dzevec hodzin čul, že cośka spadlo prik komin, pošol tam ta vidzi, že spodňa poloučka jednoho človeka, začudoval śe i skričel: »Ha, už mam pou človeka, ľem druha poloučka dze?« Pošol śe hrac na zad daľej, kedi ľem ras čuje tak o jedenastej, že zaś cośka spadlo. Pojdze tam ta vidzi, že druha poloučka človeka. Zradoval śe i skričel: »Ha, už mam caloho!« Tedi ho zľepil, a stari do ras to skričel že: »Potśe (= podz śe) pasovac!« Jak śe pasovali, staroho uderil do žemi, i stari mu doraz obecal, že mu oda (= odda) kľuč zamka. Perši raz ho odvid (= odvedl) do jednej piuňici i kazal mu, že bi rozbil toto kovadlo, chtori tam leži na žemi. Janko ulapil kovadlo i tak hutorel staromu: »Polož na toto druhi kovadlo ruki, naj vidzu, jaki maš nochti, že bi śi mňe ňe podrapal pot tim časom, dokľa ja rozbiju toto kovadlo. Jak stari položil ruki, Janko s kovadlem uderil po joho rukou i kovadlo śe rozlamalo na falatki (= kousky).

Za tim mu ukazal stari barz veľo zlata i tak mu hutorel: »Toto kraľovo, gu tomu ti śe ňe ruš!« Vecka mu ukazal štriblo, a na toto tomu povedzel: »Toto tvojo; s tim ti gazduj!« — a na ostatok ukazal mu iśče veľo peňeži a tak mu hutorel: »Toto zaber šicko, to tvojo, a rozdzeľ meži chudobnima ľudzmi. Kľuč od (n. ot) zamku ti sam najdzeš. Idz tu pod zamok, i tam uvidziš jednoho kačura (= káčera); zaštreľ ho i najdzeš u ňim jedno vajco, a u tim budze kľuč ot zamku.« Janko tak zrobil, jag mu stari hutorel.

Jak už Janko kľuč mal u rukou, pošol gu kraľoj i rospovedzel šicko, jak śe z ňim stalo u zamku. Kraľ ho pochvaľil i dal mu pou kraľoustva i dziuku svoju za ženu. Za kraľom von bul kraľ i za veľo roki kraľoval, i žije iśče i dňeś, kedz ňe umar (= umřel).

II. Ukázka ze sousední Dubrauky.

Bula dze ňe bula jedna žena, a tota žena mala muža, a tot muž bars podli bul gu svojej žeňe. Jag vun ras na pľevňi mlacil ta jednoho ptačka zabil, toho ptačka vun dal svojej žeňe, že bi mu ho uvarila. Jak vona ho uvarila, položila ho na pec, a mačka (= kočka) toho ptačka

źedla. Vona śe bars starala, bo muž jej bars podli bul. Už ňe znala co robic, ľem s perščou (n. peršou = prsou) svojich odrezala jeden falat i toto mu uvarila. Jak muš toto meso źid (= snědl), ta to jomu barśmakovalo. Ta śe opital ženi svojej že otki vona toto meso kupila, bo to bars smačni bulo. Vona ňe scela povedzec, ale muśela povedzec, že vona toto s perščou odrezala.

A voňi maľi dvojo dzeci, a tim dzecom bulo meno Haňka i Janko. Muš hutorel žeňe, že bi vona toti dzeci zarezala i s toho mesa jomu navarila. Ale Haňka toto učula i povedzela Jankoj že jich ocec sce zarezac. I zato mu povedzela, že bi ucekľi. Voňi skoro rano postavaľi i pośľi do śveta. Jak voňi iśľi, śtretľi śe z jednim šarkaňom. Tot śe pital že dze voňi idu. Voňi mu povedzeľi, že jich ocec sce zarezac, ta voňi ucekľi. Šarkaň śe opital że či bi voňi ňe sceľi pujs (n. pojs = pojíti) gu ňomu, že bi vun jich vihodoval. Voňi pośľi z ňim, a tam uš virośľi.

Jag ras pośľi do ľesa že bi śe baviľi, išol tamodz jeden pan na koču (= v kočáře). Vun śe opital že či voňi. Voňi hutoreľi, že ocec jich scel zarezac, ta voňi ucekľi, a terasu (= teraz su) šarkaňovo. Pan jim povedzel, že bi śedľi na koč, že vun jich sebe poňeśe. Voňi śedľi, ale šarkaň jich zbačil, śednul na najľepšoho koňa a bežel za ňima. Jag jich zdohoňil, zabil pana i koňe, a dzecom povedzel, že kec iśče ras ucekňu, ta jich zabije.

Voňi i druhi ras viśľi śe bavic do ľesa, a i tedi išla tamac jedna chrama (= chromá) koza. Vona śe od ňich pitala, že: »Čijo sce, dzeci?« Voňi hutoreľi, że: »Ocec nas scel zarezac, ta me ucekľi, a teraz me šarkaňovo.« Vona jim povedzela, že bi śedľi na jej chribet, ta vona jich poňeśe zo sobu. Ale voňi ňe sceľi, bo śe baľi, že jich šarkaň zabije, kedz ucekňu. Ale vona jim hutorela že ľem naj śedňu.

Voňi śedľi, ale šarkaň jich zbačil ta śednul na najľepšoho koňa a počal za ňima bežec. Už ľem da na keľo kroki bul ot kozi, tedi Haňka skričela, že už jich lapa. Tedi koza povedzela Jankoj, že bi jej viňal spot chvosta jedno šidlo, a že bi ho rucil za sebe. Vun tak zrobil, jak koza mu hutorela. Zaraśe (= zaraz śe) taki veľki ľes spravil, że šarkaň ľedvo biroval (= mohl) prik ňoho prejs (= přejíti). A poki vun prešol prik ľesa, doti (n. dotľa) koza z dzecmi už daľeko bula. Ale šarkaň zaś počal za ňima bežec. Jak už blisko bul gu ňim, tedi koza povedzela Jankoj, że bi jej spot chvosta viňal jedno midlo, a że bi ho za sebe rucil. Jak vun toto zrobil, barz veľka hura śe spravila, prik kotrej šarkaň ľedvo prešol s koňom. —

Jak viděti, není mezi oběma ukázkami valného rozdílu. Nářečí obou sousedních dědin a podobně i celého okolí jest až na nepatrné odchýlky jednaké. Podle výslovnosti zájmena »co?«, nazývají se tito Slováci »Cotáci«.

Odkládaje poznámky filologické do příštího sešitu »Listů filologických«, chci zde upozorniti, jak prof. Olaf Broch, který studia svá konal v Užhorodě v r. 1895, vymezuje národopisné hranice slovensko-rusínské. Nejvážnějším příspěvkem k řešení této velmi zajímavé otázky je dosud, jak J. Škultéty v Slov. Pohl. 1895, str. 503, dobře pověděl, rozprava A. V. Šembery: Mnoho-li jest Čechů, Moravanů a Slováků a kde obývají, v Čas. Čes. Mus. 1876. V této rozpravě udává Šembera, na str. 679 až 680, takto národopisné hranice slovenské v stolici Užské (mad. Ung): »V této stolici jde čára slovensko-uherská jižně od řeky Uhu, dotýkajíc se sl. uh. Křížové, mezi uh. Moďorošem a sl. Tehení okolo sl. Černopole na uh. sl. Bajanházu a pod sl. Lekarty, Pinkovcemi a Darmou na uh. sl. něm. Užhrad, odkudž se zatáčí k jihu na uh. sl. Minaj a okolo uh. Kertegéně a Koncházy k sl. uh. Homokům a slovenskoruským Korytňanům, přecházejíc tu na půdu ruskou. Od Korytňan jde přes uh. sl. Čáslovce na sl. rus. Dlúhé Pole (Hossumezö) vedle uh. Chlumce na rus. sl. Komárovce, Novou Salaš blíž ruské Volkové (Valkaja), na sl. rus. Andrášovce a rus. sl. Seredni, odkudž se vrací přes rus. sl. Lichovce okolo rus. Velké Slatiny na rus. sl. Hlubokou, Velký Laz a Hedďark, a postupuje odtud vzhůru na rus. sl. Barani, Dravce, Horany, Radvanku, Domanince a Onokovce a vedle rus. Nevického a rus. Kamenice na slov. ruskou Beňatinu a sl. r. Podhradce blíž hranic stolice Zemenské.« Na mapě, kterou prof. Broch ku své rozpravě připojil, jsou tyto hranice poněkud odchýlné. První odchylka týká se hranic slovensko-maďarských. Podle mapy Brochovy sahají osady poloslovenské na jihu od Křížové až po »Csicser« a »Nagy-Szelmenc«. Druhá mnohem podstatnější odchýlka jeví se v hranicích slovensko-rusínských. Jiho-východně od Užhradu (Ungvár) nezaznamenává prof. Broch žádné obce slovenské. Minaj, Homoky, Čáslovce a Dlúhé Pole jsou označeny jako obce čistě maďarské, Korytňany (Kereknye?), Baraňa, Dravce jako maďarsko-rusínské a Komárovce, Nová Salaš, Andrášovce, Seredňa, Lichovce, Hluboká, Velký Laz, Hedďark, Horany a Radvanka platí jako obce čisto rusínské; jediné Domanice jsou ještě označeny jako obec slovensko-rusínská, a podobně též severněji položené obce Beňatina a Podhradce. Na této straně jsou tedy odchýlky dosti značné. Příčiny leží snad v tom, že tito Slováci věrovyznáním se neliší od Rusínů, nýbrž že přináleží vesměs k sjednocené pravoslavné církvi, jsouce podle obřadu »Rusíni«. Z téže příčiny různila se dosud velmi podstatně statistická data o těchto pravoslavných Slovácích, až Šembera počet jejich ustanovil asi na 150.000 (ČČM 1876, 395 a 668). Později (1890) všímal si té věci ruský historik A. L. Petrov, jehož Заметки по Угорской Руси otištěny jsou v Žurn. min. nar. prosv. 1892. Petrov napočítal r. 1890 asi 500.000 pravoslavných, ale pouze asi 400.000 Rusínů (podle národnosti). Podle toho bylo by pravoslavných Slováků asi 100.000. Srovn. mé poznámky v Arch. f. slav. Phil. XVI

(1894), 501. Podobá se, že jsou to po výtce poslovenštění Rusíni, kteří církvi své zůstali věrni, ačkoliv rodný svůj jazyk za slovenský zaměnili. V oněch východouherských stolicích představují Slováci živel kulturně vyšší a silnější. Potvrzují nám to všechny zprávy a všechna pozorování. Upozornil jsem na to též při rozboru nářeční ukázky maloruské ze Zboje v stol. Zemplinské (Listy filol. 1898, str. 154—155). Srovn. též doklady v studiích prof. Brocha (Arch. XVII 323 a Studien 10), že mluviti slovensky je »fein« a že tím vynikají jmenovitě bývalí vojáci. Touto tichou změnou stalo se, že historie o hromadném přechodu Slováků na pravoslaví (uniat.) nic nevypravuje. Ukázky p. Brochovy, které jsem znovu otiskl, jsou důkazem, že řeč těchto Slováků z původní mluvy rusínské nezachovala než nepatrné stopy.

Tyto poznámky byly napsány, když jsem obdržel zvláštní otisk studie p. Volodimira Hnatjuka Руські оселї в Бачцї (в полудневій Угорщинї), vydané v Zapiskách uč. spol. Ševčenkovy, ve sv. XXII. Pan Hnatjuk popisuje život kolonistů na dolní zemi uherské, hlavně v Kereszturi, ve stol. Báč-Bodrožské usazených, kteří pocházejí ze stolice Zemplinské a jsou vyznání pravoslavného, ovšem uniaté. Následkem toho považuje jich za Rusíny. Ale z hojně připojených ukázek nářečních vychází na jevo, že jsou to Slováci. Ponechávaje si opět výklady jazykové do příštího seš. Listů filol., uvedu zde ukázku řeči Kereszturské, podle zápisu p. Hnatjukova (na str. 30):

Pošla Kiresturska chudoba do Sentomaša pitac na štvarte kopac kukuricu, bo i do teras na štvarte kukuricu kopali. Išče i od lanca chudobni človek gazdovi zaplacic mušel tri forinti i na štvarte mu okopal. Zasluženi to chudobnoho človeka chľip; dog na jar zaplaci bohatomu tri forinti i kope mu kukuricu perši raz do tižňa, a o suchim chľibe. A druhi ras kope za dva tižňi o suchim chľibe. Pojdze žena zoz dzecmi po tej kukurici, totu žeľinu kukuricu, co napretarhovali, ta dzeci zberaju zo svoju maceru: jag už nazberaju, a mac totu kukuricu chudobna vežňi na chribet, ňiše gazdiňi gu salašu vistata, umorena, ta sebe tak duma: odňišem, hoč mi tak ceško, ozdaľ mi gazdiňa da ho ľim servatki, budzeme mačac chľiba. Kid jij gazdiňa da, odňiše svojim dzecom, jak slatko pojidza! A vecej ras še trafi, že jim gazdiňa za totu kukuricu aňi ňič ňida, ľim otpove: Visipce tam na hromadu! Tedi chudobna mac idze smutno, ohľada še na gazdiňu, čom mi ňič ňida? Ľichko gazdiňi, vona ňizna, jaki sme barz hladni; ľichko gazdiňi, ňida nam servatku, bo ma veľo šviňi. Teras toho roku chudobi kuščik ľichčejše, že Sentomaski sicilijasti taki rozkaz dali, že ňi šľibodno, da chudoba gazdovi od lanca tri forinti placi i že ňi šľibodno, da na štvarte kopu. Kid ňi veľo s Kerestura do Sentomašu pojsc možu, ľim tot pojsc može, co ma dajakoho

koňa, ta položi na koč chľip i svojo handri, a sam i zoz dzecmi idu kolo koča pešo. A to Sentomaš od Kirestura dosc daľiko. Idze ocec i mac z dzecmi cali dzeň kolo koča pešo, večer dojdu do Sentomašu, išče še raduju, že jim na trece kopac daju, aňi jim ňi ceško, že pešo prišli, ta o suchim chľibe trecu čutku sebe zarabjaju. A toti u Kirestur išče chudobňijši, bo koňa ňi maju, a veľo dzeci maju, ta ňi možu na chripce chľiba odňisc, bo bi trebalo, da na chribet vežňu toti drobni dzeci; a tim drobnim dzecom trebalo bi vžac i dajaku šmatku; hoč mu jaka nužda tomu chudobnomu, ňi može pojsc do Sentomašu. Chodzi po šickim Kirestur od jidnoho bohatoho do druhoho bohatoho: Dajce mi kopac kukuricu, bo moje dzeci uš chľiba ňi maju, brigujime, išče ľim u mešac maju. Dze že juni, dze že juli, dog nam chľiba zakošenoho daju! Gazda na to otpoveda chudobnomu: Dam ci kopac, aľi zo štvartoho; aľi mi mušiš prisc zadarmo štiri dňi travu košic. A chudobni ho modľi: Ňi možem gazdo za štiri dňi vam zadarmo travu košic. Zaplacce mi, modľim vas, hoč ľim dva dňi, bo mojo dzeci pecero ábo i sedmero už ľim ňiška (= dneska) chľiba maju, ta dva dňi možem za darmo robic, a vecej ňi možem, bo dzeci ot hladu umeraju. Atd.

Již z této krátké ukázky je patrno, že to není řeč rusínská, nýbrž slovenská, že to je nářečí »Cotáků« zemplinských, velmi podobné onomu, které popsal prof. Broch. Ba ještě více slovenské! Neboť v ukázkách Brochových zní 1. osoba sing., po spůsobu ruském, na — *u*, zde však máme obvyklé slovenské — *m*: ňi možem, pojdzem, budzem, privjažem, odňišem atd.

Pěkná studie p. Hnatjukova je tudíž vzácným příspěvkem pro lidopis a nářečí — slovenská.

Mistři cechu hrnčířského v Novém Městě nad Váhem.

Příspěvkem k dějinám slovenského hrnčířství podává L. Niederle.

Jedním z nejvíce zajímavých, ale zároveň i nejméně známých oborů československého národopisu, jest studium lidové keramiky slovenské. Ještě před 10 lety nevědělo se o ní takřka nic (srv. Koulovy »Příspěvky k historii českého hrnčířství« Praha 1888).

Národopisnou Výstavou Československou r. 1895 a v letech následujících zvýšenou činností jak Musea Českého tak i Musea Národopisného vzbudil se však pro památky české a slovenské keramiky takový zájem, sešlo se také koupí do Prahy již tolik dobrého materialu, že se

můžeme dnes již jasněji dívati na toto odvětví uměleckého průmyslu lidového, dohadovati se původu jeho i stopovati v hlavních rysech jeho vývoj. Obé jest ovšem dosud velmi těžké, zejména stopování vývoje keramiky slovenské od doby, kdy protestantští hrnčíři odcházejíce z Čech a z Moravy usazovali se v severních Uhrách (»habání«), tam zařídili svoje dílny a řemeslo provozovali. Na různých místech vyvinuly se tu během doby školy mistrovské, každá od druhé více méně odlišená a jinak charakterisovaná, a jest dosud právě nejtěžším úkolem tento vývoj vysvětliti, ve spoustě zachovaného nádobí jej sledovati a různé dílny rozlišit. Co všechno může nám býti vodítkem, na to jsem ukázal již v článku »Keramika v Čechách, na Moravě a Uherském Slovensku« v díle Národopisná výstava Československá.

Jedním z hlavních vodítek, sloužících k určení malované keramiky slovenské, jsou jména mistrů zapsaná na nádobách. Většinou náležejí ovšem jména, která čítáváme na lepších kusech majitelům, osobám, jež si dali pěkný kus pro domácnost zhotovit. Ale nezřídka vedle toho a přesného data vyskytují se i značky ukazující na jméno obce, v níž nádoba byla pracována a i na jméno mistrovo. Aspoň musíme s úplnou pravděpodobností souditi, že počáteční písmena, s nimiž se vedle jména majitele na některém místě nádoby setkáváme, neoznačují nic jiného, než jméno toho, kdo nádobu zhotovil a ozdobil.

Jest zřejmo, že kdybychom měli po ruce dějiny jednotlivých dílen a cechů, s jmény mistrů v nich pracujících, leckdy mnohem snáze by se podařilo nejen určení místa, kde nádoba povstala, ale pomocí vročení našlo by se leckdy i příslušné jméno dílny. Neboť bychom v seznamu mistrů, kteří v onom roce pracovali, pomocí počátečních písmen snadno našli toho, kdo nádobu zhotovil. Z té příčiny se domnívám, že by bylo velmi prospěšno, aby se staré cechovní knihy jednotlivých dílen slovenských, pokud jsou ještě přístupny, prohlédly a aspoň jména mistrů s daty vypsala. Sám jsem si r. 1896 vypsal tímto důvodem veden mezi jiným také cechovní knihu hrnčířů v Novém Městě nad Váhem, kterou Národopisnému Museu v Praze laskavě zaopatřil horlivý přítel Musea p. farář Holuby v Zem. Podhradí.

Kniha tato obsahuje zápisy nově přistupujících učedníků, a sice od let třicátých předešlého století [1]). Při těchto zápisech u cechmistra učastnili se i jiní mistři jako poručníci (porukovníci) nového učedníka. Tím způsobem zapsáno jest dosti jmén, a dle všeho kniha poskytuje v celku dosti úplný seznam mistrů novoměstských.

---

[1]) Rok dále udaného prvního zápisu (1723) není sice tak jasně zapsán, aby se mohlo datum toto bezesporně stanovit. Také zpráva, kterou p. farář Holuby dostal dříve, než knihu viděl, hovořila o r. 1723. Ale je možno čísti i 1713. Také džbán cechovní má tento rok.

Jména ta jsem vypsal, leckdy dosti obtížně,[2]) a vzhledem k snažšímu přehledu, sestavil vždy do dekad, a na konec v pořádek abecední. Doufám, že práce tato, bude-li následována jinými podobnými, účele svého se nemine.

Jmenují se tedy v knize následující mistrové.

K roku 1723 zapsáno: Sporadaly sme tuto knyhu, do ktteré knyhy magstry sttarssy do neg su zapysany y mlattssy zapysovatt sa budu kttery prypovedatt sa budu mezy nas: Ponagprv Johanes Kolyska, druhz magster Andreas Omasta, tretty magster Jakobus Magttner, Gorius Zemko, Adamus Kotuč, Adamus Haken, Mykolas Savara, Johanes Tordon, Johanes Trawnyček.

V dalších zápisech dle dekad zapsáni jsou tito mistři[3]):

1730—1740 Jakobus Majtner, Martinus Leskovsky, Joanes Trawniček, Stefan (Ištvan) Majtner, Andreas Omasta, Johanes Tvrdoň, Adam Kotuč, Adam Haken, Gorius Svěčka, Martin Savara.

1741—1750 Georgius (Guro) Hagen, Jakobus Majtner, Martin Leskowsky, Andreas Omasta, Mykolas Savara, Stefan Majtner, Adam Omasta, Jan Karlačzky.

1751—1760 Ištvan (Stefanus) Majtner, Adam Omasta, Andreas Matušovic, Martin Leskovsky, Ignatius Pustomersky, Stefanus (Ištvan) Tvrdoň, Gordius (Guro) Hagen.

1761—1770 Ferenc Mescanek, Stefanus (Ištvan) Twrdoň, Andreas Porupsky, Josef Pustomersky, Joannes Hloža, Georgius Hagen, Ignac Pustomersky, Joan Durjan.

1771—1780 Ferenc Mescanek, Joannes Durijan, Stefanus Pustomerski, Stef. Twrdoň, Martin Lescicka.

1781—1790 Martin Lescicka, Stefanus Tvrdoň, Josef Pustomersky, Joanes Durijan, Gordius Filo, Bartolom. Dohnal, Stefanus Pustomersky.

---

[2]) Transkribovati stejnoměrně jména mistrů jest velice obtížno proto, že v zápisech deseti let jest často jméno jedno psáno způsobem rozličným a někdy velice odchylným. Tak na př. křestní jméno Jiří psáno Guro, Gorius, Gorgius, Georgius, Gordius, — jméno mistra Svěčky: Svička, Svječka, Swgečka, Swgeča, Svěca, Szwicka, a t. d., jméno Žabka — Zapka, Stuhlik — Stuchlik — Sztuchlik, jméno Durijan, Durigan, Curigan, Curiga, atd. Mistr Andrašík psán i Ondrašík. Jelikož ostatně nejde o transkripci ale o jména, vybíral jsem pravidelně pro přepis indexu formu, která se nejčastěji vyskytuje. Ku křestním jménům podotýkám, že se mistři zajisté právě tak zapisovali na práce jako do knihy a nutno proto hledati Jiřího pod G. (Guro, Gordius), Štěpána někdy pod I (Ištvan), Ondřeje pod A (Andreas) a pod.

[3]) Mistři se jmény proloženými byli cechmistry v tom období.

1791—1800 Gordius Filo, Joanes Hajdušek, Gordius Martak, Johanes Durigan, Johanes Tvrdoň, Matiaš Ondrašik, Bartol. (Partonus) Dohnal, Paulus Svěčka, Gordius Hajdušek.

1801—1810 Joannes Twrdoň, Gordius Filo, Matias Ondrašik, Gordius Martak, Paulus Svěcka, Joanes Hajdušek, Joanes Žabka, Joannes Ondrašik, Paulus Svěčka.

1811—1820 Paulus Svječka, Josef Doboš, Johanes Hužovitc Johanes Hajdušek, Emerikus Ondrašik, Georgius Martak, Adamus Martak, Gordius Filo, Joanes Žabka, Adamus Žabka.

1821—1830 Paulus Svječka, Andreas Pleva, Johanes Hužovitc ml., Georg Martak, Johanes Hajdušek st., Josefus Doboš, Emerikus Ondrašik, Johanes Hajdušek ml., Adamus Martak, Georg Savara, Emerikus Hajdušek, Stefanus Dohnal, Adam Žabka.

1831—1840 Emerikus Andrašik, Andreas Martak, Johanes Růžička, Johanes Bujna, Andreas Žabka, Josefus Količansky, Georgius Savara, Stefanus Selecki, Stefanus Dohnal, Johanes Hužovitc, Andreas Pleva, Emer. Hajdušek, Joanes Savara.

1841—1850 Georgius Savara, Joanes Vanyo, Emerikus Andrašik, Joanes Savara, Andreas Ševčik, Stefanus Dohnal, Michael Musil, Josefus Količansky, Franciskus Wojtek, Stepanus Seletckij, Josefus Stuchlík, Joannes Količanski, Joh. Drezowski, Martin Králik, Andreas Hajdušek, Andreas Pleva, Joh. Bujna.

1851—1860[4]) Stephan Količansky, Johan Hajdušek, Stephan Selecky, Josef Stuchlik, Stefanus Dohnal, Josef Količansky, Joanes Vanyo, Andreas Žabka, Emer. Andrašik, Johan Količansky, Johan Mladovsky, Martin Krušina, Johanes Kratký.

1861—1870 Johan Vanyo, Josef Selecky, Johan Mladovsky, Adolf Potok, Stefan Sztuchlik, Michael Musil, Joanes Količansky, Anton Mladovsky, Josef Količansky, Andreas Žabka, Stefanus Selecky.

1871—1883 Joh. Vanyo, Jan Količansky, Stefan Szelecky, Stefan Dohnal.

---

[4]) Ukázka zápisu k r. 1851 »Stala se pripovedka za času Pana Cech Majstra Stephanus Seletzky. Pripoveda Joannes Vanyo sveho Učna. Jozef Hornyacek. Klade do Poctiveho Cechu Zlatich 5 f. na Roki 3 sa učit bude. Dne 28 Augusta 851. Porukovnici Stefan Seletcky a Jozef Količansky na Meno Tulipan.

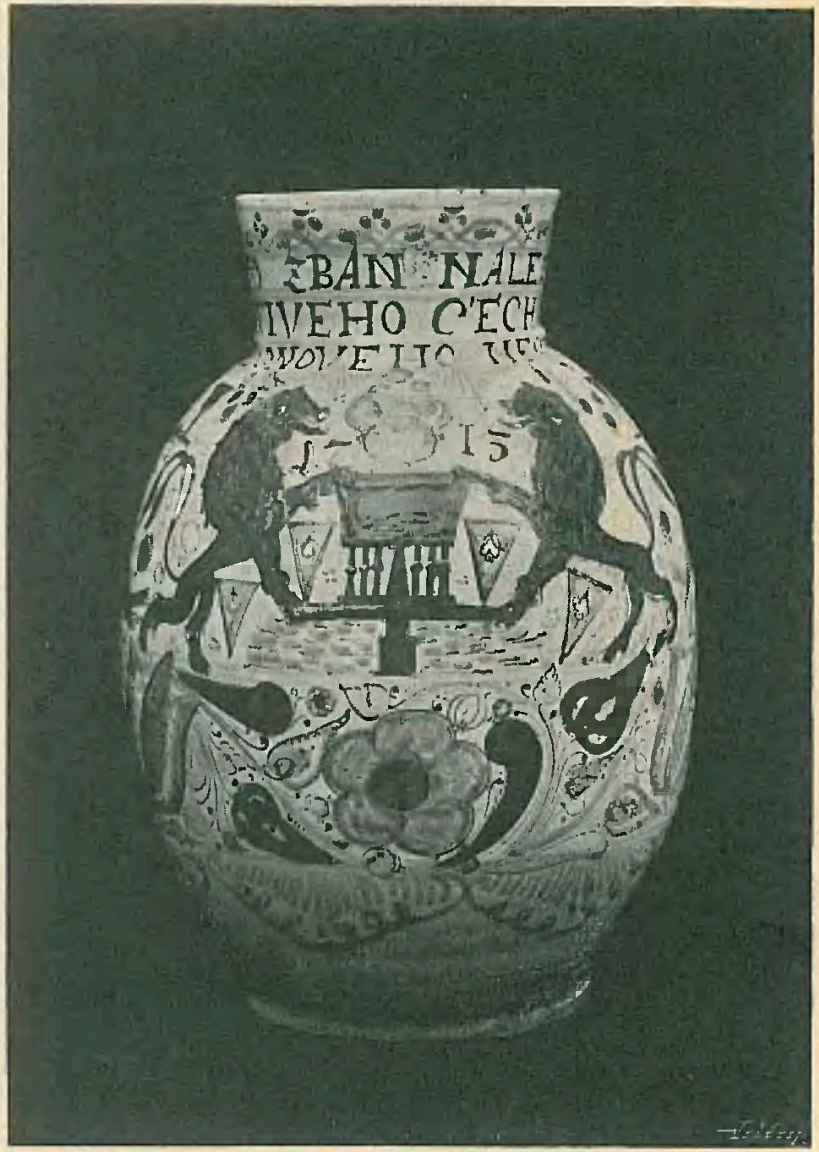

Obr. 1.

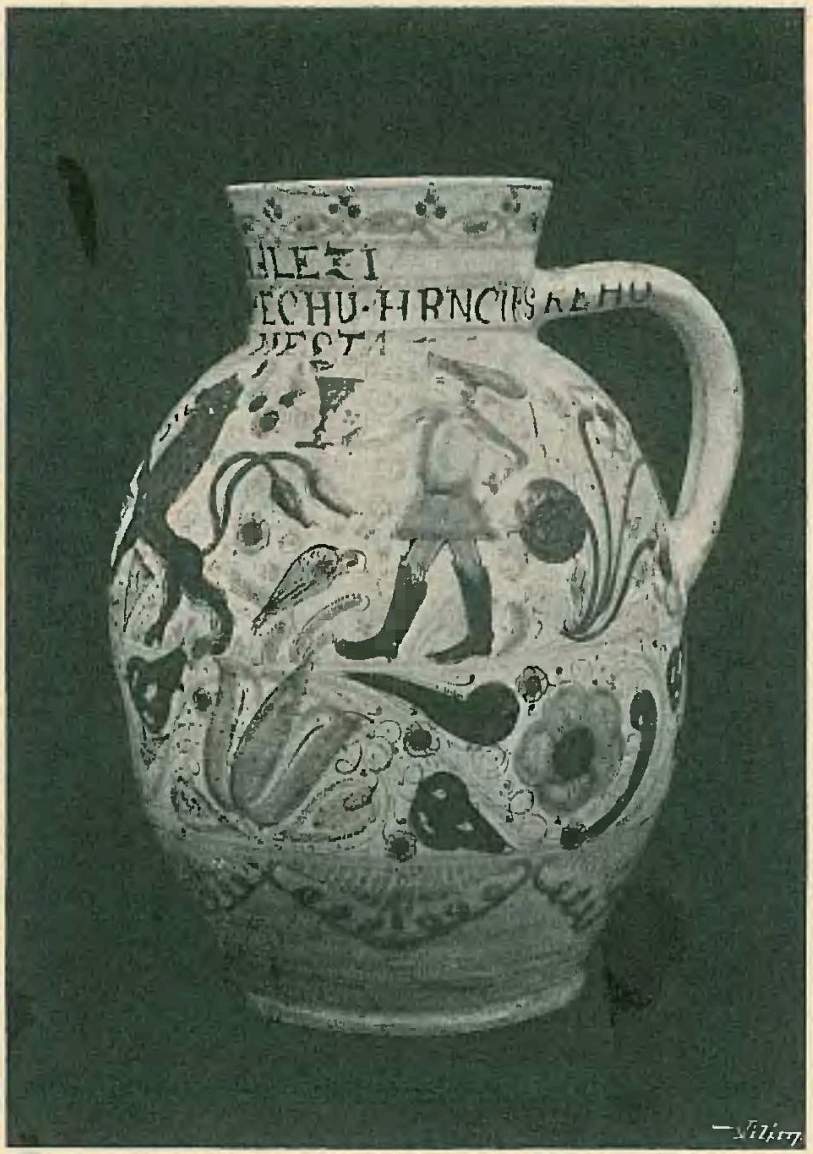

Obr 2.

Dle zprávy pana ev. faráře Michala Erdélskeho v Novém Městě z r. 1896 žijí dosud mistři Stěpán Selecký starší a mladší, Josef Selecký starší a mladší, Štěpán Stuchlík a Jan Količanský. O starém mistru Jiřímu Savarovi vypráví se dosud, že ze svého řemesla získal bohatství tak velké, že dle pověsti míval »plné soudky« peněz.

Cech měl dva staré džbány, větší a menší. Oba jsem lacinou koupí získal laskavým prostřednictvím pp. farářů Holubyho a Erdélského pro sbírky Národopisného Musea. Oba jsou pěkné a cenné. Větší džbán (srv. obraz 1.) má nápis: Tento džbán náleží do poctivého cechu hrnčířského do Nového Města 1713.

Abecední seznam mistrů

s udáním dekad, v nichž jsou zapsáni v knize cechovní.

Andrašík Matias 1801—10
Andrašík Joanes 1801—10
Andrašík Emerich 1811—60
Bujna Joanes 1831—50
Doboš Jozef 1811—30
Dohnal Bartol. 1791—1800
Dohnal Stefan 1821—83
Drezovský Joanes 1841—50
Durjan Joanes 1761—90
Filo Georgius 1781—1820
Hagen (Haken) Adam 1723—40
Hagen Georgius 1740—70
Hajdušek Georgius 1791—1800
Hajdušek Joanes st. 1800—30
Hajdušek Joanes ml. 1821—60
Hajdušek Emerich 1821—40
Hajdušek Andreas 1841—50
Hloža Joanes 1761—70
Hužovitc Joanes 1811—40
Karlačzky Jan 1741—50
Omasta Andreas 1723—50
Omasta Adam 1741—60
Ondrašík viz Andrašík.
Pleva Andreas 1821—50
Porupský Andreas 1761—70
Potok Adolf 1861—70
Pustoměrský Ignatius 1751—70
Pustoměrský Jozef 1761—90
Količansky Jozef 1831—70
Količansky Joanes 1841—83
Količansky Stefan 1851—60
Kolýska Joanes 1723
Kotuč Adam 1723—40
Kralík Martin 1841—50
Krátký Ioanes 1851—60
Krušina Martin 1851—60
Lesciska Martin 1771—90
Leskovský Martin 1800—1860
Majtner Jakub 1723—50
Majtner Stefan 1730—60
Martak Georgius 1801—30
Martak Adam 1811—30
Martak Andreas 1831—40
Matušovič Andreas 1751—60
Mescanek Fr. 1761—80
Mladovský Joanes 1851—70
Mladovský Anton 1861—70
Musil Michael 1841—70
Stuchlík Jozef 1841—60
Stuchlík Stefan 1861—70
Svěčka Georg 1730—40
Svěčka Paulus 1791—1830
Ševčik Andreas 1841—50
Travníček Joanes 1723—40
Tvrdoň Joanes 1723—40, 1801 až 10

Pustoměrský Stefan 1771—80
Růžička Johanes 1831—40
Savara Martin 1730—40
Savara Mikoláš 1723—50
Savara Georgius 1821—50
Savara Joanes 1831—50
Selecký Stefan 1831—83
Selecký Jozef 1861—70
Tvrdoň Stefan 1751—90
Vanyo Joanes 1841—83
Vojtek Fr. 1841—50
Zemko Gorius 1723
Žabka Joanes 1801—20
Žabka Adam 1811—30
Žabka Andreas 1831—70.

Počátky a postup anthropologického studia obyvatelstva zemí českých.

Píše Dr. **Jindřich Matiegka.**

Anthropologické otázky seskupují se většinou kolem dvou středisk: kolem poměru člověka k ostatní přírodě, hlavně k živočišstvu, a kolem poměru člověka k jeho bližnímu. Tento poslední poměr objasňuje nauka o plemenech a národech, která se každým plemenem, každým kmenem a národem zvláště obírá a která obsahuje vše, co vyrozumíváme ethnologií.

Nechť volíme jakékoliv prostředky a znaky ku rozlišování jednotlivých národů a kmenů v Evropě, jisto jest, že také obyvatelé zemí českých svými dějinami kulturními a politickými, svou řečí, svými mravy a zvyky, ale stejně dobře i svou tělesnou povahou od svých sousedů se liší a že tvoří zřejmý stupínek v bohaté stupnici národů a kmenů evropských. A proto také zasluhují a skutečně obrátili na sebe zvláštní pozornost.

Nehledím v dalším k duševní stránce zvláštnosti obyvatelstva českých zemí, které se jeví v jeho řeči, v jeho socialních poměrech, v kulturní a umělecké práci, v jeho mravech, zvycích, krojích atd.; chci jen stručně vylíčiti, jak postupně byly sbírány vědomosti o jeho tělesných vlastnostech, systematickým a methodickým zkoumáním, měřením a pozorováním. [1])

---

[1]) Neberu zde také zřetel ku všeobecným, někdy ovšem dosti charakteristickým poznámkám o tělesných vlastnostech českého lidu, které se vyskytují v literatuře od nejstarších dob (srv. Dr. J. L. Píč: Jak vypadali naši předkové. Památky archaeol. 1887. XIV. 13., Dr. L. Niederle: Die physisehe Beschaffenheit der Bevölkerung Böhmens. Die österr.-ung. Monarchie in Wort u. Bild: Böhmen I. 1894. Týž: O původu Slovanů. V Praze. 1896. str. 80.) a uvedu v následujícím jen práce věnované methodickému zkoumání tělesných znaků obyvatelstva zemí českých.

Nejznačnější pokroky učinila anthropologická studia od dob Campera, Buffona a Blumenbacha a to hlavně zavedením kraniologických a kraniometrických method. Zvláště pak vystihl Dr. A. Retzius jasně a přesně rozdíly kraniologické a sice ne pouze plemen mimoevropských, nýbrž také kmenů a národů evropských: a v jeho spisech nalezl také český národ své určité místo. Retzius [2]) měl totiž před sebou čtyry slovanské lebky, mezi nimi také jednu českou, na základě jichž pak prohlásil Slovany za krátkolebé (brachycefaly) oproti dlouholebým (dolichocefalním) Germanům. Pro slovanské lebky vypočítal délku 170, šířku 151 a dle toho poměr délky ku šířce 1000 : 888 (t. j. náš index 88·8) aneb 8 : 7. Nález svůj dotvrzuje šetřením na živém; kladu sem jeho zprávu pro svou zajímavost doslova:

» . . . Neodvážil bych se dle těchto nečetných lebek stanoviti nějakou všeobecnou charakteristiku pro tvar lebky zmíněných národů (slovanských), kdybych nebyl nalezl na množství živých osob slovanského původu, částečně Rusů, částečně Poláků a Čechů, že tvar lebky, jak jsem jej popsal, většinou převládá. Při své návštěvě u známého českého přírodozpytce, prof. Jana Svatopluka Presla (Čecha) předložil jsem tomuto své zkušenosti o tvaru lebek slovanských. Týž, jakož i jiný slovanský učenec, který byl přítomen, dovolili mi tvar svých lebek prohlédnouti. Poněvadž Presl nalezl mé udání potvrzeno, vyslovil se: Chovám u sebe českou lebku; jest-li i ona toto udání potvrdí, daruji Vám ji. Tvar její potvrdil také můj náhled a obdržel jsem ji tudíž darem. Jiný slavný přírodozpytec prof. Jan Baptista Purkinje ve Vratislavi, také Čech, s kterým jsem o tomto předmětu hovořil, neodporoval právě tak mému náhledu.« [3])

Snad byly tyto styky s Retziem, ale snad také široký rozhled, který se jeví v pracích J. Purkyňových (* 1787, † 1869), v programu »Živy« jeho redakcí vydávané vedle přesnosti a minutiosnosti jeho mikroskopických studií, příčinou, že se tento znamenitý učenec zabýval také kraniologií. Neboť již r. 1828. položil Purkyně do svého programu přednášek na první místo: »Anthropologie co nauka vstupná veškeré fysiologie«. [4]) Později zakládal si kraniologickou sbírku lebek moderních a předhistorických, která po jeho smrti se dostala z fysiologického ústavu do anatomického a která ještě nyní tvoří část kraniologické sbírky anatomického ústavu německého (jemuž původní sbírky při dělení university

---

[2]) A. Retzius: »Om formen of Nordboernes Cranier« ve »Förhandlinger vid de Skandinavische Naturforskarnes tradje Möte, i Stockholm d. 13.—19. Juli 1842 p. 157. Německý překlad v Müller's Arch. f. Anat. u. Phys. 1845. str. 97.

[3]) Také v pozdější práci (Ethnol. Schriften, Stockholm 1864) vřaděny jsou slovanské lebky a specielně také české mezi brachycefaly.

[4]) Dr. J. Purkyně: Podrobné zprávy o mojich starších a novějších literarních, zvláště přírodnických pracích. Živa VI. 1858. str. 245.

připadly). Praehistorické lebky byly sebrány známým archaeologickým sběratelem P. Krolmusem na výletech archaeologických a upomínají doposud svým českým nápisem na svého původního majitele. Část lebek pochází z pohřebiště u Libčan r. 1845 objeveného a jevil se tedy již v té době, tedy přímo po návštěvě Retzia v Praze, v Čechách zájem na kraniologických studiích lebek předhistorických. .

Jak podrobně Purkyně kraniologii se zabýval, dokazuje okolnost, že konstruoval zvláštní nástroj ku měření úhlu parietálního (L'angle pariétal Quatrefages). [5])

Patrně pod vlivem a vedením Purkyňa pracoval také Dr. E. Grégr [6]); opatřil si lebky z české kostnice (v Putimi u Písku) a porovnával je s lebkami z pohanských dob. Výkresy zhotovoval si pomocí tmavé komory. Grégr přišel k následujícím výsledkům:

1. Většina lebek ze starých hrobů v Čechách vykopaných podobá se ve všem lebkám českým z dob nynějších, jsou tedy bezpochyby původu slovanského, nikoliv však germanského neb keltického.

2. Jen pořídku nalézají se ve starých mohylách v Čechách lebky dlouhé, původu neslovanského. [7])

3. Postupem času nezměnily se lebky obyvatelů Čech; předkové naši nebyli tedy těla většího neb silnějšího než nynější potomci jejich, jak se mnozí domnívají.

Výsledky tyto byly ovšem dalším zkoumáním doplněny a částečně změněny, což jest vysvětlitelno z toho, že Dr. E. Grégr měl před sebou ve větším počtu lebky z Libčan a z Hrádku, tedy z pozdní doby slovanské, mezi nimi se již nynější tvary většinou vyskytují, [8]) a že nemohl dle tehdejšího stavu archaeologie různé stáří a různou archaeologickou hodnost těchto lebek správně oceniti.

Ze 24 rozměrů, které Grégr podal, upozorňuji jen na délku a šířku lebek, z nichž lze index vypočísti. Tento obnášel pak pro lebky novočeské 83·81, pro lebky staroslovanské 80·11 a pro lebky z nejstarších dob (ze Šárky) 70·47, které číslice dobře se shodují s těmi později na větším počtu lebek zjištěnými.

Výsledků Grégrova zkoumání použil také J. Er. Wocel ve svém »Pravěku« a A. V. Šembera ve své práci: »Západní Slované v pravěku.« [9])

Tehdy se mělo ještě všeobecně za to, že Slované postoupili později než Germané z asijské kolébky indoevropských národů do střední Evropy,

---

[5]) Dr. E. Grégr v Živě VI. 1858. str. 233.

[6]) O lebkách člověčích vůbec a o slovanských zvláště. Živa VI. 1858. 223.

[7]) Tím mínil Grégr lebky ze Šárky, pocházející ze starších dob předhistorických (z doby kamenné neb bronzové).

[8]) Srv. Dr. J. Matiegka: Crania bohemica I. Prag. 1891. str. 13.

[9]) J. Er. Wocel: Pravěk země české. 1868. str. 63. — A. V. Šembera: Západní Slované v pravěku. Ve Vídni 1868. str. 148.

t. j. že zaujímali vlastně teprvé krajiny Germány opuštěné. Retziovo rozdělení podávalo pak ještě jakési anatomické kriterium pro různost germanských a slovanských kmenů, ku kterému později přistoupil ještě druhý znak — různá pigmentace těla, jevící se v barvě vlasů a očí. Když však kraniologický nález a zvláště objev Welckerův,[10]) že moderní Němci nejsou vlastně vůbec dlouholebci, nýbrž krátkolebými, nechtěly souhlasiti s dosavadnými tradicemi, hleděli jednotliví autoři němečtí až do novější doby brachycefalii Jihogermanů různě vysvětliti: Welcker vlivem Slovanů, His a Rütimeyer vlivem Alemanů, Kollmann Keltů, Rabl-Rückhard rhaetoromanským, Hölder smíseným (Hunů, Avarů Uhrů, Slovanů atd.). Virchow[11]) upozornil na to, že vůbec není dokázáno, vykazovalo-li germanské obyvatelstvo Evropy pouze jediný typ, podobně jak později také pro Slovany připouštěl možnost, že sestávalo z dvou anthropologických typů.

Ale již roku 1868 vystoupil Šembera se svým spisem »Západní Slované v pravěku«, v kterém na základě starších archaeologů a ethnologů prohlásil, že Slované jsou v střední Evropě ještě přes hranice, které nyní zaujímají — a specielně také v zemích českých — od starodávna usedlí, autochtoni, a hájil tuto zásadu důvody linguistickými, archaeologickými, historickými, ethnografickými a také anthropologickými, odvolávaje se na výsledky práce Grégrovy.

Názor Šemberův z anthropologického stanoviska dále podepříti pokusil se MUDr. E. Kusý ve svém pojednání: »Studie lebkoměřické o národu slovanském a jihoněmeckém obyvatelstvu«, dne 25. března 1868 archaeologickému sboru českého Musea předloženém[12]) a v článku »Lebky jak svědčí o životě národův«.[13]) Srovnav výsledky prací nejprvnějších německých anthropologů (Landzerta, Weisbacha, Eckera, Lucae, Welckera, Hoeldera atd.) konstatuje, »že kmenové slovanští, čím více k západu mají svá sídla, tím rozhodnějšími se stanou krátkohlavci« a dále »že tvar lebek rakouskoněmeckých mnohem bližší jest tvaru slovanskému než tvaru severoněmeckému.« Slované jsou totiž krátkolebci a »z nynějších národů slovanských národ český nejlépe původní ráz zachoval, kdežto národ velkoruský značně jiným (německým) smíšen jest.« — Kusý přichází konečně k následujícím závěrkům:

1. V krajinách jihoněmeckých, alpských a podalpských, do kterých prof. Šembera v pravěku klade obyvatele slovanské, posud žije a rozšířeno jest až k moři Ligurskému plémě, jehož fysické vlastnosti ukazují k původu slovanskému.

---

[10]) Untersuchungen über Wachsth. u. Bau d. menschl. Schädels 1862. str. 45.
[11]) Die V. allg. Ver. d. Gesellsch. f. Ethn. Braunschweig 1875.
[12]) Památky archaeol. VIII. 310. — Rukopis v knihovně musejní.
[13]) Světozor II. 1868. str. 389 a 403.

2. Tito obyvatelé Slovanům podobní bydleli v oněch krajinách již před Kristem, jak patrno z lebek v mohylách z té dávné doby nalezených.

3. Hranice, v nichž toto širokolebé plémě rozšířeno jest, jsou vůbec tytéž, které prof. Šembera slovanským praobyvatelům v těch krajinách vyměřuje, ano jdou odtud dále až na pomoří Ligurské (kamž Šembera Slovanů neklade).

4. Toto objasnění anthropologické dodává mínění Šemberovu o starobylosti Slovanů v řečených krajinách nové podpory a platných důvodů.«

Vzhledem k tomuto rozšíření slovanského a německého živlu, pronesl E. Kusý tuto domněnku:[14]) »Evropská pevnina byla za dávné doby, rovně jako Amerika, pokryta hustými pralesy, v nichž byly řeky jedinou cestou šířícímu se lidstvu. Hledíme-li pak, jak rozloženo jest širokolebé plemeno německé, bije do očí, že Slované usadili se nejvíce v pořící řek do Černého moře se vlévajících, kdežto Němci šířili se v pořící řek vpadajících do Severního moře! Dle podobnosti k pravdě vyšli Slované z krajin za Černým mořem a Němci od břehu Severního moře.«

Článek V. E. Kusého jest doposud pozoruhodný, ačkoliv názory o původním typu Slovanů se v poslední době značně změnily aneb alespoň rozcházejí.

Takto súčastnili se čeští pracovníci řešení anthropologických otázek, které tehdy vzdělaný svět zabývaly a které se v první řadě také českého lidu týkaly: avšak doba nebyla české vědě, jako české práci vůbec příznivá. Universita pražská v tehdejších letech počala co nejvíce směřovati k tomu, aby byla universitou čistě německou. Čeští pracovníci byli vzdalováni od stolic učitelských a tak byli také mladí lékaři, kteří se o anthropologické nauky interessovali, nuceni vzdáti se svých dalších odborných studií. Tak nacházíme Dr. E. Grégra a Dr. E. Kusého později zaujímati zcela jiná postavení v praktickém životě, než bychom očekávali — ale ovšem místa právě tak důležitá a čestná.

Všeobecný zájem na anthropologických a hlavně kraniologických studiích jakož i důležitost otázky o původním typu Germanů a Slovanů, o pravlasti obou, o jich spůsobu rozšíření v dřívějších dobách atd. vysvětlují, proč také cizími, hlavně německými anthropology častěji sáhnuto bylo ku českým lebkám, které ze všech slovanských byly ovšem nejbližší a nejpřístupnější. Nálezy těchto jsou pak ovšem obsaženy vesměs jako pouhé poznámky ve větších pracích: Tak zjistil Dr. H. Welcker[15]) na 27 lebkách českých dle své methody délku 177, šířku 145 *mm* a index 82·1; v pozdější práci[16]) vypočítává kapacitu lebek českých a sice nachází obsah větší (o 1475) než u Němců (1460), což souhlasí s číslic

---

[14]) Světozor II. 1868. str. 403.

[15]) Kraniol. Mittheilungen. Archiv f. Anthrop. I. 1866. str. 99.

[16]) Archiv f. Anthrop. XVI. 60.

Weisbachem[17]) nalezené (1495) a s jeho udáním, »že Čechové vyznamenáni jsou největší váhou mozku« ze všech rakouských národů; neboť tato převyšuje váhu německých mozků o 53·81 *gr*, maďarských o 45·45 *gr*, romanských o 54·33 *gr*. Neboť váha mozku obnášela u 25 Čechů v průměru 1368·31 *gr* a u 11 Slováků poněkud méně, totiž 1310·74 *gr*.[18])

Velmi podrobně zabýval se lebkami českými a slováckými Dr. A. Weisbach[19]). Českou lebku charakterisuje stručně[20]) následovně: »Lebka česká jest střední velikosti, těžká, se silnými kostmi, velmi nízká, úplně brachycefalní, nejširší ze všech (rakouských lebek) na spodině poněkud súžená; čelo kolmé, velmi úzké, mírně klenuté; týl vysoký, plochý, s krátkou kostí interparietalní a dlouhým receptakulem; velký otvor týlní daleko nazad posunutý. Obličej středně veliký, dole úzký, orthognathní; otvory očnic velké a vysoké; jařmové kosti střední délky a zahnuté, dolní čelist veliká a silná, s dlouhými silně nakloněnými křídloma.« Index lebeční zjistil Weisbach 83·1 (oscilační bod u 85).

Udání Retzia a Weisbacha převzali později také A. de Quatrefages a E. T. Hamy do svého skvostného díla »Crania ethnica«,[21]) v kterémž popsána jest mimo to jedna jediná lebka moravská (kapacita 1500 cm^3. obvod horní 503, d. 174, š. 142, v. 131, indexy 81·60, 75·29, 92·25).

V letech osmdesátých učinil Zuckerkandl[22]) při popisu lebek rakouských několik poznámek o českých lebkách. Změřiv jich 29, nalezl index 82·70. Zuckerkandl podává také stručnou charakteristiku obličejové části lebky, která se však hodí pouze pro malou část lebek českých, pro jediný z několika typů, z nichž obyvatelstvo zemí českých jest složeno. Ostatně nepovažuje Zuckerkandl sám tento typ za původně slovanský, nýbrž za cizí a od Slovanů (Čechů a Slováků) pouze převzatý, připomínaje, že jej častěji pozoroval na lebkách uherských.[23])

Také o slováckých lebkách nacházíme jednotlivé zvláštní roztroušené stručné poznámky: Welcker udává jich index na 81·0, Weisbach na 83·5, Zuckerkandl na 78·14, Lenhossek[1]) na 79·8—87·4.

---

[17]) D. deutschen Weiberschädel. Archiv f. Anthrop. III. 59.

[18]) Die Gewichtsverhältnisse d. Gehirne österr. Völker. Archiv. f. Anthrop. I. 318.

[19]) »Beiträge zur Kenntnis der Schädelformen österr. Völker«, Medizin. Jahrbücher Wien 1864. I. 49; a sice str. 99. Der Slovakenschädel, str. 106. Der Böhmenschädel; it. 1867. XIII. str. 197. Der Slovakenschädel, str. 204. Der Böhmenschädel; it. 1867. XIV. 68—69, 72. — Dále »Bemerkungen über Slavenschädel« Berl. Zeitsch. f. Ethnol. VI. 306.

[20]) Mediz. Jahrb. 1867. XIV. 72.

[21]) Craniol-Untersuchungen in Tirol und Innerösterreich. Mith. d. anthr. Ges. in Wien. XIV. 1884, 125.

[22]) Teprvé v novější době byla na základě zkoumání většího počtu lebek podána spolehlivější charakteristika českých moderních lebek; srv. Dr. L. Niederle: Žamberské lebky. Rozpravy Č. Akademie II. tř. 1892. Roč. I. č. 31 a Dr. J. Matiegka: Zkoumání kostí a lebek z česk. kostnic tamtéž 1896. Roč. V. č. 42.

[23]) Die künstl. Schädelverbildungen 1887. 88.

Dr. E. Grégr byl také již poukázal na odchylný tvar některých praehistorických lebek českých, které připisoval neslovanským kmenům, stejně jak po něm učinil J. Er. Wocel. Praehistorie, která tehdy pod vedením Wocelovým rychle vzkvétala a skutečnou vědou s určitým programem se stala, doufala právě v kraniologii nalézti lehké a neomylné pomůcky při ocenění svých nálezů a při své snaze tyto připisovati národům, aneb jménům z dějepisu známým. Vedle milodarů byly také lebky sbírány, do musea zasílány, jak z četných zpráv sboru archaeologického vysvítá, a skutečně také zkoumány. Tak bylo dalších 20 let (1870—1890) hlavně věnováno studiu lebek předhistorických: popisy lebek pocházejí od A. Weisbacha, L. Kleinwächtera, J. E. Födische, A. Friče, J. Wankla, F. Luschana, L. Šnajdra, J. N. Woldřicha, Komerse a j. Někteří archaeologové jako Čermák a Jelínek obraceli se častečně také na autority v cizině uznané, na R. Virchowa, J. Kopernického. — Kl. Čermákův článek »O vývoji kraniologie«[24]) a L. Haškovcův »O kapacitě lebečné«[25]) upozorňovaly znova na důležitost kraniologie a měly býti stručným návodem kraniometrie.

Také některé palaeethnografické známky na lidských lebkách nalezly povšimnutí: tak popsal J. Wankel lebku se zahojenou jizvou na čele (snad po trepanaci), lebku s defektem na týlu, který považoval za výsledek resekce, lebku upravenou za pohár atd.[26]) K tomu přistupuje popis trepanovaných lebek ze Strupčic, podaný Dr. J. Kopernickým při II. sjezdu českých lékařů a přírodozpytců v Praze r. 1882.[27])

Zde budiž zvláště připomenuto, že při tomto hlavně pro českou archaeologii důležitém sjezdu, při kterém archaeologii byla vyhražena zvláštní sekce se samostatným programem a přednáškami, jichž se také pisatel jako mimořádný člen — jako medik — účastniti čest měl, také anthropologické otázky byly přetřásány. Neboť vedle zmíněné přednášky Dr. J. Kopernického předložil prof. J. N. Woldřich, pokud se pamatuji, některé lebky a byl také na příslušné výstavce vyložen odlitek známé čelisti ze Šipky, která tehdy archaeology celé Evropy zajímala.

V tomto období, t. j. od let šedesátých, přistoupil totiž k palaeethnografickému momentu v anthropologii nový, směřující ku objasnění fylogenetického vývinu člověka. Sporem o otázky po původu člověka,

---

[24]) Vesmír 1880. X. 17.

[25]) Vesmír 1888. XVIII. 2, 30, 50, 86, 98.

[26]) H. Wankel: Ein praeh. Schädel mit einer halbgeheilten Wunde auf d. Stirn. Mitth. d. Anth. Ges. in Wien VII. 86. — Über d. angeblich trepanirten Cranien des Beinhauses zu Sedlec ib. VIII. 352. — Über einen praeh. Schädel mit einer Resection d. Hinterhauptes, ib. XII. 123, 178. — Náklo a Příkazy na Moravě. Čas. vl. sp. muz. v Olom. VI. 1889. 49, 97.

[27]) O trepanovaných lebkách předhist., nal. v Čechách. Památky archaeol. XII. 1882. 217. — Mitth. d. Anthrop. Ges. in Wien XII. 157.

nejširší kruhy zajímající, vyvolané částečně spisy Darwinovými, částečně záhadnými nálezy zbytků diluvialního člověka neanderthalského, byla pozornost obrácena na zbytky koster a kostí v diluvialních vrstvách uložené.

Roku 1871 byly v Mostu objeveny zbytky kostry lidské, uložené $2^1/_2$ střevíce hluboko v diluvialním písku, z nichž zvláště lebka upomínala svým tvarem na lebku neanderthalskou. Kosti byly pak F. Luschanem[28]) obšírně popsány; jeho úsudek o vysokém stáří těchto kostí byl však negativní. V tutéž dobu prohlédl také Dr. J. N. Woldřich[29]) geologické vrstvy naleziště samého velmi zevrubně a prohlásil se na základě svého nálezu pro stáří alluvialní, nikoliv diluvialní.

Nehledě dále k lebkám nalezeným u Vysoké (blíže Mělníka) a na Tyrolce u Prahy, na které prof. Dr. A. Frič upozornil ve »Vesmíru«,[30]) podal týž r. 1884 zprávu o zajímavé lebce z Podbaby a rok na to o lebce z Střebichovic.[31]) Obě tyto lebky vykazují kraniologický typ neanderthalský a ačkoliv stáří druhé nezdá se býti tak authenticky zjištěno jako u lebky Podbabské, byly obě známou autoritou v otázkách diluvialního člověka Schaafhausenem za diluvialní uznány a obšírně popsány.[32])

Mezitím byla J. K. Maškou objevena a II. sjezdu anthropologů a archaeologů v Solnohradech předložena zmíněná již dolejší čelisť ze Šipky na Moravě, která vyvolala nejen pro své stáří, nýbrž hlavně pro své anatomické odchylky největší zájem, poněvadž vyvolala spor o to, nepřináleží-li nějakému obrovskému člověku diluvialnímu.[33])

Uvádím dále ještě stručně Woldřichův nález části mozkovny lidské lebky v Sudslavicích,[34]) J. Kořenského nález dolní čelisti v je-

---

[28]) Die Funde von Brüx; Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien III. 1873. 25.

[29]) Geolog. Bericht über d. Brüxer Schädel. Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien. III. 57.

[30]) Prabydlitelé země české. »Vesmír« V. 1876. 26, 57.

[31]) Über einen Menschenschädel aus d. Löss v. Podbaba b. Prag. Sitzungsber. d. kgl. böhm. Ges. d. Wiss. 1884. Math. nat. Kl. 152—156. — Über d. Auffindung eines Menschenschädels im diluv. Lehm von Střebichowitz, ib. 1885. 47. — Srv. dále »Vesmír« XIII. 195 a XIV. 197.

[32]) Verhand. d. naturhist. Vereins in Bonn 1885. 365.

[33]) Bericht über d. II. Vers. d. Anthr. u. Urgeschichtsforscher in Salzburg 1881. v Mittheil. d. Anthr. Ges. in Wien XII. 1882 37, 65, 66 a 158. — R. Virchow: Zeitsch. f. Ethnol. 1882. 277—310. — J. Ranke: Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien XII. 67. — Schaafhausen: Verh. d. naturh. Ver. d. pr. Rheinl. u. Westf. 1883. XL. 293. — Baume R.: Die Kieferfragmente von La Naulette u. aus d. Schipkahöhle. Lipsko 1883. — J. K. Maška: Čelist předpot. člověka nal. v Šipce. Časop. vl. sp. mus. Olom. 1885. 27.; týž: Verh. d. Berl. Ges. f. A., E. u. Urg. 1886. 341, k tomu Virchow, 344. — H. Wankel: Corrbl. d. d. Ges. f. A., E. u. Urg. XVII. 1887. No. 10.

[34]) Věstník král. české spol. nauk 1883. II. 288. — Sitzber. d. k. Akad. d. Wiss. Wien II. Cl. 1883. I. 1041.

skyni Hlubočepské,[35]) nález lidských kostí z diluvialních vrstev u Ústí,[36]) Šnajdrův nález lidských kostí vedle diluvialních zvířecích v Prachatických skalách u Jičína[37]) a Makovského nálezy u Brna.[38])

Velká část nálezů těch setkala se s nedůvěrou, ba s přímým odporem, pokud se týče připisovaného jim vysokého stáří. Důvody uvedené pro toto stáří však nejsou a nebyly většinou — tolik nutno uznati — slabší než ty, které uvedeny byly pro diluvialní stáří ostatních nálezů evropských; a proto dosáhly také důležitější nálezy české v cizině spravedlivého ocenění a uznání, jak již z uvedené literatury vysvítá. Ba bohužel soudil u nás mnohý často přísněji a bezohledněji o nálezu svého soudruha než cizina.

Tak minulo 20 let (1870—1890) svědomité práce, věnované především objasnění poměrů obyvatelů naší vlasti v pravěku a v dobách předhistorických. Přibližoval se rok 1891, pro kulturní dějiny českých zemí tak významný. Zemská jubilejní výstava svolávala pracovníky na všech oborech vědy, umění a průmyslu a vyzývala mocně každého ku součinnosti tím více, když se průběhem příprav stala čím dále tím více výhradným pracovním polem lidu československého. Program výstavy vyžadoval nejširší rozhled v každém směru; v kterém oboru ho ještě nebylo, tam pobádala zející mezera v programu neb na výstavě samé ku další systematické práci a to tím více, když již za trvání jubilejní výstavy na podnět řiditele F. A. Šuberta se ozvalo všeobecné přání, pokusiti se o výstavu specielně českou, národopisnou. Tak vyznačuje se také anthropologické studium v Čechách vůbec a českého lidu zvláště v posledních letech, t. j. asi od roku 1890, již značnou všestranností a samostatností, jaké se jeví ve vydávání větších, z čistě anthropologického stanoviska psaných prací, rozmanitosti a všestrannosti jich obsahu, týkajícího se nejrůznějších momentů anthropologie a konečně ve vřadění anthropologie mezi učební předměty.

K starším osvědčeným pracovníkům přidružili se noví, mladší a pilnou, vzájemně se doplňující prací všech docílil se již v hrubých rysech cel-

---

[35]) Nález byl učiněn r. 1887. — Srv. Zased. zprávy k. č. spol. nauk 1888. — Vesmír XIX. 145 a XXI. 252. a J. Kořenského článek v připravovaném díle o »Smíchovsku«.

[36]) R. Virchow: Über menschl. Gebeine u. Steinsachen aus angeblich diluvialen Schichten bei Aussig in Böhmen. Verh. d. Berl. Ges. f. A., E. u. U. 1889 404—409.

[37]) J. N. Woldřich. Beiträge z. Urgesch. Böhmens IV. Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien XIX. 73. — Věstník kr. č. spol. nauk. 1887 mat. přír. tř. 615.

[38]) Der Löss von Brünn u. seine Einschlüsse an diluv. Thieren. u. Menschen, Brünn 1887. — K. J. Maška: Lössfunde b. Brünn. Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien, XIX. 46.; A. Makovský: ib. Sitzungsber. 60.; týž: Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien, ib. XX. 1890. Sitzgsber. 60.; k tomu diskuse Mašky, Weisbacha, Szombathyho atd.; dále Mitth. d. Anthr. Ges. XXII. 1892. 73.

kový obraz, jehož zdokonalení a detailní vypracování jest úlohou příští doby. Podávaje pak stručný výpočet spisů v nejnovější době vydaných, omezuji se ovšem opět jen na práce týkající se anthropologie českého lidu.

Pokud se praehistorické anthropologie týče, byla táž také na dále pilně pěstována: V dubnu 1890 uveřejnil L. Haškovec své pojednání: »Šest lebek z útvaru starších i mladších naplavenin v Čechách«,[39]) zakládající se na zevrubném měření, při kterém použil na návrh prof. Dr. A. Friče ku měření kapacity kuličky porcelánové. V říjnu téhož roku vydal pak Dr. L. Niederle své »Příspěvky k anthropologii zemí českých« (I. Hroby s kostrami z konce doby praehistorické v Čechách)[40]) a pisatel těchto řádek spis: »Crania bohemica I.«[41]) Obě tyto práce věnovány jsou anthropologii poslední doby pohanské a první doby křesťanské v Čechách. Práce Dr. Niederla pojednávala také souborně o otázce týkající se původního typu slovanského: zavrhnuv starší učení o původní krátkolebosti slovanských národů, prováděl dále Niederle domněnku Virchowovu o původním dolichocefalním a světlém typu alespoň části slovanských národů. Spis ten vedl ku ostré polemice mezi Dr. L. Niederlem[42]) a Dr. J. L. Píčem, který zastával starší učení.[43]) Spor není dokončen ani nejnovější větší prací Niederlovou »O původu Slovanů«,[44]) v které opět naše znalosti, hlavně pokud se jeví v tvaru lebky a pigmentaci těla (v barvě očí a vlasů) byly sestaveny a kriticky srovnány a zmíněná theorie detailněji propracována.[45])

Anthropologii předhistorického obyvatelstva zemí českých objasnily dále v této poslední době práce následující: J. Palliardi: »Slovan. pohřebiště kosterné v Horních Dunajovicích« a »Hroby se skrčenými kostrami na Znojemsku« (část anthropologická)[46]); Br. Jelínek (a J. Kopernicki): »Die Funde zu Slup in Prag« a »Materialien zur Vorgeschichte und Volkskunde Böhmens I., II.«[47]); Dr. J. L. Píč: »Bojové,

---

[39]) Věstník král. české společnosti nauk 1890. Vesmír XII. 1891. 66, 88, 110.

[40]) V Praze, 1891.

[41]) Crania bohemica I. Böhmens Schädel aus d. VI.—XII. Jahrh. Prag, 1891.

[42]) K otázce o původním typu Slovanském. V Hustopeči 1891.

[43]) Jak vypadali naši předkové. »Památky archaeol.« 1887. XIV. 13.

[44]) V Praze, 1896.

[45]) Spis tento, resp. některé v něm obsažené vývody vyvolaly další polemiku mezi spisovatelem a cizinou. Celkem souhlas projevili Dr. Lissauer v Zeitschr. f. Ethnol. 1897. 39, D. Brinton v Science 1897. vol. VI. č. 139, J. Deniker v Bull. de la soc. d'Anth. Paris 1897. 200, J. Kalina v Ludu 1897, 179, E. Kovář v Listech filos. 1897. 156, Jastrebov v Žurnalu min. nar. prosv. 1897. Mart. 254. — Proti theorii Niederlově vystoupili Hormuzaki a K. Rhamm v Globu 1897. č. 20. (srv. odpověď Niederlovu tamže č. 24).

[46]) Časopis vl. sp. muz. v Olomouci 1890. VII. 69; ib. 1894. XI. 19. 47.

[47]) Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien 1890. XX. 136; ib. 1891. XXI. 1 a 1894 XXIV. 57.

Markomani a Češi« a »Archaeol. výzkum v stř. Čechách« 1895—1896.[48]) Dr. L. Niederle: Sbírka materialů k předhistorické anthropologii zemí českých«, »Die neuentdeckten Gräber von Podbaba« a »O mladší době kamenné v Čechách«[49]); Dr. J. Matiegka: »Zbuzanské pohřebiště«, »Lebky z hrobů Želenických« a »Sbírka materialů k předhistorické anthropologii zemí českých (další lebky z pozdní doby)«[50]); Dr. B. Hellich: »Lebky z hrobů Libických«[51]); Fr. Kučera: »Skrčené kostry v Strádonicích u Loun«[52]) a jiné více. Mimo to nachází se od různých autorů velký počet stručnějších popisů a zkoumání jednotlivých lebek a kostí roztroušeno v časopisech.

Také některé palaeethnografické otázky byly projednávány jako deformace lebek v dobách předhistorických Dr. L. Niederlem a pisatelem tohoto článku.[53])

K nálezům z diluvialní doby přistoupil pozoruhodný nález lidských kostí v Předmostí, K. J. Maškou učiněný[54]) a nálezy J. Nesměráka v jeskyni Řeporyjské (1892) a v jeskyni v Zadní kopanině (1896), J. K. Maškou zkoumané, ale doposud nepopsané.

Ku přesnější charakteristice moderních lebek českých přispěly práce Dr. L. Niederla: »Žamberské lebky« a »Příspěvky k moravské kraniologii«,[55]) jakož Dr. J. Matiegky: »Zkoumání kostí a lebek českých z kostnic venkovských«,[56]) kdežto téhož práce »Lebky české z XVI. století«[57]) vysvětliti a vyrovnati měla značné rozdíly mezi lebkami předhistorickými a moderními.

Anthropologické studium českého lidu chopilo se v této době však ještě důležité pomůcky t. j. zkoumání na živém a hlavně na mládeži

---

[48]) Památky archaeol. 1891. XV. 272, 307, 437; ib. 1897. XVII. 185, 402.

[49]) Český Lid 1892 II. 129; ib. 1894. III. 257, 353; Mitth. d. Anth. Ges. in Wien 1892. XXII. 1.

[50]) Rozpravy spol. př. starož. česk. v Praze 1892. III. 3; Památky archaeol. 1893. XVI. 29; Český Lid III. 1894. 65.

[51]) Archaeol. výzkum v stř. Čechách 1895—1896. Památky archaeol. 1897. XVII. 684.

[52]) Památky archaeol. 1897. XVII. 457.

[53]) Dr. L. Niederle: Die neuentdeckten Gräber von Podbaba und d. erste künstlich deformirte praehist. Schädel aus Böhmen. Mitth. d. Anthr. Ges. in Wien 1892. XXII. 1. — Dr. J. Matiegka: Uměle deform. lebka z Budyně v Čechách. Rozpravy Č. Akademie cís. Fr. Jos. R. III. Tř. II. 1894. č. 26.

[54]) Nález diluvialního člověka v Předmostí, Český Lid 1895. IV. 161; Diluv. člověk v Předmostí. Čas. vl. sp. muz. v Olomouci 1895. XII. 4. — Nehring: Über einen diluv. Kinderzahn in Předmost. Verh. d. Berl. Ges. f. A., E. u. U. 1895. 338. und 425.

[55]) Rozpravy II. třídy České Akademie 1892. R. I. č. 31. — Český Lid 1895. IV. 353.

[56]) Rozpravy II. třídy Č. Akademie 1896, R. V. č. 42.

[57]) Rozpravy II. třídy Č. Akademie 1893. R. II. č. 22.

školní.[58]) Již r. 1880 bylo po Čechách, na Moravě a v Slezsku (jako po celé Cislaithanii) dle ministerského nařízení provedeno šetření na školách, týkající se barvy pleti, vlasů a očí.[59]) Cenný materiál takto získaný zpracoval u nás L. Šnajdr dále a uveřejnil o předmětu tom několik pojednání, hlavně pak své »Palaeethnologické aforismy hledící především k obyvatelstvu české země«.[60]) Dále bylo r. 1886 pod vedením m. fysika Dr. J. Záhoře Dr. Chudobou, Dr. Lokayem a Dr. Mrázkem a roku 1888—1889 Dr. Fähnrichem, Dr. Lokayem a Dr. Skaličkou žactvo několika pražských obecných škol ze stanoviska hygienického vyšetřeno, při čemž ovšem také některé anthropologické poměry mládeže pražské byly zjištěny.[61])

Roku 1892 byly v »Českém Lidu«[62]) uveřejněny mé »Příspěvky ku poznání tělesné povahy obyvatelstva v severozápadních Čechách«, zpracované na základě zkoumání školní mládeže v Lovosicích a týkající se v první řadě poměrů kephalometrických. Také L. Niederle použil děckého materialu, změřiv hlavy dítek z Nové Paky a z Pouchova.[63])

Největší význam pro poznání tělesných vlastností obyvatelstva českých zemí má Národopisná výstava československá. Již v retrospektivním oddělení Jubilejní výstavy v roce 1891 vystavil pisatel tohoto článku řadu předhistorických a novějších lebek, které znázorniti měly, jak se v naší vlasti různé tvary lebeční od nejstarších dob až na naše časy vystřídaly. K výstavě národopisné r. 1895 děly se pak ve zvláštním odboru anthropologickém, který ne pouze v českých zemích, ale také v cizině měl své odbory, obšírné přípravy, jichž výsledek byl, že na výstavě samé bylo lze předvésti již takřka ve všech směrech dosti dokonalý obraz tělesné povahy českého lidu. Nejen, že bylo sebráno, co se nacházelo roztroušeno v četných starších pracích, nýbrž nová, rozsáhlá zkoumání byla prováděna, jako popis a měření lidu dorostlého a školní mládeže (na 100.000 dítek) součinností veškerého učitelstva československého. Zde není možno uvésti jednotlivé pracovníky, tu přispíval celý národ.

---

[58]) Ovšem zakládala se již výše zmíněná práce A. Weisbacha: »Körpermessungen versch. Menschenrassen, Berlin 1878« Supplement z. Zeitsch. f. Ethnol. IX. 1877, na zkoumání nepatrného počtu živých (10 Čechů, 1 Slovák) a dále práce téhož: Herzegoviner verglichen m. Čechen u. Deutschen aus Mähren. Anth. Ges. Wien 1889.

[59]) Dr. G. A. Schimmer: Erhebungen über d. Farbe d. Augen, d. Haare und d. Haut bei d. Schulkindern Österreichs, Wien 1884.

[60]) Verhandl. d. Berl. Ges. f. Anthr., Ethnol. u. Urg. 18. Juli 1885. — Ottův sborník zeměpisný 1890. 12. — Český Lid 1895. IV. 76, 172, 249, 364.

[61]) Dr. J. Záhoř: VI. výroční zpráva m. fysikátu Pražského. V Praze 1890; — VII. a VIII. výr. zpráva m. fys. Pražsk. V Praze 1891.

[62]) Český Lid 1892. I. 429, 533.

[63]) Žamberské lebky l. c. str. 20—21.

Tak byly předvedeny výsledky anthropologie předhistorické a anthropologie nynějšího obyvatelstva v předmětech, v obrazech (starých rytinách a moderních fotografiích), v mapách a diagramech: lebky všech dob, různých krajin a různého původu ethnického (Čechů, Němců, Židů, Cikánů), kostry a diagramy předvádějící proporce těla českého obyvatelstva, jeho vzrůst od nejútlejšího mládí počínaje atd. atd. Prof. Dr. J. Reinsberg vylíčil demografické poměry zemí českých, L. Šnajdr své studie o geografickém rozšíření jednotlivých typů, Dr. Haškovec své pozorování o ústavech humanitních, Dr. Matiegka své šetření na novorozených; sbírka lebek zločinců po Dr. G. Kukulovi svědčila o tom, že také v psychoanthropologii českého lidu byla práce započata.

Bohatý takto ku výstavě snesený material mohl ovšem doposud, buď si před aneb po výstavě, jen z malé části dále využitkován a uveřejněn býti. Zde sluší vedle některých výše uvedených spisů hlavně ještě uvésti: Dr. V. Veselý: »Anthropologické a demografické příspěvky k nár. výst. v Kutné Hoře« (Kutná Hora 1894), V. Pazourek: »Výsledky měření a popisu dětí školních v okresu Hořickém« a Fr. Vondráček: »O měření a popisu lidu dorostlého« [64]) a Dr. J. Matiegka: »Vzrůst, vývin, tělesné vlastnosti a zdravotní poměry mládeže kr. hl. m. Prahy« [65]) a »O době dospělosti dívek v Čechách«. [66])

Hojný, všestranný a dokonalý materiál dovolil v pracích těch přistoupiti již do řešení některých zcela detailních otázek. Jest ovšem ještě četných mezer, některých pochybností a nezodpovídaných otázek, ale přec jest půlstaletou prací tolik sneseno, že bylo také již možno se pokusiti o podání celkového obrazu tělesné povahy českého lidu, jak o tom svědčí článek prof. Dr. E. Alberta a Dr. L. Niederla: »Die physische Beschaffenheit der Bevölkerung Böhmens« [67]) a článek Dr. J. Matiegky a Dr. Vl. Preiningra: »Anthropologie a demografie« v díle »Národopisná výstava československá v Praze 1895«. [68])

Konečně nutno uvésti, že založením »Národopisné společnosti československé«, v které anthropologii a demografii zvláštní sekce vyhražena jest, vydáváním zvláštního »Národopisného Sborníku« a zavedením anthropologie na českou universitu [69]) jest zajištěn další vzrůst počtu pra-

---

[64]) Oboje v »Národopisném Sborníku okr. Hořického. V Hořicích 1895.«

[65]) Rozpravy II. třídy České Akademie 1897. VI. č. 17.

[66]) Věstník král. společn. nauk 1897. XV. č. 15.

[67]) v díle »Die öst.-ung. Monarchie in Wort u. Bild« 1894: Böhmen I. 363.

[68]) V Praze 1895—1897. str. 68. Demografickou část psal Dr. Vl. Preininger.

[69]) Dr. L. Niederle přednášel jako universitní docent od roku 1891 vedle archaeologie v samostatných přednáškách také některé partie z anthropologie. Roku 1897 připustil pak professorský sbor filosofické fakulty pisatele těchto řádek ku docentuře výhradně anthropologii a demografii věnované. O úspěšné vedení těchto přednášek získali si pak zvláštní zásluhu prof. Dr. Fr. Vejdovský a prof. Dr. J. N. Woldřich.

covníků a milovníků studia anthropologického vůbec a anthropologie českého lidu zvláště. Není pochyby, že při tak pilné práci, jaká se jevila v posledních letech, český lid bude záhy s to, zevrubně poznati svou tělesnou samorostlost právě tak, jak ji poznal ve všech oborech svého duševního života.

Materialy.

I.

Z »Příspěvků národopisných sebraných bohoslovci královéhradeckými« pro Národopisnou Výstavu Československou.

Sbírka P. Štěpána Bobka, t. č. kaplana v Nov. Hradci Král.

1. Obyčeje a pověry.

Při spatření plamének na bažinách nemá se mluviti, aby nezavedly člověka.

Na Štědrý večer jedli dříve houbovou »nadívajnu«, houbovou polévku, hrášek a housky nebo koláče a z každého trošku nechali. Když se pak kravička telila, dali jí ty zbytky do pití, by měla dobré mléko.

Sedlák Dostál ze vsi Sudislavi měříval vždy na Štědrý večer všecko obilí; byla-li poslední míra vrchovatá, byl dobrý rok, jinak špatný.

Téhož večera chce-li holka poznati, jakým řemeslníkem bude její ženich, strčí hlavu do kamnovce.

Holka na Štědrý večer bere polínka nepočítaná do náruče, když jich má potom lichý počet, dostane vdovce, když sudý počet, dostane svobodného.

Na Štědrý večer volají děvčata do studně; od které strany se jim ozve hlas, odtud přijde ženich. Také naslouchají, od které strany pes zaštěká o půlnoci.

Věneček nebo kytku posvěcenou na Boží Tělo dávají kravám po otelení.

Když někoho podmetou, říkají, že se neožení — nevdá.

Děvčata nosí čtyřlístkový jetelíček při sobě a strčí jej nepozorovaně milému, by jej dostaly.

Děvčata hledají bylinku »rosičku« a nevzavše jí do holé ruky nosí ji na holém těle, aby dostaly brzy ženicha.

Nevěsta má z domu vykročiti pravou nohou, když jde k oddavkám.

Čekankou šlehali dobytek na trh hnaný, by šel na odbyt.

2. Pranostiky.

Na hromnice, když má »nedvěd« boudu, hned jí boří; nemá-li jí, zrovna jí staví.

Sv. Matěj, když zastane led, seká ho hned; když ho nemá, dělá ho hned.

Na Zvěstování Panny Marie když není mráz, bude jich ještě čtyřicet; když je mráz, ubude jich čtyřicet.

Když na Velký Pátek prší, je mokrý rok.

Když na Velkou Neděli prší, je žíznivý rok.

Když na Sv. Trojici prší, »vyklácí voves«.

Sv. Marketa vede žence do žita.

Na Rozeslání dvanácti apoštolů se nemá na stromy lézti.

Prší-li na Sv. Máří Magdalenu, vzroste obilí.

Na Sv. Bartoloměje: »Když je na star, sedláče přivstaň,« (Bude vlhký podzimek, třeba pracovati pilně v poli), »když je na nov, sedláče pohov!« (Bude suchý podzim, není nutno s prací chvátati.)

Když se blíží svátek Narození Panny Marie, mají vlašťovičky sněmy, kam by měly letět.

Když o Sv Martině má husa kobylku (prsní kost) modrou, bude krutá zima.

Když je Mikuláš na blátě, je Pán Ježíš na ledě.

Sv. Lucie noci upije.

(Přibývá dne): »Na Boží narození o myšky převalení, na Nový Rok o slepičí krok (kvok), na Tři Krále o hodinu dále, na Hromnice o dvě více.«

Když na Mláďátka se chumelí nebo prší, mrou malé dítky; když je jinak, bývají zdrávy. — Padají-li na Mláďátka kroupy, osýpají se děti.

Když je ráno bouřka, táhne jich sedm za sebou.

Dle vypravování Marie Eirlingrové, 90leté stařeny, a j.

3. Zdravotnictví.

Návní kost se léčila tím, že se před slunce východem dělal hromovým kamenem na ní kříž; nebo se také dělal kříž havraním pérem, nesměl jí však vzíti do holé ruky; také kostí v lese nalezenou to dělali, které se však nesměl člověk holou rukou dotknouti.

Psina byla zimnice. Pomáhali si od ní tím, že jedli nebo pili to, na co měli chuť. Jiný lék: tři křásty jitrocí, tři křásty chudobičky a za 3 kr. malých rozinek svařit a pít. Nebo roztlouci skořápku ze žáby (mušle říční) na prášek, neříci nemocnému z čeho ten prášek je a s něčím dáti vypíti. — Jiný ještě prostředek jest: Čtyři loty kafe uvařit a jeden citron do toho rozmačkat, dát vypíti horké. —

Oustřele byly ouroky (dětská nemoc). Byly zažehnávány; dítě takové umývají ve třech lžících vody, potom vodu měří; když je jí méně než tři lžíce, umře dítě, když více, zůstane živo.

Bradavice se léčí, když se mydlinami s vousy mužskými potrou na noc a ráno se to umeje. A bradavice jsou ty tam.

Strhnutí se léčilo naklepáním, anebo takový člověk lehl si na břicho, a někdo mu rukou vyrovnal prstýnek na páteři.

Vlčí mlha je zatemnění zraku u lidí starých na večer.

Lišej léčili tím, že jej natřeli opoceninou okna, když měsíc šel dolů, anebo mazem ušním.

Břed léčili tím, že upekli cibuli a přiložili ji; také se přikládalo listí ze šťovíka nebo prach husí ve sladké smetaně smočený.

Oteklinu okuřovali chárbou (chrpou). Také potočník spařili a přikládali. Růži léčili tak, že udělali kouření z charby, špan. vosku a bednářské smůly; potom konopnou koudel tímto nakouřenou přikládali. Také dobrá je kolomaz. Nátcha vznikne udeřením se do nosu nebo leknutím. Lék: Nádešník se usuší a umne a pak šňupe; nebo se uvaří a nos se jím vyplachuje. Od uřknutí si pomáhali tím, že se myli močem anebo utírali špinavým podolkem.

Když bolelo v krku, dávali na krk pytlíčky se rmenem (heřmánek), kafrem potřené.

Hromový kámen je kámen, do kterého hrom uhodí, je modravý jako brousek.

Zlý vítr léčili kouřením.

Padoucí nemoc léčil tu jistý muž shozením člověka s mostu do vody. Škrkavky zaháněli uvařeným mlékem s česnekem, děti to buď pily nebo vylilo se mléko do nočníku a dítě se naň posadilo. Také dávali cicvárkové semínko do švestky třeba, a když šel měsíc dolů, dali to dítěti sníst.

Můra protáhne se třeba dírkou ve dveřích a tlačí člověka.

Ženy ve stavu požehnaném nesměly nikomu nic vzíti, aby dítě nekradlo, na nic šeredného ukazovati nebo se dívati. Když oheň vznikne, kdyby žena taková se naň dívala a v leknutí někde za tělo se chytla, dítě bude míti znamení.

Dle vypravování stařen: Marie Firlingrové a Viktorie Štěrbové.

3. Dobytek, drůbež, včely.

Nejdříve užívalo se ku práci polní koňů a volů, pozdější teprv krav. — Koně pěstovali se jednak doma, jednak přiháněli odjinud — z Chrudimi a Ústí nad Orlicí.

Jména dobytka: Straka, Plosa, Bezmena (beze jména), Srna, Jetelka, Javorka, Mazlena, Červa (červená), Plavka (plavá), Buřlena, Štrýma (pruhovaná), Pálenka (černá), Šimla (bílá); koza: Morka, atd.

Podle smutnosti a potom mělo-li dobytče studené uši, poznávali, že zvíře nemocno. — Jména nemocí u hovězího dobytka: zájedí, plch; u vepřů: zápal; u koní: hříběcí; u drůbeže: típek. — Bylo-li zvíře nemocno, okuřovali je posvěceným věnečkem.

Když se otelila kráva, dali na chléb ručničního prachu a na to zase chléb, aby popraskali v krávě ježky a z ní vyšly.

Když se dlouho nic z vajec pod kvočnou nelíhlo, přidali k vejcím mateřídoušky a chleba. — Dávali také na vlažnou vodu vejce, když se hý-

balo, bylo to znamením, že v něm živý tvor; padlo-li ke dnu, poznali, že jest mrtvé.

Včelařství se velmi pěstovalo. Když hospodář umíral, loučil se prý se včelami. Když hospodář umřel a vynášeli jej z domu, muselo se to oznámiti včelám slovy: »už ho nesou«, sice by všechny pomřely. — Kdo by zabil včeličku, jako by zabil člověka.

M. Firlingrová a Vikt. Štěrbová.

4. Pohádky.

I. Jedenkráte pásla dívka ovce a přišel k ní mládenec; když stále docházel, oznámila to dívka otci a ten panu faráři. Pan farář poradil otci, aby ta dívka udělala na pastvišti kolem sebe kruh se svěcenou křídou, a aby držela v ruce tolitu bílou. Mládenec, skrytý to ďábel, přišel a začal pěti: »Tolita, tolita, to bílé kvítí — já k mej panence nemůžu jíti.« — Třikrát přišel a takto zpíval a potom zmizel.

Vyprávěla Marie Firlingrová, stařena 90letá.

II. Byla jedna matka, měla chlapce a ten šel na vandr do světa, a tam se pásla koza. Ptal se jí: »Kam kozičko jdeš?« Ona dí: »Na vandr!« On: »Poď se mnou, já du taky na vandr.« Ona tedy šla. Šli dál a potkali psa. »Kam jdeš pejsku?« »Na vandr.« »Pojď s námi, my jdem taky na vandr.« A šel. Šli dál a potkali kočičku, ráčka, kravičku, slepičku a kohoutka. Šli všichni celej den, až přišli večír do velkýho lesa a musili tam vostat. Byla tam taková chaloupka a v ní babička. Tak jí chlapec prosil, aby jim dala nocleh. Ona jim povídala, že nemůže, že musí sama pryč, protože tam straší. Babička vodešla pryč, chlapec leh' si za kamna, kravičku a kozu dal do chlíva, pes si leh' pod stůl, kočka na pícku, ráček do troudníka, kohoutek se slepičkou šel na hambalka. Když bylo půl noci, hošíček nespal, slyšel takovej rachot a strašidlo přišlo. Šlo nejdřív do chlíva na krávu; kráva ho dusila. Šlo na kozu, koza taky dusila. Šlo do seknice, pes na ně štěkal. Šlo na pícku, kočka na ně prskala. Šlo do troudníka, ráček ho štípal. A kohoutek na hambalkách zakokrhal a strašidlo se leklo a utíkalo pryč. Chlapec ráno se ustrojil, vzal si všecko sebou a šel k matce. Matka měla z něho velikou radost.

III. Byl jeden chudej švec a měl kolik dětí. Neměli co jíst; mynář byl im za kmotra. Švec povídal k ženě, že pude do mlejna ke kmotroj, aby mu pučil peníze ňáký. Kmotr zabíjel právě prase a povídal, že mu peníze nepučí, že mu dá půl prasete. A tak si pro něj švec přišel a von mu ho dal a povídal: »Jdi si s ním třeba do pekla!« A von šel s ním do pekla. Tluče na vrata. Čert mu de votevřít a ptá se, co chce. »Já ti nesu půl prasete.« — »Tak je dobře. Co pak za to chceš?« Von tam uhlídal takovou černou slepičku a prosil, aby mu jí dal. Dostal jí. A šel domů a na cestě si vodpočíval. Sed si na mez; co tak sedí, příde k němu jeden pán a povídá: »Kdes byl ševče?« — »V pekle.« — »Cos tam ďál?« — »Nes sem tam půl prasete.« — »Cák ti dali za to?« — »Ale dali mě tuhle slepičku černou.« — »Je to trochu málo,«

povídá pán, »ale ty hloupej, takle ji klepni přes vocas«, a vona mu vyprdla zlatý vajíčko. Pán ho napomínal: »Nechoď k tej bábě na noc do toho lesa, spěchej domů, ona tě vošidí a prohandluje slepičku.« Von však tam musel vostat. A ráno se ustrojil a šel domů a ona mu slepici prohandlovala. Přišel domů a povídal: »Mlč ženo, houby je zle, pojď sem,« a vzal slepičku, klep ji přes vocas a vono nic. Žena ho hubovala; von slepičku vzal a běžel zpátky na bábu. Bába mu to zapírala a von šel do pekla a vrátil jí. Čert mu povídá: »Co pak bys ještě chtěl?« On tam viděl pěknej hřebík a žbánek a na stole ubrousek. Chtěl to, dali mu to. Šel pryč a zas si vodpočíval na ty mezi. Ten pán zas k němu přišel. Pán vše věděl, co se s ním dělo, i ptá se: »Kdes byl?« — »Byl jsem zas v pekle. Vošidili mě se slepicí.« A pán dí: »Já sem ti povídal, nechoď k tej babě, ona čaruje, prohandlovala ti slepici.« Pán se ptá: »Co pak ti teď dali?«. — On povídá: »Dali mě tuhleten servitek, žbánek a řebík. A co já s tím, já mám doma taky takový.« Pán: »O ty hloupej, vidíš, takhle to musíš udělat« Prostřel servitek a myslel si jídla, jaký chtěl, a hned tam byly. Potom zarazil řebík do zdi (?) a víno teklo do džbánku. Najedli se a napili. Pán ho napomínal: »Už tam víckrát na noc nechoď, zas tě vošidí!« Von dál nemoh dojdout, byl jako vočarovanej a musel tam vostat. Zas se bábě chlubil, co tam dostal. Prostřel si, myslil si jídla, zarazil řebík... Najedli se a napili a šli spat. A ráno nic nepruboval a spěchal domů, aby děti nakrmil. Přišel domů, myslil si jídla, voni žádný. Víno neteklo, bába ho vo to vošidila. Běžel zpátky do pekla, aby mu vrátili půl prasete, že ho šiděj! Tak co ještě za to chce? Měli tam kufříček. Chtěl ho a dali mu ho. Šel domů a zase se potkal s pánem na mezi. »Tak zas byls v pekle?« — »Byl.« — »A dali ti kufříček. Ty hloupej,« votevřel ho, »tohle si přečti na víku: ak me davido, t. j. milostivý králi, co poroučej?« A teď si moh' poroučet co chtěl, služebníkům, který vyšli z kufříku. Pán: »Teď di s tím kufříkem do toho lesa na tu bábu, ať ti to vrátí« Von šel, chtěl nejdřív slepičku, vona, že takovou žádnou nemá. Všecko měla vrátit, bránila se. Von čet v kufříku: ak me davido, poručil služebníkům, aby tu byla stolice, služebníci posadili na ní bábu a řezali, aby to vrátila. Bába honem běžela, honem to vracela. Pak s tím teprvá šel domů. Když přišel domů, volá ženu a děti; nejdřív prostřel ubrus na stůl, myslel si jídla, hned tam byly. Najedli se. Zarazil řebík do stěny, nateklo jim vína. Potom vzal slepíčku, klep ji přes vocas, hned mu vyprdla zlatý vajíčko. Žena s dětma měla velikou radost. Když jich pár měl, šel k panu císaři s nima. Von se vobdivoval, kde k nim přišel. Švec všecko mu pověděl. Tak si ho vzal i ženu i děti k sobě a měli do smrti dobrý živobytí!

Vyprávěla Viktorie Štěrbová, stařena 70letá.

5. Přísloví, úsloví a p.

Miluj vlast a národ, víru, — vyhybej se nepříteli štíru! — Je mi k smrti jako zajcoj k voběšení. — Se zlým pro zlosť, s dobrým pro cnosť (t. se

srovnati máme). — Když se vdá, na vojnu se dá. — Lepší jedna vrána v pytli, nežli dvě na vrbě. — Každá liška svůj ocas chválí, a která ho nemá, říká, že je lépe bez něho. — Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění. — Mnoho hluku, málo tuku. — Chlouba na ulici, en .... v truhlici. — Pro krejcar by tancoval s kozou v louži (= lakomý). — Brambory mají rozhod (rozhodují). — Čert byl vápeníkem (bylo zle). — Blázni byli, kordy měli (když někdo na plano mluví). — Já jsem ho darmo nežádala (podala jsem si ho). — Porád se něčím vobíráme, aby nás mouchy nesnědly. — Čiň co čiň, dohlížej konce. — Kleje až strach. — Když někdo chrupe, říkají o něm, že veze hrnce do Svratky. — Je to porád u stejných (= práce neubývá). — Špatně vydělanej groš táhne za sebou koš (žebrotu). — To je paseka (spousta). — Děti malý jedí chleba; když jsou starší, jedí srdce. — Není v celým světě ani jeden rod, aby byl všem lidem vhod.

Jan Firlinger, kmet 70letý a j.

6. Ukolébavky.

1. Ukolébavka malých dětí.

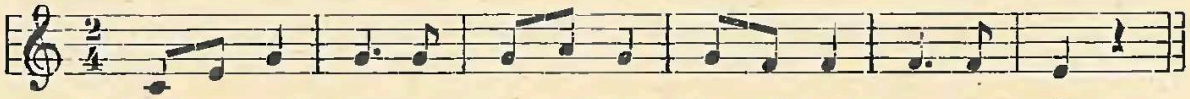

1. Kde paks byl ko - zle, ko - zlí - čku, kde paks byl ko - zle můj?
2. Kam pak jdeš ko - zle, ko - zlí - čku, kam pak jdeš ko - zle můj?
3. Co tam dě - lat bu - deš, ko - zle, ko - zlí - čku?
4. Co tam bu - deš ji - sti, ko - zle, ko - zlí - čku?
5. Co tam bu - deš pí - vat, ko - zle, ko - zlí - čku?
6. Kde pak tam spát bu - deš, ko - zle, ko - zlí - čku?
7. Čím pak se při - kre - ješ, ko - zle, ko - zlí - čku?
8. Kdy pak se že - nit bu - deš, ko - zle, ko - zlí - čku?
9. Kde pak máš ne - vě - stu, ko - zle, ko - zlí - čku?

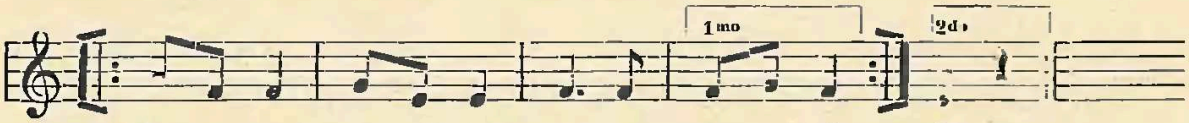

1. Ve mlej-ně za stár-ka, pa - ne, pa - ne můj; můj.
2. Do mlej-na, do mlej - na, pa - ne, pa - ne můj: můj.
3. Sme-tat prach po mlej - ně, pa - ne, pa - ne můj; můj.
4. Ra - ka - ši, ra - ka - ši, pa - ne, pa - ne můj; můj.
5. Tu vo - du z van-tro - ku, pa - ne, pa - ne můj; můj.
6. Za ka - mny na pe - ci, pa - ne, pa - ne můj; mnj.
7. Po - me-tlem, ko - ště - tem, pa - ne, pa - ne můj; můj.
8. Za šty - ry ne - dě - le, pa - ne, pa - ne můj; můj.
9. Slád-ko - vou ko - zi - čku, pa - ne, pa - ne můj: můj.

2. Všecko to krákoře na tom našem dvoře i ten kohout,
nemůžu na tebe můj zlatej zapomenout.
Vzpomeň na mne, já na tebe, až se budeš klásti do postele,
dej ti Bůh dobrou noc, bys spal celou noc, a libej sen.
Kdyby se ti zdálo, žes byl můj, kéž mě to Pán Bůh dá,
Panenka Maria, svatá Anna. —

3. Má duše, skovej se, nemá ke mně moci,
nepřítel blíží se, ten ďábel pekelný.
já sem se skovala, Marii Čelenské
do ran Krista Pána, dohořívá svíce
já již nebojím se. aby mě napsala
Ty Kristovy rány, »Ježíš a Maria«
to jsou moje brány, v poslední hodince.
jak ve dne tak v noci,

Marie Firlingrová.

II.

Knižka*) | aneb Spis | O Pokladech a Klenotach | w zemi ſkrytych | Obzwlaſſtie | Nalezena w Trúhliczy Pana Petra Nowaka Mathematika y Astronoma | Letha Paně | 1588. | Nini pak w nowě pržepſzana | Letha Paně | 1759.

V Krakovské universitní knihovně r. 1892 znova opsaná a nyní na světlo vydaná od dra. Josefa **Karáska.**

Na druhé straně je napsán tento citat:

Matth. 13. C. | 44. Podobno gest Kralowſtwi Nebeſke Pokladu ſkrytemu w Poli: ktery nalezna Cžlowiek ſkrywa, a Radoſti pro něg odegde, a proda wſſeczko czož ma, a kaupi Pole to.

Naucženi. Gestliže chczeſß Poklad zdwichnuti (sic) bez Przekažky zlych duchuw, a Moczy gich uccin takto: Wezmi Jzop (K. Jſop sweceny) mezy Matkami[1]) božymi, a dey geg ſwietiti na Matku bož, a ſchowey geg w Czyſtotie do pieknej Ruchy, na ſtole gey nechaweý, a deg geý opiet potom ſwietiti, Totiž na den Sv. Stiepana, a na Trzy krale, a na Hromnicze. Potom wezmi ze Třech Koſteluw Wodau (sic) ſwieczenau, a Tau (sic) ſchowey, a ſſetrž (K. toho) Miſto, kdeby Poklad byl[2]), Techdy (sic) odſtupi od Toho Miſta duchowie zli,

---

*) Uveřejňuji tuto část bohemik, jež se nalézají v Jagiellonské bibliotéce v Krakově. Opsal jsem tam všechny české rukopisy, z nichž se mnohé týkají národopisu. Další část a pojednání bude následovati. Rukopis tento X. sign. 3039, je psán »kurrentem«, pěkným písmem, ač to stojí namáhání, než se do charakteru písma večteš. Original byl český, ale přepisovatel byl patrně Polák, jak z různých polonismů, zvláště z akkusativu feminina na au (podle složených adjektiv) jest viděti První stránky jsou opsány věrně podle originalu; ale i v přepisu jsou zachovány zvláštnosti předlohy, rozměr řádek a označeny stránky. S počátku jsou připojeny varianty rukopisné knížky z Kubína (Alsó Kubiny v Oravě, severní Uhry), kterou mám z knihovny Csaplovičovy. Tento rukopis vykazuje mnohé podobnosti s krakovskými knížkami »o pokladech.«

[1]) matkama. [2]) vezmi ten Izop, wdeleg ho do ty vody a pokrop to Mjſto) kde by Poklad byl.

To take mužeſſ uczyniti, kdy chczeſß Ržizeni konati, z tiemi Pruty,[3]) Take maſß to Miſto prwe pokropiti[4]), gest wiecz ſluſſna, že Budeſſ moczy Lechczegi ržyditj[5]) (sic), a mieg Ten Obyczeg wzdyczki piſſ nad Tim Mistem Trzi Kraluw Gmena Swiecenau Kregdu C † M † B a poznaſſ hned geſtliže Zli duchowie odſtupili, mužeſſ pohledieti do zrcadla, Tam[6]) dobrže spatržiſß. Jtem prży każdem Kopani Pokladu mužeſſ czyniti hned prwe nežlibys kopati chtiel, wezmi Peniz na kterymby Kržyžik byl, a whod[7]) na to Miſto, kde Poklad leży aneb niegaki Crucifix, Totiž Kržyžyk s Umučenim a rzikeg Takto: S Bohem Otczem[8]) naſſel ſem Tebe, s Bohem Synem[9]) pozustavugi Tebe, s Bohem duchem Svatym[10]) Beru Tebe.

Ty Slowa gſau ktomu prželſſtiaſtliwa[11]) a moczna ku Wyzdwiženi Pokladu. Potom rzykeg[12]). Otcže Naſſ g. Ave Maria. Credo a takto čžin po Trzykrate poržad, a Tak duchowie hned odſtupiti musegi. Takowy Spuſob a rzad muže[13]) ku každemu Pokladu užywati, geſt wiecz ſluſſna, a giſta, a Tak budeſſ moczti wolnie potom kopati, a wyzdwichowati (sic) Pokladu.

Regule na kopání pokladův.[14]) Na to pamatuj, kdy poklad kopáš, a na něj již přijdeš, a strážní duchovie[15]) od něho již odstúpí, tak jak tyto prve věděti musíš, skrze jiný Experiment, to jest do svěcení se, jak jinde oznámeno, jak máš ty strážné duchy od pokladu zachnati (sic), potom udělej figuru dûle psanou, nad tým pokladem, s těmi jmény podle kompassu, kde k východu aneb západu, jakž dûle z této figury vyrozuměti můžeš, máš položiti a nebude mocti tím pokladem ďábel hnúti, ani se k němu navrátiti.

K. 71. Aby poklad bez překažky zljch Duchuw wyzdwihl, včinž takto.

Figura.

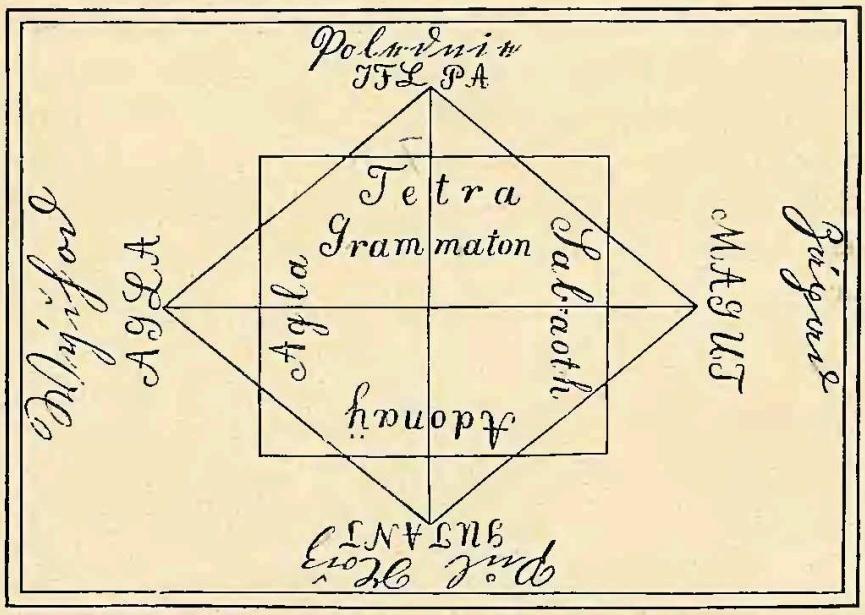

[3]) Wirguli. [4]) wodu swacenu. [5]) riditi. [6]) to. [7]) ho. [8]) † [9]) † [10]), † [11]) vžitečne a podstatna. [12]) po 3krat. [13]) mužeſſ. [14]) tuto Reguly vžiweg ku kopani Pokladu. [15]) Diabel.

O kopání pokladův. Jak je máš kopati, když budeš věděti o jistým pokladu, tehdy učiň takto: Předně udělej nad tím pokladem, kde by ležel, měčem pěkným, vypulerovaným kolo, a v tom kole stůj, a vyříkej pět Otče nášův, pět Ave Maria, a po tři kráte vnitř obcházeje okolo kola, toto tak vyříkej, a prve se pánu Bohu a Ježíši Kristu v tom poruč, řkúc takto. Modlitba: Milosrdný pane Ježíši, věčný Bože, pět Otčenášův sem vyříkal a Tobě se modlil k Otci, jménu Tvému, a vylití Tvé nevinnej krve na kříži a k cti Tvej nevinnej smrti a potu Tvého (sic) krvavého na kříži trpícího, již Tvej svatej milosti, pane Ježíši, prosím, abys to ráčil dáti, abychom mohli dojíti tento poklad my lidé hříšní. Ó rač uslyšeti skrze tvé svaté milosrdenství, a smiluj se nad námi, a pros Otce svého nebeského, za nás hříšné, aby nám ráčil hříchy odpustiti, a živu nám dal býti, a rač nás spůsobné učiniti k vyzdviženi toho pokladu, a dojíti ho, kteréhožto hledáme my v jménu Tvém. O pane Jesu Kriste, milosrdný Bože, Toběť se modlím k cti jména Tvého svatého, i také nevinného Tvého trýznění a utrpení, kteréž jsi ráčil snášeti na kříži, když Tvá přesvatá duše vyšla z těla Tvého, již prosíme Tebe, milosrdný a litostivý Bože, spasiteli náš, jenž jsi za lidské pokolení ráčil na kříži tělo své obětovati, y (sic) modlitbu, jenž ráčil lidské pokolení Bohu, otci svému, obětovati, nebeskému, poručiti k ochránění a odpuštění hříchův, řkúce: Bože! nerač jim to za hřích pokládati, nebť nevědží (sic), co činí, Amen. Opět říkej pět Otčenášův, a Zdrávas Maria, jako i napřed, a potom tauto (sic) modlitbu: Ó pane Ježíši Kriste, milosrdný a litostivý bože, tauto (sic) modlitbu jsem říkal ke cti a chvále Tvé milosti svatej, a k velikej lásce Tvej nevypravitedlnej, kterouž jsi ukázati ráčil světu, že jsi zjevil lidu svému, a za něj jsi trpěl a umřel. Ja N: prosím Tebe, rač pro milosrdenství své a milování, kteréž k svému stvoření máš, všecky mé hříchy odpustiti, a dauši (sic) mou nerač zatratiti, než milost dáti a život věčný. O pane, rozpomeň se na milosrdenství a vylití krve svej svatej, kterúž ráčil nás vykúpiti z smrti věčnej, rač se nade mnú (sic) smilovati, a dnešní den milost svou rač mi ukázati, a hříchy mé nerač mi na věky spomínati, než věčný byt dáti z všemi vyvolenými svatými v nebesích. Amen. Potom říkej sedum kajících žalmův: Domine, exaudi orationem meam: a tak jiných pořádně, které v žaltáři poznamenané jsou (sic) a Evangelium svatého Jána až do konce. Potom ty slova:[1]) † Hezie † Hudim † Humelech † Nazrah † Johesua † Tant Superhot † Postes ſignatum † Terreta T:C:T: W:T:M:T: Hostes Mentem ſanctam Spontaneam † Honorem † Deo † et Patriae † Liberationem † Jezus † Nazarenus † Rex Judaeorum † Caſpar † Melchior † Balthasar †. Tyto slova mají býti napsána všecky pořádně na cedulích, které ceduly mají býti na každém nádobí, kterými poklad kopati máš, přilepena. Říkej žalmův kajících sedum.

Nádoby ku kopání pokladův. Mají býti z samej oceli, totiž motyka a ryl, na kterých náčeních (sic) mají býti ty slova napřed oznámena.

---

[1]) psána větší latinkou.

Ta slova mají býti posvěcena. Držadla aby byly z jeřába, který na vrbě roste, kteréžto náčení tak spraveno ku každému pokladu kopání býti musejí; sic? jináč by se pokladu radoval, a on by zmizel, kdyby ta slova nebyly.

Potom říkej požehnání † pána Ježí[še] Krista, v Nazaretě počatého, v Betlemě narozeného, v Jerusalemě ukřižovaného, na nebesa vstaupeného, rač býti s námi. Afma Dea Agata, na cirkul pak máš tyto jména na cedule napsati: Heije † Hudim † Humelech † Nafairos † ij † C † † Scaot †. Potom cirkel podle tejto důle psanej formy okolo pokladu udělati máš, a na něm sedm křížův, a to mečem polírovaným a třikráte obejda, složе ruce pěkně okolo toho cirkule, vyříkej pět otčenášův, a obětuj tou (sic—o) modlitbau (sic) pěti ranám božím a jeho vylití nevinnej krve, a žádej, aby ráčil Bůch (sic) duchy odpuditi od pokladu Potom tyto dva žalmy 102 a 143. Zatym říkej nábožně tou (sic) následující modlitbau (sic). Modlitba: O pane Ježíši Kriste, synu

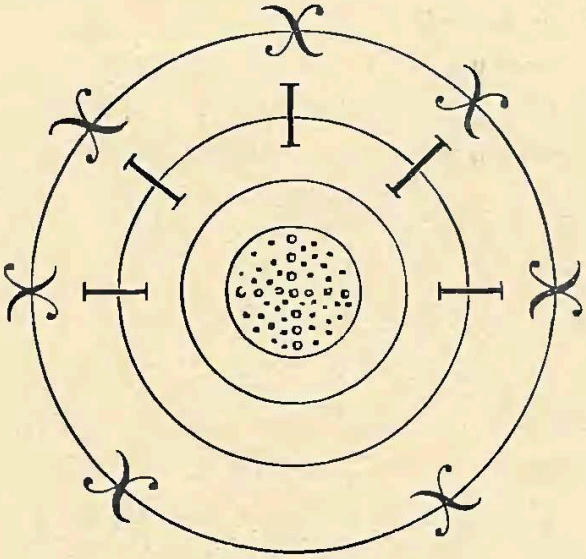

Boha živého, v našem člověčenství v Nazaretě počatý, v Betlemě narozený, v Jerusalemě ukřižovaný, i z mrtvých vzkříšený, na nebesa nade všecky kůry angelské vstúpený (sic), jenž jsi prostředníkem mezi Bohem a člověkem, a odpustíš[1]) hříchy naše, nebs Ty ráčil na sebe přijíti pravé božství a člověčenství, a jsi narozený od Boha všemohoucího, otče, račiš (sic) nám dáti, abychom mohli dojíti z Tvého božského milosrdenství a požehnání tohoto pokladu bez překážky ku potřebě naší. Amen. A když ty věci vykonáš všecky a ty žalmy vyříkáš, potom musíš ty strážné toho pokladu zapuditi. Již dále říkej toto zaklínání: Ó vy strážní tohoto pokladu, zanechejž vás Bůch (sic) et Agios, Otheos, Ischiros, Sabaoth, Adonaij, Sadaj, Eloij, Eloim, Athanatos, Kyrios, Alpha et Tetragrammaton, a dejž nám tento poklad dojíti k potřebám našim. Amen. Modlitba: Ó Ty Bože, jenž jsi počátek světa a syn spravedlnosti, Tebe nebeský kůr angelský chválí, a lidé se Tobě modlí, a pekelníci se Tebe bojí, před Tebou se strachují. Ty jsi podstata, život věčný,

[1]) ne odpúštíš.

cesta jistá, pravda věčná, rač nás schopné učiniti k dojití tohoto pokladu, jenž jsi živ a kraluješ na věky. Amen. Já N: N: zaklínám vás strážných tohoto pokladu skrze toho, jenž nebe i zemi, i moře i všecky věci ráčil stvořiti, skrze Boha přebývajícího v nebeském světle, tu kdež slunce i měsíc světlo vydávají, i jedny planety jsou, skrze vítr, blýskání, hřímání, a skrze prškau na zemi danau, a vodu, a moře, též skrze zemi i nebe, i všecky věci v nich stvořené, skrz podstaty všeho stwoření, koření, ovo(t)ce jich stvořené od Bocha (sic), tak abyste vy, duchové, již dáleji při tomto pokladu žádnej moci ani místa neměli ani při něm zůstávali, než hned bez prodlení se odtudž (sic) z teho místa od pokladu tohoto pohnuli, a odstúpili, to já vám N: N: přísně přikazuji, však ne mocí svau, ale mocí a v jménu, v pravém člověčenství našem v Nazaretě počatého, v Betlemě narozeného, osmého dne obřezaného, v Jerusalemě ukřižovaného i vzkříšeného, na nebesa vstúpeného, summou skrze toho a moc, který byl † jest † a bude † Alpha i Omega. Modlitba. Pane Bože, Tobě všecky věci jsou zjevené, a před Tebou nic skrytého býti nemůže, Ty jsi pánem nebe i země, a v ní všecky poklady víš, Ty rač nám milostiv býti a se nakloniti k prosbám našim a z milosrdenství svého štědrého své svaté požehnání ukázati do rukau k obživení našemu v bázni svej svatej dáti, pro milost ukřižovaného za nás, skrze něhož jsi slíbil, že zač prositi budeme, že nám dáti ráčíš. Ó uslyš nás. Amen.

Jistou vodau na poklad udělati. Vezmi hlávku česneku, červeného Coralli 4. loty, octového kameně 1. lot, pivonkového semena 1 lot, čertového hovna 2 loty, venetského driaku 4 loty, žluči, jatra, srdce, a kříž od štiky, to v mozdzíři (sic) potluč, a potom do sklenného hernečka udělaj, a potom k tomu vlej od takových zelinek z ostu, totiž od Hijpericon, to jest svatého Jana zvoníček, rúty, Angeliky, Vinegper,? Vima,? Vervena, po německu Tysenkrauth, Morsus Diaboli, Coeruleon, Origanum, to jest dobrá mysl, každého 4 loty, Artemisia, to jest černobýl, 16 lotův, a to všeckno potom vypálit v tom hrnéčku pospolu, a tej potom užívej, když bude potřebí. Neb kde se s tou vodau poleje a pokropí, tu se nemůže obstáti žádný zlý duch i také praví, že musí zlý duch od těch lidí vyjíti, kteří ho mají v sobě a jsau posedlí, když jim jenom tej vody může do úst naliti.

Jisté vidění v zrcadle skrze skrze (sic) ducha skúšené od Mistra Ptolemeusa toho umění. Dej sobě udělati nové zrcadlo z oceli novej, na nový měsíc, když jest měsíc 3 dni aneb 4 starý, a dej je sobě pěkně vypulírovati, a potom hleď se postiti k tomu, ale 3 dní a chovej se dobře a pobožně. Pak potom vezmi to zrcadlo, když je budeš chtíti zříditi, a udělaje v místě tejným (sic) cirkul v spůsobu, jakž tedž (sic) stojí: A vstrč to zrcadlo do toho cirkule právě do prostředka, a říkej nad ním tyto následující slova: † Daniel, Liel, Kiel, Aron, Tiran, Carater, Martes, Carimincutel, Hemibes, Fugames, Citaij, Genitas, Geturis, Gerfus, Cetode, Ipa, Ipsasupa, Captus, Futum, Virnie alinis, favet, Armatti,

Otheos.[1]) O pane Ježíše (sic) Kriste, bůch (sic) jsi ty pravý, † Alpha et Omega †, rač to spůsobiti, aby toto zrcadlo rostlo v čistotě, v jasnosti, v světlosti, a pěknosti, tak abych já i jeden každý v něm mohl spatřiti a viděti to, čehož by viděti a spatřiti žádal. A potom říkej to zaklínání: Ja N: N: Zaklínám tebe, zrcadlo, skrze věrné 3 mládence: Sidrach, Mizach, Abdemago a skrze svatých třech králův a mudrcův: Kašpara, Malichara (sic) a Baltazara,[2]) a skrze tři patriarchy: Abrahama, Izaaka a Jakoba. Ja N: N: zaklínám tebe, zrcadlo, skrze tato jména: Delachandinon Heticum Degoton

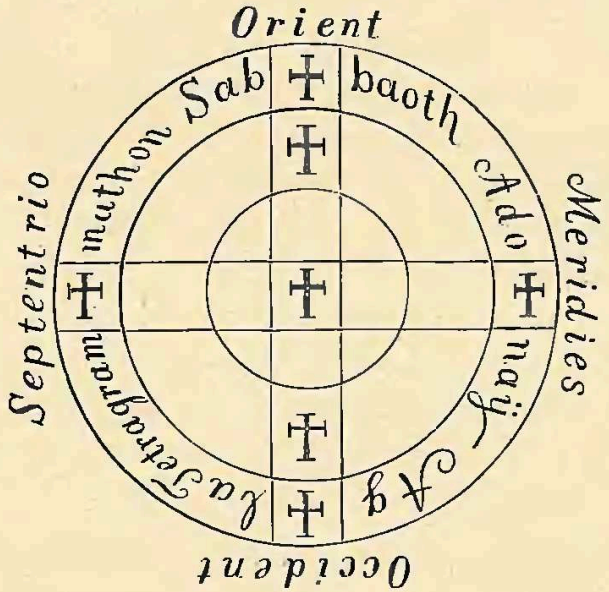

Christus, Deus fortis, Emanuel, Hasael, Castiel, Jusiel, Tamagel, Gisper, Depramahmos.[3]) A tu hned spatříš, že se to zrcadlo bude čistiti a růsti v čistotě, v němž se tobě zjeví a ukáže muž, neb rytíř v poli stojící, a tu k němu promluv, a cožkoli chceš se jeho ptáti, a on tobě z toho zrcadla odpověď dá a oznámíť, čeho žádáš. A takto zrcadlo spraveno a dokonáno bude.

Naučení, kterak má křišťál přihotoven býti, v němžto všeckno můžeme viděti. Toto přihotovení křišťálu musí v novú (sic) neděli před východem slonce (sic) konáno býti, a při tom svěcená svíce býti. Ponejprv pak musí ten křišťál Olivau (sic) aneb křtilnou vodou pomazaný neb obmáčený, a tehdy toto následující zaklínání po třikrát mluveno býti, a techdyť (sic) to křišťálové sklo hotové bude: Mluv techdy (sic) nad takovým křišťálem tyto následující slova: Fait Sancta Levelam Hora in quandum Salvator noster Jeusu Christe je Bluna? viri Grama Maria Ilovenij. Nechť to tak pravdivé bude, že bych já jako toto přítomné skúšem, tak také všeckno to, cožkolivěk od Boha žádati budau (sic), podle jeho svatej, božskej

---

[1]) V rukopise kubínském: Jdiniel, Lieb, tiel, Aron, Firan, Raruttor, Martes, Kariminentl, Hemibes, Cytay, Genitas, Geturio, Gersus, Cettode ipsa ypsuso, captus, fatum, Virmelianis, Favet, Karmarti, Otheos.

[2]) K: Isaka, Misaka a Abdepago.

[3]) K: Delachudion, Helikum, Degeton, Xipus, Deus fortis, Emanuel, cispa depramasmos.

vůle, i konec šťastlivý v jmenu božím dostati mohl. Amen. Pozdravuji tě, slunce †, pozdravuji tě, měsíc, †, pozdravuji vás planety †, pozdravuji Tě, všemohoucí Bože †, stvořiteli všechnej věci, a prosím Tebe, tak vysokau milostí, o pane Ježíši Kriste, jak Ty pravdivým Bohem a člověkem z nejvyššího trůnu svého do jednoho každého posvěceného kněze domů jsi přišel, a v něm pravdivým Bohem a člověkem se stal, prosím Tebe, můj pane Ježíši Kriste, skrz čistau, svatau pannau (sic) Marii, matku Tvau milau, že bys ty mně tuto v tomto křišťálu doskonale ráčil popřítzi (sic) viděti všeckny pravdivosti a opravdové věci, nebe i zemi, i to, co pod zemí jest, i všeckau (sic) mou vůli, co já od Boha žádám, k tomu mi rač dopomáchati (sic) Bůch i blahoslavená milá matka, též ten svatý kříž, na kterým Bůch smrt i hořkau mukau (sic) trpěl. Amen. Ja N:N: přikazuji tobě, křišťále, při těchto svatých jménách Ježíše Krista † Morenis † Sother † Emanuel † Alpha † Omega † Olly † Elian † abys čistým byl a mně učinil zjevně viditedlnau jak velikost, tak dalekost neb širokost, jak vysokost tak hlubokost, tak také abys mně pokazoval na vše vrhy (sic), hory a pahrbky, na vysokost i hlubokost, na všelijaké kovy, a zlato † na všelijaké drahé kamení, a na všechna (sic) skryté poklady, nech jsau od zlých duchův posedlí neb ne, a slovem na všeckno to, cožkolvěk já požádám viděti všudy na všechněch místech a končinách země aneb na všech čtyrech dílách světa,[1]) to já vám přikazuji, archangelové boží † Svatý Michale † Svatý Gabrieli † Svatý Rafaeli † a svatý Urieli † skrz tou (sic) velikau sílau, kterau vy dvéře pekelné troskotáte, i kterou ste ďábla s jeho tovaryžstvem z trůnu zstrčili a zachnali (sic) a do pekelné propasti vstrčili, a tam zamknuli, tak já vám přikazuji, vy archangelovie, při všechněch nadepsaných jmeních (sic) božích a jejich ctnostech a moci, abyste vy mně tuto pokázali, kterak a v jaké podstatě aneb míře, kde kolvěk jaké kovy budž (sic) stříbro neb zlato, aneb kde všechné (sic) drahé (sic) a vzáctné věci leží, bych já se na to všecko měrkovati, rozuměti, a jedno každé, co a jaké by to bylo, buďto v dluchosti (sic), v širokosti aneb hlubokosti viděti mohl, skrz našeho pána Ježíše Krista vůli, též abych já v horách vše a všelijaké znamení mohl poznati. Ó svatý Archangele, volám k Tobě, Ty panovníče a mocnáři, u Boha Otce, u Boha syna, i u Boha ducha svatého, i při všech trůnách angelských, přikazuji vám, vy svatí archangelové, abyste vy mne v všem poddáni a poslušni byli, a mně všudy pokázali, což koli bych já v kterém koli poviatu[2]) viděti a míti chtěl, to já vám přikazuji skrze to nejvyšší jméno boží, Alpha † Tetragrammaton † Adonaij † Sabbaoth † Sother † Elij † Emanuel † a skrze ty vše jména, které napsané jsau v všech pečetích Šalamonových, skrze vše ošemetnosti a ctnosti, vše nebeské i angelské milosti, a skrz ty nebeské působení, které při vší síle a moci Bůch všemohaucí nebe i země nade všemi stvořeními má, to vám

[1]) Narážka na dobu, kdy vznikla tato zaříkání; tehdy znali již 4 díly světa, avšak Australie nebyla ještě objevena.

[2]) polsky: okres, kraj.

přikazuji skrz Boha, ducha svatého. Amen. Přikazuji tobě, křišťále, skrz moc a sílu Boha Otce †, skrze moudrost Boha syna † a skrz ctnost a milost Boha ducha svatého †. Přikazuji tobě, křišťale, že bys se otevřel a mně ukázal, širokost, dlúchost (sic), vysokost a hlubokost, tak abych já N : N : v nich všecko to viděti mohel (sic), cožkoli já požádám viděti i viděti skrz to posel, ství, které se v Nazaretu i v Jerusalemě stalo skrz všemohaucího Boha, který nebe i zemi, a všecko, cožkoli v ní stvořeného jest, má, skrz pět ran svatých Ježíše Krista. Amen. Já N : N : přikazuji tobě, křišťále, skrze vše svaté angely i archangely a skrze saud našeho pána Ježíše Krista, jenž bude sauditi podle spravedlnosti a milosrdenství, abys se, ty křišťále, tak vyčistil a vyrůstl (sic) v širokost, hlubokost i v vysokost, abych já v tobě podle vůle žádosti a libosti mej všecko viděti mohel, to já tobě přikazuji, křišťále, skrz Boha Otce † skrze Boha Syna † a Boha ducha svatého. Amen.

Kdy nětco chceš viděti, tehda rci. Já N : přikazuji tobě, křišťále, skrz moc a sílau (sic) boží i skrz jeho svatých pět ran, skrz jeho svatau růžočervenau krev. Zaklínám tebe skrz jasnost měsíce, skrz čistotu matky boží, skrz slunce, dennici, večerní hvězdu, i duchau (sic), kdežto poznán bude angel boží, tvůj nebeský muž. Vyzývám vás vždy, vy všichni duchovie, pod kříž Krista pána, abyste Vy mně pokázali pravdu opravdovej věčnosti. Amen. Ve jméno Boha Otce †, Boha Syna † i Boha ducha svatého †. Amen.

Následující všelijaké jiné vědomosti. Kunst, aby tě žádný neviděl. Vezmi černau kočkau (sic), která by žádné jiné barvy na sobě neměla, roztrhni ji, vezmi serdce z ní, a nos jej pod pravou paždí, a neuzří tebe žádný. Probat. est: Jinak. Vezmi z černej kočky jatra, a vlož je do nového hrnce, a zakop je u prostřed křižovej cesty, a nech tam devět dní pořád státi. Techda zase vezmi ven, i znalezneš prstýnek, který kdy na palec vstrčíš, tebe neviditedlným učiní. Aneb takto: Zabi černau kočku, a zahřeb ji na křižovej cestě u prostřed, a nech ji tam až do 7^0 dne ležeč (sic), potom zase jdi na to místo, i znalezneš prstýnek, vezma jej, a vstrč v pravej ruce na palec, budeš též neviditelný.

Item, aby tě žáden neviděl. Zřni (sic) černému psu neb kočce z vrchu jazyka tou (sic) kůrku, a zaprav to do velikonoční svíčky, přivež (sic) ji sobě pod levou páždi, nos a žáden Tebe neuzží (sic).

Tajemné věci zvěděti. Napiš tyto tři slova šafránem na bukovej kůře, a vlož jej sobě, když jdeš spáti, do míčky na pravé spaní, i zjeveno bude tobě vše, cožkoliv bys žádal věděti.

Item aby tě žáden neviděl. Vezmi zelenau žabkou (sic), zamaž ji dobře v hrnéčkou (sic), a vstav ji do hnoje tři dni, potom ji zase vezmi a vstav ji do plynúcí neb tekaucí vody tři dni, potom ji vezmi z tej vody, i nalezneš v tom hrnéčku kamínek, ten při sobě snažně hovej (sic), neuvidzí (sic) tebe žáden. Jinak. Rozřni (sic) vlašťovičí žluč i znajdeš v ní kámen, kterýžto těch následujících ctností v sobě má. 1º Kdo jej při sobě nosí, ten nebude obraněn? 2to Kdyby kdo krvavil, ten vezmi tenže kamének do ruky, právě i hned se

jemu krev zastaví. 3to Kdo jej pod jazykem nese, ten neviditelný, 4to Kdybys jej na zamek neb klatku přidržel, odemkne. 5to Dotknauce pannen na holé tělo, techdy (sic) musí k tobě v noci přijíti. 6to Kdo jej sobě do stříbrného neb zlatého prstýnka zafasovati, a jemu by jedu žadáno bylo, techdy (sic) se ihned ten prstýnek začne velmi potiti. NB: Ta vlašťovice ale musí právě ihned, tudíž z vejce vypadnuta býti.

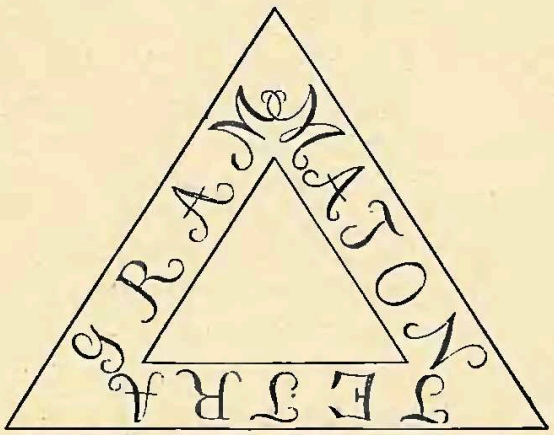

Vlašťovičí kamének jako dostati, k mnohým potřebám užívati který potřebný a pravdivý jest. Jdiž k vlašťovičímu hnízdu, kde mladé jsou, a vylup všechněm oči a zavážíce jim hedbávnou nitku na nohy, nech tak. V třetím pak dni potom zase přijď a rozpýtvajíce je, znajdeš tři kamenky, jeden červený, druhý bílý a třetí černý. Kdož by ten červený při sobě nosil, tomu žádná zbroj neuškodí, kdo by jej ale na srdci nesl, toho žáden neuzří. Kdo by ten bílý při sobě měl, a dotknul by se bílej hlavy na holé tělo s ním, ta jej musí milovati. Ten černý ale, kdy těchotná při sobě má, porodí snadnúčko a lehúčko.

Kdybys viděl, ano se poklad suší neb hoří, techdy jej můžeš takto staviti, řekni toliko: Květni, ohnivý plameni, jako našeho spasitele Ježíše Krista krev, skrz toho, jenž nebe i zemi učinil, a tuto tě stavuji v jméno nejblahoslavenější Trojice, Boha Otce †, Boha syna † a Boha ducha svatého †. Amen. Žebys tak vysoko pod vrchem zůstal jak hluboko já tebe stavuji. Na to klekni, říkej tři Otčenáše, tři zdrávas Maria, a jeden Věřím v Boha. N. B. Musíš na to stavování toho pokladu míti nůž, ještě do ničeho nepotřebovaný z samej oceli, a na něm tři kříže.

Poznamenání jistých dní, v kteréžto zlí duchově při pokladích nejsau. 1o V velký pátek po poludni (sic) až do veliko nočního večera. 2do V svatodušní večer, až kohút zaspívá. 3to V sobotau (sic) celau noc až do rána. 4to Na den zvěstování panny Marie. 5to Na den narození panny Marie od nešporů až na druhý den také do nešporů. 6to Na den s° Michala, od první hodziny (sic) z půlnoci, až zase do jednej v noci. 7o V Viligu, (sic) (totiž Vigilii) kdy jest spívána mše. 8o Na den svatého Jána, a na nebe vstaupení Krista Pána. 9o Na den navštívení panny Marie. 10. Na den svatého Víta a svatého Tomáše. 11o Na vše čtyry Quatembry, v středu, v pátek a v sobotau (sic). 12o Na den svatých třech králův, a celý pašijový týden

a večer. 13. V první den masopustní. 14. Následující čtyry pátky Quatembrův, na které také zlí duchovie při pokladích nejsau. 1º Jest po svatej velikonoci. 2º Po na nebe vstaupeni. 3tº Po Šimonu a Judu. 4º Po vánocech. Neb na ty vše čtyry pátky jsou zlí duchovie v pekle pospolu.

Kunšt pěkný o čekance. Kopni čekanku na svatého Petra a Pavla o Nešpořích, kdy jedna čtvrt hodiny na druchou (sic) bije. Tenže kořen jest dobrý, kdyby kdo provazami vázán byl, že všechno to jej vázání opadne, kdy ji toliko při sobě nosí, a bude svobodný. Tenž nebude mocti ze žádnej flinty neb zbroje postřelen býti neb kolikrát na něho kdo střeliti chce, tolikrát se každá střelba ihned rozskočí. Jest také dobrý ten kořen pro zlodějství, kdy jej sobě pod hlavau (sic) vložíš, jdauce spáti, techdy (sic) budeš věděti, kdo by tej noci co ukradl.

Posudky a zprávy.

Contes de Damas. Recueillis et traduits avec une introduction et une esquisse de grammaire par *J. Oestrup* dr.-ès-lettres, privat-docent de l'université de Copenhague. Leyde 1897. str, VIII. + 163.

Vydáno jest tu v originale i v překladě francouzském 11 pohádek syrských sebraných v Damašku. Předeslány jsou obšírnější »poznámky o moderních pohádkách arabských« (str. 1—40). Napřed podán přehled dosavádních sbírek pohádek arabských, jichž daleká většina byla dosud sebrána v Egyptě, syrských bylo do této publikace vydáno velmi málo. Dále jedná vydavatel o vnější formě arab. pohádek, nejvíce pak se šíří o jich poměrů k pohádkám indoevropským, východním indickým i též západním, specialně evropským. Na některých pohádkách zvláště ukazuje původ indický, na jiných pak vliv evropský. Sbírky zvláště indické, sanskritské má za nevyčerpatelný zdroj pohádek ostatních národů. Indoevropské parallely moderních arabských pohádek jsou dle Oestrupa dvojího druhu: buď nalézají se výhradně v literaturách indoevropských, buď prameny jich tkví již v liter. arabské od dob nejstarších, v knihách a sbornících, které ale samy vzešly z pramenů cizích, především v ohromném sborníku 1001 noci. Mimo to jest pak ještě 3. řada pohádek, které nepochybně souvisejí s tradicemi cizími, jichž původ ale jest nicméně velmi pochybný. Konečně jest ještě velký počet pohádek částečně původních, které byly sestaveny z črt a motivů převzatých z tradic původu indoevropského vypravovateli arabskými. Všecky pohádky toho druhu jsou důkazem nesmírného vlivu ducha indoevropského na pohádky národní. Považují se pohádky národní na mnoze za výraz ducha národního, ale to může platiti leda o pohádkách původních u národa, jehož ducha a povahu chceme seznávati. Pohádky arabské s toho hlediska posuzovati nelze, neboť velká jich část přišla z ciziny, a národ, který se nazývá arabským, skládá se sám z různých živlů.

Podáváme stručně názory p. dra. Oestrupa o původu a rázu moderních pohádek arabských, ponechávajíce specialistům, orientalistům jich kritiku. V následujícím sdělujeme hlavní rysy a motivy pohádek vydaných v této sbírce a odkazujeme na parallely slovanské a jiné cizí.

Č. 1. »Žid a dva synové kupcovi«. Kdo, sluha či pán, se dřív rozhněvá, tomu se obličej rozškrábe. Srv. Národop. Sb. I. str. 143 k pohádkám z Majorky č. 15.

Č. 2. »Syn kupců v a kupec indický.« Kupec vychoval syna svého v úplném ústraní od světa. Otec dá mu šafrán, ten ale smí prodati pouze jednomu jen člověku za týž druh peněz. Koupil šafrán muž nadmíru bohatý. Boháč tento ale brzo na to zchudl, dům mu vyhořel, úpadek přátel ho připravil o jmění, loď na moři se ztroskotala. Vyhledává nyní onoho mladíka, neboť byl mu daroval divotvornou mísu, jejíž pomocí udělá zlato. Našel ho i mísu dostal, zároveň však přiznal, že takto byl za přílišnou pýchu ztrestán.

Č. 3. »Dcera demonova«. Žena neměla čím rozžíti lampu, vzala proto lampu a hledala u sousedů oheň, našla ale teprve v neznámém domě, kde bylo 40 malých a 1 velká lampa. Když největší lampu rozžala, bylo slyšeti z ní hlas, že proto porodí dítě. Když se narodilo děvce, zjevil se demon, projevil se jako otec tohoto dítěte a řekl, že každé přání matčino se vyplní. Děvčeti tomu padl jednou do řeky náramek. Princ vylovil náramek a prohlásil, že paní toho náramku si vezme za ženu. Z rozkazu demonova nesmí ona na muže svého promluviti, až by jí řekl, »zapřísahám tebe tvým otcem, pánem lamp, promluv.« Princ pokládaje ji za němou, vzal si druhou ještě ženu, náhodou pak služebnice prozradila jméno jejího otce, on ji zapřísahá oněmi slovy a šťastně se smiřují. Srv. Zbiór wiadom. antrop. V., odd. 3. č. 51. Dobšinský Slov. pov. seš. II. str. 73 sl. René Basset Contes popul. berbéres str. 168 sl.

Č. 4. »Přátelé zrádní«. Otec poučuje syna svého o přátelství jeho soudruhů, postříkl zdi krví z berana a rozhlásil, že syn se dopustil vraždy, přátelé ať mu pomohou odstraniti mrtvolu (t. j. vlastně berana v pytli zabitého). Přátelé ho ale místo toho udají. Otec pak ukazuje věrnost svých přátel; ten, jemuž neprávě důvěřuje, největší přátelství osvědčuje, jest hotov i život zaň obětovati. Stejně Сборникъ матер. Кавказ. XXI., odd. 2, str. 161 sl. Dunlop-Liebrecht str. 252.

Č. 5. »Nejmladší syn kupců v«. Otec rozdělí syny, nejstaršímu dá největší truhlu plnou kamení a písku, druhému menší naplněnou dřívím, třetímu nejmenší naplněnou zlatem; soudce je rozhodne, znamená to: 1. zahrady, 2. lesy, 3. má zlato. Srv. Benfey Pantschatantra I., 407 sl. Léon Féer Contes indiens str. 155. Revue d. trad. pop. XX., 369. K tomu připojuje se látka o zrádných bratřích, soudruzích, kteří králi namlouvají, že nejmladší přinese zlatého ptáka atd., zlaté péro nalezeno v truhle otcem odkázané. Na konec místo koupele ve vařícím mléce má rek vstoupiti do rozpálené pece; pomazán potem koně svého vyje rek zdráv z výhně pece, král se v ní upeče.

Č. 6. »Tři princové a zlatý pták«. Kdo přinese zlatého ptáka, stane se nástupcem sultánovým. Oba starší zapadnou k člověku, který slibuje zahradu svou tomu, kdo vypravuje lživou pohádku. Nejmladší přijde k prameni, a vidí, jak tam právě ďábel leze na strom pro mláďata orlí, rozseká ďábla ve dva kusy, orel ho ze vděčnosti nese nejdříve do zámku, ve kterém najde divotvorný meč, a pak do zámku, ze kterého odnese zlatého ptáka i jeho paní krásnou. Srv. Сборн. матер. Кавказ. XVIII., odd. 3, str. 74 sl., XIX., odd. 2, str. 256 sl. Остроумовъ Сарты II., 155, Gr. Chalatianz Armen. Märch. 32 sl. Revue destrad popul. X., 445; Archiv f. Lit.-gesch. XII., 139, 144; Hahn Griech. u. alb. M. I., 317; II., 57; Krauss Sagen u. Märch. Südsl. II., 166 sl. Сборн. за нар. умотвор. I., odd. 3, str. 119; III., 3, str. 207. Rek zapadne pak k témuž pánu, který uvěznil jeho starší bratry, vypravuje mu lživou pohádku, za kterou mu musí pán odstoupiti slíbenou zahradu, osvobodí pak své bratry. Jimi zrazen, zanechán v hluboké studni. Osvobozen z prohlubně jakýmsi mladíkem krásným jako úplněk. Rek přijde do Damašku, rodného města, vstoupí do služeb k zlatníku, pomůže mu udělati pro nevěstu bratrovu, unesenou jím krasavici, náramek a řetízek, v turnaji přemůže bratry své i jiné synky vznešené, konečně poznán otcem.

Č. 7. »Sedlák, vůl a osel«. Moderní verse pohádky z 1001 noci. Vůl do únavy pracuje, osel jen se živí a nic nedělá. Osel radí volovi, aby se udělal nemocným. Ale nazejtří zapřáhl hospodář osla, a ten proklínal svůj nápad. Rozmluvě vola i osla rozuměl hospodář, znající řeč zvířecí. Usmál se, žena chce věděti, proč se smál a stojí na tom urputně, ač hospodář praví, že zemře, jakmile vyzradí tajemství. Kohout se směje hospodáři, že ani jednu ženu neovládá. Srv. Šapkarev Сборникъ отъ нар. умотвор. IX. str. 306 sl., 321 sl., 377 sl., Dobrovoljskij Смоленскій Сборн. I., 354 sl. A. Kuhn Märk. Sagen u. Märch. str. 268 sl. Kolberg Lud. VIII, str. 216 sl. Polaczek Wieś Rudawa 102 sl. Krauss Sag. u. Märch. Südslav. I., 97. Kres V., 28. Revue des trad. popul. VIII., 320 Gittée Lemoine Contes popul. du pays Wallon 16 sl. Cambell Santal Folk-Tales 22 a j.

Č 8 »Kadi a mufti«. Žena se mstí na kadi a mufti, že muže jejího ztýrali. Vystrojena jako nevěsta jde k nim, zve je k sobě, doma pak nechá se s nimi od muže překvapiti. Muž se pak na nich krutě vymstil Srv. Mark Lidzbarski Geschichten neuaram. Handsch. str. 188 sl. Zs. Ver. Vk. 1895, str 72 sl. Beiträge zur Volkskunde Weinhold str. 39 sl. strus. pověst v Сборникъ общества любителей росс. слов. 1891 str. 566 sl.

Č. 9. »Historie lstivé ženy.« Muž ženu svou uzavírá do domu, boje se její lsti a nevěry. Žena upletla si provazový žebřík, vylezla po něm na zeď, mladík k ní vlezl po žebříku provazovém a začal ji navštěvovati. Žena podvádí muže s takovým úspěchem, že muž za blázna byl prohlášen. Srv. úvod st. 15 sl., J. Bédier Les Fabliaux,[2] str. 193 sl.

Č. 11. Biskup, kněz a kostelník nalézají zalíbení ve mladé ženě. Ta na radu mužovu pozve je k sobě na určitou hodinu. Všickni tři

záletníci uschovají se ve studni, na ně lil muž smůlu a olej vařící, usmrtil je. Vynesl je pak před krčmu po řadě, postavil je tam jako opilce. Člověk konečně mrtvoly odnesl do řeky »mrtvola se dvakráte prý vrátila.« Když naposled potkal ještě kněze, myslel že se po třetí vrátil nebožtík a hodil i toho do řeky. Srv. nahoře č. 8. Revue des trad. popul. XI., str. 451 sl. Pinea Cont. pop. des Poiton str. 209 sl. Bédier Les Fabliaux^2, str. 236 sl.

Володимир Гнатюк: Легенди з Хітарського збірника (I-оï пол. XVIII. в.): Записки наукового товар. ім. Шевченка. sv. XVI. (1897, č. 2) str. 1—38.

Zpráva o tomto zajímavém rkp. byla podána již v X. sv. Zápisků věd. společnosti Ševčenkovy. Rkp. jest velice zajímavý svým obsahem i tím, že nám jaksi představuje četbu selského lidu maloruského: choval se totiž od 1. pol. XVIII. v. většinou v téže rodině okolí vesnice Chitar v okresu Stryjském. Obsahuje román o Alexandru Velikém a sice zpracování srbské jeho redakce a mimo to několik povídek i legend. Tyto vydal v přítomné knížce p. V. Hnajtuk.

Č. 1. str. 4 sl. »Historie o králi, který šel se zlodějem krásti. Kdyby nebyl šel, zemřel by nepřirozenou smrtí. Vydavatel otiskl zároveň mrus. versi pověsti té, nedávno v téže krajině zapsanou. Srv. Чубинскій Труды II., str. 52 sl., č. 77, Добровольскій Смол. Сб. I., str. 384 sl. Dawojna Sylwestrowicz. Podania żmujdzkie I., 416; II., 470. Сочиненія А. А. Котляревскаго II., 49 sl.

Č. 4 str. 14 sl. obsahuje legendu o boji rytíře se smrtí, která se dosud tiskne pro lid. Vydatel sdělil zároveň variant u uherských Malorusů zaznamenaný. V rkp. chlubí se smrt, že všickni rekové i největší museli ji následovati, také Bova Korolevič i také král Bronstvik, „которой былъ са лвомъ зайшолъ подъ зеленую сторону.“ Byla tedy pověsť o Bruncvíkovi také Malorusům známá.

Č. 5 str. 20 sl. Jovinian. Srv. Archiv f. slav. Phil. XVII., 572 sl. Ciszewski Krakowiacy č. 48. Сборн. матер. Кавказ. XVIII., odd. 3, str. 194 sl. Рудченко нар. южнорусск. ск. II. č. 36.

Č. 8. str. 31 sl. Známá legenda o poustevníkovi a anděli. K literatuře na str. 36 uvedené dodáváme: Kulda III., str. 20 sl. Kolberg Lud. XIV., str. 166, č. 36. Добровольскій I., 308 sl. Сборн. за нар. умотвор. VI., odd 3, str. 117 sl. Zs VVR. 1895, str. 76 sl. O. Rohde Die Erzählung vom Einsiedler und dem Engel 1894 (Rostocká disertace). *J. Polívka.*

Zátureckỳ Adolf Petr, **Slovenská přísloví, pořekadla a úsloví.** V Praze 1897, nákl. České Akademie. Od vydání Mudrosloví Čelakovského (r. 1852) v příslovnictví u nás vykonáno nemnoho. Příčina toho záleží snad ve výtečnosti tohoto díla, jímž dle domnění mnohých mužů práce příslovnická u nás na mnoho let byla ukončena. Proto spíše shledáváme, že ze sbírky té pilně se čerpá, a to jak pro belletrii (B. Němcová, Fr. Pravda), tak i pro

literaturu paedagogickou a účely školské. Při tom ovšem často nedbáno dosti originality přísloví, a rozšiřovány také vtipné a zdařilé ovšem překlady Čelakovského přísloví jinoslovanských jako věty původní.

Více vykonalo se v této době naší na Moravě a ve Slezsku, kde zbytky kmenové individuality až posud jsou značně patrnější než v Čechách. Na Moravě přední ethnolog ředitel *Fr. Bartoš* vydal již dvě menší sbírky přísloví moravských,[1]) ve Slezsku I. díl »Vlastivědy« obsahuje rovněž pěknou sbírku přísloví a také některá úsloví (na str. 217—239), několik starších pořekadel zvl. o městech nacházíme i porůznu v listech politických a v belletrii. Na Slovensku kořist jest ovšem nejbohatší. Sborník národopisný z r. 1871 podává mezi jiným i pěknou sbírku přísloví a pořekadel, ve Slovenských Pohľadech nejeden ročník má od různých přispěvatelů mnoho takových vět nových, hlavní však práce v oboru tom podniknutá jest ve sbírce, již právě vydala Česká Akademie.

Obsáhlá sbírka jest dle přiznání sběratelova vlastního výsledkem vlastní jeho píle 33leté, ale mimo to měl i mnoho pomocníků, jak je v předmluvě (str. II.) jmenovitě uvádí.[2]) A množství sebraných tu vět (přes 13.000) již poukazuje samo na práci dlouholetou a neúnavnou. Neníť věty takové tak snadno sbíratí jako písně, aniž lze někoho požádati, aby nám pověděl několik přísloví, spíše potřebí pozorovati lid a poslouchati jeho úsudky o rozličných událostech, věnovati pozornost svou zvláště lidem starším, školou života prošlým, a poslouchati jejich vypravování ze zkušenosti. A také tu bývá nejednou kořist nevalná, nepřipadneme-li náhodou na někoho, kdo vět takových užívá. Patrny jsou obtíže ty ze sbírek Bartošových i slezské, poměrně nehojné, ač i tu řada vtipných úsudků o poměrech lidských jest obsažena. U nás hlavně jen rozličné historie českých měst a míst obsahují žertovné věty nové, rázu pořekadel i přísloví, jinak při nynější úrovni lidového vzdělání na základech školských bohatší bude kořist ze starších knih, i slovníky (Jungmanův a Kottův) v to počítaje, nežli z lidu samého. Tím více jest nám děkovati Záturecképu, že se posléze odhodlal sbírku svou, již několikráte před tím opsanou a zase zůstavenou, po osmé znovu spořádati, nově rozhojniti a konečně vydati dle nového vzoru, jejž v podstatě nalezl v nové, obsáhlé sbírce přísloví polských *Sam. Adalberga*,[3]) ačkoli také Čelakovského ve hlavním rozdělení celku poněkud se přidržoval. Spojeno jest u Adalberga, co před tím obyčejně bývalo odloučeno: zřetel abecední a věcný; při tom Adalberg velmi pilně přihlížel ke svým předchůdcům a tedy zaznamenal vše, co před ním kde z přísloví polských bylo vydáno. Tímto zřetelem postavil sbírku svou na základ vědecký, přehlednou pak ji učinil spořádáním všech přísloví v pořadě abecedním dle hlavního hesla,

---

[1]) V Brněnském Obzoru 1889 a v Českém Lidu V., 417 a 541.

[2]) Sbírky Ribayovy, chované v Peštském nár. museu (*F. Menčík*, Jiří Ribay, str. 18), bohužel neužito, ač právě ji bylo by hodno bývalo vyčerpati, pokud trvá tam ještě neporušena. Neníť jisto, neobrátí-li se proti těmto zbytkům kultury slovenské hněv mocných pánů maďarských.

[3]) »*Księga przysłów*, przypowieści i wyrazeń przysłowiowych polskich.« 1894.

předmětu, o němž se přísloví pronáší. Hesla ta rovněž sestavena jsou pořádkem abecedním. Zátureckým volil celkové rozdělení v oddíly dle poměrů života lidového podobně jako jest u Čelakovského, jednotlivá oddělení tato obsahují řadu hesel slovných, v nich pak teprve podávají se přísloví v pořádku abecedním. Všecka ta hesla sestavena jsou v zadu v přehled, kromě toho ke všem příslovím přidán na konci obšírný index dle hlavního obsahu, čímž hledání velmi se usnadňuje. Výhodou je též, že v oddělení IV. a násl. pod každým heslem obyčejně slovným po příslovích kladou se hned pořekadla a úsloví, poněvadž vtipná taková rčení dobře se hodí hned za věty obsahu myšlenkového. V odděl. I.—III. a také někde v ostatních odděleních pořekadla připojují se až na konci celého většího oddělení. Způsob první pokládáme za výhodnější nejen pro přehlednost celku, jež tím značně se usnadňuje, ale také proto, že leckde nelze přesně určiti rozdílu mezi příslovím a pořekadlem, jak sám sběratel doznává, protože nejedna vtipná věta rázu úslovného jen málo jsouc pozměněna (na př. jen v pádě) stává se příslovím a naopak. Proto takové věty nejlépe položiti hned za příslovími a ponechati rozhodnutí o rázu jejich samému čtenáři. Že však lid si ani rozdílu mezi oběma druhy vět není vědom, patrno právě z takových ukázek. Nejlepší spořádání tedy zdá se nám býti, kde po příslovích kladou se vtipné věty, po nich úsloví, na konec jednotlivá slova rázu vtipného nebo jinak význačného. Celkem tohoto pořádku v hlavních částech šetřeno.

Pokud se týče originality přísloví, jež Záturecký sebral, doznává sám, že by jí nechtěl hájiti všude, any se věty takové sdělují tradicí a to zvláště u kmenů příbuzných, v nichž názor na svět a poměry lidské nebyl příliš odchylný. Přecházejí tedy přísloví z národa do národa, než nezřídka i u národů beze všeho vespolného styku žijících vyskytují se věty příslovné nápadně shodné, nesnadno tedy uvésti všude prius. Že však národ tak přirozeně vtipný a trpkou školou života prošlý, jako právě jsou Slováci, má mnoho úsloví případných a hojně úsudků vhodných o nesrovnalostech života, bylo by lze souditi již a priori. A sbírka přítomná plně to potvrzuje. Některé takové věty vtipné uvedli jsme již na jiném místě,[1]) kde jsme o starší sbírce Zátureckého již několik slov pověděli, tuto bylo by lze z každé stránky nějakou případnou větu uvésti, aby byl poklad zdravých názorů lidu slovenského na život a poměry životní jen poněkud vyčerpán. Není-liž na př. důvěra v Boží pomoc u chudého Slováka v horách žijícího nejlépe vyjádřena slovy: »Keď Pán Boh požehná, i na skale sa urodí.« (I., 20). A o ceně dobrého srdce: »Dobré zrno zostane, ale plevu vietor uchytí«. (II., 96). O nestálosti života: »Život ľudský ako tá para«. (VI., 654). Avšak i o lstivosti lidu přirozené: »Valasi sjedia ovcu a povedia na vlka.« (VIII. D, 1188) a j. Sběratel nechtěje tvrditi všude původnost přísloví připojuje leckde podobného smyslu věty polské, české, moravské i maďarské, tedy národů nejbližších. Na kterých pak větách nepopěrné jest působení učené latiny, také tou se dokládá. Nelzeť upříti, že i u nás

[1]) V časopise »Českém Lidu«, ročn. III., str. 385.

staří učitelé a kněží latiny znalí ve styku s lidem leckterou takovou větu přesadili do našich názorů kmenových, kde se ujala a udržela.

Pokud se týče významu přísloví, u Zátureckého shledáváme proti Čelakovskému na nejednom místě značné odchylky; vysvětluje totiž Zátur. leckterou větu jinak, než učinil Čelakovský ve svém Mudrosloví. Výklad k tomu jest ten, že přísloví jsou původu krajového a kmenového, že tedy se přenášejí od kmene ke kmeni, a při tom se mění význam, že prvotného nelze se dopátrati (na př. co znamená pův. »Straka ze kře a dvě v keř«), leckde pak i přísloví na pohled jasného smyslu znamenají něco zcela jiného, než bychom se nadáli. Je tomu jako s leckterou písní národní, zvláště smyslu obscoenního, jež na pohled vypadá zcela nevinně. Příkladů neuvádíme, neboť každý najde si je sám, kdo se poesií lidovou blíže obíral. Bohužel u nás až posud málo pozornosti se tomu věnovalo, právě tak jako důležité symbolice obrazů v poesii lidové i v příslovích.

Že ovšem při významu sporném tomu vykladateli, jenž přísloví zná z vlastní zkušenosti, dáme přednost a přisoudíme mu správnost výkladu, o tom není pochybnosti. Zátur. významu přísloví věnoval náležitou pozornost, a přece i jemu na konec zůstalo několik přísloví, jejichž významu netroufá si uhodnouti.

Zajímavá jsou přísloví o rozličných národech, s nimiž Slováci se stýkají, ač o Maďarech jich nalézáme nápadně málo. Nevíme, zdali tu rozhodoval také ohled, aby sbírka měla na Slovensko přístup, či opravdu holubičí povaha slovenská nedovede nic více pověděti o svých utlačitelích. Při sbírce Adalbergově aspoň víme, že ohled na poměry tiskové na Rusi některé rubriky značně zúžil, a zvláště »o Moskalech« že se tu nápadně málo povídá.

Také dětského věku si sběratel povšiml (odděl. XIX.) a sděluje rozličná říkadla, žertovné i škádlivé věty a pod. Že toto jest kapitola nevyčerpatelná a vždy nová, patrno z příspěvků dětského života u jiných kmenův. Na Moravě na př. řed. Bartoš z věcí těch sestavil celou knihu, a přece nebylo vše vyčerpáno.

Sbírka Zátureckého má zajisté pro poznání lidu slovenského značný význam:

Pro psychologii lidovou jest sbírka tato dolem takřka nevyčerpatelným a bude zajisté i v budoucnosti sloužiti na doklad, zasloužil-li opravdu lid tak čistých a zdravých názorů, lid tak nadaný duševně a schopný přijmouti opravdovou kulturu, toho osudu zahynutí, jenž se mu chystá jako zasloužený.

Pro filology vítaným příspěvkem ku poznání nářečí slovenských budou zvláště ta přísloví, která podána jsou ve sbírce této přesně dialekticky. Škoda, že všickni pomocníci při sbírání samém požadavku tomu nedostáli, podávajíce věty své v nářečí spisovném. Bylať by jinak kniha tato věru neocenitelným pokladem lidových tvarů jazykových z přerozmanitých nářečí, u nás bohužel až posud málo známých. A právě přísloví v té příčině mají cenu zvláštní, ana metrická nebo rýmovaná forma jejich nejednou byla příčinou zachovalosti

některých starých tvarů. Než i při nedůslednosti v té příčině, jíž p sběratel sám spomoci nemohl, zajisté najdou tu filologové mnohý tvar zajímavý, zvláště pokud se týče zachovalosti jednotlivých hlásek, u nás dávno změněných, a to nejen v oboru samohlásek, ale i souhlásek.

Po stránce lexikální sbírka obsahuje hojně slov pěkně utvořených, jež sběratel shrnul ve zvláštní slovníček, položený za příslovími; na obohacení našeho jazyka spisovného nejedno z nich by se hodilo, anoť utvořeno nejen vtipně, ale i správně. Zároveň však podávají slova ta důkaz, jak málo posud přijato v těchto větách ze slov pánů maďarských, jak tedy jádro jazyka zůstává neporušeno. Zdá se, že by naopak spíše se dokázalo, jak právě kulturní výrazy maďarské a věty toho se týkající přebrány jsou od kmenů podrobených. Nám Čechům sbírka všecka bude i proto vítána, že ukáže, pokud náš život duševní odvrátil se od ducha kmene nám nejbližšího, v horských úbočích Tater a hor sousedních zajisté zachovalejšího, ano vzdělání školské tam posud málo změnilo na individualitě kmenové. Bezpochyby poslouží nám však také při kontrole našich vlastních přísloví, až se někdo odhodlá probrati veškeru naši literaturu starší a přibíraje na pomoc hlavně kněžstvo a učitelstvo pořídíti nějakou větší pouze českou sbírku přísloví s doklady, jako jest sbírka polská, o níž se svrchu zmínka stala. Přejetím překladů Čelakovského nové sbírání zajisté značně bude obtíženo a vyžadovati bude oka znaleckého.

Úkolu, jejž jsme vytkli našemu příslovnictví pro dobu nejbližší,[1]) kniha Zátureckého vyhovuje měrou velmi značnou, potřebě literární hodí se dobře svou přehledností, můžeme tedy říci, že se jí přispělo velmi značně poznání našich bratří slovenských, a věru bychom si přáli, aby brzo následovala podobná sbírka česká a moravská.[2]) *Dr. Jan V. Novák.*

Етнографічний Зóірник. Видає наукове товариство імени Шевченка. Т. III. Етнографічні матеріяли з Угорської Руси. Зібрав Володимир Гнатюк. Т. I. Легенди і новелї. У Львові 1897. str. XX + 236.

Jest to kniha velmi důležitá i vzácná jak pro ethnografa, hlavně »folkloristu« taktéž pro linguistu. P. V. Hnatjuk procestoval velkou část uherské Rusi pěšky, a sice větší část stolice Marmarošské, Bereh-ské a Unghvarské, a též části stolice Ugočanské a Zemplinské. Na těchto svých cestách sebral z úst lidu přebohatý material. Tradice lidové zapisoval co nejpečlivěji, hledě veskrze co nejbedlivěji zachovávati i zaznamenávati všecky zvláštnosti dialektické, od lexikalních až do nejjemnějších odstínů fonetických. Pro jazykozpytce podává se tu poprve spolehlivý material k dokonalejšímu poznání maloruských dialektů v Uhrách. Význam jeho ocenil po zásluze již prof. Pastrnek

---

[1]) Český Lid, ročn. I., str. 195.

[2]) P. prof. Pastrnkovi za laskavé sprostředkování jsme zavázáni opravdovým díkem.

v LFil. XXV. str. 151 sl. i poukázal zvláště na ráz onoho dialektu, který se přímo stýká se slovenštinou v stolici Zemplinské.

Ethnografický material sebral p. Hnatjuk znamenitý a bohatý, v přítomném svazku vydal první jeho polovici, totiž legendy a novelly. Druhá část bude dle jeho slov obsahovati báchorky, anekdoty, bajky a historická vypravování. Do toho II. svazku odloženy jsou také index a slovník slov ve spisovné mluvě maloruské neužívaných. Jednotlivým legendám a pohádkám přidal vydavatel hojné parallely a podal tím svědectví o velké své sečtělosti v literatuře tradicionalní. Čerpal je z 56 spisů, místy vypsal parallely jmenovitě z Oesterley-ova vydání Gesta Romanorum, a tu podržel ještě všecky zkratky z tohoto vydání; myslím, že by pouhý odkaz na kommentář Oesterleyův byl stačil. Některé poznámky připojil místy k jednotlivým tradicím ještě dr. I. Franko.

Připomeneme nyní stručně jednotlivé legendy a pohádky, a poukážeme při tom na podobné verse u jiných národů, pokud jich vydavatel sám neuvedl.

I. Legendy str. 1—124.

Č. 1. str. 1. sl. »O počátku světa a o prvních lidech.« Adam měl prvotně kožený oděv jak na nehtech. O Adamově jablku; srv. Сборн. мин. XI. odst. 3. str. 98. č. 5. — O Adamově hlavě po potopě.

Č. 2. str. 3. sl. »Zápas sv. Michaela s Luciferem.« Srv. Сборн. матер. Кавказ. XVIII. odd. 3. str. 64. sl.

Č. 3. str. 5. sl. »O Noemovi« a jeho arše. Srv. Етнограф. Збірн. II., článek 2., str. 36. sl. Добровольскій Смол. Сб. I., 237. sl. Václavek Valašské poh. a pov. I., (1894) str. 139.

Č. 4. str. 7. »Lot a jeho žena.« Stará biblická legenda spojena s řeckou pověstí o lucerně Diogenově: Kristus a ap. Petr hledali po celý den s lucernou v jednom městě lidi, až našli Lota a ženu jeho.

Č. 5. str. 7 sl. »O Sodomě a Gomoře.«

Č. 6. str. 13. sl. »O Josefovi krásném.« Historie o Putifarce zapomenuta.

Č. 7. str. 16. sl. »Židé a cikáni za Mojžíše a Faraona.« Cikáni toť Egypťané, Faraon byl cikánským králem. Cikáni s Faraonem všickni téměř zahynuli. Potom zrodila pokolení cikánské žena cikánská z čerta.

Č. 8. str. 19. sl. »O Samsonovi.«

Č. 9. str. 21. sl. »Kdy David psal žaltář?« Srv. Сборн. за нар. умотвор. I., odd. 3. str. 108. sl.

Č. 10. str. 22. sl. »Šalomoun jako dítě, jinoch a cár.« Královna ze Sáby jest tu křesťanskou královnou v Americe, jede k Šalomounovi na parníku. Kralovala tam nad ženami. Vedle ní tam panoval ďábel a sice nad mužskými. Ďábel obelstěn a přivezen k Šalomounovi, pak obelstil Šalomouna a zapudil ho.

Č. 11. str. 29. sl. »Šalomoun od let dětských až do smrti.« Vložena také legenda, jak Adam zaprodal čertu celý svět, jak Ježíš zápis Adamův z pekla vysvobodil atd.

Č. 12., 13. str. 37 sl. »Šalomoun a jeho žena (nevěrná).« V č. 13. místo Šalomouna Josef »krásný«. Se starou versí má č. 13. společný jen motiv zá-

věrečný o králi Šalomounovi pod šibenicí a jak na jeho zatroubení mu přispěje jeho vojsko v lese ukryté. Na jejím počátku vypravuje se motiv velice rozšířený o obraze krasavice, do kterého se zamiloval princ.

Č. 14. str. 47. sl. »Šalomoun a čerti v soudku.«

Č. 15. str. 49. sl. »Šalomoun rozsuzuje žebráky«: jeden měl kobylu, druhý vozík; mladé hříbě nalezeno pod vozíkem, komu patří? Motiv hojný zvláště v látce o moudré dívce, po případě o moudrém hochovi, ku př. Сборн. матер. Кавказ. XIII., odd. 2., str. 81 sl.

Č. 16., 17. str. 49. sl. »O proroku Jonášovi.«

Č. 18. str. 51. sl. »O Anně prorokyni« vlastně o dřevu kříže od smrti Adamovy až do Šalomouna a do ukřižování Ježíšova

Č. 19. str. 52. sl. »Bohorodice a její služka.« Dívka neuposlechla zákazu a zapírala pak urputně. Srv. Cosquin Cont. pop. de la Lorraine II., 60 sl. A. G. Narod. pripov. v Soških planinah I. str. 18. sl. Kulda III. str. 84. sl. Václavek, Valašské poh. a pov. str. 103. č. 31. Národop. Sb. čslov. II. str. 94 č. 4.

Č. 20., 21. str. 54 sl. »Jak Bůh rozdával národům osud?« Srv. Вук Ст. Караџић Срп. нар. припов. str. 282. sl. č. 5. Сборн. нар. умотвор. I., odd. 3. str. 124.

Č. 22., 23. str. 56 sl. »Kristus, Petr i Pavel mlatci.« Kristus rozděluje přesně zrní, slámu a plevy tím, že obilí zapálí, Petr a Pavel napodobují ho. Pod. Шейнъ Матер. сѣверо-зап. края II. st. 371 č. 216. Добровольскій Смол. Сб. I., 307. Dowojna Sylwestrowicz II., 286.

Č. 24. str. 59. sl. »Kristus, lékař a žid.« Srv. mé pojednání v ČČM. 1892. str. 484. sl. Етнограф. Збірник I. článek třetí str. 13. sl. Polaczek Wieś Rudawa 94. sl. Ul. Jahn VM. Pommern Rügen I., 256. sl. R.trad. pop. IV., 220. sl.

Č. 25. str. 62, sl. »Kristus s Petrem u převozu.« Bohatý hospodář se čtyřmi voly odpírá jim převoz, chuďas s 2 voly je převeze. Tomu oba volové pošli, onen dostal ještě 4 voly.

Č. 26. str. 63. sl. »Sv. Petr v kořalně,« čerti ho opijou, žádají plat za kořalku vypitou, jeden z čertů spadl do kádě, ve které se pálila kořalka, a shořel v ní, od té doby jmenuje se kořalka з(г)оріўка.

Č. 27. str. 64. »Kristus a kovář.« Ježíš okoval tak koně, že mu uřízl nohy, je okoval a pak zase koni nasadil. Kovář to dělá po něm. Srv. ČL V. 285.

Č. 28. str. 65. sl. »Jak sv. Petra napřed žena, a pak pijáci v krčmě bili.« Sv. Petr chtěl, aby žena na tom světě rozkazovala muži, zkusil pak na sobě sám vládu ženskou. Srv. Добровольскій I. str. 291. sl. Petr zbit ať si ležel před Kristem neb za Kristem. Srv. Národop. sb. čslov. II., 101. Petr jde do hospody, ač ho Kristus varuje, a jest tam bit. Srv. Hraše. Vypravov. babiččino str. 83. Krauss SM Südslav. II. č. 60.

Č. 29. str. 67. sl. »Kristus a sv. Petr i Pavel« 1. totéž jako v č. 28. 2. totéž jako v 2. části č. 28. 3. Petr shýbá se pro každou třešni zvlášť. Srv. ČL V. str. 284. 4. Petr tajně pojídal koláč, polekán otázkami Ježíšovými

vyplivoval kousky, z těch hřiby. Srv. ČL V. str. 284. Wisła 1895 str. 102 sl. Polaczek Wieś Rudawa str. 91. Lud, II., 18 sl. 5. Legenda o Jidáši.

Č. 30. str. 73. sl. »Kristus svatem.« Kristus oženil Petra s překrásnou dívkou. Chce ji míti král, ukládá Petrovi těžké úkoly, vykonává je pomocí boží Petrova mladá žena, neboť jest původu nadpozemského. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 261. k Шейнъ č. 222. Лѣтопись истор.-фил. общ. новоросс. III. str. 189 sl. Dowojna Sylwestrowicz I., 70 str. II., 372 sl.

Č. 31. str. 76. sl. »Kristus, vdova a její synové.« U chudé vdovy hostem Kristus se sv. Petrem, požehnán koláč uhnětený z lejna a posypaný popelem, kterýmž má býti hlad jejích tří synů ukojen. Pod. Сборн. мин. II., odd. 3. str. 201. Луча II. (1896) str. 84. sl. Těm třem mladíkům podaroval Kristus na jejich přání mlýn, krčmu a hospodářství, když slíbili, že budou milosrdni k chuďasům. Když tam po letech zašli, odepřel mlynář chleba a krčmář kořalky, pouze hospodář je pohostí, obětuje dokonce i dítě své, když jeho krví může zahojiti ránu na noze hosta (Krista). Srv. Máchal Bohat epos slov. I., 91 sl. A. G. Nar. pripov. v Soških plan. II., 62; Сборн. мин. I., 3. str. 116. sl.; VII., 3. str. 165. Сборн. матер. Кавказ XIII., odd. 2., str. 24. sl. Шапкаревъ Сборн. нар. умотвор. IX., str. 373. Rtrad. pop. VI. 195.

Č. 32. str. 80. sl. Voják zaslíbí se čertu, když ho ožení s cárskou dcerou. Srv. Sebillot Cont. pop. de la Haute Bret. I. str. 270. sl. Má plivati, na ukřižovaného a klaněti se hadu. Srv. Sebillot ib. II., str. 284. sl.

Č. 33. str. 82. sl. »O hraběti Teofistovi.«

Č. 34., 35. a 36. str. 90 sl. »Lépe-li v mládí, neb v stáří kamení hryzati.« Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 254. k č. 76. Добровольскій I., 530. sl., Шапкаревъ Сборн. нар. умотвор. IX., str. 300. sl. Podobné jako č. 33. v legendě o Eustachovi.

Č. 37. str. 104. sl »O rozdělování štěstí.« Chuďas pozná, jak se v jedné chatě rozděluje štěstí vždy o půlnoci. Také on bude šťastný a velkým boháčem, ožení-li se s jistou dívkou, ale nesmí nikdy říkati, že jest to jeho majetek. Srv. Archiv f. slav. Phil. V str. 69. sl. č. 56. Dowojna Sylwestrowicz I. 2. sl. V. Baldessari Národ. poh. č. 2. Сборн. мин. VIII. odd. 3. str. 176. sl.

Č. 38. str. 105. sl. »Štěstí a neštěstí.« Chuďas byl obdarován větší summou peněz, ale nebyly mu nic platny, pak dostal krejcar šťastný a zbohatl. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 255. k č 80. Pozoruhodno, že štěstí pojmenováno slovanským sice slovem, ale převzatým maďarským prostřednictvím: сриньчá, stslov. сѣрѣšta, srb. sreća.

Č. 39. str. 108. sl. »Osud boháče a chuďasa. (Chuďas bohatne skrze loupežníky.)« Štěstí bohatého bratra na poli jako husa sbírá klasy, chuďasovo štěstí sedí u loupežníků ve sklepě za dveřmi, jako v jiných versích v městě. Štěstí dává mu poklady loupežnické, odváží si je, aniž by se hora na jisté rčení otvírala. Srv. Národop. Sborník čslov. I., 144. k č. 17. Sborn. mus. slov. spol. I., 168. sl. Шапкаревъ Сборн. нар. умотвор. IX. str. 327. č. 185.

C. 43., 44. str. 114. sl. »Anděl slouží u kněze (v klášteře)« Srv. Národop. Sb. čslov. II., 116. o pojednání N. Th. Sumcova (tamže čti Сб. мин. VII.).

Č. 47. str. 121. sl. »O Madejovi.« O kajícím zbojníkovi. (Záhořovo lože.) Srv. Archiv f. slav. Philol. XIX., 245. k č. 21. Český Lid V, str. 55 sl. Сборн. матер. Кавказ. XVI., odd. I. str. 201. sl.

II. Novelly str. 125—234.

Č. 1. »O nezbedném Jáchymovi,« str. 127 sl. Pop v trní, pasák jeho hraje na housle. Drží vrbu, aby neupadla; převezmou tu práci dva pánové, když jim koně okuje. Osvobodí nevěstu, kterou vezou proti vůli na svatbu, dal jí šaty své, aby utekla, a sám se obleče do šatů nevěstiných. Přivedena k ženichovi domnělá nevěsta, když měli »novomanželé« večer ulehnouti, utekl. Svatebčané ho dohoní; namluví mlynáři, že čerti ho pronásledují, že špatně měří; mlynář dal se na útěk, utopil se. Jáchym místo něho mlynářem. Svatebčané ve mlýně přenocují, Jáchym s nimi provede ještě hrubý žert.

Č. 2. »Hloupá žena«, str. 130. Koupila hrnce za poklady. Srv. Grimm KHM. č. 59. Haltrich DVM. Siebenbürg. č. 62. Archiv f. Litteraturgesch. XII., 123. sl. Schneller M. Wälschtirol str. 163. sl. Uzené maso, které syn uschoval na jaro (vesnu), dala mužovi, který se jmenoval »Vesna«. Srv. Václavek, Valašské poh. a pov. II, str. 43. sl. Zingerle KHM. II. 185. sl. Slovenski Glasnik X., 288. sl. Andrews Contes ligures str. 90. sl. Pineau Contes pop. du Poitou str. 259. sl. Mélusine I., str. 89 Rtrad. pop. V, 248. sl., 560 sl. XI., 390. sl., 417. sl. Gittée Lémoine, Cont. du pays Wallon 126. Marc Monnier, Cont. pop. en Italie str. 99. sl. — Syn jde do světa, najde-li ještě tak hloupé lidi; přijde k židovce jedné, praví jí, že je z onoho světa, že nese jí zprávy od jejího nebožtíka muže. Srv. ČL V, 459. Kolberg Lud. VIII. 221. Вук Ст. Караџић č. 28. Schott, Walach. M. 291. sl. B. Schmidt Griech. M. S. str. 125. sl. Сборн. матер. Кавказ. XIX. odd. 2. str. 33. sl. Mélusine I. 133. sl., 135. sl., 352. sl. Rtrad. pop. III., 381 sl., XI., 299. sl. Joh. Pauli Schimpf u. Ernst, vyd. H. Österley str. 527.

Č. 3., 4. str. 133. sl. »Hloupý pop a jeho pacholek.« Kdo se dříve rozzlobí, tomu se dříve řemeny se zad sederou. Srv. poznámku k Oestrup, Contes de Damas str. 43. Národop. Sb. čslov. I., 143., II. 3. sl. Mater. antrop.-arch. i etnograf. I., část 2., str. 260 sl. č. 4. jen částečně sem patří.

Č. 5., 6. str. 138. sl. »Ďákon krade a pop čaruje.« Patří k cyklu pohádek o doktoru Vševědovi. Blízké versím běloruským a maloruským, Wisła XI., 62. sl.

Č. 7. str. 145 sl. »Sedlák se židem ve spolku.« Sedlák historkou svou rozesmál smutnou princezku královskou. Za odměnu vyžádal si 300 ran: rozdělil je částečně mezi stráže královské, poslední třetinu prodal židovi. Srv. ČL IV. 513. sl. Етнограф. Збірн. II., článek 2., str. 37. sl. Шейнъ матер. сѣверо-зап. края II. č. 93., 94. Nar pripov. v Soških planinah III. 29 sl. Сборн. матер. Кавказ. XVIII., odd. 3. str. 32. sl.

Č. 11. str. 151. sl. »Vypařený pop.« Kněz chodil za ženou; cikán vloudil se do chaty, jest svědkem milostných scen; překvapeni manželem, pop se schová pod postelí, kde jest cikán; cikán vyloudí mu jeho oblek, vysvětí pak chatu, opaří kněze oukropem a vyžene kněze-čerta.

Č. 12. str. 155. sl. »Ženě pravdy neříkej.« Podobně jako v pohádce o hloupé ženě, jejíž muž našel poklad; zde ale šel muž krást peníze k pánovi pod. jako Добровольскій Смол. Сб. I., 355. sl.

Č. 13., 14. str. 158. sl. »Ženě pravdy neříkej.« Muž našel poklad a jeho hloupá žena. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., str. 255. k Шейнъ č. 87—90. Сборн. матер. Кавказ. XIV. odd. II. str. 192. sl., XV. str. 187. sl. č. 3. Andrejanoff Lettische M. str. 73. Moulièras Fourberies de Si Djeh'a str. 121.

Č. 15. str. 163. sl. »O člověku, který za rozum sloužil.« Tři rady, poslední »nepřenocuj, kde jest žena mladá a muž starý.« Srv. Národop. Sb. čsl. I., 142. č. 8.; II. str. 96. č. 9.; str. 108. č. 19. ZsVVK. VI., 169. sl.

Č. 16. str. 168. sl. »Nerozmysliv se, nezačínej.« Tři rady »večerní hněv odlož do rána,« »novou cestou se nedávej,« »nepřenocuj, kde jest mladá žena.« Podobná předešlé.

Č. 17. str. 170. sl. »Dělej co dělej, ale hleď na konec.« Tento rozum koupil cár, slovy těmi uvítal, když se vrátil domů, holiče, který ho měl na navedení ministrů zařezati.

Č. 18. str. 172. sl. »Divná mašina.« Zajímavá ukázka moderní pohádky. Sestrojena taková mašina, která místo faráře, aneb místo ďákona odbývala služby boží, jaký právě plíšek do ní dali. Pak sestrojili také mašinu takovou, která by místo cára mluvila. Tu mašinu spatřil novinář, ten vytáhl rychle plíšek, řekl plíšku, že všickni mají velký plat, jen on má bídu, i proklel lakomého cára; položil pak plíšek ten zpět do mašiny. Když pak cár svolal mnoho panstva, aby mašinu ukazoval, spustila mašina slova novinářova...

Č. 24. str. 180. sl. »Jak se žid s Rusinem soudil.« Rusin kdysi snědl dvě vařená vejce; žid mu pak napočetl za kolik let velký dluh. Srv. Národop. Sb. čslov. II. str. 103. k Slov. Pohl'. 1896 str. 261. sl.

Č. 26. str. 186. sl. »Jak cárská princezka do velké bídy upadla a znovu se stala paní.« Hrdá princezka zamítla ženicha, cárského prince; ženich krutě se na ní vymstil. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX str. 243. k Václavkovým Valašským poh. č. 1.

Č. 27. str. 189. sl. Král slibuje dceru svou tomu, kdo přijde na koni a ne na koni, oblečen a neoblečen, přinese dar a ne dar. Pod. Ul. Jahn. VM Pommern Rügen I., str. 67. Princezka pak jako vdaná žena jen si hoví, nic nedělá, muž ji z lenosti vyléčí tím, že jí nedává jísti. Pod. Dowojna Sylwestrowicz. Pod. žmujdz. II., 410. sl.

Č. 28., 29. str. 191. sl. »Rusín voják a cár.« Cár zbloudil v lese, také voják, zapadli do hnízda loupežnického, voják cára osvohodil, loupežníky zahubil. Srv. Cosquin II. 29. sl. Добровольскій I., 381 sl.

Č. 30. str. 195. sl. »Carevič zloděj.«

Č. 31. str. 205. sl. »Pop a zloděj Šolovka,« č. 32. str. 210. sl. »O zloději Dankovi.« Zloděj mistrný.

Č. 33. str. 214. sl. »Jak nemoudrý obelstil moudré.« Židé navedeni a oklamáni. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, str. 257. č. 107. Сборн. матер. Кавказ. XVIII., odd. 3., str. 30. sl. Stumme, Tunis. März II., str. 136. sl. a j.

Č. 35. str. 226. sl. »O chudém člověku a o soudci, který rád bral úplatky.« Tak řečený »Šemjakin sud« Srv. Národop. Sb. čsl. II. str. 97 k Artin Pacha, Cont. pop. de la Vallée du Nil. č. 19.

Č. 36. str. 229. sl. »Jak chudý se soudil s boháčem.« První část patří k téže látce jako č. 35.; v druhé části jest připojena rozšířená látka o pravdě a křivdě. Boháč ukojil hlad chuďasův, když mu za to dal obě oči své. Srv. Archiv. f. slav. Phil. XIX., 244. č. 6. Zs. österr. VK. II. 223. k. č. 19. Сборн. матер Кавказ. XIX., odd. 2., str. 104. sl. LPineau, Cont. pop du Poitou str. 59. sl., Rivière Cont. pop. de la Kalybie str. 35. sl. *J. Polívka.*

Bajki (skazki, kazki) ze wsi Jurkowszczyzny (powiatu zwiahelskiego, gubernii wołyńskiej). *Zebrała Zofia Rokossowska* (Materyjały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne. Tom. II., 1897. Oddělení II., str. 14—118).

Jest to dosti značná sbírka pohádek, báchorek, anekdot maloruských, zapsaných věrně v dialektě, ovšem pravopisem polským. Důležitá jest tím, že nám představuje repertoir jedné jenom osady, a sice pokud krouží mezi služebnictvem panským obojího pohlaví. Bohužel nejsou pohádky nijak uspořádány, než vytištěny v témže patrně pořádku, ve kterém byly zapsány. Nepřidáno také žádných vysvětlivek ani poznámek. — Připomeneme nyní stručně obsah zajímavějších čísel sbírky této a poukážeme na podobné varianty u jiných národů, chtějíce tím přispěti k systematickému přehledu pohádek slovanských.

Č. 1. Člověk dostane od starce krocana pod. jako v běloruské pohádce v Šejnově sbírce č. 79, na něm zůstanou viseti nevěrná žena, milenec její atd. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 255. Revue trad. pop. II, 85 zl. Pineau Cont. pop. du Poitou str. 35 sl. Сборн. матер. Кавказ. XIII, odd. 2 str. 328 sl. — Milenec ženin zabit, muž nese mrtvolu, postaví ji před dvéře farářovy, před dvéře hospody atd., do mrtvoly uhodili, zabili ji, muž dává si dobře zaplatiti, že odnese nebožtíka. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 256 k Шейнъ č. 102.

Č. 2. Pastorka do lesa zavedena, pustí do chaty strašidlo-čarodějníka; ten chce ji za ženu; ona žádá pak na něm stále nové a nové dárky až do svítání, kdy strašidlo zmizelo. Srv. Рудченко II, 63 sl. Erben Slov. čít. str. 123 sl. Kolberg Lud VIII, str. 155 sl. č. 63. Zbiór wiad. antropol. XVI, odst. 2 str. 3. č. 5. Polaczek Wieś Rudawa 85 sl. Karłowicz Pod. lit. č. 63. Романовъ IV, 87. Wisła 1894 str. 240 sl.

Č. 3. Hloupá a lenivá žena, muž ji svlékl a smolou polil — je to ona čili ne? Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 256 k Šejn č. 89. Bartsch S. M. Meklenburg. I, 507. Гринченко Этногр. Матер. II č. 190. Muž ji z lenosti drobet vyléčí, ale ne z hlouposti: zakopal peníze, prý »zlydni«, žena je dala prvnímu cikánovi.

Č. 4. Mrtvý ženich přijel pro nevěstu.

Č. 5, 6. Dívka zabloudila k draku; bratry její drak zahubil; teprv nejmladší, Paleček, Hrášek sestru osvobodil i bratry starší oživil. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 252 k Šejn č. 46.

Č. 7, 8. Pravda a křivda. Srv. nahoře str. 113 pozn. k č. 36.

Č. 9. Netvor králem vězněný osvobozen princem. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 250 k Шейнъ č. 24. Добровольскій I, 472 sl. Pineau Cont. pop. du Poitou str. 11. sl. — Jak v běloruské pohádce u Šejna přidán princi sluha, který přinutí prince, aby se vydával za sluhu a sám vydával se za kralevice Srv. Шапкаревъ Сборн. българ. нар. умотвор. IX, 401 sl. Сборн. мин. III, odd. 3. str. 222 sl. Dozon Cont. alb. 84. Legrand Cont. pop. grecs 57 sl. Andrews Cont. ligures 8 sl. R. trad. pop. IV, 652 sl.

Č. 10. Králi ukradl drak zlatou šubu a stříbrnou korunu, silák bojuje s draky, šestihlavým, devítihlavým a dvanáctihlavým, aniž by mu soudruzi (bratři) na pomoc přispěli Srv. Dobšinský Slov. pov. V, 44 sl. Манжура 22, 25. Чубинскій II, 252 sl. Иваницкій Вологод. 171 sl. Neštěstí rekovo oznamuje nahajka, když se pohybuje, nejvyšší nebezpečí jeho pak, když z ní krev teče; pod. Остроумовъ Сарты II, 25. Rek přeměněn v kocoura naslouchá, jak matka dračí ženy synů svých poučuje, kterým způsobem mohou zahubiti vraha, jedna se změní v otravnou trávu, druhá v pramen otravné vody, třetí v jabloň s jablky otravnými. Pod. Манжура 136, Рудченко II, 74 sl. Аѳанасьевъ Р. нар. ск. II, 102; III, 15 sl. Романовъ Бѣлор. Сб. III, 115, 127, Добровольскій I, 408 sl., 425 sl., 430 sl. Худяковъ. II, 45 sl. Иваницкій 172. Weryho Pod. lot. 31 sl. Andrejanoff Lett. M. 26 sl. Menšík Morav. poh. a pov. 61 sl. Na zpáteční cestě zapadnou do říše krále Bezbočka, strašidla to s jediným okem v čele, pro něho má rek dobyti dcery sousedního krále; pomáhají mu rekové Mráz, Vítr, Suchovód, Jedùn a Pijùn, pod. Аѳанасьевъ V, 102 sl. Рудченко II, 80 sl. Добровольскій I, 416 sl., 436 sl. Гринченко I, 181 sl. Сборн. матер. Кавказ. XVIII, odd. I. str. 64 sl. XIX odd. 2. str. 4 sl. Gr. Chalatianz Armen. M. 55 sl.

Č. 11. Z 25 vajec vyseděla žena 25 chlapců. Sr. Archiv f. slav. Phil. XIX, 252 k Шейнъ č. 39, 133. Mater. antrop-archeol. i etnograf I, odd. 2 str. 420. Сборн. матер. Кавказ. XV, 57 sl. Louku požírají koně, nejmladší chytil kobylu, bratří se o koně — bylo jich 25 — rozdělili, nejmladšímu zůstal kůň napohled nejhorší. Bratří táhnou do světa. Nejmladší dostane se do zakletého zámku, spící dívce stáhne prsten s ruky, tím prstenem vyléčí princezku královskou i mnoho jiných, srv. Wlislocki SM Bukow. Armen. 95 sl.

Č. 12. Čert sloužil chuďasovi, kterého okradl. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 243. k č. 13. Гринченко Етногр. Мат. II, č. 68, 69. Етногр. Збірник I, článek 2, str. 60 sl. Mittheil. litau. litter. Ges. II, 347 sl. — Zde čert pozoruje paní, jak se miliskuje s diakonem; srv. Чубинскій II, 551 sl., 625 sl. Добровольскій I, 696 sl. Рудченко I, č. 61. Kolberg Lud. III, 168 sl. č. 29, 30. Манжура 91 sl., Романовъ IV, 96 sl. č. 56 a j. Pod. jako u Чубинск. II, 655 sl. č. 116 poradí sluha schován na stromě, pod kterým žena se k sv. Janu modlila, jak by se zbavila muže i sluhy, aby upekla jim kapouna k večeři, pak prý oslepnou, a koláče s tvarohem, pak prý zemrou; diakon pak na smrt sbit.

Č. 13. Patří k látce o sluhovi, který byl přijat do služby za podmínky, že se nesmí rozhněvat. Srv. nahoře str. 111 pozn. k Етнограф. Збірн. III, str. 133 sl. č. 3, 4.

Č. 14. Na ráz tisíc hlav se porubá. Srv. Гринченко I, č. 167. Рудченко II, č. 45, Чубинскій II 120 sl. č. 40, 41, 635 sl. č. 96. Аѳанасьевъ II, 135 sl. V, 48 sl. č. 11; Доброволскій I, 622 sl. Живая Стар. V, 454 sl. Сборн. матер. Кавказ. XXI, odd. 2 str. 190 sl Dobšinský Slov. pov. III, 9 sl. Beneš Třebízský str. 34 sl. Radostov I, 281. Kres IV, 30 sl. Шапкаревъ Българ. нар. прик. č. 28 Сборн. бълг. нар. умотв. IX, č. 220, 221, 223, Gonzenbach č. 41, ZsVVK VI, 339. Marc Monnier Cont. pop. en Italie 213 sl. R. trad pop. VII, 699 sl., IX, 336 sl, XI, 444 sl. Andrews Cont. ligur. č. 44.

Č. 15. O Palečkovi, pomohl rodičům k bohatství, obelstiv jiné lidi.

Č. 16. Pastorce ukládá macecha těžké práce, pomáhá jí Bůh, konečně také vystavěti most z kostí. Pod. v bretonských pohádkách vystaví Panna Maria pastorce zámek z kostí beránka pastorčina, Sebillot Cont. pop. de la H. Bret. I, 332, II, 170.

Č. 17. Chlapec pořád ležel, nemohl na nohy, až když jednou přišel stařec, Bůh, a chtěl, aby mu dal píti, a pak sám se napil piva, pod. jako o Ilji Muromci. Srv. Сборн. отдѣл. русск. яз. Имп. Ак. Н. XXVI, str. 2, 5, 11, Аѳанасьевъ III, str. 39 č. 11. Романовъ Бѣлор. Сб. III, 259 č. 44. Добровольскій I, 397 sl. Гринченко II, str. 269 č. 187. Трейландъ 144 sl. Rodičům pak svým přenese celý špejchar pánův na svých zádech, srv. Cosquin II, str. 266. R. trad. pop. I, 329. Osvobodil pak princezku, která byla obětována draku.

Č. 18. Osiřelý chlapec obdaruje starce; ten ho zve k sobě, pošle proň sivého koně; chlapec jede k němu polovici života svého, neboť na cestě se proti příkazu jeho zdržoval, druhou polovici života jede domů. Popisuje se, co vše rek na své cestě k Bohu viděl: v chatě člověk křičí, že jest mu těsno; na pěkné louce ovce hubené, na písku samém ovce tučné; člověk chytá ptáčka — marně atd.

Č. 19, 20. Tak řečené »randonnées«. Srv. René Basset Cont. pop berbères str. 197 sl., kde uvedena velká literatura.

Č. 21. »Koza odřená«. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX str. 249 č. 14. Д. Мордовцевъ Малорусск. литер. сборн. 361 sl.

Č. 22. Člověk hledá bídu ve světě pod. jako slovenská verse. v. Národop. sb. čsl. II, 102. — Nahý zašel v noci do chaty, jejíž hospodář nebyl doma, a kde hospodyně s diakonem se bavila a hodovala, překvapeni hospodářem, pod pecí nyní diakon a onen člověk. pod. jako v Етнограф. Збірн. III. str. 151. sl. č. 11. v. nah. str. 112. — Člověk pak, když se byl oblékl do šatů diakonových, vyplížil se ven a vrátil se se slepicí, prorokuje pak; pod. Meyrac Trad. et cont. des Ardennes II. odd. 2, str. 51 č. 22.

Č. 23. Hloupý pozdravuje vždy nepravým rčením. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 257 č. 109, 110. Václavek, Valašské poh. a pov. II, 17 sl R. trad. pop. X, 597; XI, 321 sl. Sebillot Litter. oral. de la H. Bret. 96 sl. Cont. pop. de la H Bret. 227. Gittée Lemoine Cont. du pays Wallon 86. M. Monnier Cont. pop. en Italie 13 sl. Шапкаревъ Сборн. нар. умотвор. IX, 308 sl. č. 170 a j. — Hází očima po děvčatech, srv. ČČM. 1895 str. 363 č. 147. Sborník mus. slov. spol. I, 172 sl., Wisla 1894 str. 246 sl. R. trad. pop. XI, 360, 438. Pineau Cont. pop. du Poitou 283 sl.

Č. 25. Muž okusil z koření, které nesl bezdětné ženě své, sám porodil děvče; srv. ČČM. 1895 str. 359 č. 93, 94. R. trad. pop. IV, 344 sl. Muž porodí dívku, čarodějka z života jeho ji vyňala; dívku unesli havrani, našel ji pak pán, vzal si ji domů, oženil se s ní; tchýně její ji pronásleduje, podkládá ji štěňátko atd.

Č. 26. V nebi se vojákovi nelíbilo, odešel do pekla, tam čerty všelijak mučil a trýznil, a čerti se ho zbavili teprve, když na radu jakési ženy zabubnovali. Srv. R. Köhler, Aufsätze über März. u. Volkslieder str. 56. Романовъ III, 426 č. 27, IV, 79.

Č. 28. Dívka velmi hezká a bohatá nechtěla se vdávati, až teprve, když jí ženich slíbil, že jí nikdy neřekne, »a ty haďuko«. Muž se ale jednou v hněvu zapomněl, řekl to; žena se proměnila v hada, ovinula se mu kolem krku a nepustila se ho.

Č. 29. Hrdinná dívka, nevěsta loupežnická, viděla vše v zámku ženichově; ženicha a družinu jeho doma zavřela a potom vojákům vyzradila. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 257 č. 105.

Č. 30. Pastorka vyvezena za kruté zimy do lesa, (Mrazem) Bohem bohatě obdarována domů se vrátila. Srv. Аѳанасьевъ P. нар. ск. V, str. 148, sl. č. 42.

Č. 31. Rek uchází se o dceru čarodějnice, pomocí soudruhů jedlíka, pijáka a malého, bílého človíčka-mrazu řeší úkoly uložené mu čarodějnicí. Viz nahoře k č. 10.

Č. 32. Zamítnutý ženich vymstil se hrdé dívce tím, že pod práh jejího domu položil takové koření, že každý, kdo přestoupí práh, stále musí škytati.

Č. 33. Starý pes zachránil dítě v kolébce před vlkem. Srv. Archiv. f. slav. Phil. XIX, 257 č. 121, 122. Добровольскій I, 653 sl. Hloupý vlk oklamán beranem, beran skočí prý mu celý do tlamy. Srv. Етнограф. Збірник I, článek 3. str. 25 sl. č. 4., Шейнъ II, 346 sl., 347 sl., Аѳанасьевъ IV, str.

46 č. 13, Сборн. матер. Кавказ. XIV, odd. 2. str. 188 sl., Erben, Slov. čít. 101 sl. Ad. Kuhn. Märk. SM. 301. Dobšinský VIII, 14 sl., Krauss, SM. Südslav. I, č. 1. Сборн. мин. I, odd. 3 str. 130 sl., X, odd. 3 str. 156.

Č. 34. Stejná pohádce z gub. Chersonské ve sbírce Jastrebova, v. Archiv f. slav. Phil. XIX, 267.

Č. 36. Bob vyrostl až do nebe, dědek na něm vylezl do nebe, po něm žena jeho, ta ale spadla a zabila se. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX, 252, 268. Добровольскій I, 149 sl. R. trad. pop. III, 18 sl. 24; V. 437, X, 487 sl. V nebi spatřil děd svíčky hořící, pokud člověk žije.

Č. 37. Žena našla peníze, když byla právě »bouře koláčová«; tedy muž jest tu hloupý, pod. Sébillot Litter. orale de la H. Bret. 106 sl.

Č. 38. Dívka nosí mladíkovi na pole jísti, až na ni hodí posvěcený kříž, neuteče více; dívka mladíka vzala k otci svému, má ještě dvě sestry: když dívka zatancuje, zuří na zemi větřice, jest to vítr; sestra její jedna hrom: když se zasměje, hřmí na zemi, druhá pak dešť, dle toho jak pláče, padá na zem slabší neb silnější dešť.

Č. 39. Sestra švekruší pronásledována, bratr jí usekl obě ruce, ve vodě jí ruce narostly. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 251. č. 32. Манжура 49 sl. Wisla 1895. str. 104. sl. Rtrad. pop. II, 332., VI., 152., 294., IX., 180. sl. Сборн. мин. III., odd. 2. str. 173. sl. č. 4. Revue des langues rom. IV. sér. t. I., 582 sl. Сборн. матер. Кавказ. XIII., odd. 2. str. 318. sl., XV., 125 sl. Худяковъ I., č. 22. Připojena látka o sněhurce, ale kuse.

Č. 40. Čert slibuje tomu, kdo mu pomůže od zlé ženy, u které slouží za pacholka, že mu nanese plnou čepici grošů. Srv. Добровольскій I, 357 sl.

Č. 41. Macecha ukládá pastorce těžké práce, té pomáhá její nebožka matka.

Č. 42. Bezdětní manželé vykolébali z dřeva chlapce. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 251. sl. č. 37., 38. Chlapec loví na moři ryby, čarodějnice vábí ho na břeh, aby měla hlásek tenší jako matka jeho, dala si jazyk od kováře ukovati. Srv. Рудченко II, 39. sl. Аѳанасьевъ P. пар. ск. I., 17. sl., 22. sl. Мордовцевъ Малорус. литер. сб. 366. sl. Dcera čarodějničina má chlapce upéci, ale od chlapce sama upečena, od matky sněděna, chlapec na stromě, pomocí hus se spasil. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 250. č. 21. Мордовцевъ 368 sl. Рудченко II., 41. sl. Campbell Santal Folk-tales str. 13.

Č. 43. Bezdětní manželé vytloukli si chlapce v stoupě; pod. jako Zbiór wiad. antrop. XVI., odd. 2. str. 73. č. 43. Dostali palečka: spolknut kravou, v uchu volově uschován, prodán pánovi, utekl, na konec spolkl ho vlk. Srv. Трейландъ Латыш. ск. č. 103. ČČM. 1895, 361. č. 129. Dowojna Sylwestrowicz I., 280. sl. II., 66. sl. Худяковъ II., č. 64.

Č. 44. Starší sestra žárlivá dala mladší spolknouti hádě.

Č. 45. Zloděj mistrný, pán mu ukládá různé úlohy, má mu ukrásti vola, koně atd.

Č. 46. Žena zve k sobě za sebou milence, vyzradí je pak mužovi. Srv. nahoře str. 102 Oestrup Contes de Damas č. 8. Гринченко Этнограф матер. II., č. 109. Pineau Cont. pop. du Poitou 209. sl.

Č. 47. Milenec se utopil. Milenka naříká nad rybníkem, jakýsi pán vede ji do pěkného nějakého domu, tam prý nalezne milence.

Č. 49. Židé najali jakéhosi starce, aby jim vyseděl 300 vajec. Stařec tajně všecka vejce snědl.

Č. 50. »Beránku otřes se ubrousku prostři se, kyje z pytle«. Pořádek pokažen, poslední na prvním místě. Srv. Národop. sb. čslov. II., 103.

Č. 51. Tři bohatí synové najdou nevěsty, kam jich střely zapadnou. Střela nejmladšího zaletěla do močálu: zakletá žába. Srv. Národop. Sb. čsl. II., 95., 100. Kůži zakleté žáby spálil: musí ji hledati sedm let; pod. Рудченко II., 103. sl. Gliński, I., 69., Аѳанасьевъ II., 61. Сборн. матер Кавказ. XV., 180 sl. Rtrad. pop. IV., 436. sl.

Č. 54. Dívky baví se v prázdné chatě za vesnicí, čerti s nimi tancují, jedna sotva útěkem se spasila. Srv. Добровольскій I., 142. sl. Трейландъ č. 45.

Č. 55. Chudému děvčeti usouzeno, že se vdá za bohatého synka kupeckého. Stejně jako ve versích o Marku bohatém. Srv. ČČM. 1895, 357. Житє і слово 1894, seš. 5. str. 195. sl. Извѣстія общ. археолог. истор. этногр. Казан. XIII., ser. 2. (článek Potaninův) Сборн. матер. Кавказ. XIII., odd. 2. str. 297 sl., XIV., odd. 2. str. 178 sl., XIX odd. 2. 65 sl. Сборн. мин. VI., odd. 3, str. 110., VII., odd. 3. str. 154. sl., 175. Dowojna Sylwestrowicz, I., 53 sl., 128 sl., 348 sl., II., 108. sl. Добровольскій I, 293 sl. Weryho Pod łot. 35 sl. č. 3. a j. v.

Č. 56. Bratr chce svou sestru za ženu, sestra uteče, země se pod ní rozevře. Srv. Аѳанасьевъ P. нар. ск. II., 103. sl. č. 31., III. 114. sl. Weryho Pod. białorus. 55. sl č. 14. Kolberg Lud. XIII., 23. sl. č. 10., 11. Pod zemí přišla konečně k nějaké chatě, kde byla dívka jí zcela podobná, dcera dračí; obě dívky spolu utekou na svět pomocí ručníka, kartáče a hřebene, pod. Гринченко II., 347. Toeppen Aberglauben aus Masuren 146. Utekly k bratrovi, bratr upustil od sestry a vzal si dceru dračí za ženu.

C. 57. Mladík jde do světa hledat lidí ještě hloupějších, než jsou jeho rodiče i sestra. Srv. nahoře str. 111 k Етногр. Збірн. III., 130. sl. Spatřil mimo jiné člověka, který se Bohu tak modlí, že přeskakuje do úmoru kládu. Srv. Сумцовъ Соврем. малор. этногр. 99. sl. Житє і Слово 1894, seš 6., str. 349. sl č. 21.

Č. 58. Hloupý chodí za děvčetem. Srv. Zsöst. VK. I, 188. č. 6. a na hoře str. 116 k č. 23.

Č. 59. Pastorka padla do vody, ale neutopila se, než přišla do jiné země, osvobodí hrušeň od tížícího ji ovoce, vyňala chléb z pece, slouží pak u jakési čarodějnice věrně celý rok, opatrovala psa i kočku, bohatě obdarována vrací se domů. Srv. Archiv f. slav. Phil. XIX., 243. Kulda IV., č. 18.

Václavek, Valašské poh. a pov. II., 52 str. č. 9. Wisla X., 595 sl. Рудченко II., č. 19., 20. Шейнъ č. 28. Трейландъ 265 sl., M. Monnier 122 sl, Schneller M. Wälschtirol 36 sl.

Č. 61. Peníze zakopány starcem, mohou býti vykopány jen rukou touž která je zakopala. Srv. Václavek, Valašské poh. a pov. 1894. str. 89. sl. Ramułt Słownik jęz. pomor. str. 290. č. 10. Гринченко II., 143. č. 97. Трейландъ 97 sl.

Č. 63. Hloupý sluha má vykoupati děti, uvařiti polívku s petruželí; děti vykoupány vařící vodou, místo petružele nehodil do polívky psa toho jména, než stehno živé ovci useknuté. Srv. Národop. sb. čslov. II., str. 4. sl.

Č. 66. Housle, při jichž zvuku každý musí tancovati. Srv. Етногр. Збірник III., str. 127.

Č. 67. Princezku kdo rozesměje, dostane ji za choť; reku pomáhají myš, brouk a rak, kteréž byl nakrmil. Сборн. отдѣл. русск. яз. Имп. Ак. H. XXVI., 179. Gonzenbach Sicil M. I. č. 12., 27., 31. Добровольскій I., 620. sl. č. 35. Moulieras Fourberies de Si Djeh'a 162 sl. Rtrad pop. IX., 272 sl. č. 28. Kres IV., 87 sl., V., 401. Sláma, Slezské poh. a pov. č 16. ČL. IV., 301. a j. v.

Č. 68. Bratří tři v lese, chtějí si upéci hřiby, nemají ohně; dostanou ho v chatce od starce, povědí-li mu pohádku (lživou).

Č. 69. U popa slouží pacholek, který zdědil 100 rublů, pod podmínkou rozhněvá-li se na něho pop, že mu nejen peníze jeho vrátí, než ještě desetkráte tolik přidá, rozhněvá-li se ale on sám, tož peníze jeho propadnou. Viz nahoře str. 115 č. 13.

Č. 70. Bratři sdědili po otci kočku, lopatu a lýko. Srv. Шейнъ č. 56. Archiv f. slav. Phil. XIX., 253. ČL. V., 459. Mittheil. litau. litter. Ges. II, 344. sl. Сборн. матер. Кавказ. XVIII., odd. 3. str. 162; XIX. odd. 2. str. 170 sl. Rtrad. pop. III., 39 sl.; XI., 237. sl. Шапкаревъ Сборн. нар. умотвор. IX, 456.

Č. 71. O kajícím zbojníkovi (Madej). Srv. nah. str. 111 k Етнограф. Збірник III, 121. sl. č. 47.

Č. 72. Zloděj mistrný, jako nahoře č. 45.

Č. 73. Přátelství pravé se zkouší; člověk vydává se za vraha, nalézá ochrany pouze u bratra svého, se kterým v přátelství nežil. Viz nahoře str. 101 k Oestrup Contes de Damas č. 4. Сборн. мат. Кавказ. XXI., odd. 2., str. 161. sl.

Č. 77. Člověk jest šťastný celý týden, když se v pátek nesměje. Žena jest po celý týden mimo pátek veselá a směje se, čert ji zkouší, až i děti její usmrtí, nicméně žena obstála, a děti své našla opět živé.

Č. 78. Děvče usnulo pod stromem, do úst jí vlezl had; počala od něho.

Č. 80. Člověk nesl koláč velikonoční světit do kostela, čertík strčil do klády, na které člověk stoupl, koláč spadl do vody, ale mužík nezaklel. Čertík

musí nyní u toho člověka sloužiti a pomoci mu k bohatství, jako u člověka, jehož okradl. Viz nahoře str. 115 č. 12.

Č. 81. Hloupý prodal vola soše sv. Jana. Srv. ČČM. 1895., 363. č. 151. Гринченко I., 204., Эрленвейнъ. 58. sl. Сборн. мин. III., odd. 3. str. 240. Schott Walach. M. 224 sl

Č. 82. Hloupý pomazal zmrzlou kalúž olejem, jinde dal olej píti zemi žíznivé. Rtrad. pop. XI.. 460. Pineau 278.; hodil sádlo psu, který vycenil zuby, ale byl zdechlý; kroupy hodil vránám, neboť křičely kra-kra! jakoby on je ukradl, srv. Slavia řada I., sv. 4. str. 17, 20, kde hozen žábám hrách, neboť křičely rach! Dělá vůbec vše naopak a na nepravém místě. Srv. Сборн. матер. Кавказ XV., 98 sl. Krauss SM. Südslav. II., č. 80., 106., 107. Kres, V., 403 sl. Rtrad. pop. XI., 439. sl. Sebillot Litter. orale de la H. Bret. 91 sl. Cont. pop. de la H Bret. I., 218., 232. Pineau 273 sl. Gittée Lemoine 93., Campbell Santal Folk-tales 6 sl.

Č. 85. Pohádka lživá. Pán dá vypravovateli peníze, když mu řekne, že lže. Srv. Oestrup. Contes de Damas č. 6.

Č. 86. Čarodějník a jeho učedlník. Srv. Národop. Sb. čslov. II, str. 104.

Č. 88. Domácí dcerka miluje pacholka; toho poslali její rodiče daleko prodávat obilí a připravili mezi tím svatbu s jiným. Ale pacholek vrátil se v čas, když právě se slavila veselka; na zpáteční cestě zajde do lesní chaty, v té stařec, Bůh; od něho nalezl moci, že každé přání jeho na slova »nechať tak bude« se vyplní. Mladomanželé visí v objetí, na babě zůstal viseti soused, který lopatou ji uhodil. Srv. nahoře str. 113 č. 1 *J. Polívka.*

А. Н. Аѳанасьевъ: *Народныя русскія сказки.* Изданіе третье, дополненное біографическимъ очеркомъ и указателями подъ редакціей А. Е. Грузинскаго. Москва 1897. 4^0, sv. I. str. LI + 351, sv. II. str. 445 + XXIV + IV. Cena 3 ruble.

Čelné vydání ruských pohádek od A. N. Athanasjeva bylo dávno již úplně rozprodáno a odborník mohl si je pořídíti leda za velmi drahé peníze. Nové a laciné k tomu vydání uvítá zajisté proto každý s velkou radostí, tím větší, že vydavatel jeho, p. Gruzinskij, se neobmezil na pouhý otisk druhého úplného vydání této sbírky z r. 1873, než se snažil učiniti je pro každého, kdo by se vědeckým studiem této pokladnice ruských lidových tradic chtěl obírati, ještě přístupnější a příhodnější. Úplně musíme schvalovati, že vydavatel velecenný vědecký komentář Athanasjeva o jednotlivých pohádkách, který byl v druhém vydání vyloučen do zvláštního (čtvrtého svazku), připojil přímo k té které pohádce neb skupině pohádek. Velice vděčni jsme vydavateli za ukazatele k jednotlivým pohádkám; v těchto ukazatelích sestaveny jsou 1. pohádky dle krajů a míst, ve kterých byly zapsány, v 2. sestavena jsou vlastní jména v pohádkách se naskytající, a konečně v 3 sestaveny jsou důležitější

předměty a motivy pohádek. Sbírce celé pak předeslal p. Gruzinskij důkladný a velmi vřele psaný životopisný náčrtek A. N. Athanasjeva a zvláštní článek o vzniku a vydáních jeho sbírky pohádek. Připojen konečně ještě seznam spisů, jichž Athanasjev užil ve svém komentáři, a seznam novějších publikací folkloristického materialu kmenů ruských i neruských, nejenom zvláštních samostatných sborníků než také menších pojednání po časopisech roztroušených, a konečně seznam německých, francouzských i anglických překladů ruských pohádek. *P—a.*

Nouveaux contes berbères, recueillis, traduits et annotés par *René Basset.* Paris. E. Leroux 1897, 18⁰, str. XXVI + 373.

Nová sbírka pohád k berberských doplňuje starší sbírku pohádek z týchže krajů, vydanou r. 1887. Vydavatel vyniká nade všecky nynější folkloristy obdivuhodnou znalostí tradicionalních literatur nejenom východních, než také západních, a mohl takto sbírku svou opatřiti obsáhlým a důkladným komentářem. Spisy, jichž užil v komentáři svém, vyčítá na str. V—XXVI úhrnem 321 děl!! Tím jest kniha tato velmi potřebnou pomůckou pro každého, kdož se obírá studiem tradic lidových. V poznámkách pak vytištěny jsou mimo to ještě doplňky ke komentáři, vytištěnému ve sbírce z r. 1887 k č. 1—63. Mimo ústní tradice vytištěny jsou v této nové jakož i ve sbírce první též ještě písně, hádanky, přísloví.

V poznámkách našich poukazujeme na verse zvláště pro badatele slovanského folkloreu důležité.

Č. 68. »Ježek, šakal a lev« pod č. 69. »Pardál, šakal a ježek«. Šakal má 101 lest, ježek půl druhé, pod. jinde liška a ježek neb liška a kocour, Krauss S. M. Südslav. II. č. 4. Сборн. мин. IX, odd. 3. str. 178 pozn. Ciszewski Krakowiacy I. č. 269. Šakal šije lvu obuv, a skutečně mu ušije a obleče obuv i vůbec oděv, nejenom slibuje, jak v našich pohádkách Ciszewski č. 264. Добровольскій I, 653, Романовъ III 16 sl. a j. — Rovněž tak počíná č. 76 str. 30 sl., č. 87 str. 49.

Č. 73. Mezek umí prý psáti, napíše lvu psaní, lva kopl mezi oči, pod. jak zhusta v našich pohádkách kope kůň vlka. Na str. 262 - 4 uvedeny přečetné parallely. Srovnej ještě číslo 83 str. 43 sl.

Č. 89. Adam stvořen ze sedmi zemí: kosti ze skály, kůže ze země, krev z vody, dech z větru, oči ze slunce, nervy z mlhy, vlasy z oblak. Podobně ve slovanských apokryfech.

Č. 91. Gabriel hostem, žádá hostitele, aby mu připravil 4 srdce k jídlu; hostitel má jen dvě kozy a dvě děti; jich srdce předkládá hosti svému; děti oživeny. Srv. nahoře str. 110 Етнограф. Збірн. III, 76 st. č. 31.

Č. 95. Kdo sní kousek uvařeného masa hadího, nabude velkých vědomostí. Srv. Гринченко II, č. 90. Трейландъ 96 sl.

musí nyní u toho člověka sloužiti a pomoci mu k bohatství, jako u člověka, jehož okradl. Viz nahoře str. 115 č. 12.

Č. 81. Hloupý prodal vola soše sv. Jana. Srv. ČČM. 1895., 363. č. 151. Гринченко I., 204., Эрленвейнъ. 58. sl. Сборн. мин. III., odd. 3. str. 240. Schott Walach. M. 224 sl

Č. 82. Hloupý pomazal zmrzlou kalúž olejem, jinde dal olej píti zemi žíznivé. Rtrad. pop. XI.. 460. Pineau 278.; hodil sádlo psu, který vycenil zuby, ale byl zdechlý; kroupy hodil vránám, neboť křičely kra-kra! jakoby on je ukradl, srv. Slavia řada I., sv. 4. str. 17, 20, kde hozen žábám hrách, neboť křičely rach! Dělá vůbec vše naopak a na nepravém místě. Srv. Сборн. матер. Кавказ XV., 98 sl. Krauss SM. Südslav. II., č. 80., 106., 107. Kres, V., 403 sl. Rtrad. pop. XI., 439. sl. Sebillot Litter. orale de la H. Bret. 91 sl. Cont. pop. de la H Bret. I., 218., 232. Pineau 273 sl. Gittée Lemoine 93., Campbell Santal Folk-tales 6 sl.

Č. 85. Pohádka lživá. Pán dá vypravovateli peníze, když mu řekne, že lže. Srv. Oestrup. Contes de Damas č. 6.

Č. 86. Čarodějník a jeho učedlník. Srv. Národop. Sb. čslov. II, str. 104.

Č. 88. Domácí dcerka miluje pacholka; toho poslali její rodiče daleko prodávat obilí a připravili mezi tím svatbu s jiným. Ale pacholek vrátil se v čas, když právě se slavila veselka; na zpáteční cestě zajde do lesní chaty, v té stařec, Bůh; od něho nalezl moci, že každé přání jeho na slova »nechať tak bude« se vyplní. Mladomanželé visí v objetí, na babě zůstal viseti soused, který lopatou ji uhodil. Srv. nahoře str. 113 č. 1 *J. Polívka.*

А. Н. Аѳанасьевъ: *Народныя русскія сказки.* Изданіе третье, дополненное біографическимъ очеркомъ и указателями подъ редакціей А. Е. Грузинскаго. Москва 1897. 4^0, sv. I. str. LI + 351, sv. II. str. 445 + XXIV + IV. Cena 3 ruble.

Čelné vydání ruských pohádek od A. N. Athanasjeva bylo dávno již úplně rozprodáno a odborník mohl si je pořídíti leda za velmi drahé peníze. Nové a laciné k tomu vydání uvítá zajisté proto každý s velkou radostí, tím větší, že vydavatel jeho, p. Gruzinskij, se neobmezil na pouhý otisk druhého úplného vydání této sbírky z r. 1873, než se snažil učiniti je pro každého, kdo by se vědeckým studiem této pokladnice ruských lidových tradic chtěl obírati, ještě přístupnější a příhodnější. Úplně musíme schvalovati, že vydavatel velecenný vědecký komentář Athanasjeva o jednotlivých pohádkách, který byl v druhém vydání vyloučen do zvláštního (čtvrtého svazku), připojil přímo k té které pohádce neb skupině pohádek. Velice vděčni jsme vydavateli za ukazatele k jednotlivým pohádkám; v těchto ukazatelích sestaveny jsou 1. pohádky dle krajů a míst, ve kterých byly zapsány, v 2. sestavena jsou vlastní jména v pohádkách se naskytající, a konečně v 3 sestaveny jsou důležitější

předměty a motivy pohádek. Sbírce celé pak předeslal p. Gruzinskij důkladný a velmi vřele psaný životopisný náčrtek A. N. Athanasjeva a zvláštní článek o vzniku a vydáních jeho sbírky pohádek. Připojen konečně ještě seznam spisů, jichž Athanasjev užil ve svém komentáři, a seznam novějších publikací folkloristického materialu kmenů ruských i neruských, nejenom zvláštních samostatných sborníků než také menších pojednání po časopisech roztroušených, a konečně seznam německých, francouzských i anglických překladů ruských pohádek. *P—a.*

Nouveaux contes berbères, recueillis, traduits et annotés par *René Basset.* Paris. E. Leroux 1897, 18⁰, str. XXVI + 373.

Nová sbírka pohád k berberských doplňuje starší sbírku pohádek z týchže krajů, vydanou r. 1887. Vydavatel vyniká nade všecky nynější folkloristy obdivuhodnou znalostí tradicionalních literatur nejenom východních, než také západních, a mohl takto sbírku svou opatřiti obsáhlým a důkladným komentářem. Spisy, jichž užil v komentáři svém, vyčítá na str. V—XXVI úhrnem 321 děl!! Tím jest kniha tato velmi potřebnou pomůckou pro každého, kdož se obírá studiem tradic lidových. V poznámkách pak vytištěny jsou mimo to ještě doplňky ke komentáři, vytištěnému ve sbírce z r. 1887 k č. 1—63. Mimo ústní tradice vytištěny jsou v této nové jakož i ve sbírce první též ještě písně, hádanky, přísloví.

V poznámkách našich poukazujeme na verse zvláště pro badatele slovanského folkloreu důležité.

Č. 68. »Ježek, šakal a lev« pod č. 69. »Pardál, šakal a ježek«. Šakal má 101 lest, ježek půl druhé, pod. jinde liška a ježek neb liška a kocour, Krauss S. M. Südslav. II. č. 4. Сборн. мин. IX, odd. 3. str. 178 pozn. Ciszewski Krakowiacy I. č. 269. Šakal šije lvu obuv, a skutečně mu ušije a obleče obuv i vůbec oděv, nejenom slibuje, jak v našich pohádkách Ciszewski č. 264. Добровольскій I, 653, Романовъ III 16 sl. a j. — Rovněž tak počíná č. 76 str. 30 sl., č. 87 str. 49.

Č. 73. Mezek umí prý psáti, napíše lvu psaní, lva kopl mezi oči, pod. jak zhusta v našich pohádkách kope kůň vlka. Na str. 262 - 4 uvedeny přečetné parallely. Srovnej ještě číslo 83 str. 43 sl.

Č. 89. Adam stvořen ze sedmi zemí: kosti ze skály, kůže ze země, krev z vody, dech z větru, oči ze slunce, nervy z mlhy, vlasy z oblak. Podobně ve slovanských apokryfech.

Č. 91. Gabriel hostem, žádá hostitele, aby mu připravil 4 srdce k jídlu; hostitel má jen dvě kozy a dvě děti: jich srdce předkládá hosti svému; děti oživeny. Srv. nahoře str. 110 Етнограф. Збірн. III, 76 st. č. 31.

Č. 95. Kdo sní kousek uvařeného masa hadího, nabude velkých vědomostí. Srv. Гринченко II, č. 90. Трейландъ 96 sl.

Č. 102. Drvoštěp dostal od stromu, který chtěl posekati, divotvorný hrnec, který má tutéž úlohu jako v našich pohádkách stolek neb ubrousek, a kyj. Na str. 290—300 uvedena ohromná řada variantů.

Č 103. Nejmladší hoch, Paleček, osvobodí sestru svou, unesenou od draka, a oživí starší bratry drakem usmrcené a sežrané. Srv. nah. str. 114 ku sbírce Z. Rokossewské č. 5, 6. V pozn. na str. 301 sl. uvedeny hojné parallely k motivu, že jen první rána usmrtí draka, po druhé by opět ožil, pod. Аѳанасьевъ P. нар. ск.[3] I., 128, 177, 244. Сборн. матер. Кавк. XIII, odd. 2, str. 67, 309, srv. XVIII, odd. 3, str. 361. Сборн. отдѣл. русск. яз. XXIII, 63 sl. Сборн. мин. III, odd. 3, str. 206; IX odd. 3 str. 147 a j.

Č. 104. Bratří sázejí spolu dva stromky, jeden z nich vydá se do světa, a praví druhému, že zemře, až strom jím zasazený uschne; k tomu uvedeny hojné parallely str. 309—316. Vydá se tedy druhý bratr, najde čarodějnici (vlastně lidožroutku), zabije ji, z jejích vnitřností vytáhne bratra mrtvého, nenajde ho tedy zkamenělého, jak obyčejně v evropských versích. Oživí ho travou, kterou viděl, jak jedna tarantula druhou vzkřísila k životu; srovnej Етнограф. Обозр. XI, str. 11 sl. Етногр. Збірник II, článek 2, str 15. Сборн. матер. Кавказ. XII, odd. 1., str. 143; Wisła 1894, str. 798. Шапкаревъ, Сборн. нар. умотвор. IX, str. 300. Романовъ III, 66, 358. Kolberg Lud., VIII, 117. Kres V, 1885 str. 31. Kulda III, 229; Dowojna Sylwestrowicz I, 383.

Č. 108. Pes, syn krále podzemního, nakrmen rekem, jest mu vděčný za to: otec jeho naplivne rekovi do úst moudrost, znalost řeči zvířecí, srv. nah. str. 102 pozn. k Oestrupově sbírce č. 7. Žena zvědavá strestána jak obyčejně

Č. 109. Princezky královské zvolí z mladíků ty za muže, jež uhodí jablkem, srv. Kres V, 613; Сборн. мин. X, odd. 3, str. 141 sl. Шапкаревъ, Сборн. нар. умотвор. IX, 489 sl. Остроумовъ Сарты II, 7, 12. Král žádá pak od svých zeťů, aby mu přinesli jablko omlazující. Nejmladší zeť pomáhá svým švakrům, když za odměnu si od nich vyžádal po prstu. Srv. Худяковъ I, 23 sl. Добровольскій I, 596 sl. Сбор. мат. Кавказ, XV, 11 sl. Сборн. мин. VIII, odd. 3, str. 171, Шапкаревъ Сборникъ IX, 319. Ciszewski I, č. 141.

Č. 111. Žena vydává nevědomky čarodějníkovi (židovi) čarovný prsten mužův, pod. jako Kulda IV, 226 sl., Kolberg Lud. III, 135, Dowojna Sylwestrowicz I, 179 sl., Добровольскій, Смол. Сб. I, 525 sl. a j. Pomocí kočky a ptáka dobude rek opět prstenu svého, kočka jako v jiných hojných versích zalehtá ocáskem židovi v nose, srv. Národop. Sb. čslov. II, 10.

Č. 113. O zloději mistrném v pokladnici královské.

Č. 119. Rány rozděleny se sluhou, srv. nahoře str. 111 k Етногр. Збірн. III, str. 145 sl. č. 7.

Č. 120. Pohádka řetězová »randonnée«. Viz nahoře str. 115 k sbírce Z. Rokossowské č. 19, 20. *J. Polívka.*

Н. Сумцовъ: *Этюды объ А. С. Пушкинѣ.* Вып. V-й. Оттискъ изъ „Русскаго Филологическаго Вѣстника“. Варшава, 1897, str. 69.

Prof. Sumcov rozbírá v V. sešitě svých studií o Puškinovi pohádky tímto ruským mistrem poesie sbásněné a sestavuje hojné varianty, jmenovitě ruské, polské, české a také západoevropské. A sice rozebrány jsou při této příležitosti látky 1. o loupežnících a hrdinné dívce (dceři mlynářově a j.), ballada Женихъ; viz nahoře str. 116 pozn. k č. 29. sbírky Z. Rokossowské. Spisovatel odvolávaje se na to, že pohádka v Italii, na Kretě a v Potugalsku jest zapsána ve versích silně porušených, vyslovuje domněnku, že jest vlastně cizí jižní Evropě a že vznikla pravděpodobně v centralní neb východní Evropě, u Němců neb Slovanů. 2. »O zlaté rybce« (Сказка о рыбакѣ и рыбкѣ); látka probraná referentem v Národopisn. Sb čslov. I, 49 sl. Prof. Sumcov přibral ještě některé verse, které ušly pozornosti referenta, a sice versi rumunskou, haličskoruskou ze sborníka Kolbergova a j., ale neuvedl všech versí východoevropských, ani verse běloruské u Glińského a žmuďské, kteréž jsou zvláště blízké Puškinově básni. Stran původu látky nevyslovuje se spisovatel určitě, varianty ničeho neposkytují, co by ukazovalo na místo vzniku, na cestu a směr, jímž se šířila látka tato, na způsoby její diferenciace a zpracování, a za nepochybné má jen tolik, že pohádky tyto již dávno kolují v Evropě a zvláště v Rusku. — 3. »Сказка о царѣ Салтанѣ«, o třech závistivých sestrách, z nichž nejmladší si vzal král za ženu, když slíbila, že mu porodí reka. Srv. Národop. sb. čsl. II, 97 č. 22. — 4. »Сказка о купцѣ Кузьмѣ Остолопѣ и работникѣ его Балдѣ«, pacholek vymínil si, že na konci služby dá pánovi tři pohlavky. Tato látka měla by se odlišovati od látky o sluhovi, se kterým si vymínil pán, že bude potrestán ten z nich, kdo se nejdříve rozhněvá. Spis. pojednává také o některých jednotlivých motivech, naskytujících se v daleko rozšířených pohádkách o silákovi v službě, ale bohužel nepouští se do systematického důkladnějšího rozboru látek i motivů jednotlivých, neshledávaje patrně studie o Puškinovi za přiměřené místo pro studie folkloristické. U ostatních pohádek Puškinových obmezil se spisovatel dokonce na pouhé poznámky bibliografické, poukazuje stručně na některé podobné verse v ústních tradicích národů evropských i orientalních, po případě na práce o nich jinými učenci napsané, tak při pohádce o mrtvé princezně cárské t. j. o sněhulce, srovnej ČČM 1895, str. 356, č. 52. *J. Polívka.*

Das Motiv von der unterschobenen Braut in der internationalen Erzählungslitteratur mit einem Anhang: Über den Ursprung und die Entwicklung der Bertasage. Inaugural-Dissertation der h. philosoph. Facultät der Universität Rostock zur Erlangung der Doctorwürde vorgelegt von *P. Arfert* aus Schwerin. — Schwerin 1897. str. 74.

Spis. sestavil ve spise svém hojné pohádky, které mají společný motiv ten, že ženichovi podstrčena jest žena jiná místo pravé nevěsty. Motiv ten

nalézáme v různých skupinách pohádek původu různého, spolu úže nespřízněných. Na vymezení jedné určité skupiny v ohromné literatuře tradicionalní motiv tento, zvláště v této všeobecnosti pojatý, nikterak nestačí. Spis. také roztřídil pohádky toho druhu na různé menší skupiny dle různých odstínů tohoto motivu: vlastní nevěsta odstraněna na cestě k ženichovi, aneb teprve po zrození prvence atd. Příbuzenské svazky mezi těmi menšími skupinami konstatovati ovšem nelze, jelikož tu máme před sebou různé verse samostatných, na sobě nezávislých pohádek a jeden pouhý motiv nikterak nestačí na důkaz bližších příbuzenských svazků, než pouze celá řada, souhrn motivů shodných neb aspoň podobných. Pravá nevěsta jest zrazena služkou nevěrnou aneb macechou, v prvém případě zrádná služka sama staví se na její místo, v druhém podstrčí místo ní macecha vlastní svou dcerou. Z pohádek prvé skupiny vymezuje se dále řada, ve kterých rekovi vypadnou dívky z rozkrojených pomerančů, neb jablek, s motivem to nad jiné význačným. Zcela nezávislá jest pak jiná skupina, ve které dívka, nevěsta u zakletého (mrtvého) mladíka koná po určitou dobu stráž, službu, ustanovenou lhůtu ale nedodrží mdlobou uchvácena, a službu její krátce dokoná jiné děvče (cikánka a p.), kterou pak osvobozený mladík pojímá za choť, pokládaje ji za svoji osvoboditelku. — Ke skupině první, ve které služka nevěrná odstrčí vlastní nevěstu a sama se vydává za nevěstu, paní pak za služku, náleží ovšem jako mužská variace pohádka o princi a zrádném jeho sluhovi. Opět zcela samostatná jest další skupina, ve které vlastní nevěsta sama žádá jinou dívku (služku svou), aby ji ve svatebním loži zastupovala, neboť není více pannou. Spis. pak přibírá ještě jiné látky o sázce o věrnosť ženinu, ve které přítel proniká pomocí nevěrné služky do paniny ložnice, látku o nevěrné ženě, která ze strachu před manželem nastrčí jinou ženu, na kteréž muž se vymstí.

Slovem spis. vybral za důležité dělidlo, dle kterého by se různé verse mohly seřazovati do jistých skupin a přivésti v užší příbuzenský svazek, motiv velmi všeobecný, který samostatně se mohl na různých místech s různými motivy spojovati. Spis. v úvodním slově poznamenal, že se vzdal marného pokusu, uváděti každý typus až na jeho původ. Pokus o takové určení látek jím vybraných nemohl se mu ovšem zdařiti, neboť sloučil látky úže nespřízněné. Ale proto nesmíme vůbec se vzdávati podobých pokusů. Spis. napsal také, že se zřídka podaří, sledovati látku neb motiv ze středověké literatury povídkové až do místa a doby jich vzniku, zajisté právem. Jmenovitě se to nepodaří při té methodě, jíž se spis. ve své dissertaci držel. Musíme se namnoze spokojiti s tím, můžeme-li ukázati zeměpisnou a časovou rozšířenost jisté látky neb jistého motivu, můžeme-li dokázati souvislost tradic jednoho národa s tradicemi, po případě závislost jich na tradicích národa sousedního. Bohužel ale spis. i této skromné úloze učinil zadost měrou nevelikou, a sice hlavně následkem své methody. — Jedno u spisovatele musíme vytýkati s uznáním, velkou totiž jeho sečtělost v tradicionalních literaturách národů orientalních a evropských,

pokud ovšem jich mohl poznati v překladě do nějakého západo-evropského jazyka. Z tradic menších národů zná z originalu jen skandinavské. Že nezná slovanských tradic — mimo zlomky přeložené do němčiny, francziny neb angličiny — bylo by zbytečno zvláště připomínati. Ohromné tradicionalní literatury slovanské pro západoevropské učence jakoby ani neexistovaly! —

P—a.

Über das Fortunatus-Märchen. Von Prof. Dr. *Béla Lazár* in Budapest. Leipzig. Gustav Fock, 1897. m. 8^0 str. 139.

Spis. zkoumá tu původ a vznik ne právě pohádky o Fortunatovi, než literárního vzdělání povídky této. Kritisuje různé domněnky v příčině té vyslovené a shledává, že povídka tato nynějšího svého útvaru literárního nabyla v Německu, a sice byla prý sepsána jakýmsi učeným a zkušeným mužem snad v Augšpurku v pol. XV. stol. tím způsobem, že spojil orientalní pohádku s motivy evropskými. Spis. rozbírá jednotlivé motivy a dovozuje, že daleká jich většina (7 z 12) jest orientalního původu a že pouze tři jsou evropské a u 2 nelze pevně stanoviti pramen. Byli bychom si přáli, aby byl spis. jednotlivé motivy (jmenovitě o měšci, ve kterém peněz neubývá, o čarovné čapce-nevidimce) byl sledoval hlouběji v tradicích národů evropských i východních, uvádí jen (str. 41 sl.) neuveřejněnou do té doby pohádku jihouherských cikánů. Přičinil pak poznámku (str. 45 sl.), že pohádky cikánské měly velký vliv na šíření indických látek po Evropě. Jest to poznámka velmi pozoruhodná, cikáni byli snad nenepatrným činitelem v stěhování látek pohádkových, ale do které míry, dokáže teprve podrobnější srovnávání tradic cikánských s tradicemi evropských národů. Spis. připomíná jako známý fakt, že Indie jest vlastí pohádek cikánských, názor konečně, který také požaduje důkladnějšího rozboru. Dále pak sleduje spis. zpracování povídky o Fortunatovi v literaturách západoevropských až do doby nejnovější a obšírně rozbírá zpracování její maďarská. Že pronikla tato povídka záhy také do české literatury, spis. ovšem neví.

P—a.

Jakob Freys Gartengesellschaft (1556) Herausgegeben von Johannes Bolte. (Bibliothek des litterarischen Vereines in Stuttgart. CCIX. — 48sten Jahrgangs, 1897, 2te Publication.) Tübingen 1896. str. XXXIV + 312.

Jest to velká sbírka různých povídek veselých a vtipných anekdot, zhusta kluzkých a oplzlých, převzatých do daleké většiny ze starších oblíbených latinských sbírek facecií. Sbírka Jakuba Freya, písaře nevelkého městečka elsasského v polovici XVI. století, byla svého času velice hojně tištěna a čtena, od přísných mravokárců zase pronásledována i zatracována, s druhé strany pak také od spisovatelů záhy napodobována. V literární a kulturní historii

německé má proto význam nemalý, ale také ve srovnávací literární historii i pro srovnávací studium tradic lidových má jistou důležitost, a proto budiž i zde na knihu tu upozorněno. Vydavatel, dr. J. Bolte, přední znatel novellistické literatury staré i tradic lidových v nynějším učeném světě německém, opatřil sbírku rozsáhlým a důkladným kommentářem. Ke každé jednotlivé povídce, anekdotě poukazuje na přečetné parallely v starších i novějších literaturách západoevropských, jakož i v dnešních tradicích lidových (str. 212—264), tak ku př. k č. 1. o kouscích vyváděných hlupcem (do rozlitého vína nasype mouky, sedí na vejcích, hází po děvčatech očima a j. v.), k č. 61.: student praví selce, že jde do Paříže (»der wolt gehn Paris ziehen«) a ta mu rozumí, že jde do ráje (»er wolt ins paradis ziehen«), dá mu peníze a šatstvo ať je donese jejímu nebožtíkovi; jest to pohádka hojně rozšířená i oblíbená, v. nah. str. 111 k Етногр. Збірник III. str. 131 sl. Pod č. 129. čteme ve sbírce této pověst o zabíjení starců dosti podobnou povídce zaznamenané v starší německé sbírce Joh. Pauli »Schimpf und Ernst«. Vydavatel zaznamenal i k této pověsti velmi četné parallely, a jimi budiž doplněno, co referent napsal v Národop. Sb. čsl. II., 33. sl. —

Ku svému vydání připojil dr. J. Bolte 1. popis sbírky žertovných povídek neznámého do té doby hessenského poety Dietricha Mahrolda z r. 1608 (str. 265—275), 2. nové doplňky parallel k mladší německé sbírce žertovných povídek »Nachtbüchlein« od Valentina Schumanna (str. 276—287), kterou vydal r. 1893 jako 197. svazek biblioteky liter. spolku Stuttgartského. I tu nalézáme povídky dosud v ústech lidu žijící: č. 1. str. 276. kočky prodány draze v zemi, kde jest mnoho myší a koček neznají, v. nah. str. 119 ku sbírce Z Rokossowské č. 70. Č. 5., 6, jak se klamou sousedé bratří (žena zabita-oživena prý houslemi; kůže kravská prodána — prorokuje, kde uschován milenec ženin atd ; mrtvola matčina výhodně prodána; rek strčen do pytle, sousedé, bratří skočí do vody, aby si také vyvedli stádo atd.). — Č. 19. Věrná žena vyzradí muži své ctitele, tito zabiti, jich mrtvoly vynáší sluha, mrtvoly se prý vracejí. V č. 20. záletný mnich překvapen uschoval se nahý v koši, koš hodil muž nevěrné ženy do řeky, když pak domnělého čerta v koši dostatečně vykoupal, donesl ho do kláštera atd. — Č. 43. Lenivému mládenci dal Ježíš pilnou dívku za ženu. — Č. 47. Záletný kněz pozván ženou v souhlase s mužem, překvapen v koupeli, vleze do sudu naplněného peřím, sud uzavřený veze muž, v něm prý čert, muž ho prodá pánovi, ten na »čerta« poštve psy atd. — Č. 48 Věrná žena pozvala s vědomím muže svého tři záletníky; byli pak zbiti. — a j. *J. Polívka.*

Dr. **O. F. Vaněk**: *Animismus se zvláštním zřetelem k národům semitským.* Ethnologická studie o vzniku a rozvoji náboženství. Nákladem vlastním (s podporou České Akademie). V komissi F. Řivnáče. 1897.

Autor hned v úvodě prohlašuje se za přívržence oné mythologické školy, jež představy o duchu zemřelých pokládá za pramen vší mythologie i náboženství. U nás směru tohoto přidržuje se též professor Fr. Krejčí a z Němců J Lippert. Autor dovolává se autorit, které o věci této již psaly, ale bohužel přehlédl věci velmi blízké, jako studii prof. Krále: »O různých směrech mythologického bádání« a studii Krejčího: »O studii předků«, uveřejněné v Listech filologických.

První oddíl spisu jedná o vzniku a rozvoji představy o duši. Prvotnému člověku dle autora duše je něco hmotného, jest to dech a jako hmota má duše určité své sídlo v těle. Ze zjevů, které nutily člověka od počátku duší se zabývat, nejvýznačnější je smrt. smrt ve své protivě proti životu. Člověk soudil, že jen do jisté míry mrtvý přestal žíti a že ve skutečnosti žije dále Zejména co se mu zdálo ve snách, pokládal za skutečnost. Duše zemřelých objevují se v různých podobách a budí různé představy, nutí své příbuzné, aby jim poskytovali pokrmu a nápoje, vzbuzují u nich myšlénky že mají nové sídlo, v kterém hospodaří, což má opět vliv na různé druhy pohřbívání. Též stín pokládali mnozí národové za duchy zemřelých.

Rozvoj těchto primitivních představ rozdělil autor na dvě části. V první jedná o d e m o n i s m u, v druhé o f e t i š i s m u.

Duši zemřelých představují si primitivní národové většinou jako zloducha, jenž živým ubližuje a jehož činnosti nejlépe je se vyhnouti. Rodina, jejíž člen zemřel, buď se vystěhuje jinam, buď brání se zdržováním různých pokrmů, buď odnáší těžce nemocné jinam, aby tam zemřeli, neboť duše zdržuje se hlavně na blízku tam, kde vyšla z těla. Aby nepřivolali zloducha, chrání se vyslovit jeho jméno a jsou přísné často předpisy v této příčině. Duch však nemusí vždy škodit, může také být prospěšným, zejména členům své rodiny. Aby si ho naklonili, uctívají jej všelikými způsoby, různými oběťmi a pod. Velmi často dbají pozůstalí o to, aby mrtvý nepostrádal ničeho, co měl za živa a co zvláště ho těšilo. Zejména stává se tak u pohlavárů; proto přidává se jim do hrobu vše soukromé jmění, zbraně, skvosty, oděvy, ano zakopávají se s nimi otroci a ženy. Nejmilejší obětí mrtvým je však krev a autor vyličuje různé krvavé oběti, mrzačení atd. Jestliže duše každého zemřelého má velikou moc, mají ještě větší moc duše mocných náčelníků a pohlavárů. To jsou pak velicí duchové, kterým zvláštní vlastnosti a zvláštní moc se přisuzuje. Všecky tyto poměry dají se applikovati též na počátky náboženského vývoje národů kulturních a zejména semitských. Autor dle toho vykládá zprávy o prvotném náboženství semitů a zejména židů.

Pojednání o fetišismu rozdělil autor opět na dvě části: o tellurismu a uranismu.

Duch vyšed z těla obere si nové sídlo, tam vládne, tam podléhají různé předměty jeho moci. A člověku pak zdá se, že různé předměty mají nadpřirozenou moc. Předměty tyto jsou fetiše. Fetišismus jakožto víra v předměty s nadpřirozenou mocí následkem moci ducha, jenž v nich sídlí, pokládán byl

od mnohých za původní formu náboženství. Proti tomuto názoru autor polemisuje a ukazuje, že jest formou již pozdější a pokročilou. Na to jedná v několika odstavcích o různých druzích fetišů, přirozeně nejprve za sídlo ducha pokládán byl hrob, jehož okolí podléhalo duchově vládě. Toť bylo také sídlo uctívání, jež v nejprimitivnější formě jeví se vsázením kamenů na hrob, zejména pěkných a velikých, v dalším vývoji pak i v stavění chrámů, pyramid. Někde kolem hrobů jsou celé ohrady a také obyčejně z kamení. Z toho všeho pak vyvozuje autor různé formy kultu kamení vůbec. Dále jedná o uctívání stromů, líčí pověsti o posvátných stromech atd. a přechází k modlářství, kde člověk posvátné předměty si upravuje aneb přímo k tomu účelu robí, aby duch skrze ně svou moc projevoval (idoly, amulety a pod.). Duch nesídlí však jen v předmětech neživých, nýbrž přechází i do zvířat a mnohá z nich mají velikou tajemnou moc právě proto, že jsou jen zevní podobou a schránkou mocného ducha. Kniha podává bohatý material o ctění zvířat, zejména o ctění hadů Některé kmeny pokládají nejen jistá zvířata za posvátná, ale za příznivá, sobě jaksi za příbuzná, jsou přesvědčeni, že praotec kmene taktéž byl takovýmto zvířetem, tak zv. totemismus. Ke konci pojednává o ctění jeskyň, vrchů a vod.

Uranismus proti tellurismu je odbyt příliš zkrátka. Sebrány jsou zprávy o ctění měsíce, slunce, hvězd a ohně, ale již ne v té úplnosti, jako při odstavcích předešlých. Poslední kapitola jedná o tom, jak člověk živý může být sídlem a vykonavatelem mocného ducha a jak následkem toho pohlaváři a králové bývají za bohy pokládáni a také uctíváni.

Zásluha knihy vězí hlavně v bohatém materialu. Píle a sečtělost autorova je obdivuhodná a vší chvály hodná. Podivno, že poměrně málo zabýval se národy nejsevernějšími, u nichž animismus je právě v nejbujnějším rozkvětu. Ovšem zprávy o nich jsou hlavně ruské, autorovi méně snad přístupné. Také málo dbal o souvislost představ a citů náboženských se zjevy společenskými, ano i s takými, o nichž měl šíře pojednati (na př. čarodějství). Také poměr těchto představ k vzniku a rozvoji mythů měl býti prohlouben. Ale autor, jak se zdá, měl jen svůj určitý cíl, totiž pomocí srovnávací ethnologie vyložit zprávy o nejstarším náboženství semitském a zejména hebrejském, a nechtěl napsat veliké dílo, jednající o všech otázkách, jež by se daly z thematu odvodit. Ve vědeckých sporech, jež o hlavní otázku autorovu dosud se vedou, těžko je rozhodnout, kde je pravda. Ale to přiznati sluší autorovi, že práce jeho je svědomitá a pro svůj bohatý material zvláště v naší chudičké literatuře podrží vždy svou cenu.

A. Hauffen: *Einführung in die deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliografie.* (Beiträge zur deutsch-böhmischen Volkskunde.) I. B. 1. H.

Výborná kniha, jakou bychom si přáli míti také v české literatuře; dělí se na dvě části: úvod do českoněmecké lidovědy a bibliografie českoněmecké. V první části vyložen jest pojem lidovědy, naznačen stručně její vývoj a zvlášť výborně nynější její pěstění u Němců. Na to jednáno jest o historii Němců v Čechách. Nejdříve pojednán v dějepisných zprávách, načež líčeno jest osídlení Němců, jejich vývoj až do dob nejnovějších. Zejména pečlivě vyloženo jest, které z kmenů německých v Čechách sídla svá zaujali a vyznačeny jsou hranice jednotlivých nářečí. V Čechách sídlí čtyři kmeny německé, a sice Bavoři na jihozápadě, Hornofalcové na západě, Hornosasové v středu severních Čech a Slezané na východě Čech. Důkladně potom jest pojednáno, jak až dosud pěstila se německo-česká lidověda, při čemž poukázáno také na lidovědu u Čechů, na její pokroky a rozkvět, zejména Národopisnou výstavou. Autor vypočítává pak úkoly německo-české lidovědy a vždy zároveň vyložil, co až dosud v jednotlivých věcech vykonal. Tak odporučuje prozkoumání dialektů a lidového slovníku, polohu osad, stavbu budov, venkovské kostely, lidový kroj, lidové umění a průmysl, mravy a zvyky, divadelní hry, zvykové právo, pověsti a báje, písně a hudbu, lidové knížky, zaříkávání s lidovou medicinou, zkoumání fysických i duševních vlastností lidu Mezi tím zmiňuje se také o významu museí pro lidový průmysl a co v tomto ohledu již na př. v Chebu nebo v Liberci bylo vykonáno. Na konci líčí význam lidovědy ve vědě i v životě.

V části bibliografické po krátkém úvodě a udání zkratek podána jest důkladná sbírka dosavadních prací o českoněmecké lidovědě. I nejmenší články našly přijetí. Citáty jsou co nejpřesnější a vůbec celá bibliografie vzorná. Dělí se na 5 hlavních odddílů: Němci v Čechách vůbec, Bavoři, horní Falcové, horní Sasové a Slezané. Každý z těchto oddílů obsahuje tyto dějiny podrobnější; dějiny osídlení, chrakteristiku krajiny a statistiku; k tomu spisy, jež tohoto předmětu se pouze dotýkají. Dále nářečí, dům a ves, kroj, lidový průmysl, poměry životní, strava a nápoje, mravy, zvyky a slavnosti, právo zvykové, mythologie, pověry, čarodějství, pověsti a báje, lidové písně, přísloví a hudba, lidové hry, vlastnosti fysické a duševní. Na konci přidán jest ještě rejstřík jmen

---

R. Andree: *Braunschweiger Volkskunde.* Braunschweig, F. Vieweg & Sohn, 1896.

Touto knihou dostalo se malému Brunšvicku souborného a výborného národopisného vylíčení. V úvodě jest zeměpisný přehled, přehled historický, zejména usazení se Sasů v Brunšvicku, dělících se na západní, střední, východní a zalabské. Vliv Duryčanů a Franků se stanoviska anthropologického a jazykového a historie nářečí. Velmi podrobně probrána a vyložena jsou jména místní, polní a lesní. Dr. Zimmermann připojil zvláštní studii statistickou, ale nepodává pouze statistické poměry, nýbrž vykládá je moderním spůsobem,

dotýkaje se tím různých zjevů, jako: vlivu měst, příčin měny obyvatelstva, vlivu půdy, vlivu moderního hospodářství, železnic a průmyslu. Následuje pěkná stať o domu a vsi. Nejprve vyložena je poloha saských vesnic a jejich vznik, a sice pravidelná a nepravidelná poloha. Popis saského statku je velmi podrobný a připojeny jsou i různé pověry, týkající se jak celkové domácnosti, tak i jednotlivých částí. Po té je vylíčen dům a dvůr duryňský. Jiná kapitola zabývá se obyvatelstvem statku, poměrem sedláka k jeho čeledi, rozdělením práce, mzdou, různými zvyky a pod. Zvláštní stať jest věnována tkaní a předení, úpravě lnu a zvykům, jež s tím souvisí. Jiná zase jednotlivým částem nářadí v příbytku i v hospodářství venkovském. Na to líčí autor kroje a ozdoby brunšvických rolníků a přechází k líčení zvyků a slavností, jednak od narození k smrti, jednak během každého roku. Velmi důkladné pozorování věnováno bylo zjevům mythickým a duchům, pověstem o dracích, o trpaslících, o obřích o ďáblu i o svobodných zednářích. K tomu připojeny jsou pověry, pozorování počasí a lidová medicina; při lidovém básnictví nezapomenuto ani na vojenské písně, na pozdravy, na pořekadla při hře v karty, na všeliké žerty, venkovský způsob posměchu a pod. Poslední kapitola je věnována stopám slovanského obyvatelstva původního, jež jeví se ještě v mnoha příjmeních, v jiných slovech, v jmenech místních, v poloze některých okružních vsí, ve způsobě staveb, v názvech polí, a mimo to máme zprávy ještě historické. Spis vyzdoben jest 6 obrazy namnoze barevnými a 80 illustracemi, plány a mapkami. Lze jej odporučiti jako vzornou studii určitého kraje.

Th. Achelis: *Moderne Völkerkunde deren Entwicklung und Aufgaben.* Stuttgart, Verlag von Ferdinand Enke 1886

Nemuseli bychom psáti zvláštní kritiku tohoto díla a podati jen krátký výtah z toho, co o ní napsal H. Schurz v »Peterm. Mittheilungen«. Kritika jeho je přímá, naprosto odsuzující, ale spravedlivá. Vzhledem však k vábivému titulu a dosti značnému rozšíření spisu chceme přece o ní promluvit. Celkový úsudek lze říci zkrátka: obsah jest dobrý, ale práce autorova je velmi slabá. Zdá se to být nemožné, ale přece jest to pravda, neboť autor více než pérem pracuje nůžkami. Z nejlepších spisovatelů vybírá citáty, tyto jakž takž spojí, a spis je hotov. Činí tak ve všech spisech a učinil i v tomto. Nicméně mohla být práce jeho záslužná, kdyby jednotlivé autory náležitě dle určitých hledisek sestavil, tak aby z těchto poznámek vývoj moderního národopisu a vývoj jednotlivých jeho problémů vysvětlil.

Autor rozdělil knihu na 3 části: Vývoj národopisu, pojem a úkoly národopisu a poměr národopisu k ostatním vědám.

Vývoj národopisu rozdělil na 2 kapitoly: *a*) počátky národopisu a *b*) národopis jako sociologická věda. První část obsahuje 5 oddílů a sice: ethnografické podání (sbírání materialu), kteryžto směr charakterisuje cestovateli

Lafitau, Dobricoffer, Cook, Forster, Chamisso. Kulturně historické spracování připisuje těmto mužům: Montesquieu, Rousseau, Meiners, Iselin, Voltaire, Condorcet, Klemm a Buckle. Filosofickou perspektivu prý dali Herder a Schiller a zeměpisné vysvětlení Ritter, Kapp, Kohl, Reclus, Klöden a Alex. Humboldt. Konečně se stanoviska anthropologicko-praehistorického podepřeli národopis Prichard, Virchow, Hartmann, Ranke, Alsberg, Kaspari, Hörnes. Druhá kapitola dělí se na 3 části: v prvé jedná se o založení sociologie Aug. Comtem, v druhé o pěstění jednotlivých sociologických disciplin: Quételet sociální statistiku, Quatrefages anthropologii, Spencer sociologii vůbec, Lilienfeld sociální vývoj lidstva, Schäffle sociální poměry se stanoviska hospodářského, Gumplowicz zákony sociálního vývoje, Letourneau vývoj jednotlivých sociálních institucí. V třetí kapitole vyčteni jsou spisovatelé, již vedle autora propracovali vlastní národopis: Waitz, Bastian, Peschel, Gerland, F. Müller, Lubbock, Tylor, Ratzel, Post, Lippert, Hellwald.

Již tento obsah poučuje nás o naprosté nepropracovanosti, o nedostatečnosti autorově k úkolu, jejž svým spisem si předsevzal. Jestliže Quatrefages platí za odborného pracovníka sociologicko-anthropologického, nepochopujeme, proč Virchow a Rancke mají býti kladeni níže. Tím méně chápeme, proč tito korifeové vědy mají ve spise nižší postavení než Alsberg nebo Kaspari, a docela nechápeme, proč pranic nebylo dbáno časového postupu. Vybírání zástupců jednotlivých směrů je naprosto libovolné, a to jak v části první, tak v části druhé. Spisovatelé, kteří platí autorovi za vlastní národopisce, jsou velmi různého směru a vývoj těchto směrů a problémy, jež každý jednotlivý směr přinesl, měly být hlouběji probádány. Jen srovnejme Weitze, Müllera a Ratzla, jak různé mají hledisko, jak různé úkoly, jak různou methodu a v moderním líčení vývoje věd rádi bychom viděli náležité odstínění mezi předáky a méně významnými pracovníky. Odstínění to musí být určité a odůvodněné. Leč po všem tom u Achellise není ani stopy. Nevidíme u něho, jak z jednotlivých částí různých věd společnými novými otázkami vznikala věda nová, přinášejíc nové úkoly, nový material, nové methody. Z dějin národopisu vyškubnuto bylo 47 spisovatelů, z nich vystříhány citáty, autoři libovolně seřaděni, a tak vznikla první část uvedené knihy.

Druhá část spisu zabývá se pojmem a úkonem národopisu. Dělí se opět na dva oddíly: základy fysické a psychické. V prvním jedná o ökumeny a o jednorodosti lidstva. Jak známo, pojem ökumény v poslední době nejpřesněji definoval Ratzl; jest to ona část povrchu zemského, kde má lidstvo stálé bydliště. Vyňaty jsou tedy pouště, vysoké hory, pralesy, kraje polární, moře a pod. Tento pojem a jeho význam objasnil Achellis opět ovšem citáty z Ratzla. Co se týče druhého odstavce víme, že dosud sporná je otázka, v jakém poměru jsou plemena lidská k sobě a zda veškeré lidstvo má původ společný a jediný, či zda od počátku byly jisté plemenné rozdíly. V poslední době kloní se obecné mínění, že lidstvo jest jednotného původu, a i kdyby toho nebylo, že proti ostatnímu živočišstvu

tvoří jediný rod. Literatura o tom jest dosti bohatá a spisovateli nebylo těžko, z citátů složit obšírnou pěknou stať. Kapitola o psychických základech národopisu jedná jednak o hmotné, jednak o duševní kultuře. V prvním oddělení jedná se o potravě, přístřeší, oděvu, technice, obchodu, v druhém o řeči, o náboženství a mythologii, o právu a zvycích, o rodině, společnosti a státu, o umění a vědě. V úvodě pojednáno jest o národech přírodních a kulturních. Srovnáváme-li veškeré národy, nalézáme pestrý obraz, co se týče jednotlivých druhů tuto uvedených zjevů. V každém ohledu, ať v kroji, ať v náboženství, ať ve vědě, vidíme bohaté panorama od primitivních počátků až do bohatého vývoje. Ale všecko to, co Achellis povídá, mohlo se na základě dosavadních prací povědíti plastičtěji a stručněji. Ve skutečnosti neobsahuje tato část nic více, než co Schurz pověděl ve svém katechismu národopisu krátce, jadrně, jasnými slovy. Achellis totéž pověděl obšírněji, poněvaž opět místo stručných vět užil dlouhých citátů. A tento úsudek o druhé části spisu platí též o třetí; můžeme tedy prostě vyčísti její obsah. Jedná o poměru národopisu k zeměpisu, k anthropologii a praehistorii, k dějepisu, k právovědě, k sociologii, k mythologii a vědě náboženské, k filosofii, a sice: k psychologii, k ethice a k theorii poznání. Jednotlivostmi samostatných výkladů Achellisových, kterých ostatně je velmi poskrovnu, nebudeme se obírat. Jestliže o sociologii praví, že se jí netýče mythologie a náboženství, umění a věda, technika atd., ten nemá dosud o sociologii ani ponětí; tak jest i s ostatním. Celá kniha znalci nepomůže a neznalce jen splete.

Ernst Grosse: *Die Formen der Familie und die Formen der Wirthschaft.*

Znamenitý tento spis má velikou cenu nejen výsledky, ale zvláště svou methodou, která všem podobným studiím sloužiti může za vzor. Víme, jak různé theorie panují dosud o počátcích lidské společnosti, o prvotné formě rodin, o jejím vývoji, o vzniku a vývoji státu. Zejména všeobecně dříve uznávaná theorie matriarchátu, dle které počátek rodiny tvořila matka se svými dětmi, kdežto otec k rodině nenáležel, utrpěla otřesení v poslední době pracemi: Starkovou a Westermarkovou. A nyní přichází Grosse, boří všecky dosavadní theorie a tvrdí, že veškeré sociologické studie na srovnávací ethnologii založené musí se počíti znova. Jak takové studie sluší provádět, toho podává příklad celým svým spisem. Nejprvé jest třeba ujasnit si pojmy a roztřídit material; autor rozeznává rodinu (rodiče a děti), velkorodinu (patriarcha vládne i ženatým synům a vnukům atd.), rod (potomci téhož praotce hospodaří dohromady), kmen (pod společným náčelníkem žijí samostatné rodiny, velkorodiny, ať příbuzné či nepříbuzné).

Národy rozděluje zase dle hlavního jejich zaměstnání, a sice na nižší lovce, na vyšší lovce, na dobytkáře, na nižší zemědělce, na vyšší zemědělce

a národy průmyslové. Dřívější badatelé tohoto rozdělení při studiu rodiny nedbali, a u jedněch příklady primitivnosti vzaty jsou od jedněch národů, u jiných od docela jiných, a také vyšší formy rodinné shledávány zcela libovolně. Grosse ukazuje, že každá forma hospodářská není stejně příznivá všem formám rodinným, u že tedy jsou jisté vzájemné poměry mezi formou rodinnou a formou hospodářství. Ukazuje, že lovectví vůbec i dobytkářství je příznivo jen formě jednoduché rodiny a teprv na nejvyšším stupni rozvoje také formě velkorodiny. Kdežto kočovnictví spíše rodiny rozptyluje, zemědělství je slučuje, a sice tím více, čím nalézá se na nižším stupni. U nejnižších zemědělců vládne rod, dalším vývojem rod se rozpadá ve velkorodiny, u vyšších zemědělců nalézáme ještě stopy zřízení rodového a zbytky zřízení patriarchálního. Vývojem průmyslu však stávají se jednotlivé rodiny samostatné a staré zřízení upadá vůbec. Toť tresť spisu Grossova, jehož výklady jsou doloženy přesně vyzkoumanými původními zprávami cestopisů. Není pochyby, že spis bude mít valný vliv na další bádání. *Em. Kovář.*

Bibliografie národopisu baltského za r. 1897.*)

Sestavil Jos. Zubatý.

Baron K. a Wissendorf H., Latwin dainas (srv. NS I 179), s. 7. 8.

Beckherrn C., Bewaffnung und Ausrüstung der heidnisch-preussischen Krieger und einige andere Gegenstände des preussischen Heerwesens. Altpr. Monatssch. 1896. 5/6 359—392.

Берзинь Л. А. Собраніе и изученіе латышскихъ народныхъ пѣсенъ. (předn. na arch. sj. v Rize) Этн. обозр. IX 2 (33) 130—139

Bezzenberger A. Über die Guden (předn. na sjezdu arch. v Rize: srv. Arch. f. Antr. XXV. 87). Lit. Guda , lot. Gudi (»tuláci«) není v souvislosti se jmenem Gotů: Gudové jsou běloruští plavci vorů, a jich jméno patří k r. гудить »housti«.

Bielenstein A., Altlettische Bauerburgen (předn. na sj. v Rize, v Arch. f. Anthr. XXV. 85 - 86).

Bielenstein A., Das lettische Wohnhaus in der Mitte des 19. Jahrhunderts. Globus LXXII. 377—384 (9 vyobr.).

Bielenstein E., Über die Bedeutung der lettischen Volkslieder für die Archäologie (předn. na sj. v Rize, v. Arch. f. Anthr. XXV. 90—97). O významu lot. písní po stránce jazykové, vůbec kulturně historické, aesthetické (básnické i mravní).

Брянцевъ П. Д., Очеркъ древней Литвы и Западной Россіи. 2. vyd. Wilno 1897. VI. a 150 str. 60 kop.

Brückner A., Starożytna Litwa. Ludy i Bogi. Bibl. warsz. 1897 květ. 235—268, září 416—450, 1898 leden 37—68. I. 1. Nejstarší dějiny. 2. Výmysly a bludy v baltských dějinách a b. bájesloví. 3. Jatwingové se Sudavy a Galindy. 4. Prusové a

---

*) V I. svazku Národop. Sborníku, na str. 179—180, podána byla bibliografie národopisu baltského za l. 1895. a 1896.

jim nejbližší kmeny. II. Litvané 1. horní: dějiny, pohanství, způsob života; 2. dolní (Žemaité : dějiny, pohanství, obřady. III. 1. Lotyši; jejich pokřesťanění, zbytky pohanství v 16. 17. stol. 2. Rozl. pohanské názory baltských kmenů. 3. Význam balt. mythologie; náuka Usenerova o původnosti drobných indigetských božstev baltských. 4. Její nesprávnost· drobná božstva tato vznikla na místě starších, vyšších. Zbytky staršího stavu. Kult předků, oběti, zlomky mythů.

Týž, Zpráva o nových pracích (Mierzyński, Usener, Grienberger) k lit. bájesloví. Kwart. histor. XI. 95—99.

Hoffheinz A., Die Krakerorter Lank. Mitt. d. Lit. Ges. IV 3 273—281. Příspěvek ku poznání lit. rybářství.

Jurkschat C, Der Witoloranda II. Teil von J. J. Kraszewski. Mitt. Lit. Gesch IV 3. 315—324. K lit. bájesloví a pohanským slavnostem.

v. Keuszler F., Zur Frage der culturellen Beeinflussung der Letten durch die Russen in der vordeutschen Periode. Magaz. d. Lett. Ges. XX 1 14—18. O slovích z ruštiny, jako bazníca »chrám«, kristít »křtíti«, zvanít »zvoniti«, grék s »hřích«, jmenech jednotl. dnů v témdni, ukazujících na přímý vliv východní církve. Pokus pokřesťaniti Lotyše stal se snad za velkokn. Jaroslava. Při tom však jest míti na zřeteli, že ruština v býv. státě litevském byla státním jazykem.

Kibort J., »Bùrtininkas«. Wisła 99—103. O lit. kouzlech a čarodějích.

Týž, Zwyczaje prawne ludu źmujdzkiego. Wisła XI. 543—554.

Краучинасъ П., Миѳологическіе отрывки. Живъ. Стар. VII 254—261. Litevské lidové texty ke kultu ohně a vody a o velesech (s rus. překl.)

Krüger A. D., Der Einfluss der Russen auf die Letten, unter besonderer Berücksichtigung der Sprache (předn. na arch. sj. v Rize, v. Arch. f. Anthr. XXV 85). Leksikální stopy ruského vlivu 1. v stránce náboženské, 2. rodinné a státoprávní, 3. v právních poměrech.

Кузнецовъ П. И. Древнія двуосновныя личныя имена у Литовцевъ, ихъ составъ и происхожденіе. Живъ. Стар. VI. 32—50. Udává kraj, kde v lidu posud jsou stará osobní jména běžná, a vyčítá je, jakož i prvky, z nichž se tvoří.

Mierzyński A. Th, Svatý dub v Romove (před. na arch. sjezdu v Rize: srv. Arch. f. Anthr. XXV 103—104. Vypravování Grunauovo o něm založeno na víře Litwanů v svatost některých určitých stromů; věčná zelenost vzata u Adama z Brém.

Minzloff R., Bilder aus Littauen, photographische Momentaufnahmen nebst Textheft: Über littauisches Volksthum und littauische Volkstracht. Tilsit, O. Sembill. 1894. 48 str., 16 tab. v. 4°. 16 Mk.

Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft. IV 3 (21) a 4 (22). Heidelberg, C. Winter, 1896 a 1897. M. j. publikace lit. písní, pohádek, přísloví a p.

Młynek L., Uwagi do artykułu J. Witorta: Kucya na Litwie. Lud III. 171—175.

Nehring A., Die Anbetung der Ringelnatter bei den alten Litauern, Samogiten, und Preussen. Globus LXXIII 65—67.

Поржезинскій В. К., Замѣтки по діалектологіи литовскаго языка. I. Діалект. границы въ русской Литвѣ. II. Къ фонетикѣ вост.-лит. нарѣчія. Изв. отд. русск. яз. Акад. наукъ I. 467—494

Rakstu Krajums, izdots no Rigas Latv. Beedribas Zinibu Kommisijas (Sborník, vydávaný vědeckou kommisí Rižské Lotyšské Jednoty). Vyšlo posud 11 sv. (1876 až 1897, o 68 až 172 str., po 0·50—1·50 rbl.), obsahu z části národopisného. V starších sv. m. j.: K. Kalniņa zpráva o W. Mannhardta »Die lett. Sonnenmythen« (1); něco pohádek (2, 3); Zilajs (Blau), o barvení příze a bývalém ženském kroji; P. Pl'aveneek: K tělesné anthropologii Lotyšů (3); J. Lautenbach, Uvedení do lot. mythologie (4); sbírka lid. písní (5); přísloví, pořekadla; pověry; bývalé svatební zvyky v okolí Dundangy v Kursku (6); M. Aron, o vyšívání a bývalých ženských krojích; hádanky (7); J. Lautenbach, o Jupovi

(ďasu; 8); t.: o sudičkách čili třech Laimiňách; Pabérz, o verši lid. písní (a) J. Lautenbach, o srovnavacím studiu lit. a lot. tradicí (10).

Rautenberg O., Ost- und Westpreussen, Ein Wegweiser durch die Zeitschriftenliteratur. Leipzig, Duncker & Humblot. 1897, XVI a 161 str. 8°.

Novicki S., Par latveešeem Ilukstes apriņķi (O Lotyších v okrese Illuxtském v Kursku). Rak. kr. XI. 58—90. O zemi a obyvatelstvu (jeho socialní poměry, tělesné vlastnosti atd.). Nástin dialektu (je hornolot.), něco písní v dial. Arhaeologie okresu). Zvyky, způsob žití, dům a jeho zařízení, rolnictví, včelařství atd.

Samojlo N, Litauische Legende über die Gründung der Stadt Wilna. Mitt. d. Lit. Ges. IV 3 298—300.

Talivald. Pa Deenvidus-Kurzemi un Prusiju (Jižním Kurskem a Pruskem). Rak. kr. XI 90—106. Zpráva o cestě a pozorování na ní. 4. Kruty (Kraj, lid, selský dům a jeho zařízení, rolnické náčiní, zvyky o svatbě). 5. Kurská měřej (Nidden, Schwarzort; zbytky Lotyšů, jejich mluva). — 1—3 vyd. 1895 v čas Baltijas Wehſtneſis č. 267, 269, 279, 285.

Tetzner F, Christian Donalitius. Altpreuss. Monatsch. XXIII. seš. 3 – 6. Donaleitovy (1714 – 1780) básně jsou m. j. důležitým pramenem pro národopis litevský.

Týž, Das litauische Sprachgebiet. Globus LXXI 381—384. 1. Historická fakta. 2 Nynější hranice (s mapkou).

Týž, Haus und Hof der Litauer. Globus LXXII. 249 - 254 (s 8 vyobr.).

Týž, Alte Gebräuche, Kleidung und Geräte der Litauer (s 8 obr.). Globus LXXIII 110—116. 1. Brandovy (1673) a Lepnerovy (1690) zprávy o vychovávání dětí, svatbě, kroji, pohřbu, koutě, pověrách, krivuli. 2. Loučník, ruční mlýn, dřevěný pluh brány a j., hudební nástroje.

Týž a H. Dainos. Litauische Volksgesänge. Mit Einl., Abb. und Melodien. Leipzig 1897.

Virchow R., Über die ältesten Bewohner von Nordeuropa, insbesondere von Livland (předn. na arch sj. v Rize, sr. Arch. f. Anthr. XXV. 88—89). Praobyvatelé baltských krajů patřili ke kmenům finským.

Weinberg R., Das Gehirn der Letten. Vergleichend-anthropologisch bearbeitet v. —. Mit einem Vorwort von Dr. A. Rauber. Cassel, Fischer & Co. 1896. V a 206 str. 8°, s atl. folio. 20 mk. Posudek Birknerův Arch. f. Anthr. XXV 110 - 111.

Winter A., Über Hochzeitsgebräuche der Letten nach ihren Volksliedern. Verh d. Gel. Estn. Ges. XVI 3 159—235

Týž, »Mein Bruder freit um mich« (»Grib bralitis mani jemt« Mythologischer Versuch über ein lettisches Volkslied und ein Lied des Rig-Veda. Ztsch. des Ver. f. Volksk. VII 172—184. Srovnává lot. píseň s písní o Jamovi a Jamí (Rv. X 10); bratr sestru pronásleduje smyslnou láskou, sestra jí prchá (Den a Noc).

Wissendorf de Wissukuok H, Niedrischu Widewuts. Épopée latavienne en 24 chants. Extr. de la Rev. des Trad. Pop. Paris Maison neuve 1897. 45 str. Obsah J. Lautenbachova epu Needrischu Widwuds uměle složeného s užitím lidových tradic.

Wissendorf von Wissukuok H., Materialen zur Ethnografie des lett. Volksstammes des Witebskirchen Gouvernements. Mag. der Lett. Ges. XX I. 19—40. Nepříznivý posudek vydání písní v Wolterových Матеріалы для этногр. лат. племени Витебской губ. I, Petrohrad 1890.

Witort J., Zarysy prawa zwyczajovego ludu litewskiego. Lud III. 97—121, 193 213, 293—313, IV 1—31. Historický úvod. Rodinné právo v rozličných stránkách. Právo majetkové.

Týž, Przyczynek do przeżyków kulturalnych. Lud III 135 - 137. Pismo obrazowe (počítací rouby a p. na Litvě).

Wołonczewski M, Biskupstvo żmujdzkie, ze żmujdzkiego [Žemajcziu Wiskupiste, Wilniuj 1848] na język polski przełożył i niektóre przypisy historyczne podał

M. Hryszkiewicz, z przedmową St. Smolki. Kraków, Gebethner i Sp. 1898, XIV a 247 s. 8°. 3 zl. Důležitý pramen m. j. pro národopis žmuďský.

Wolter E., Zur litauischen Archäologie. Bibliographische Notizen über litauische Altertümer. Mitt. d. Lit. Gesch. IV 3 281—293.

Týž, Kleinere Bemerkungen. 1. Zur altlit. Topographie der russ. Städte Wilna und Troki. 2. Neue Beiträge zur lit. Rechtsgeschichte (bibliogr.). 3. Litauische Lenorenstoffe. Mitt. d. Lit. Ges. IV. 3 293—298.

Týž, Zur Geschichte der litauischen Hexenwesens (žinawimas). Mitt. d. lit. Gesch. IV 4 (22) 375—382.

Týž, Perkunastempel und litanische Opfer- und Deivensteine. Mitt. d. lit. Ges. IV. 4 (22) 393—395.

Týž, Новые матеріалы для изученія поэзіи и жизни литовскаго національнаго поэта К. Донелейтиса. Жур. Мин. CCCXIII září 167—170. Zprávy o novém vydání básní Donaleitových (Shenandoah, Pa. 1896) a pracích Tetznerových.

Znicz (= M. Paprocka). Wesele w zakątku litewskim. Wisła XI. 459—464.

Die lettische Ethnographische Ausstellung (při sj. arch. v Rize 1896). Arch. f. Anthr. XXV 154—158. Srv. též zprávu Irmerovu Сборн. Харьк. Ист.-фил. Общ. X.

Bibliografie za rok 1896.*)

A. SLOVANSKÁ.

1. Česká.

Adámek K. V. Dr.: Tance lidové v okresu hlineckém. (S návodem a přehlednými tabulkami). Český Lid VI 229. Pěkná studie. Tanců byla velká rozmanitost, i názvy jich jsou přehojné. Obsah a výčet zde podávati nelze. Poukázáno též na vlivy, jež podporovaly šíření a tvoření těchto tanců lidových (výroční trhy, služba vojenská, hudební činnost učitelstva).

Týž: Upomínky na Národopisnou výstavu Československou r. 1895 (Matice Lidu XXX č. 4.) Praha 1896.

Týž: Záklopy — křestními listy našich staveb lidových. Příspěvek k vesnické epigrafii z okresu hlineckého. ČL V, č. 4. str. 351—364. První část pojednání toho vyšla v ČL III, 533 sl. Sdělují se nápisy záklopní zachované od pol. XVIII v.

Týž: Lid na Hlinecku při své práci. Květy 1896. I. str. 610—617, 690—698; II, str. 8—17. Socialní poměry lidu selského od XVII. v., pověry, zvyky a j., otištěna také píseň zaznamenaná r. 1783 o bědách lidu. (str. 691 sl.)

Albieri P., Čechové američtí. Národop. výst. českoslov. 289—304.

Heřman Alferi: Příspěvek k doplnění názvosloví českého tkalcovství z okolí Želiva. ČL VI č 1 str. 79—80.

Theodor Antl: Chození s koníčkem na Netolicku. ČLV, č 6 str. 573—5. O masopustě, jako chození s klibnou.

Týž: Pojistebný oves. ČSPř. St. č. IV, 13.

Archleb Luděk: Stará národní lidová hra: Stínání kohouta. V Praze 1896. Bez ceny pro národopis. Ref. ČL VI, 206.

---

*) Jedna část této bibliografie, totiž tradicionální literatura za r. 1896, podána již v II. sv., na str. 113 a násl.

J B.: Pověrečné a báječné bytosti. SlPoh. XVI 250 sl. Doplňky k Dobřinského „Prostonárodním obyčejům, pověrám a hrám slovenským« z Novohradu.

A. B-y: Svadobné obyčaje z okolí jabricko-tajovského SlPoh 1896. (Zvolenská stolica). Str. 305—310. Srv. studii Křištofa Chorváta o slovenské svadbě.

Týž: Chodenie z Troma kráľmi. SlPoh XVI, 495 sl. V Jabrikové a Tajové vo Zvolenskej slolici.

Týž: Obyčaje a zvyky pri krsteniach z jabrícko-tajovského okolia (zvolenská stolica) SlPoh XVI, 376 sl.

Bartoš Fr., O našich jménech vlastních. Vychodilova Hlídka 1896, 32, 103, 181.

Týž: Volksleben der Slaven (in Mähren). Otisk z díla »Die »öst.-ungar. Monarchie im Wort und Bild 1896. Ref. ČL VI, 103.

Bauše Boh., Hry zvířat. Dle K. Groose a jiných podává . . . Květy 1896. II. 612, 651.

Bayer Ad., Přehled dějin uherského Slovenska Vychodilova Hlídka 1896, 841, 881.

Bílý Frant. a A. Jakubec, Česká literatura. Národop. výst. českoslov. 420—435.

Frant. Blažka: Domácí lékárnička na Národopisné výstavě. ČL V, č. 4, str. 347—9.

Botto Jan, Pieseň Janošíkova Slov Pohľ. 1896. str. 695. Botto, student levočský uveřejnil svrchu zmíněnou píseň 1847. v »Zábavníku levočských Slovákov,« vydávaném v Holubici Pavlem Dobšinským.

Bráf Antonín, Nábytek. Národop výst. českosl. 326—335.

Bulla Dr. Fr, O starých společenstvech u našeho lidu. Vychodilova Hlídka 1896, 260, 340, 437, 512.

Josef Cvrček: Z archivu Ochranovského. ČL VI, 128—130. 1. Přísloví. 2. Zmínky zvykoslovné. 3. Pověry.

Fr. J. Čečetka: Královéměstecko. Monografie okresu, s obrázky z lidového života V Praze 1896. Obsahuje mimo jiné pověsti místní, zvláště týká se národopisu stať »Obrázky z lidového života na Královéměstecku, str. 162—184, obsahující příspěvky k pověrám, lidové medicině, obyčejům svatebním a j. Sr. ČL VI, 205 sl.

Čermák Kliment: Národopis klíčem k archaeologii. ČL VI, č. 2, str 121—4. O úzké spojitosti studií archaeologických a národopisných.

Černý Adolf, Grabi a worawy. Ze studií o lužickém bájesloví. Zlatá Praha 1896, 522, 534, 550. »Grabi« jsou bytosti báječné, podoby lidské, jen s koňskýma nohama. Jsouce stále hladovi požírali lidské maso Byli tím nebezpečnějšími, čím více se podobali lidem. Koňské nohy, dle tvrzení některých, jen dle stopy se daly poznati. Worawy byly podobné bytosti ženské. Asi jako polednice a klekánice. Usmrcovaly ženy, které předly po desáté hodině.

Týž, Národopisná výstava lužickosrbská v Drážďanech. Světozor 1895, 435, 447.

Týž: Milostné věštby a čáry lidové. ČL V, č 6, str. 575—6. Z Královéhradecka a Litomyšlska.

F. Duras: Psané modlitby. Slanský Obzor IV, 1896, str. 39 - 44.

Petr Dostal: Chléb v názorech lidu v Chabičově ve Slezsku. ČL V. č. 3, str. 232—233.

Durdík MuDr. P., U lidojedů na Sumatře. Květy, 1896, II. 95.

Dušek Vavřinec Jos., Řeč lidu v koruně české a na Slovensku. Národop. výst. českoslov. 83 - 96.

Dvořák B, Rybárna. Národop. výst. českoslov. 125.

Týž, Modely staveb a obydli lidu českoslov. Ibd. 145—150.

Dvorský Fr. Dr., Moravské nerosty a horniny Františkova Musea a jich žádoucí doplnění. Mus. Franc. Annal. I. svaz. 1896 (Brno).

Franz A., Altartischplatte der maehr. Brüder des Museum Francisceum. Mus. Franc. Annal. I. svaz. 1396. (Brno).

Frumar Ad. a jiní, České školství. Národop. výst. českoslov. 460—474.

Guth Dr. Jiří, Olympiakoi agónes. Světozor 1896, 268, 280, 295, 303, 315.

Haasz Dr. Jaroslav, Rozšíření pokroků fotografie. Květy 1896, I. str. 99 a násl.

Aug. Hajný: České tance. ČL VI, č. 1, str. 54—57. Sdělují se nápěvy a popisy tanců z okolí Nymburka a z Dymokur.

Hamza Fr.. Studentstvo vysokých škol. Národop. výst. českoslov. 475—484.

Haněl Lad, Spracování kujného železa, jeho vznik, vývoj, úpadek a znovuzrození. (Pojednání histor. a průmysl. musea v Hradci Kr. č. 3.) v Hradci Kr. 1896. Č. L. VI. bibl. 2. 206.

Havelková Vlasta, Hanácký grunt. Národop. výst. českoslov. 111—113.

Táž: O českém vyšívání lidovém na Národopisné výstavě. ČL V č. 3 str. 259—262.

Herain J. a Zikm Winter, Stará Praha. Národop. výst. českoslov. 396—408.

Hoblová B.: O úpravě hlavy ženské na Mladoboleslavsku Český Lid VI, p 58. Z Mladoboleslavska národní kroj až na malé zbytky vymizel. Vlastně již od let padesátých se nenosí. Tím cennější je proto tato práce, obsahující podrobnou studii o úpravě hlavy u dívek, nevěst, žen i stařen Nejzajímavější byly vínky panenské a nevěstinské čepce.

Josef Holán: Masopustní hry v Táborsku ČL V, č 6, str. 566—8

Jos. L. Holuby, Povesti a rozprávočky z Bošáckej doliny. Z úst ľudu prepísal . . . Slov. Pohľ. 1896, 207—227, 257—267, 321—330, 385—388. Celkem 38 pohádek.

Týž, Skok trenčianskym Považím do Turca. Slov. Pohľ. 1896. Str. 524—534. Obrázek slovenské flory. Květiny uvedeny pod latinskými jmény bez určitého pořádku tak jak spisovatel na ně přišel. Flora není úplná Květiny nejsou sice vzácny, ale spisovatel, jak sám dí, je s nimi spokojen.

Holuby J. L., V zahradách Trenčianska najčastějšie dochovávané rostliny. Sbm. sl. spč. I. 1896. Turč. sv. Mart. Ref. Č. L. VI. 5. 491.

Joz. L. Holuby: Maličkosti astrologické ľudu bošáckého v Trenčiansku. ČL V, č. 4, str. 324—7.

Týž: »Keltýš« u Slovákov údolia Nitry. ČL V. č 5, str. 456 7. Příprava jakýchsi koláčů ze žita.

Hostinský O. a Jaromír Borecký, Hudba. Národop. výst. českoslov. 447 – 459.

Hostinský O. a Vlasta Havelková, Lidová píseň, hudba, tanec. Národop. výstava českoslov. 229—240.

Hostinský Ot.: Jan Blahoslav a Jan Josquin. Příspěvek k dějinám české hudby a theorie umění v XVI. věku. (Rozpravy České Akademie ročník V. tř. I. č. 1.) Praha 1896. (1897). Ref. Č. L: VII. č. 1. Dr. Zíbrt: Literatura kulturně-historická a ethnografická. (Zvlášť stránkovaná příl. Č. L. str. 2.)

K. Hovorka: Z rychtářských zápisů na Litomyšlsku ČL V, č 3 str. 277—279. Z XVIII stol.

J. K. Hraše: Bartolomějské věnce. ČL V, č. 6, str 576—7. Na českém jihu pletou před svátkem sv Bartoloměje děvčata věnce z jeřabin a zavěšují je pod okénkem ve štítu.

Týž: Domácí synek. Obrázek z archivu náchodského. Světozor str. 442.

Týž, Z archivu města Náchoda: Polský frater — knězem. Ibd. str. 467.

Týž, Drahý kozel, Installační jídelní lístek z r. 1625. Ibd. str. 468.

Týž, Levínští úřadovali česky. Ibd. str. 504.

Týž, »Čertova rokle,« pověst z Táborska. ČSpoč. IV 20.

Jan Fr. Hruška: Vejce v podání chodském. ČL VI, č. 2 str. 133—137 Zvyky a pověry.

Týž: »Křtiny dou«. Obrázek zvykoslovný z Chodska. ČL V, č 3, str. 237—242.

Týž: Klapání lnu na Chodsku Světozor 1896, str. 515.

Týž: Dva výjevy ze svatby chodské. K obrazům J. Špillara a J. Douby. ČL VI. seš. 1, str. 23 - 24.

Krištof Chorvát: Slovenská svadba. (Pokr.) Před. Slovenské Pohľady 1895. Č. 12. Slov. Pohľady 1826, 39—46, 113—125. Na str. 39 - 46 ukončení XI. časti na

str. 113—125. XII. Tanec XIII. Ukladanie a zavitie (Ukládati znamená uvésti novomanžely na lože, při čemž dějí se různé ceremonie: průvod, zpěvy a pověrečné obyčeje podle různého kraje; zavitie děje se někde společně s ukladaním někde bývá odloučeno. Symbolisuje se tím uvedení do stavu manželského Spojeno to bývá zase s rozmanitými obřady. Nevěstě se rozpletou vlasy, odejme vínek, posadí na hlavu čepec atd. XIV. Druhý a třeti den svadby.) Na konec připojeny prameny spisovatelovy. Srv. Tamže povídka Martina Kukučina: Svadba (str. 129—152.

Týž: Staré doklady o hře »králů« na Slovensku. ČL V, č. 3, str. 279. Doklad ze spisu M. Belova r. 1742, že zvyk ten znali také Chorváti i Maďaři v stolici Prešpurské

Chytil Dr. K., Miniaturní malířství. Národop. výstava českoslov. 339—342.

Týž, Sklo. Ibd. 350—352.

Jakubec J., Krajinské výstavky z Čech. Národop. výst. českoslov. 246—271.

Týž, Význam národopisné výstavy českoslov. Národop. výst. českoslov. 540 - 545.

Janča Jan, Dcera kravičkářova. Obrázek ze Slovenska. Květy 1896. II. 660 a násl.

Jelínek Břetislav, Museum města Prahy. Národop. výst. českoslov. 409—414.

Jelínek Eduard, K plitvickým jezerům. Několik z deníku vytržených listů. Obsah: Nový Záhřeb. Dojmy. Posvícenská hostina na chorvátské faře Samobor. Ogulin. Na území někdejších Vojenských Hranic. Plitvická jezera a jejich okolí. Turecké Chorvatsko; Bihač. Návrat chorvátským Záhořím. V zemanském dvoře. Krapina. Slovanská legenda). Světozor 1896, str. 567, 583, 595, 603, 618.

Jirásek Al., Rozmanitá prosa. Skizzy a studie. V Praze 1896. Č. L. VI. 4. 384.

Alois Jirásek: Příspěvky k dějinám českých blouznivců náboženských III. Píseň o napomenutí. — IV. Adamitská listina. ČL VI, č 2, str. 130—132. 1. Otištěna z výtisku r 1801. 2. Z jakési listiny 1. pol. XIX stol. otištěn návod,jak by Adamita při výslechu měl odpovídati

Jiřík Dr. F. O. X., Romantická perioda českého malířství. Květy 1896. I., 321, 415, 567, 716 II. 48, 195, 319.

Jurkovič D. S. a J. Válek, Osada valašská. Národop. výst. českoslov. 101—104.

Jurkovič D. S, Oravská chalupa. Národop. výst. českoslov. 117—118.

Týž, Slovenské gazdovství ze stolice trenčanské. Ibd. 120—123.

Kadlec K. Dr. a jiní, České divadlo. Národop. výst. českoslov. 436 - 446.

Kafka J., Zaměstnání lidu. Národop. výst. českoslov. 207—214.

Kalaš V., Na všeruskou výstavu do Nižního Novgorodu. Zlatá Praha, 1896, str. 427, 439, 451, 463, 471, 486, 495.

Karásek Josef, Dr., Lužická vesnice na Drážďanské výstavě. Zlatá Praha, 1896, 526, 531, 546.

Katzer, Dr. Bedřich, Z cesty do Brasilie. Květy 1896, II., 295, 437, 536, 696.

Jan Kašpar, Chození s liškou v Kostelci u Vorlíka ČL V. č. 6, str. 572 Třetí týden postní ve středu

Jos. Kessler: Tištěná prosba za kmotrovství z r 1798 ČL V, č. 3, str. 281—2. z okresního musea města Sedlčan.

Klier Čeněk Dr., Právo české. Národop. výst. českoslov. 490—492.

Klíma J. V., Čechové dolnorakouští. Národop. výst. českoslov. 280 - 289.

Klvaňa Jos, Kroj moravský a slezský. Národop. výst. českoslov. 170—191.

Týž: Jak a co vše zapisovati při studiu lidopisném ČL VI, č. 1, str. 81—85 A Čarování a pověry. B Nemoci a léčení. Různé zápisky a poznámky z úst lidu.

Týž: Na jihovýchodní Moravě. ČMM 1896, XIX str 19—23, 105—112; 232—238; 311—316. Geologický a zeměpisný popis kraje s některými poznámkami národopisnými o bohyni Žitkovské, jedno její říkání sděleno (str. 108).

Týž: O československých věcech na výstavě v Budapešti r. 1896. (Český lid VI. p. 225). Líčí se národopisná oddělení. Obsahem se článek tento shoduje s jinde uvedeným referátem Dra. L. Niederla. Oba vytýkají nespravedlivost v uznání slovanských věcí, najmě slovenských.

Týž: Morava na národopisné výstavě v Praze. V 1895. ČČM 34–42, 143—146 245—252, 323—335.

Týž: Kraslice moravské. Příspěvek k ornamentice lidové. ČL V, č. 5, str. 429—432.

Týž: Moravské výšivky na Národopisné výstavě. ČL V, č. 3, str. 225—229.

Týž: Kolikerý jest kroj na moravském Slovensku. ČL V, č. 3, str. 273—277. 1. Kroje Hanáků slováckých, 2. moravsko-slovenské, 3. horňácké, 4. valašsko-slovácké. Uvnitř těchto ještě velký počet menších odchylek, napočteno celkem 28 Zeměpisně přesně udáno, v kterých osadách který kroj jest obvyklý.

Kmet A., Botanický výlet pod zem; Sbm. sl. spč. I. 1896. Turč. Sv. Mart. Ref. Č. L. VI, 5, 491.

König Bohumír, »Čertoviny«, pověst z Mnichovo-Hradištska. Č. Spsč. IV. 95.

Jos. J. Kořán: Selská svatba v okoli vorlickém. ČL VI, str. 138–142.

Koštál Josef, Byliny léčivé v podání prostonárodním. Praha. Nákladem vlastním 1896. Ref. Č. L. VI. 5. 483.

Koštál Jos.: Ptactvo v názorech, pověrách a zvycích lidu českého. Ve Velkém Meziříčí. Rec. ČL VI. 102 str. Archiv f. slav. Phil. XIX, 308 sl.

Týž: Oheň v podání prostonárodním. Výroční zpráva gymn. v Novém Bydžově 1896. Ref. ČL VI, 103.

Týž: Kočka v podání prostonárodním. Zlatá Praha XIII, 94 sl, 102 sl.

Týž: Holubář v podání prostonárodním. t. str. 351.

Týž: Hrobník v podání prostonárodním. t. str. 370.

Týž: Žloutenka v podání prostonárodním. t. str. 138.

Týž: Zimnice v podání prostonárodním. t. 610, 615 sl.

Jan Koula: Vázání pleny na Plzeňsku. ČL V, str. 223—4.

Týž: Několik myšlének, v čem a kde dlužno hledati starožitnost vyšíváni československého Český Lid VI, p 25, 171, 275, 458. Spis dokazuje, že »vrapování a přešívání vrapů zařaditi se může mezi nejstarší druhy upravovací a vyšívací« (str. 462), že »vrapování je zbytek úpravy kroje, sahající snad až do praehistorické doby« (str. 459).

E. Kovář, Jihočeský statek. Chalupa jaroměřská. Statek z východních Čech. Statek chodský. Statek pojizerský. Rychta. Literatura o Národopisné výstavě československé. Národop. výst. československ. 126—142. 546—548.

Mar. Kozák: Prognostika lidová. Na Plzeňsku nasbíral. ČSppč IV, 37 sl.

Jos. F. Král: Kukání. Zvykoslovný obrázek. Z okolí Vamberského. ČL V, seš. 4, str. 346. Cizí mládenec na potulkách za děvčaty postižený donucuje se lézti na strom a na něm volati jako kukačka.

Krček Fr. Dr., Szkolnictwo na czeskiej wystawie ludoznawczej w Pradze r. 1895 Ve Lvově 1896. Č. L. V. 5., str. 471.

Kreisinger J. P., Liteň a přifařené k ní obce. Beroun 1896. Č. L. VI. bibl. 2. 205.

Križko P, Sluby a verolomstvo u našich predkov; Sborník musealnej slovenskej. společnosti. I. Turč. Sv. Martin 1896. (Sbmslsp.) Ref. Č. LVI, 5, 491.

Kuba Ludvík, Rybničané v Krajině. Črta z cest slovinských. Květy 1896 II, 730 a násl.

Týž, Jájce, sídlo posledního krále bosenského. Z bosenských cest . . . Květy 1896, II 76, 170.

Fr. Kučera: Chození s Řehořem. Zapsal — ČSpsč IV, 72—76. Z Radonic v okresu lounském. Říkání opravené a rozšířené svého času Boleslavem Jablonským, který byl v oné obci kaplanem, zachovalo se v paměti občana řečené obce.

Kyzling F. Dr., »Krvina u Arabův a Hebreův«. Vychodilova Hlídka v Brně 1896.

K. Lábler: O slavném postavení nové šibenice v Brandýse nad Labem l. 1759. ČL V, č. 4, str. 340—341. Dle současného zápisu.

Lašek G. J.: Třicet dva národní tance. Kutná Hora 1896. 32 národních ze sbírky prof. Vycpálka (uveřejňované v Českém Lidu) v lehké úpravě klavírní.

Lego Frant.: Kroj a vyšívání lidové na Blatech. (Č. L. VI. 149.) O kroji v území prostírajícím se od Veselí nad Lužnicí na západ, zvané Blaty. Patří sem nyní asi místa: Žíšov, Dráchov, Sviny, Borkovice, Mužice, Zálší, Klečaty, Hartmanice, Bzí, Kundratice, Horusice, Sedlíkovice, Polejice, Bošilec, Ponědraž. Původně však kraj blatský rozkládal se dále na sever až za Soběslav, na západ k Lišovu, na jih k Suchdolu a na východ až k hranicím německého ostrůvku. Úroda půdy zdejší měla za následek i bohatost v zevnějšku obyvatel, bohatost kroje a vyšívání.

Fr. Lego, Max Kozák, Jos. J. Kořán: Žákovské slavnosti na svatého Řehoře. ČL V, č. 5, str. 452—6. Otištěny verše zpívané o té slavnosti z pamětní knihy děkanství, sedlčanského z r. 1730, verše zpívané o slavnosti v Mýtě na Zbirovsku; popsány slavnosti v Tymákově u Plzně, na Mirovicku.

Leminger Em., Jízda z Kutné Hory do Budína před 400 lety. Zlatá Praha 1896, 294, 306, 319.

Lepař Bohuš, O anthropometrickém zjišťování zločinců. Světozor 1896, str. 87, 450.

Levý Frant., Dějiny král. města Rakovníka, v Rakovníku 1896. Všímá si vzdělanostních poměrů rakovnických za starodávna. Líčí zajímavé poměry církevní a školské, řemesla a společenský veřejný život i způsoby soukromého života. Ref. Č. L. VI, č. 1, str. 102.

Liebscher Adolf, Na horách valašských. Květy 1896 II, 336.

Lombardini Alex., Zniov. Slov. Pohl. 1896, str. 580—593, 669—673, 764—770. Historie zámku Zniovu v stolici Turčanské.

Machulka Václav, Vodárna Novomlýnská v Praze. (Facsimile.) Píše ing... Světozor 1896. Autor popisuje Novomlýnskou vodárnu stojící na hořejším cipu ostrova primatorského čp. 1243-II, se stanoviska kulturně-historického. Úmyslem jeho jest zachrániti před zapomenutím památku, jež má býti sbourána.

Jiří Malovaný, Nářečí z Císařova a okolí na Moravě, studie dialektologická. Č. L. VI, č. 1, str. 71—76. Hláskosloví, Samohlásky: a, á; ia, iá; aj, ej; e, é; ě, ie.

Jar. Mančal, O divých ženách. ČL V. 233—235. Pověsti z Humpolecka.

Jaroslav Mančal: Lidové podání z okresu Humpoleckého. (I. Zpráva Musejní společnosti pro okres Humpolecký 1895—96. V Humpolci v květnu 1896.) Ref. ČL VI, 104.

Týž: Zálesáci. ČSpsč IV, 13 sl 42 sl. Kulturní, socialní poměry v XVIII v. dle zápisů z II. pol. XVIII stol.; socialní poměry dnešní, zajímavé zvláště jsou zprávy o vzniku různých jmen rodinných.

Mareš Fr., Církevní oddělení evangelické. Národop. výst. českoslov. 391—395.

Matějka Dr. B., Sochařství a práce řezané. Národop. výst. českoslov. 336—339.

Dr. Matějka J. a Dr. V. Preininger, Tělesná povaha českého lidu. Národop. výstava českoslov. 68—76.

Matějková Marie, Co lid píše, čte a vypravuje. Národop. výst. českoslov. 242—245.

Marie Matějková: Psané a ozdobené památky lidové na Národopisné výstavě československé. ČL V, seš. 4, str. 321—3. Různé modlitební knížky.

Maysl A., Několik zápisků kalendářních z let 1775—1833. Slanský Obzor IV. (Č. L. VI, 2 bibl. 204. [205.])

Mišík Štefan, Všeličo zo Špiša. Podává . . . I. Niektoré špišské rukopisy z 13., 14. a 15. stoletia. II. Levočská kníhtlačiareň v 17. a 18. století. III. Dôležitejšie rukopisy špišské zo 16., 17. a 18. stoletia. Slov. Pohl. 1896, str. 513—524.

Týž, Slovo o kolonisaci Spiša. Sb. muz. spol. spol. sl. I. 1896. Turč. Sv. Martin.

J. Moravský, Krajinské výstavky z Moravy, Slezska a uherského Slovenska. Národopisná výst. českoslov. 271—279.

Muka Arnošt Dr., Národopisná výstava lužickosrbská v Drážďanech Světozor 1896., str. 535.

P. F. Myslivec: Národní kroj slezský na Klimkovsku. Věstník mat. Opav. 1896. str. 18—20

Jan Nedoma: Výslech domnělého čaroděje, r. 1737. ČL VI, č. 2. str. 163—165.

Neumann K. C., Cukrovarství. Národop. výst. českoslov. 503—506.

Neuschl Rob Dr., Malthusova theorie o lidnatosti (populační). Vychodilova Hlídka 1896, 193, 271, 321, 405.

L. Niederle, Vznik a dějiny národop výstavy. Národop. výst. českosl. str. 9—12.

Týž, Pravěk zemí českých. Ibid. 414—419.

Týž, Keramika v Čechách, na Moravě a uh. Slovensku. Ibid. 343—349.

Týž, Výstavní dědina. Ibid. 97—100

Týž, Chalupa Kopaničárská Národop. výst. českoslov. str. 118—120.

Týž, Statek opavský a těšínský. Ibd. str. 114—116.

Týž, Česká kovárna. Ibd. str. 114—116.

Týž, Chalupa tvrdoňská. Ibd. str. 104—106.

Týž, Slovenská vinná búda Ibd. str. 106—107.

Týž, O původu Slovanů. Praha 1898. 8°. Stran 149. Studie k slovanským starožitnostem.

Týž, Průvodce po národopisném Museu Československém. Vydání II. S třemi rytinami a plánem. Praha 1896, str. 56. 8°.

Týž, Zpráva o činnosti Národopisného Musea Československého. Pr. 1896. str. 66. 8°.

Niederle L.: Národopisná oddělení na letošní výstavě v Pešti a v Drážďanech. Věstník NMČ I. 1896.) Srv. článek Klvaňův.

V. J. Nováček, Pověst »Kubata dal hlavu za Blata«. Č. L. VI, č. 1, str. 42—43 Listina Vladislavova z r. 1509, týkající se této pověsti. Král Vladislav propůjčuje k pravému věčnému dědictví Petru z Rozenberka blata, kteráž leží při gruntech Plástovických a Zbudovských.

V J. Nováček: Pobratimství zlodějů r. 1663. Ze Smolé knihy v Heřm. Městci vypsal —. ČL V, č. 1, str. 41—42. Zlodějové uzavřeli pobratimství a stvrdili tak, že vypili krev nachytanou z ran, které si sami způsobili na svých prstech.

Novák J, Stavitelství a inženýrství. Národop. výst. českoslov. 487—490.

Teréza Nováková, Kroje: I. Český. Národop. výstav. českoslov. 151—169.

Nováková Teréza: O lomenicích statků, chalup a baráků v Lytomyšlsku; o nápisech a ozdobách na nich. (Český Lid V. p 550.) Pěkný článek.

Dr. V. Novotný: K dějinám ohňů svatojanských v Čechácb Český Lid V, č. 3, str. 287. Doklad z jedné knihy Martinia z Dražova

Obyvateľstvo svobodných kráľ. miest v Uhorsku na počiatku XVIII. stoletia. (Počet obyvatelstva na základě sčítání z r. 1721. Uhry tenkráte měly: 2,528.000 a 1890: 15,133.494; ovšem sčítání zakládá se, jak dí spis, na kombinacích.) Slov. Pohľ. 1896, str. 575—576.

F. Pátek: Dodatky ke článku Česká folkloristická literatura do roku 1890. ČL V, č. 6, str. 578—581.

Týž: Česká literatura folkloristická za r. 1894 a 1895. ČL VI, 188—193.

Ad. Patera: Paběrky z rukopisů staročeských Jak lapiti zloděje. Z rkp. XV stol. ČL VI, č. 2, str. 170.

J. Paulík, Nářečí kmene československého. Nár. Listy, 1896. č. 72.

Paulík Jos., Obrazy ze Slavonie. Zl. Pr., 1896, 499, 508, 528, 543, 555, 582, 603.

Eduard Peck, Lid na Vysovku. ČMOl 1896, č. 49, str. 26—34. (Pokračování.) Obsah: Po smrti. O vodníkovi.

J. Peters, Jak Slaný zachránil kolej piaristskou od zničení. Slanský obzor IV. (1896). (Č. L. VI, 2 bibl. 204, 205.)

Pisch Ondřej. Moravský ornament. Přerov 1896. Cena 45 kr. Rozprava o ornamentě na vyšívání, kraslicích, nářadí, nádobí, a v starých psaných knihách, Ref. ČL VI. 103.

Týž: Sbírka předloh moravského ornamentu. V Kroměříži 1896. Určena jako vzory při kreslení ku potřebě školské. Ref. ČL VI, 206.

V. Pittnerová, Horácký grunt. Národop. výst. českoslov. 107—110.

Táž, Posvícení. Pražské Noviny 1896, č. 239.

Táž. Vyšívání lidu na Slovensku. Sběratel, 1896, č. 43.

Táž, Mrkvová pouť v Polné. Pražské Noviny, 1896, č. 210.

Táž, Zvykosloví (Doba dětská). Národodop. výst. českosl. str 215—218.

Táž, Naše zahrádky. Ženské Listy 1896, str. 60.

T. Planský: Podruzi a životníci na osadě brložské. ČL V, č. 4, str. 327—330, Z části náleží k okr. krumlovskému, částečně k okr. chvalšinskému.

Plischke K. Dr., Český mlýn. Národop. výst. českosl. 125—126.

Votěch Plotěný: Služba čeládky v Kozlovicích u Frenštátu. ČL V, č 3, str.280—281.

Počta Dr. F., Geologické složení půdy zemí Československých. Národop. výstava českoslov. 62—67.

Podlaha A. Dr., Edvard Šittler a jiní, Práce z kovu: a) kované, b) práce lité a tepané. Nádoby a roucha bohoslužebná. Církevní oddělení katolické. Národop. výst. českoslov. 352—390.

Podlaha Ant. Dr. a Ed. Šittler, Národopisná Výstava Československá v Praze r. 1895. Vlasť. XII. 61, 171, 269, 381, 460, 556, 670, 775, 876, 1001, 1091, 1174.

Prasek V., Tovačovská kniha ortelů olomuckých Sbírka naučení a rozsudků vedle práva magdeburského vrchním právem olomouckým menšímu právu tovačovskému od r. 1430—1689 vydávaných, kterou sestavil a úvody opatřil . . . v Olomouci r. 1896 (Vlasteneckého Mus Olom. spis IV.) str. XXXIII a 136.

Týž, Lucijské slavnosti. Drobné zprávy o — Č L., V., 585.

Fr. S. Procházka: Přástky, Prostonárodní zvyk z Noravy. V Praze 1896. Rec. ČL V, 471. Dle vzoru Vidmanovy knížky.

Příspěvky k dějinám národopisu československého. Vydává Rada národopisného musea Českoslov. F. A. Šubert. I. Hlasy o Národopisné výstavě v Praze 1895, v Praze 1896. Č. L. VI. 4. 38.

J. Pudil: Panství vysoký Chlumec v Táborském kraji za doby předbělohorské (v roce 1617). ČL V, č. 3. str. 229 - 231 (Dokončení). Poměry socialní.

R., Brussel. Květy 1896. II. 489.

Referent, II. mezinárodní výstava lékárnická v Praze (přípravy a repraesentace, vývoj prací atd.) Předsednictvo výstavy. Světozor 1896, str. 465, 478, 537, 547.

Týž, Táčky z výstavy lékárnické: Léčivé byliny faráře Agnelliho. (Tamže 487.) Doeckerův barák (Tamže 502). Vrázova starojapanská a čínská lékárna (514). Lékárna jindy a nyní (523) George Pallmann (543).

Fr. Rosůlek, Jména ovoce na Přeloučsku a Holicku, Č. L. V, 586. Malá sbírka.

Rozmara J. V., Nyslivecké písně a jiné, v Pisku nákl. Jar. Buriana. 1896. Č. L. VI. 4. 389.

Růžičková Kl., Vánoce na Hané ČMOl., 1896, 83.

Řeháková Anna, V Sextenských horách. Květy 1896, II 366, 478.

Sarafán, Z maškarního plesu ve prospěch Ústřední Matice školské. Světozor 1896. str 167.

Sasinek F. V., Pravek Slovanov. 1. Jornandes, 2. Nestor. Sbm. slsp. I 1896. Turč. Sv. Martin. Ref. Č. L. VI. 5. 491.

V. Schmidt, Německé kolonie na Slansku. Slanský Obzor IV (1896) (Č. L. VI. 2 bibl. 204 [205.])

Schmoranz Gustav, Egyptské obrazy. Hadači. (80 kr.) Světozor 1896, 99. (Předch. Světoz. 1895, 7, 123, 219).

Schwarz W., Výšivky a seučástky krojové. Národop. výst českoslov. 306—320.

Smetana Samuel S., Príspevky k slovenskej fraseologii z Myjavy. Slov. Pohľ. 1896. Str. 379—383, 438—443.

Jos. Smola: Žákovské slavnosti na svatého Řehoře. ČL V, č. 3, str. 263—273. Přijímá se starý jich výklad z obřadů starořímských. Popsány slavnosti v Bráníce a dílem i v Podole u Prahy,

Smolková M. A., Krajky. Národop. výst. českoslov. 320—325.

A. J. Sobolevskij: Smyšlené rozprávky o pijanství u starých Čechů. ČL V, č. 3, str. 283 Výpis z knížky »Noviny z Czech i o przyrodzeniu tych ludzi« atd. r. 1619 vydané.

Socháň P., Kroje lidu slovenského v Uhrách. Národop. výst. českoslov. 193—206.

Pavel Socháň: Národopisná výstava česko-slovanská v Praze r 1895. Sborník mus. slovenskej spol. T str. 30 - 50, 121—134. Zvláště o krojích slovenských.

(Sokolík), Ku starožitnosťam. Sbm. sl. sp. I. 1896. Turč. sv. Martin. Ref. Č. L. VI. 5. 491.

Edvard Sochor, Kostel (Krátký popis dřevěného kostela na Národop. výstavě.) Národop. výst. českoslov. 142—144.

Jan Soukup: Lidové šperky. ČSpsč. IV, 7—12.

— Národopisná Výstava Československá. ČSpsč. IV. 24, 51, 90, 114.

Srb Jan, Území, obydlí a sídla Čechoslovanů. Národop. výst. českoslov. 76—83.

M. Srubjan (Prügl) popisuje »slováckou assentu« (Nár. Listy 1896, č. 65) a »slováckou svatbu« (Nár. Listy 1896, č. 210).

Straka J., Obchod. Národop. výst. českoslov. 492 - 494.

J. Svozil, Ze života našich Rusínů. Vychodilova Hlídka 1896, 248, 333.

Týž, O pravopisné otázce u Rusínů. Ibd. 201.

Šafaříkova Paulina, Dějiny dalekohledu. Zl. Praha 1896, 354, 363, 375, 387, 403, 411.

Šerák A., Válečnictví. Národop. výst. českoslov. 495 - 496.

Ševětinský Jan (Chadt), Dějiny lesů v Čechách. Na základě hisiorických pramenů tištěných i rukopisných (archivních). Sestavil . . . v Písku 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 204.

Šimek Josef, O lékařství a lékařích kutnohorských v 15. a 16 věku. (Věstník král. české Spol. nauk č. 2.) v Praze, 1896. Rozmarná drobnomalba ze života na Horách Kutných, pěkně psaná od dobrého znalce archivalií tamějších. Ref. Č. L. VI. č. 1. str. 101.

Šíma Josef: Slovácké vyšívání stehem křížkovým a vrkůčkovým 30 listů s 227 vzorky a s předmluvou R. Tyršové (Praha F. Šimáček 1897.)

Samo Šípka: Topograficka dáta vel'kej obce Turč. Sv. Martina. Sborník mus. slov. spol. I, 135—143. Sbírka jmen rodinných a jmen polí.

Šk., Slováci a Maďari na juhu Nitrianskej stolice. Slóv. Pohľ. 1896. Str. 434.—438. Spisovatel kritisuje spis Josefa Körösi-ho: Maďarštění a poslovenčení v Nitránské stolici (v časopise: Budapesti Szemle); opravuje mínění Körösi-ho o hranici národnostní mezi Maďary a Slováky a poukazuje zároveň na obtíže slovenské statistiky v Uhrách.

Týž, O hranicích mezi Rusmi a Slovákmi v Uhorsku. Tamže str. 125—126. Spisovatel podává literaturu sporu a konstatuje dosavadní nerozhodnost v otázce hranic mezi Slováky a Rusy v Uhersku.

Šolta Ant., Seznam zbroje a zbraní ze XVI. století. Světoz 1896, 454.

Týž, O významu starožitností z doby předhistorické, uložených v městském museu chrudimském, v Chrudimi, 1996. Č. L. V. 4 bibl. 372 (str)

Týž, Kosmatice (kocmatice) (=jídlo. Popis a výklad). Č. L. V. 585.

Šolta Ant.: Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z Chrudimska. Příspěvek k seznání českého ornamentu výšivkového. (Publikací Musea chrudimského č. 2.) Chrudim 1896. Zbytky nejstaršího lidového vyšívání českého nalezají se ještě dosti hojně na starých rouchách kostelních (hlavně oltářních antipendií, vel, méně na ornátech). Jest to známý křížkový druh ozdob keřovitých v pásu rozestavených kol obruby a pod, který již vymizel z vyšívání českého i moravského, ale udržel se dosud na koutních plachtách slovenských. Z Čech zejména z Polabí (okolí Pardubic) uchovala se řada památek kostelních většinou ze století 18. snad ale i 17. Výšivek těchto uveřejňuje zde Šolta vybranou řadu na 21 tabulích a přidává k nim i reprodukci malované výzdoby vnitřku starého kostelíka v Kočí u Pardubic Srv. k tomu studii prof. J. Kouly v ČL V. p 161. Ref. ČL V 470 násl.

F. A. Šubert, Úvod. Přípravy k národopisné výstavě československé. Otevření výstavy. Její vzhled. Pohled na výstavu. Dějiny národopisné výstavy československé, Po ukončené výstavě. Doklady a poznámky. Národop. výstava českoslov. 1896.

Šujanský Fr., Výpis zo zápisnej knihy mesta R. Vypisal . . . Slov. Pohl. 1896. 494. (Ukázka listiny z r. 1632.)

V Švambera, Zeměpisné poměry zemí českých. Národop. výst. českoslov. 57—81.

Teige Jos. Dr., O původu a dějinách našeho písma. Světozor 1896., str. 27, 42, 50, 67, 75.

V. Tille: Lékařství pro zachování lidského zdraví, kteráž jsou vybraná z rozličných kněh lékařských. ČL V, č. 4, str. 349 351, č. 6, str. 568 572. Z rkp. olomoucké c. k. knihovny asi kolem r. 1700 psaného.

Tille V. Dr., Ze srovnávací literatury lidové. Č L. VI, čís. str. 1—12. Obsah: 1. Látka Macháčkovy veselohry Ženichové. 2. Látka Zeyerovy slovenské legendy Samko Pták.

Dr. V. Tille, Dvě valašské pohádky. Švanda Dudák II, 1896, 245.

Toužimský Jos. J., Všeruská výstava v Nižním Novgorodě. Světozor 1896, I. 350; II. 367, 390, 402, 417, 431, 438; III. 501; IV. 511; V. 522; VI. 534; VII. 546; VIII 555, 582; IX. 594, 607; X. 615.

Truhlář A., Vynášení smrti v Praze v Podskalí r. 1615. Zpráva Adama Rosacia v knize: Oratio panegyrica de Boëmia reviviscentia Pragae 1615, str. 53. Č. L. V. 584.

Twain Marek, Pohádka z Pohádkova Z angličiny přeložil J. Lažkovský. Květy 1896 II. 547—550.

Typy lidu československého: I. Děvče od Uh. Hradiště ČL VI, str. 153 sl Národopisné studie našich umělců. ČL VI, 169 sl.

Učitelstvo plzeňské, Popis školního okresu plzeňského, v Plzni 1896. Ref. Č. L. VI., 5., 485.

Uram Rehor, Zemianski veršovníci slovenski. Slov. Pohl. 1896. Str. 502—506.

Rehor Uram-Podtatranský: Nemoce a jich liečenie u pospolitého l'udu. Sborník mus. slovenskej spol. I, str. 75—79, 153—158.

Vacek Fr., Rozvoj města Slaného v době předhistorické. Slanský Obzor IV. (red. A. Ctibor) Č. L. VI, 2. bibl. 204 (205),

Vaněk G. O., Vznik fetišismu a idolatrie. Květy 1896. II. 344, 398, 511.

Vaníček K. a V. Gaube, Spolky (české). Národop. výst českoslov. 496—500.

Dr. J. A. Wagner: L'udová astronomia. L'udová meteorologia. Sborník mus. slovenskej spol. I, str. 80—83. Dotazník.

Velc Ferd., Stavitelské umění na Slansku. Slanský Obzor IV. (Č. L. VI. 2 bibl. 204 (205).

Winter Zikmund Dr., Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století. II. v Praze 1896.

Vítek Jan, Pestré květy. Sbírka pohádek a pověstí. Velké Meziříčí 1896. Sbírka domácích a cizích pověstí, určená mládeži Ref. Č. L. VI. č. 1. 110.

Vlk F. C., Česká žena. Národop. výst. českoslov. 485—486.

J. M. Vorel (pseud.), O české poesii kramářské. Pražské Nov. 1896, 233. Výklad podle Bartošova díla »Lid a národ«.

P. J. Vyhlídal: Ze života slezských pastevců. Věstník mat. Opavské 1896, str. 12—17. Úryvek pojednání »Ze života slezských dětí« v ČL vytištěného.

Týž: Ze života slezských dětí. ČL VI, č. 1, str. 37—41, č. 2, str. 142—4. 1. Narození, křest, křtiny, úvod. 2. Dětský kroj. 3. Pěstování dětí, ukolébavky.

Vykoukal F. V.: O snech a výkladech snů. Světozor 1896, str. 484, 499, 507, 519, 531, 559.

Otakar Zachar: Pověry mydlářské. ČL V, č. 5, str. 456. Výpis z rkp. věku neznámého O »opravení« mýdla zle urobeného.

J. Zajíček-Horský, Hode. (O hanáckých hodech.) Nár. Listy 1896, č. 254.

Zelinka F. V., Některé pověsti z Brd. Pražské Nov., 1896, č. 273.

Zíbrt Č., Rychtářské právo, palice, kluka. Věstník král. čes. Spol. Náuk, 1896, tř. filos.-hist.-jazykozp. 1896, 8° str. 30. Rec. Wisła 1897, str. 357 sl. (J. Bystroń.)

Týž: Vyobrazení her a zábav staročeských. ČL VI, č. 1, str. 94—97. Z otisků z 1. pol. XVI v.

Týž: Staročeské obyčeje a pověry pivovarské. Věstník král. čes. spol. Nauk 1896, filos.-histor. jazykozp.

Týž: Žákovské slavnosti na sv. Blažeje. ČL VI, č. 1, str. 86—87. Na Moravě i na Slovensku místo a vedle žákovských slavností na sv. Řehoře.

Týž, Národopisné sbírky v Průmyslovém Museu Náprstkově Světozor 1896, str. 322.

Týž, O praktickém použití lidového ornamentu českého. Č. L. VI., č. 1, str. 48—53.

Týž: Žákovské slavnosti na sv. Řehoře. ČL VI, č. 1, 12—17. Schvaluje odpor P. Casselův pro jich odvození ze starořímských Quinquatrií, vlastního výkladu nepodává, konstatuje jen souvislost staročeských obchůzek Řehořských se sousedními německými a vůbec západoevropskými slavnostmi této památky velikého učitele církevního sv. Řehoře.

Týž a jiní: Shazování kozla na sv. Jakuba. ČL V, č. 6, str. 559—561. Z Přeloučska, z Chrudimska, z okr. Dol. Kralovic, z Hlinska a i ze starší literatury, z poč. XVIII v.

Týž: Timkova Slovenská svadba. ČL V, č. 3, str. 243—259. Otištěna knížka nyní vzácná: »Slovenská svadba«. Usporiadal Antol Em. Timko, vytištěná r. 1868 v Baňské Bystřici.

Týž a J. V. Šimák: Příspěvky k dějinám českých blouznivců náboženských. I. Píseň o svatbě krále marokánského. II. O králi Marokánu. ČL VI, č. 1, str. 35—37. Otištěny dvě písně odchylné od písně otištěné v pojednání Helfertově v ČČM 1871 str. 234 sl.

Týž: Bibliografický přehled českých národních písní. ČL V, č. str. 581—3.

Týž: Národopisná výstava československá. ČL V, seš. 3, str. 193—214, 289—320, 385—416, 497—515.

Č. Zíbrt: Z netištěných zápisků Krolmusových. ČL V, č. 6, str. 519—528; VI č. 1, str. 97—101, č. 2. str. 165—169. Pověsti o pokladu, o Bílé paní a j., říkadla, přísloví, pověry, prognostika, lidová moda, též dialektologický, zvláště lexikální material.

I. Zpráva musejní společnosti pro okres humpolecký 1895—1896, v Humpolci 1896. Ref. Č. L. VI, č. 1, 104.

J. V. Želízko: Řehoři. ČSpsč IV, 76 sl. Popis hry z vesnic kol Stachů, tak zvaného Podlesí.

Žundálek Fr., Listy o lužicko-srbské literatuře. Vychodilova Hlídka 1896, 692, 772, 851, 933.

2. Lužická.

Adolf Černý, Istoty mityczne Serbów łużyckich. Pokrač. Wla 54—97, 245—281, 531—563, 745—779.

Týž, Mythisce bytośće łużickich Serbow. (Pokr.) ČMś S. IXL, 3—13

Handrik-Slepjanski, Rukopisy Hansa Nepile-Roronieskeho Podał . . . ČMś S. IXL. 73—89.

Muka Ernst dr., Dodawki k statisticy a ethnografiji łużickich Serbow. ČMśS. IXL. 36—53.

Týž, Přinoški k staršim serbskim cyrkwinskim a narodopisnym stawiznam. Podawa . . . ČMś S. IXL, 112—133.

Radyserb Jan, Dodawki k serbskemu słownikej. Zestajał . . . (Pokr.) ČMś S. IXL. 19—29, 89—111.

Tajrych Fr. prof. a dr. E. Muka, Serbscy studenći w Jindrichowym Hradcu v Čechach z lět 1600—1617. ČMś S. IXL 13—19.

Wjela J., Naše rostlinske nojena z přimjenami. Z ludoweho Irta zezběrał a zestajał . . . ČMś S. IXL. 133—142.

3. Polská.

Adamski Vojciech, Kilka słów o stosunkach społecznych v Polsce od najdawniejszych czasów aż do obecnych. Krakov, 1896, str. 16, 8°.

Dr. Wojciech Adamski, Materialy do flory. W. ks. Poznańskiego. Poznań 1896. Lud. 1896. Str. 288.

Badeni J. Ks T. J., Między Słowianami sešit II. (Otisk z »Przeglądu powszechnego.) Krakov nákl. autorovým, tiskem Ąnczyca i Spki 1896, 8°, str. 171. Lud 1896. Str. 89.

Bajka o dzisięciu braciach. Lud. 1896. Str. 46—53.

Bełza Stanisław, W kraji tysiąca jezior. Z podróży i przechadzek po Finlandji. S rytinami. Varšava a Petrohrad, 1896, str. 263, 8° malá. Wla 1897; 192.

Bersohn Matjas: Kilka słów o dawniejszych bóżnicach drewnianych w Polsce. Zeszyt I. Odbitka z V. tomu. Sprawozdań Kom. do bad. hist. sztuki.) Kraków 1896 str. 16.

Brozowski Franz, Korab, Przyslowia polskie, Kraków, 1896. Č. L. VI, 5, 493.

Brückner Al, Drobne zabytki języka polskiego XV. wieku. Pieśni, modlitwy, glosy w Krakowie 1896. (Otisk z XXV. Tomu Rozprav filolog. Ak. Um.) Č L. VI. 4. 391.

Týž, Kazania średnioweczne, Część trzecia v Krakowie 1896. (Otisk z XXV. Tomu Rozprav filolog. Ak. Um.) Č. L VI. 4. 390.

Bryl Jan, O Katedrze na Wawelu, jej arcydziełach i pamiątkach oraz wzpomnieniach historycznych, które się z nimi łączą popolarněopracoval . . . Krakov, nákl. autorovým, G. Gebethner a Sp. tiskem Czasu, 1896, v 8° malé, str. 207, s rytinami. Lud 1896. Str. 189.

Cerch Stanisław, Baśni ludowe zebrane we wsi Przebieczanech (w powiecie wielickim) przez . . . (Materialy anthropolog-archaeolog. i ethnograficzne I., 1896.) Ref. ZfÖstVk. 1897, str. 188.

Cercha Stan., Dzwonki gliniane i siekerki drewniane z kiermaszów krakowskich (Z tabliça litografovaną.) Lud. 1896. Str. 217 - 220.

Czartoryjski Zygmunt ks., O stylu krajowym w budownictwie wiejskim. Poznań 1896, 8⁰ (dle referatu v Ludu« II. p. 180, psaného od St. Ramulta jest to práce slušná, se zápalem psaná, mající však více cíl praktický než naučný, národopisný. I. část jedná o znacích slohu vesnického stavitelství, II. o tom, jak se udržuje v různých končinách. III. pak hledá příčiny zániku jeho hlavně na Velkopolsku.

Czermiński M. Ks. T. j, W Dalmacyi i Czarnogórze. Kraków, nakl. Misyi katolickich, druk Czasu. 1896, 8°. str. VI. + 325, 75 rytin, plán a 2 mapky. Lud 1896, Br. 89.

Dawidowicz, Losy prawosławia i narodowści rosyjskiej na Wołyniu 1796—1896. Počajov 1896. Wła 1897, 855.

O. A. a Dębicki Kl., Iwonicz, zaklad zdrojowo-kąpielowy i klimaticzny. (Bibljoteka powszechna N. 182). Złoczów, 1896 str. 79 v 16-ce. Wła 1897 str. — 192.

Falkiewicz Karol., Monografja powiatu Gródeczniego. Gródek, 1896, str. III. + 140. 8°. Wła 1897, 192.

Florinskij W., Słowanie pierwotni według zabytków ich żywota przeddziejovego. Próba archeologji słowiańskiej. Část II. Seš. 1. s vyobr. Tomsk 1896. Wła 1897, 856:

Franko J., Apokryfy a legiendy z rękopisów ukraińskich. Díl I : Starotestamentowe. Lvov 1896. Wisła 1897, 848.

Gębarski Stefan, Bajka o Karliku Gogu. Varšava. Nákl. G. Centnerszwera, tiskem J. Sikorského, 1896, 8°, str. 162, 14 vyobr. L. Ilinicza. Lud 1896, str. 187.

Geiger Ludwik dr., Odrodzenie i humanizm we Włoszech i Niemczech. Varšava 1896, str. 558 v 8 ce. Wła 1897, 410.

Giedroyč Fr. Dr., Ekspertyza lekarska v davnych sądach polskich (do końca XVIII. stolecia). Przyczynek do dziejów medycyny w Polsce, Warszawa, 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Gloger Zygmund, Słownik rzeczy starożytnych. Krakov 1896, str. 498. Wła 1897, 618.

Gołębiewski Ks., Zwyczaj wykupywania panny młodej na wesolach. (Redakce otiskuje článek z »Gazecia Grudziądzkeja« přejíc si obrátiti zření čtenářů Ludu na zvyk, který dle slov autora čerpajícího vědomosti své od staré panny, v těch stranách kašubských vyhynul.) Lud 1896 264—266.

Gonet Szymon, Odczynianie uroków. Lud 1896. Str. 330—331.

Týž, Kilka szczegółów z wierúzní ludu. (Okolica Andryohowa.) Lud 1896. Str. 331—334.

Týž, Kilka szczegółów z wierzień ludu Lud 1896. Str. 217—228.

Týž, Dowcipne pytania i zagadki. Lud 1896. Str. 228 - 231.

Týž, Kilka oryginalnych wyrazów. Lud 1896. Str. 231—232.

Týž. O cudownych listech. Lud 1896. Str. 232—235.

Hnatiuk Włodzimierz, Podanie o skale. (Pověst o skále v poblíži Buczacza u vsi Rukomysz, kterou teče řeka Strypa.) Lud 1896. Str. 53—55.

Týž, Czy je prauda na świtji? (Prypowištj.) (Zapisalem w Puźnikach, pow buczackiego od Józefa Rozowskiego, kuśnierza we wrześniu 1895.) Lud 1896. Str. 64.

Jelínek Edward, Andrzeja Kucharskiego Relacya z naukowey podróży po Słowacyi (Spiża) 1828. roku. Lud 1896. Str 1—5.

Kaindl Rajmund Fryderyk Dr. (docent univ. v Černovicích), Pasterstwo i wierzenia pasterskie u Huculów. Lud 1896. Str 201—210.

Kapuścieński M., Pisonki ludowe ze wsi Czernichowa, Czernichówka, Zagacia, Dąbrowy, Wołowic, Grotowy i Sułkowy w pow Krakowskim zebrał . . Lud 1896. 65—74, 340—361.

Týž, Pałac podwodny. (Baśń z Lagiewnik przy Podgórzu) Lud 1896. Str 361—363.

Týž, O Michasiu głuptasiu. (Gadka z Wołowic w Krakowskiem.) Tamže. Str. 363—364

Týž, O (p)ruskim baranie (znane w całym pow Krakowskim).

Týž, Oracya mięsopustna. (Pezorowana przez chłopaków, poubieranych w szarfy i wstęgi z papierów kolorovych. Tamże str. 364—365.

Karłowicz Jan, Gregorjanki (Pisně [»oracijki«] žákův ve výroční den [nebo celou dobu na jaře, o velikonocích] sv. Řehoře.) Lud 1896. Str. 198—201

Karwowski Stan. Dr., O zniemczeniu Szląska. Lud 1896 Str. 115—125.

Týž, Nazwa i ludność miesta Kóźla na Szląsku. Lud 1896. Str. 193—195. Srv. Č. L. VI. 284—289, 427—433, studii Dra. Ph. Fer. Rost. Bernarda o hustotě obyvatelstva ve Slezsku.

Týž. Choroby i medycy na Szląsku w XIII. wieku. Lud 1896. Str 289 - 292.

Koehler, O Belemnitach. (Léčivý prostředek.) Lud 1896. Str. 39.

Kolbuszowski Edm., Boże narodzenie, obrazek osnuty z podań i wierzeń ludowych. (Otisk z Dzennika porannego.) Krakov, tiskem A. Słomski-ho, 1896. 16°, str. 19. Lud 1896. Str. 187.

E. Kolbuszowski, Leki uzyvane przez lud polski we wsi Wesołej w pow. Brzozowskim. Lud 1896. Str. 155—163.

Kraszewski Kajetan, Ze wspomień kasztelanica przyczynek do historyi obyczajów życia domowego i wychowania w końcu XVIII. Petrohrad. nákl. K. Grendyrzyński-ho, tiskem Anczyca a Sp. v Krakově. 1896. 8°. Str. 114. Lud 1896. Str. 187.

Kurka Ant., Slownik mowy zlodziejskéej, Lwów, 1896. Č. L. VI. 5, 493.

Łebiński Wł. Dr., Piosnki ludowe i powiastki z Prus Królewskich i Poznańskiego. Lud 1896. Str. 274—276.

Léeg Leonard naucz. lud., Pieśń o Napoleonie I. Lud 1896. Str. 171—173.

Licki B. A., Narodowość vowoczesna. Studyum Socyologiczne (Vydav. T. T. Ježa.) Petrohrad. K. Grendyszyński, tiskem Anczyca a Sp. v Krakově 1896, 8°. Str. 204 + II. Lud 1896. Str. 187.

Týž, Narodowość współczesna. (Studyum socyologiczne.) Petersburg 1896. Lud 1896. Str. 367.

Łopaciński H., »Przyszedł dobry do złego a prosił u niego lepszego niźli królestwa Niebieskiego a dał mu.« Karlowiczova Wisła, Warszawa 1896. č. 2. (339—341). Ref. Č. L. VI. č. 1, 111.

Łomnicki A. M. prof., Atlas gieologiczny Galicji Sešit VII. I. Steniatyn, 2. Radziachów, 3. Kamionka Strumiłowa, 4. Busu i Krasne, 5. Szczurowice, 6. Brody, 7. Złoczów. Vydavatelstvo »Komise Fisiograficznej, Akademji Umiejętności w Krakowie«. Krakov, 1896, folio velké. Z map chromolitografovanych 1 : 75.000 Wła 1897, 192.

Łuszczkiewicz Władysław, Kościół kolegjacki św. Marcina w Opatowie, zabytek romańczyzny XII. w Polsce. (Otisk z VI. svazku »Spravozdań komisji do badania historji sztuki w Polsce. S třemi barevnými obrazy a čtyřmi cinkotypy.) Krakov 1896, nákladem »Akademji Umiejętności«, str. 25 v 4ce. Wła 1897, 411.

Magierowski L., Kichanie, świąd i dzwonienie, Lud 1896. Str. 256—257.

Manteuffel G, Cywilizacja, literatura i sztuka w dawnej kolonji zachodniej nad Baltykiem na podstawie badań najnowszych, Lwów 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1. 109.

Materyały anthropologiczno-archeologiczne i ethnograficzne wydawane staraniem Komisyi anthropologicznej Akademii umiejętności w Krakowie. Tom I. w Krakowie, 1896. (Předseda: J. Malinowski.)

Matuszewski Ignacy, Czarnoksięstwo, i medyumizm, studyum historycznoporównawcze. Warszawa, nákl. Gebethnera a Wolfa, tiskem Rubieszewskiho a Wrotnowski-ho 1896, v malé 8°, str. 274, s 24mi illustr. v textě. Lud. 1896. Str. 187.

Matuszewski Ignacy, Czarnoksięstwo medjumism. Warszawa 1896. Č. L. V. 4. bibl Str. 378.

Mátyás Karol Dr., Ludowe nazwy miejscowe w powiecie Brzeskim v Galicyi napisal... (Ciąg daloszy) V. Gmina Biskupice radłowskie. IV. Gmina Biesiadki. Předcházející v »Ludu« I. 123, 179. Lud 1896. Str. 257 - 264. VI. Gmina Borowa, VII. Gmina Borzęcin 308 – 320.

Ant. Mierzyński, Mythologiae Lituanicae Monumenta, Źródla do mytologii litewskiej. Część II. Wiek XIV. i XV. Warszawa 1896. Č. L. VII bibl. 172.

Mierzyński Antoni Dr. (Doktor filosofie na univ. berlínské a filologie Petrohradské university), Źródla do mitologii liiewskiej, część II. Wien XIV. Zebral, ocenił i objaśnil... (Mythologiae litnanicae monumenta.) Varšava, tiskem Šimanovski-ho, 1896. 8°, str. II. + 154. Lud 1896. Str. 187.

Mikołow, Wielkopolska i Wielkopolanie pod vzglęclem rozmiaru, podziału, zarzadów i płodów: Zwyczaje i obyczaje, zabawy, obrzędy, przesądy zabobony oraz najciekawsze podania, zagadki i piosnki ludu wielkopolskiego. Nákladem vydavatelstva děl lidových. K. Miarki 1896, 16°, str. 140 s rytinami v textě. Lud 1896. Str. 374.

Mikołów, Zbiór pieśni ludowych. 1896. Str. 48. 16°. Wla 1897, 1, 184.

Morawski Z, Zwierzęta w przysłowiach, przypowieściach, przenośniach i porownaniach języka polskiego. Progr. Tarnów 1896. Č. L. VI. Str. 493.

Morzycka Faustyna, Z dalekiej Północy Norwegja, Szwecja, Danja, Islandja i Laponja. Varšava 1896. Str. 120. 8° malá, s mnoha vyobrazeními. Wla 1897, 412.

Nehring W., Kazania Gnieźnieńskie w Krakowie 1896. (Otisk z XXV. Tomu Rozpraw filolog. Ak. Um.) Č. L. VI. 4. 391.

Pawłowicz Błażej, Kilka rysów z życia ludu v Zalasowej. (Odbitka z Materjałów antropolog. archeol. i etnograf. Akademji Umiejętności I., 2.) Kraków, 1896 Str. 37. 8°. Wisła 1897., 1, 184.

Parczewski Adolf J., Szczątki kaszubskie w prowincyi Pomorskiej. Poznań 1896, str. 124. 8° velká. S mapou. (Otisk z »Rocznika Towarz. Przyjac. Nauk Poznań«.) Wla, 1897, 407.

Pawelek Jan, Przepowiednie o przyszłej wojnie europejskiej według Objawienia św. Jana. Napisal dla chrześćjan ewangielickich . . ., rolnik w Cierlicku przy Cieszynie II. vyd. Cieszyn 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1. 110.

Piekosiński F., Les populations rurales de la Pologne àl'époque des Piast. (Otisk Z »Bulletin de l'Académie des sciences«.) Cracovie. impr. de l'Univ. Jag. 1896. 8°, str. 43—48. Lud 1896. Str. 189.

Týž, Rycerstwo polskie wieków średnich. Díl I. O dynastycznym szlachty polskie pochodzeniu, 2. opravené vydání. Krakov 1896. Str. 400, 8° s vyobr. Díl II. Dwanaście pierwszych pokoleń rycerstwa polskiego. Krakov. 1896. Str. 468, 8° s vyobr. Wla 1897, 621.

Týž, Ludność wieśniacza w Polsce w dobie piastowskiej. (Otisk I. tomu Studyów, rozpraw i materyalów z dziedziny historyi polskiej i prawa polskiego.) Kraków, 1896. Č. L. VI. 5, 493.

Pieniążek Czesław i Sawczyński Henryk. Ilustrowana historja starożytna. Tom II. Grecja przed, w czasie i po perskiej wojnie i rozkwit heleńskiej kultury według wydawnictwa Spamery. (Dzieje powszechne ilustrowane.) S 20 illustracemi. Vídeň 1896. Str. 324, 8°. Wla 1897, 189.

Pierzchała Ludwik zebral nad Wiarem, Wierzenia ludu. Lud 1896. Str. 335—338.

Týž, Zagadki ludowe (Z nad Wiaru). Lud 1896. Str. 338.—339.

Piotrowski, Księga duchów, zbiór opowiadań o duchach, widmach, uporach i snach tajemniczych. Těšín 1896. Str. 134, 8°. Wla 1897, 408.

»Pobratymiec«, Zagadki ludowe, z okolicy Myślemc podal . . . Lud 1896. Str. 40—43.

Týž, Godka. Lud 1896. Str. 43 - 46.

Pol Wincenty, Pieśń o zemi naszej. Wydanie VIII. Z illustraciami Juliusza Kossaka. Kraków, 1896. Str. 63 w 8° Wła 1897, 1, 184.

Polivka Jerzy, My trzej bracia. Urywek ze studyów nad podaniami ludowemi podal.. Lud 1896. Str. 9—18.

Potkański K., Granice i osiedlenia Podhala Kraków 1896.

Týž, Postrzyżyny u Słowian i Giermanów, Kraków 1896. (Otisk z Materyałów anthropol., archeol. i etnogr. Akad. umiej. I., 2.) Kraków 1896. 8°. Str. 37. Lud. 1896. Str. 373. (Německý výtah: Die Ceremonie der Haarschur bei den Slawen und Germanen, Krakau, 1896.) Ref. Č. L. VI. č. 1. 107.

Richter K., Der deutsche S. Christoph. Studjum dziejowo-krytyczne. Berlín 1896. str. 274 v 8°. Wła 1897, 851.

Rostafiński J. Dr., Swoszowice pod Krakowem zakład kąpielowo-leczniczy ze zdrojów siarczanych. Krakov, 1896. Str. 16, 16°. Wła 1897, 193.

Rosznecki Stanisław, Polakkerne i Danmark 1659 efter Jan Puseks erindringer. Kopenhaga 1896. Str. 220, 8° malá. Wła 1897, 621.

Řehoř Fr., Poświęcenie mieszkania ruskiego w Galicyi. (Z okolic Żydaczowa). Lud 1896. Str. 141—146.

Sarna Ks. Władysław, Zwyczaj wykupywania panny młodej w Korczynie pod Krosniem. Lud 1896. Str. 339. Srovn. tamże str. 264—266. Golębiewskiho článek: Zwyczaj wykupywania panny młodej na weselach.

Týž, Obrzędy weselne w Jaszczwi. Lud 1896. Str. 236—251.

Siewiński A., Bajka o dwudziestu czterech zbójach. (Z okolic Lwowa.) Lud 1896. Str. 266—274.

Týž, Bajka o trzech zakletych królewnach. (Ostrów koło Sokola.) Lud 1896 Str. 163—171.

Týž, Bajka o wężowym królu. (Ostrów kolo Sokola.) Lud. 1896. Str. 56 - 62.

Týž, Wierzenia o chowańcu, farmazonach, planetnikach miesięcznikach i błędach Lud 1896. Str. 252—256.

Sokołowski Marjan: O budownictwie drewnianym z powodu ksiażki Dietrichsona (Odbitka z t. V. Sprawozdań Komisiji do Vad. hist. sztuki.) Kraków 1895 str. 15.

Stanuchowski Karol, Piosnka o komarze. Lud 1896. Str. 334—335.

Strzelecki A., Wystawa etnograficzna w Pradze. Lud 1896. Str. 30—38, 146—154.

Tchórznicki Józef Dr, Dla zdrowia ludu: I. Kąpiele ludowe. II. Przygotowania sanitarne w osadach i wsiach. Warszawa, M. A. Wizbek tiskem Towarz. komand., 1896. 8°, str. III, + 154, s obrazy v textě a 4 plany. Lud 1896 Str. 374.

Tylor Edvard B., Cywilizacja pierwotna Przekład Z. S. Kowerskiej Ze wstępem i dodatkami Jana Karlowicza I. 1. Warszawa 1896. Č. L. VI 4. 399.

Udziela S., Opowiadania ludove ze Starego Sącza. Wisla 1896, č. 1, str 1 - 11. (Pokr.) Č. L. VI, č 1., 111.

Udziela dr. Marjan, Janów pod względem historicznym a jego latowisko w przyszłości. Lvov 1896, str. 65. Wła 1897, 193.

Wereńko F., Przyczynek do lecznictwa ludowego (Otisk z »Materyałów antropol., archeolog. i etnogr Akad umiej. I., 2.) Kraków, tiskem Uniw. Jag., 1896., 8°, str. 110. Lud 1896. Str. 374

Witort Jan, Przezytki starożytnego światopoglądu u Białorusinów. (S lithogr. na str. 217.) Lud 1896. Str. 210—217.

Týž, Jus primae noctis. (Společenské poměry v nejstarších dobách lidstva s kritikou odborné literatury od dob nejstarších.) Lud 1896. Str. 97—115.

Týž, Godła rodowe chłopów archangielskich. Lud 1896. Str 5—9.

Týž, Przyczynek do dziejów rodziny (Lewirat) Lud 1896. Str. 292—304.

Týž, Kilka słów o świekrowstwie (z powodu artykulu p. Dra. Franki: »Ślidy snochactwa w naszych horach«.) Lud 1896. Str. 305 - 308.

Týž, Przyczynek do historyi przesądów. (Rozstrzelanie Cholery na Syberyi w 1892 r.) Lud 1896. Str. 195—197.

Wysłouchowa M., Przyczynki do opisów wsi Wisły w Cieszyńskiem. (Se 4 vyobrazeními.) Lud 1896. Str 126—141.

Zawadzki J., Ważniejsze zdrojowiska. Varšava 1896, str. 94 + II., 8° malá. Wla 1897 193.

Zawiliński Roman, Przyczynek do etnografii Górali polskich na Węgrzech Z trzema rycinami w tekście. Krakov. Nákl. »Akademiji Umiejętności« 8°, str. 46. Zvláštní otisk z »Materyalów antropol archeolog. i etnogr. Akademii Umiejętności w Krakowie«. Lud 1896. Str. 284.

Týž, Przyczynek II do etnografji górali polskich na Węgrzech. (Odbitka z Materjałów anthropol. archeolog. i ethnograf. Akademji Umiejętn v Krakówie) Se třemi rytinami v textě. Kraków, 1896. Str. 46, 8°. Wla 1897, 1, 184.

Zimmerowa Natalja, Dumki i pieśni ludu ruskiego w Zadnieprza. (Z nutami w tekście.) (Odbitka z »Materjalów antropol., archeolog. i ethnograf. Akademji Umiejętn.« I., 2.) Kraków, 1896. Str. 17. 8°. Wla 1897, 1, 184.

Żmigrodzki Michał, Ukraina. I. Theogonia i Kosmografia ludu Ukrainy. Lud 1896. Str. 321—329.

4. Ruská.

А. П. Алмазовъ: Къ исторіи молитвъ на разные случаи. Замѣтки и памятники (Лѣтопись Историко-филолог. Общ. при Новороссе. Университетѣ VI, 380—432), též ve zvláštním otisku Одесса 8° str. 35. Cena 35 kop.

Rec. Зап. Тов. ім. Шевченка XVIII, biblogr. str. 38 sl. (Iv. Franko).

Аристовъ Н. А., Замѣтки объ этническомъ составѣ тюркскихъ племенъ и народностей и свѣдѣнія объ ихъ численности. Obsah: I. Výpis národních tradicí a rodových jmen a ukazatel ethnické soustavy tureckých plemen a národností. II Krátký historický přehled plemen tureckých ve Střední Asii III. O jiných dřívějších plemenných příměscích. IV. Turecká plemena a národnosti Sibiřské i Mongolské. V. Kirkiz-Kazakové. VI. Karakirkizové VII. Turecká plemena ve východním Rusku VIII. Jihozápadní turecké národnosti. IX. Turkmeny (Vamberové) X. Uzbekové XI Sarty. XII. Turci ve Vých. Turkestaně. XIII. Statistické vědomosti o Turcích. XIV. Zmatek v ethnické soustavě tureckých národů. Ukazatel tureckých rodův a plemen. Linguistická klassifikace. ЖСт. VI. 277—456.

Балабанова Д., Легенды о старинныхъ замкахъ Бретани. Petrohrad 1896.

Баловъ А, О Пасхѣ. ЖСт. VI. 260—261.

Týž, Крашеное зоговѣнье. Ibd 261—262.

Týž, Съѣзи и ладонъ въ народныхъ повѣрахъ. Z etnograf. mater. sebraného v Pošechonském újezdě gub. Jaroslavské. Ibd. 262 264.

Týž, Великорусскія фамиліи и ихъ происхожденіе. Историко-этнографическій очеркъ. ЖСт. VI. 157—168.

Týž, Къ вопросу о характерѣ и значеніи древнихъ »купальскихъ« обрядовъ и игрищъ. ЖСт VI 133—142.

Бартеневъ Викторъ, На крайнемъ сѣверозападѣ Сибири. Очерки Обдорскаго края. Petrohrad 1896. 11 + 154 str. Ref ЖСт. VI 258.

Богаевскі П., Мултанское „моленіе" Вотяковъ въ свѣтѣ этнографическихъ данныхъ S rytinami. V Moskvě, 1896. str. VI. + 112 v 16ce. Wisła 1897, 1, 185.

Булхаковскі Д., Нижегородскія легенды. Petrohrad 1896. str 48, 120. Wla, 1897, 407.

Бѣлашевскій, Археологическій съѣздъ въ Ригѣ. Kyjev, 1896, str. 45, 8° velká. Otisk z Kyjevské Stariny. Wla 1897, 618.

Бѣляевъ И. С., Цѣна людей въ Россіи сто лѣтъ на задъ. Москва 1896. (Krátká stať 7stránková, Otisk z Чтенія въ Импер. Общ. исторій и древностей росс. при Московскомъ Универс. 1896. II. kn. 4. část. str. 7.). Z Č L. VII. 1. Zíbrt Lit. kult. hist. a etnogr. str. 20.

Ив. Бѣньковскій: Повѣрья, обычаи, обряды, суевѣрія и примѣты, пріуроченные къ „Рождественскимъ святамъ." Кіевская Старина 1896 sv. 52, odd. 2 str. 1—9.

— Смерть, погребеніе и загробная жизнь по понятіямъ и вѣрованію народа (Кіевская Старина 1896, IX, str. 229—261). Rec. Зап. Шевч. XVI, bibliogr. 32.

Volskij J., Мѣстечко Янишки. Опытъ историко статистическаго описанія. Kovno 1896. Wla, 1897, 194.

Гриманло Д. а М. (bratří), Описаніе путешествія въ Западной Китай. Díl I. S mapou a 30ti rytinami. 1896, Petrohrad, str. XII + 547 Wla 1897, 193.

Дучинскій И, Свадебные обряды въ Ольгопольскомъ уѣздѣ Подольской губерніи. ЖСт. VI. 501—522.

Дмитриевъ А., Историческій очеркъ Пермскаго края. Perm., 1896. Str. 48, 8⁰. Otisk z dílu I. „Обзора Пермскаго края". Wla 1897, 190.

Долгановъ Е., Страна Эфіоповъ. (Habešsko). Petrohrad 1896. str. 200 + 39, 8⁰ S mapou. Wla 1897, 412.

С. Джанаридзе: Народные праздники, обычаи, и повѣрья рачинцевъ. Сборникъ матеріаловъ для описанія мѣстностей а племенъ Кавказа. XXI, odd. 2, str. 107—150 Račinové, kmen národa Gruzinského, bydlí v horách nad prameny Rionu Vypisují se obyčeje Račinců o největších svátcích výročních, jmenovitě pak obyčeje svatební, konečně pověry kosmogonické.

Эминъ И. О.: Изслѣдованія и статьи по армянской миѳологіи, археологіи, исторіи и исторіи литературы. Вып. II. Москва 1896, 8⁰. VII + 431 str.

Я. Ильинскій, Свадебные причеты, записанные въ Щетинской волости, Пошехонскаго уѣзда. ЖСт. VI. 242—248.

Исаевъ А., Историко-археологическій Волынскій Сборникъ. Vydavatelstvo Volyňské církevně-archaeologické Společnosti. Sešit I. Počajev a Žitoměř. 1896. Asi 16 archů tiskových v 8ce. Wla 1897, 191.

Зобнинъ Ф., Игры (въ Свободѣ Усть-Ницынской Тюменскаго округа). ЖСт. VI. 538 až 542.

Týž, Бѣщица или труболетка. Ibd. 542.

Калачевъ А., Поѣздка къ теленгетамъ на Алтай. ЖСт. VI. 477—488.

Týž, Нѣсколько словъ о поэзіи теленгетовъ. Ibd. 489—500.

Каталогъ латышской этнографической выставки, устроенной по случаю X. Археологическаго Съѣзда въ Ригѣ въ 1896. Перекодъ съ латышскаго. Рига 1896. Č. L. VI, 4, 399.

Карѣевъ Н., Основные вопросы философіи исторіи 1, 2, Третье (сокращенное изданіе, С. Петербургъ 1896. Č. L. VI, 5, 492.

Катановъ И. Ѳ., Преданія Тобольскихъ Татаръ о Кучумѣ и Ермаркѣ, Тобольскъ 1896 Č. L. V. 5. 473.

Корелинъ М. С., Паденіе античнаго міровоззрѣнія, М. 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Týž, Очерки итальянскаго возрожденія Москва 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Короленко В, Дѣло Мултанскихъ Вотяковъ, обвинявшихся принесеніи человѣческой жертвы языческимъ богамъ Составлено А. Н. Барановымъ, В. Г. Короленкомъ и В. И. Суходоевымъ, подъ редакціей и съ примѣчаніями В. Г. Короленка. Moskva 1896. Wla 1897, 1, 185.

Кудрявскій Д, Грихья-сутры, какъ источникъ для исторіи индоевропейской бытовой культуры. ЖСт. VI. 145—156.

Ю. П. Кузнецовъ, Древнія двуосновныя личныя имена у Литовцевъ, ихъ составъ и прохожденіе. ЖСт VI. 32—50.

Кулишерь М., Разводъ и положеніе женщины. Petrohrad 1896, str. XV. + 228, 8⁰. Wla 1897, 191.

Липаевъ Ив, Музыка на XVI.ой всероссійской выставкѣ 1896. г. въ Нижнемъ Новгородѣ С. Петербургѣ 1896. 86 str. (Otisk z Русская музык. Газета). Č. L. VII bibl 91. (Zíbrt).

Лопатовскій І. Й., Сборникъ гимновъ, маршовъ, русскихъ народныхъ, малорусскихъ, военныхъ и хвалебныхъ пѣсенъ, Лодзь 1896, II. 70 str. Č. L. VII. bibl. 92.

Львов Н. А., Русскія пѣсни, собраныя П. А. Л—мъ, Напѣвы записалъ и гармонизовалъ Иванъ Прачъ. С.-Петербургъ. 1896. Č. L. VI. 4. 394.

Лобода А. М., Русскій богатырскій эпосъ въ послѣдовательномъ выясненіи его характера и происхожденія. (Otisk z Университетскія Извѣстія Кіевъ). Кіевъ 1896. str. 221—233: »Опытъ библіографического указателя. Č. L. VI. 4. 397.

L. Ljaščenko sestavil přehled statí v publikaci Tichonravově »Лѣтописи русской литературы и древности, Москва 1859—63 v č. CXX. Памятники древней письменности С. Пб. 1896. str. 114 a d. Tam na str. 114 a 117 je seznam písní, pověstí, pohádek, zaklínání, lekovadel a pod., uveřejněných v jmenované publikaci. Z Č. L VII, 1. Zíbrt. Lit. kult. hist. a etnogr. Str. 20.

Матвѣевъ С. М., Свадебные обычаи и обряды крещеныхъ татаръ Уфимской губерніи. Казань 1896. (Otisk Извѣстія Общ. Арх. Исторіи и Эти. XIII.) Ref. Č. L. VII. č. 1. str. 19.

Милюковъ П., Очерки по исторіи русской культуры. I. Населеніе экономическій государственный и сословный строй. С. Петербургъ 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Miller V. F., Ruská národní poesie v lidovém podání národů neruských. X. archaeol. sjezd v Rize. Ref. Č. L. VI. č. 1. 115.

Тýž, Отголоски галицко волынскихъ сказаній въ современныхъ Журналъ Мин. Нар. Просвѣщенія С. Петербургъ 1896, юнь, č. 305, str. 280—326. Č. L. VI. č. 1, 111.

Michelsohn M., Ходачна и мѣткія слова, Сборникъ русскихъ и иностранныхъ цитатъ, пословицъ, поговорокъ, пословичныхъ выраженій и отдѣльныхъ словъ (иносказаній), Vydání II. přepracované a značně zvětšené. Petrohrad 1896, str. X + 598, 8⁰, Wla 1897, 1, 185 (6).

Михневичъ В., Русская женщина XVIII. столѣтія. Кіевъ 1896 Č. L. VI. 4. 399.

Мочульскій В. И., Апокрифическіе сказаніе о созданіи міра; Алмазовъ А. И., Къ исторіи молитвъ на разные случаи. Лѣтопись историко филологическаго общества при Имп. Новороссійскомъ Университетѣ VI. Византійское отдѣленіе III. Одесса, 1896. str. 345—364. (Мочульскій) 380—432 (Алмазовъ). Č. L. VII. bibl. 94. Zíbrt).

Молодыхъ и Кулаковъ, Иллюстрированое описаніе быта сельскаго населія Иркутской губ. Petrohrad 1896, str. 242. S mnoha fototypy. Wla 1897, 408.

Мошковъ В. А., Скиѳы и ихъ соплеменники Ѳракійцы, Слѣды этихъ народовъ въ наше время. Этнографическій этюдъ, Варшава 1896. Č. L. VI. 4. 391.

Никольскій Д. П., Изъ поѣздки къ лѣснымъ башкиромъ, Москва 1896. 18 str. Ref. Č. L. VII. 1. str. 19.

М. Павлик, Мих. П. Драгомановъ 1841—1895 Его юбилей, смерть, автобиографія и списъ творів, Львов 1896. Č. L. VI. 5. 501.

Поливановъ В., Муранскій могильникъ (v guberniji Simbirské) Moskva 1896. str. 46 v 8ce s plánem a 10ti obr. fototyp. Wla 1897, 411.

П. Г. Ординъ, Свадьба въ подгородныхъ волостяхъ Сольвычегодскаго уѣзда. ЖСт. VI 51—121.

Патюховъ П. И., О пещерахъ и позднѣйшихъ жилищахъ на Кавказѣ. Tiflis 1896. 142 str., 8⁰. Ref. ЖСт. VI. 258

Покровскій Ѳ. И., О семейномъ положеніи крестьянской женщины въ одной изъ мѣстностей костромской губерніи по даннымъ волостого сыда ЖСт. VI. 457–476.

Пороховщиковъ А., Изба, Ея значеніе въ жизни народа и государства. Краткая исторія вопроса объ обращеніи деревянно-соломенной Руси въ огнестойкую и нестарасмую отъ Петра Великаго до нашихъ дней С. Петербургъ, 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Прачъ Иванъ и Львовъ. Русскія народныя пѣсни. Svazek II. Petrohrad, 1896. Wla 1897, 408.

Р. Рубинскій, Знахарство въ Скопинскомъ и Данковскомъ уѣздахъ Рязанской губерніи. ЖСт. VI. 169–201.

Рыбаковъ Ст. С., Курай Башкирскій музыкальный инструментъ С. Петербургъ 1896 Č. L. VI. 1, 109.

Сабининъ Дус. Д., Дѣятели русской исторіи въ стихотвореніяхъ русскихъ поэтовъ и въ народныхъ пѣсняхъ. Tyflis 1896, 8⁰. Wla 1897, 1, 186.

Савваитовъ П., Описаніе старинныхъ русскіхъ утварей, одеждъ, оружія, ратныхъ доспѣховъ иконскаго прибора, въ азбучномъ порядкѣ расположенное. С. Петербургъ 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Самоквасовъ Д., Изслѣдованія по исторіи русскаго права. Sešit I., Moskva 1896. Str. XVIII. + 107 + 34, 8⁰. Wla 1897, 191.

Тýž, Изслѣдованія по исторіи русскаго права. Выпускъ второй: Средства познанія системы языческой эпохи, Москва 1896.

Тýž: Лекціи по исторіи русскаго права (Студентскій конспектъ, Выпускъ второй, Происхожденіе и содержаніе общихъ законовъ Русской земли эпохи удѣльныхъ государствъ. Москва 1896. Č. L. VI. 5. 493.

Сводъ матеріаловъ для исторіи евреевъ въ Россіи (802—1800 г.) Регесты и надписи, I. С. Петербургъ 1896. 160 str. Z. Č. L. VII 1. Zibrt, Lit. kult. hist. a etnogr. Str. 20.

Семеновъ П, Исторія полувѣковой дѣятельности Имп. Русск. Географич. Общества. 1845–1895. Petrohrad 1896. str. XXX. + XI. + VIII. + 1377 + 61, 8⁰. Wla 1897, 194.

Синозерскій М, О выборѣ невѣстъ въ Новгородской губерніи. ЖСт. VI. 535—536.

Тýž, Чортовъ домъ. Ibd. 536—537.

Тýž, Цвѣтъ „папоротника“. Ibd. 537.

Тýž, Отчего пораженные грозой святые. Ibd. 537—538.

Тýž, Ильинская пятница. Ibd. 538.

Смирновъ Е., Научно-литературный сборникъ статей по Средней Азіи. Redakcí E. Smirnova Taškent 1896, str. 212 + IV. 8⁰. Wla 1897, 412.

Смирновъ Е. И., Изъ поѣздки по Малой Азіи. У Некрасовцевъ на островѣ Мада, на Бешширскомъ озерѣ, Гамидъ-Абадскаго санджака, Конійскаго Вилайета. ЖСт. VI. 3—31, 121—122. (Dodatek.)

Соколовъ А., Матеріалы для изученія распредѣленія силы тяжести въ Россіи. Наблюденія надъ качаніями поворотныхъ маятниковъ Репсольда, произведенныя въ Парижѣ и Пулковѣ въ 1893 — 194, 22 . . . Zapiski Имп. Русск. Географ Общества по общей географіи. Sešit 2 svazku XXX. Petrohrad 1896, 78, 8⁰. Wla 1897, 194

Сусловъ В, Памятники древне-русскаго зодчества. Seš. II. Petrohrad 1896, 14 archů, folio. Wla 1897, 191.

Соболевскій А., Великорусскія народныя пѣсни. Sv. II. Petrohrad 1896, str. XVI. + 588, 8⁰. Wla 1897, 408.

Соловьевъ Серг., Историко-литературные этюды. Къ легендамъ объ Іудѣ Предателѣ. Vitebsko 1896, 8⁰. Wla 1897, 1, 186.

Speranskij M., Къ вопросу о чешскихъ придорожныхъ крестахъ, Археологическія Извѣстія и Замѣтки 1896. č. 4. str. 105—107. Č. L. VI. 4. bibl., 401.

И. Стрыжевскій: Свадьба въ деревнѣ. Кіевская Старина 1896, sv. 52, str. 289—308.

Ю. П. Кузнецовъ, Древнія двуосновныя личныя имена у Литовцевъ, ихъ составъ и прохожденіе. ЖСт VI. 32—50.

Кулишеръ М., Разводъ и положеніе женщины. Petrohrad 1896, str. XV. + 228, 8⁰. Wla 1897, 191.

Липаевъ Ив, Музыка на XVI.ой всероссійской выставкѣ 1896. г. въ Нижнемъ Новгородѣ С. Петербургѣ 1896. 86 str. (Otisk z Русская музык. Газета). Č. L. VII bibl 91. (Zíbrt).

Лопатовскій І. Й., Сборникъ гимновъ, маршовъ, русскихъ народныхъ, малорусскихъ, военныхъ и хвалебныхъ пѣсенъ, Лодзь 1896, II. 70 str. Č. L. VII. bibl. 92.

Львов Н. А., Русскія пѣсни, собраныя Н. А. Л—мъ, Напѣвы записалъ и гармонизовалъ Иванъ Прачъ. С.-Петербургъ. 1896. Č. L. VI. 4. 394.

Лобода А. М., Русскій богатырскій эпосъ въ послѣдовательномъ выясненіи его характера и происхожденія. (Otisk z Университетскія Извѣстія Кіевъ). Кіевъ 1896. str. 221—233: »Опытъ библіографическаго указателя. Č. L. VI. 4. 397.

L. Ljaščenko sestavil přehled statí v publikaci Tichonravově »Лѣтописи русской литературы и древности, Москва 1859—63 v č. CXX. Памятники древней письменности С. Пб. 1896. str. 114 a d. Tam na str. 114 a 117 je seznam písní, pověstí, pohádek, zaklínání, lekovadel a pod., uveřejněných v jmenované publikaci. Z Č. L VII, 1. Zíbrt. Lit. kult. hist. a etnogr. Str. 20.

Матвѣевъ С. М., Свадебные обычаи и обряды крещеныхъ татаръ Уфимской губерніи. Казань 1896. (Otisk Извѣстія Общ. Арх. Исторіи и Эти. XIII.) Ref. Č. L. VII. č. 1. str. 19.

Милюковъ П., Очерки по исторіи русской культуры. I. Населеніе экономическій государственный и сословный строй. С. Петербургъ 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Miller V. F., Ruská národní poesie v lidovém podání národů neruských. X. archaeol. sjezd v Rize. Ref. Č. L. VI. č. 1. 115.

Týž, Отголоски галицко волынскихъ сказаній въ современныхъ Журналъ Мин. Нар. Просвѣщенія С. Петербургъ 1896, юнь, č. 305, str. 280—326. Č. L. VI. č. 1, 111.

Michelsohn M., Ходачна и мѣткія слова, Сборникъ русскихъ и иностранныхъ цитатъ, пословицъ, поговорокъ, пословичныхъ выраженій и отдѣльныхъ словъ (иносказаній), Vydání II. přepracované a značně zvětšené. Petrohrad 1896, str. X + 598, 8⁰, Wla 1897, 1, 185 (6).

Михневичъ В., Русская женщина XVIII. столѣтія. Кіевъ 1896 Č. L. VI. 4. 399.

Мочульскій В. И., Апокрифическіе сказаніе о созданіи міра; Алмазовъ А. П., Къ исторіи молитвъ на разные случаи. Лѣтопись историко филологическаго общества при Импер. Новороссійскомъ Университетѣ VI. Византійское отдѣленіе III. Одесса, 1896. str. 345—364. (Мочульскій) 380—432 (Алмазовъ). Č. L. VII. bibl. 94. Zíbrt).

Молодыхъ и Кулаковъ, Иллюстрированое описаніе быта сельскаго населія Иркутской губ. Petrohrad 1896, str. 242. S mnoha fototypy. Wla 1897, 408.

Мошковъ В. А., Скиѳы и ихъ соплеменники Ѳракійцы, Слѣды этихъ народовъ въ наше время. Этнографическій этюдъ, Варшава 1896. Č. L. VI. 4. 391.

Никольскій Д. П., Изъ поѣздки къ лѣснымъ башкиромъ, Москва 1896. 18 str. Ref. Č. L. VII. 1. str. 19.

М. Павлик, Мих. П. Драгомановъ 1841—1895 Его юбилей, смерть, автобіографія и спис творів, Львов 1896. Č. L. VI. 5. 501.

Поливановъ В., Муранскій могильникъ (v guberniji Simbirské) Moskva 1896. str. 46 v 8ce s plánem a 10ti obr. fototyp. Wla 1897, 411.

П. Г. Ординъ, Свадьба въ подгородныхъ волостяхъ Сольвычегодскаго уѣзда. ЖСт. VI 51—121.

Патюховъ И. Н., О пещерахъ и позднѣйшихъ жилищахъ на Кавказѣ. Tiflis 1896. 142 str., 8⁰. Ref. ЖСт. VI. 258.

Покровскій Ѳ. И., О семейномъ положеніи крестьянской женщины въ одной изъ мѣстностей костромской губерніи по даннымъ волостого сыда ЖСт. VI. 457–476.

Пороховщиковъ А., Изба, Ея значеніе въ жизни народа и государства. Краткая исторія вопроса объ обращеніи деревянно-соломенной Руси въ огнестойкую и нестораемую отъ Петра Великаго до нашихъ дней С. Петербургъ, 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Прачъ Иванъ и Львовъ. Русскія народныя пѣсни. Svazek II. Petrohrad, 1896. Wla 1897, 408.

Р. Рубинскій, Знахарство въ Сконинскомъ и Данковскомъ уѣздахъ Рязанской губерніи. ЖСт. VI. 169—201.

Рыбаковъ Ст. С., Курай Башкирскій музыкальный инструментъ С. Петербургъ 1896 Č. L. VI. 1, 109.

Сабинъ Дус. Д., Дѣятели русской исторіи въ стихотвореніяхъ русскихъ поетовъ и въ народныхъ пѣсняхъ. Tyflis 1896, 8⁰. Wla 1897, 1, 186.

Савваитовъ П., Описаніе старинныхъ русскіхъ утварей, одеждъ, оружія, ратныхъ доспѣховъ иконскаго прибора, въ азбучномъ порядкѣ расположенное. С. Петербургъ 1896. Č. L. VI. 4. 399.

Самоквасовъ Д., Изслѣдованія по исторіи русскаго права. Sešit I., Moskva 1896. Str. XVIII. + 107 + 34, 8⁰. Wla 1897, 191.

Тýž, Изслѣдованія по исторіи русскаго права. Выпускъ второй: Средства познанія системы языческой эпохи, Москва 1896.

Тýž: Лекціи по исторіи русскаго права (Студентскій конспектъ, Выпускъ второй, Происхожденіе и содержаніе общихъ законовъ Русской земли эпохи удѣльныхъ государствъ. Москва 1896. Č. L. VI. 5. 493.

Сводъ матеріаловъ для исторіи евреевъ въ Россіи (802—1800 г.) Регесты и надписи, 1. С. Петербургъ 1896. 160 str. Z. Č. L. VII 1. Zibrt, Lit. kult. hist. a etnogr. Str. 20.

Семеновъ П, Исторія полувѣковой дѣятельности Имп. Русск. Географич. Общества. 1845—1895. Petrohrad 1896. str. XXX. + XI. + VIII. + 1377 + 61, 8⁰. Wla 1897, 194.

Синозерскій М, О выборѣ невѣстъ въ Новгородской губерніи. ЖСт. VI. 535—536.

Тýž, Чортовъ домъ. Ibd. 536—537.

Тýž, Цвѣтъ „папретника“. Ibd. 537.

Тýž, Отчего пораженные грозой святые. Ibd. 537—538.

Тýž, Ильинская пятница. Ibd. 538.

Смирновъ Е., Научно-литературный сборникъ статей по Средней Азіи. Redakcí E. Smirnova Taškent 1896, str. 212 + IV. 8⁰. Wla 1897, 412.

Смирновъ Е. И., Изъ поѣздки по Малой Азіи. У Некрасовцевъ на островѣ Мада, на Бешширскомъ озерѣ, Гамидъ-Абадскаго санджака, Конійскаго Вилайета. ЖСт. VI. 3—31, 121—122. (Dodatek.)

Соколовъ А., Матеріалы для изученія распредѣленія силы тяжести въ Россіи. Наблюденія надъ качаніями поворотныхъ маятниковъ Репсольда, произведенныя въ Парижѣ и Пулковѣ въ 1893 — 194, 22 . . . Записки Имп. Русск. Геогр. Общества по общей географіи. Sešit 2 svazku XXX. Petrohrad 1896, 78, 8⁰. Wla 1897, 194

Суслов В, Памятники древне-русскаго зодчества. Seš. II. Petrohrad 1896, 14 archů, folio. Wla 1897, 191.

Соболевскій А., Великорусскія народныя пѣсни. Sv. II. Petrohrad 1896, str. XVI. + 588, 8⁰. Wla 1897, 408.

Соловьевъ Серг., Историко-литературные этюды. Къ легендамъ объ Іудѣ Предателѣ. Vitebsko 1896, 8⁰. Wla 1897, 1, 186.

Speranskij M., Къ вопросу о чешскихъ придорожныхъ крестахъ, Археологическія Извѣстія и Замѣтки 1896. č. 4. str. 105—107. Č. L. VI. 4. bibl., 401.

И. Стрыжевскій: Свадьба въ деревнѣ. Кіевская Старина 1896, sv. 52, str. 289—308.

Popis svatby ve vesnici Svidovok, okr. čerkas. gub. Kijev; sděleno mnoho písní o různých obřadech zpívaných.

Сумцовъ Н., Жаба и лягушка въ народныхъ повѣрьяхъ и сказкахъ. Charkov 1896. Str. 2. (Otisk s Chark. Sborníku Hist. Fil. Spol.) Wla 1897, 363.

Týž, Пожеланія и проклатія (преимущественно малорусскія). Charkov 1896, str. 28. (Otisk z Chark. Sborn. Hist. Filol. Spol.) Wła 1897, 364.

Týž, Личные обереги отъ сглаза (Otisk ze Сборн. Харьков. истор.-филолог. общ.) 1896 str. 20. Ref. Зап. Товар. ім. Шевченка XVIII, bibliogr. str. 50 sl.

Týž, Современная малорусская этнографія Кіевская Старина 1896, svazek 54, str. 133—150, 262 - 274, sv. 55 str. 166—177. O pracích polských ethnografů o národopise maloruském, Ed. Rulikovského, O. Kolberga, Popovského, pí. Mošinské a j. jakož i maloruských některých ethnografů vydaných hlavně v publikacích akademie Krakovské; a dále o různých pracích v ruských časopisech anonymně vydaných

Týž, Опытъ историческаго изученія малорусскихъ пословицъ. Charkov 1896. 28 str. 8⁰. (Otisk z Chark. Sb. Hist. Fil. 1896). Wla 1897, 1, 186.

Týž, Литературная родня разсказа Л. Толстого: „Чѣмъ люди живи". (Legendy o pokutě anděla hlavně maloruské). Charków 1896, str. 8. (Otisk z Chark. Sborn. histor. filol.). Wisła 1897, 1, 160

Сурминъ Н., Для путешествующихъ по Европейской Россіи и Азіи. S rytinami. Kazaň, 1896, str. 40, 8⁰. Wła 1897, 194.

Сѣрошевскій В. Л. Якуты, Опытъ этнографическаго изслѣдованія I. C. Петербургъ 1896. Č. L. VI. 1, 109.

К. Тіандеръ, Замѣтки по сравнительному изученію народно-эпическаго стиля. ЖСт. VI. 202—225.

Услярь, Ш. баронъ, Этнографія Кавказа. Tyflis 1896. (Vydání vědecké Společnosti Kavkazské). Wła 1897, 1, 186.

Успенскій Д., Народные лѣкари и лѣчейки, Книжки Недѣли. С.-Пб. 1896, Kn. 9, str. 5—14. (Otisk.) Č. L. VI., 4, 400.

Ал. С. Фаминцынъ: Богиня весны и смерти въ пѣсняхъ и обрядахъ славянъ. Вѣстникъ Европы 1895 іюнь str. 675 sl., іюль str. 134 sl.

Филевичъ И., Исторія древней Руси. I. Территорія и населеніе, Варшава 1896 Č. L. VI. 1, 108.

Филиповъ Н. Н., Нѣсколько историческихъ замѣчаній о чешскомъ военномъ искусствѣ по главнѣйшихъ дѣятеляхъ, Petrohrad 1896. Ref. Č. L. V., 4, bibl. 375.

Ив. Франко, Апокріфи і легенди з Українських рукописів, Codex Apocryphus e manuscriptis ukrainorussicis collectus opera Dr. J. Franko, I Апокріфи старозавітні. Vol. I. historias apocryphas Testamenti Veteris continens. У Львові 1896. Monumenta linguae nec non litterarum Ukraino-Russicarum (Ruthenicarum) a collegio archaeografico Societatis Scientiarum Ševčenkianae edita. Č. L. VII. bibl. 206.

Халатьянцъ, Армянскій эпосъ въ исторіи Арменіи Моисея Хоренскаго. Kritika pramenů. Část I. Studium. Část II. Materiál. Moskva 1896, str. X. + 347 + III. + 80, 8⁰ Wla 1897, 408.

Харузинъ Н., Исторія развитія жилища у кочевыхъ и полукочевыхъ Тюркскихъ и Монгольскихъ народностей Россіи. Moskva 1896. IV. + 124 str., 8⁰. Ref. ЖСт. VI. 258.

Хойновскій І., Краткія археологическія свѣдѣнія о предкахъ Славянъ и Руси и описъ древностей, собранныхъ мною, съ объясненіями. Seš. I. S 20 rytinami. Kijev 1896, str. VIII. + 221, 4⁰. Wla 1897, 190.

Якушкинъ Е. М., Обычное право. Díl II. Materiály pro obyčejné právo. Typolitografie gubernské zemské správy. 1896. 8⁰ velká XXXVII. + 544 str. Ref. ЖСт. VI. 529—534.

А. Яцимирскій, vytiskl v Эти. Об. sv. XXXII., str. 191—206, obšírný rozbor rumunských zaříkadel, vydaných r. 1893 S. Fl. Marianem.

Хр. Ящуржинскій: Свадьба малорусская, какъ религіозно-бытовая драма (Кіевская старина 1896, XI, str 234—273). Též ve zvláštním otisku Кіевъ 1896. 8°, str. 40. Rec. Зап. Шевч. XVI, bibliogr. str. 29 sl.

Феоктистовъ Ив., Анекдоты и преданія о Петрѣ Великомъ. С. Петербургъ 1896. 157 str. Č. L. bibl. 87. (Zíbrt).

5. Jihoslovanská

Апфелбек Виктор, Врсте из фамилије »Pselaphide« (Coleoptera) нађене доселе у Босни и Херцеговини и суседним пограничним подручјима. Glasnik B. H. VIII. Str. 205—212.

Týž, Balkanske Apidi (včely). Ibd. 363—364.

Týž, Карактеристика фауне бескичмењака у Босни и Херцеговини. Ibd. 363—366.

Beck pl. Managetta dr. Günther, Plodovi i sjemenje iz sojenice u Ripču. Glasnik B. H. VIII. 43—48.

Broz a Bosanac, Hrvatske narodne pjesme, vydané Maticí Chorvatskou. Díl I.: Písně junácké, kniha první redakcí dr-ův Broze a Bosnaca. Záhřeb 1896., str. 610, 8° velká. Wla 1897, 853.

Bratovščina na Kranjskom l. 1780. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, r. VI. (1896) str. 128–130.

Luka Grgjić-Bjelokosić, Milosgje, slika nar. običaja i govoru u gornjoj Hercegovini. Nada, r. II. (1896) str. 415, 416.

Týž, Još nešto o vagjenju žive vatre ilí vzvijanju ognja, kao što narod veli. Glasnik BH. R. VII., sv. 4.

Týž, Iz narodne frazeologije. Nada, r. II. (1896), str. 35, 123, 144, 173.

Týž, Iz naroda i o narodu. Knjiga prva. Mostar 1896 8°, 232 str. Izdanje i štampa prve srbske knjižare i štamparije Vladimíra M. Radovića. Obsah: Krsno ime po varošima u Hercegovini. — Svadba po varoš ma po gornjoj Hercegovini. — Narodne svetkovine. — Pogreb i sedmina. — Nešto o porodu i odgoju djece kod nas. — Zbor kod crkve. — Društveni život i pravosugje: Zadruga, osobina, dioba zadruge atd.

Týž, Narodna gatanja. Glasnik BH. r. VIII. (1896). Též zvláštní otisk. Obsah: Djevojačka gatanja radi udaje. — Gatanja priženitbi, odnosno udaji. — Gatanja pri porodu i uzgoju djece. — Gatanja pri smrti i poslije smrti. — Gatanja o čuvanju zdravlja. — Gatanja pri liečenju pojedinih bolesti. — Gatanja o vremenu. — Gatanja o ratu. — Gatanja o ljetíne. — Gatanja oko hajvana i pčela. — Gatanja po snovíma. — Ostala gatanja.

Týž, Pčela i njezin proizvod u narodnom ljekarstvu. Nada r. II. (1896), str. 69—70.

Лука Гргић-Бјелокосић, Бојење прерје. Glasnik BH. R. VII., sv. IV.

Ilja Bogdanov, Trenutak. Prvo poglavlje »Balkanske misli«. U Zadru. Megjunarodna knjižarnica E. pl. Schönfelda. 1896. Obsah: Prelazno doba. — Politika sve i svuda. — Dva naraštaja. — Inteligencija i puk. — Anarhija pojmova. — Pojmovi »pleme« i »narod«. — Pojam »historijska individualnost«. — Pojam »politički narod«. — Plemenski egoizam. — Dvije struje. — Narodna misao i politika. — Posmatrači i praktičujaci. — Političarima. — Evropski Zapad i Slavenstvo. — Karakteristika Slavena. — Jedna rasa – tri naroda.

S. Bosiljevac, Album bosansko-hercegovačkih pjesama. Najlepše narodne pjesme iz Herceg.-Bosne. Sabrao i za glasovid udesio . . . Naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb, 1896.

Carić Anton Ilija, Koledanje uoči Mladoga ljeta na otoku Hvaru. Glasnik B. H. VIII. 524—529.

Целестин Вјекослав, Новац Страшимира, кован у граду Скадру. Glasnik B. H. VIII. 383 - 387.

Czermiński M., W Dalmacyi i Czarnogórze, Kraków 1896. Č. L. V., 5, 473.

Čatić Alija, Narodna predaja o gradini prozorskoj. Glasnik B. H. VIII. 538—539.

Alija Ćatić, Iz narodne frazeologije. Nada, r. II. (1896) str. 182.

Ali-Riza Dantović, Narodne zagonetke, pribrao . . . . Nada, r. II. (1896), str. 240, 260, 280.

Димитријевић Димитрије, Народни обичај о Божићу на маглајског котара. Glasnik B. H. VIII. 536—538.

Добрускн Б., Материали по археологията на България. (S 10ti vyobr.) СбМин. 1896, I. 398—442.

Драгичевић Томо, Рутевине римских кућа у Новом Шехеру (Котар Жепче). Glasnik B. H. VIII. 423 427.

H. Fazlagić, Zašto Jahudije imaju bajato lice? Glasnik zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu. R. VII., sv. IV.

Týž, Fazlagić, Bajanje. Glasnik BH. R. VII., sv. IV.

Týž, Štovanje trešnje. Glasnik BH. R. VII., sv. IV.

Драгутин Фрање, Стање балканског полуострова на свитку XIII. вијека. Glasnik BH. Rok VII., sv. 4.

Fiala Franjo, Izvještaj o prekopavanju na Debelom brdu kod Sarajeva. Glasnik B. H. VIII., 97—108.

Týž, Prilogi flori Bosne i Hercegovine. Glasnik B. H. VIII. 293—324.

Týž, Nekropola ravnih grobova kod Sanskog mosta. Glasnik B. H. VIII. 219—272.

Týž, Археолошке вијести. Ibd. 343—357.

Ganglbauer Ljudevit Nove Pselaphide iz Bosne i Hercegovine. Glasnik B. H. VIII. 201—204.

Gjorgjević Vaso, »Dojdole«, Školski vjesnik, Sarajewo, 1896, III. 3, 4, str. 304—305. Ref. Č. L. VI. č. 1. 112. Rovněž i zajímavé hry dětské z Bosny.

Glavni rezultati popisa žiteljstva u Bosni i Hercegovini od 22. aprila 1895. sa podacima o teritorijalnom razdjelenju, javnim zavodima i rudnim vrčlima. Sestavio statistički odjel zemaljske vlade. Sa preglednom kartom Izdala zemalska vlada za Bosnu i Hercegovinu. Sarajevo. Zemaljska štamparija 1896 4° str. CIV. + 778.

Gutwiński Roman, O nagjenim dosele u Bosni i Hercegovini halugama (isključivši diatomacee). Glasnik B. H. VIII. 367—381.

Ferdo Hefele, Naši domači obrti. Gragja za obrtno nazivoslovlje. Sa više slika. Štampa Čupak i Dujak u Sisku 1896. Obsah: Tkalčija po Lici i Krbavi. — Narodno suknarstvo i bojadisanje. — Čo hašija. — Nešto o narodnom kroju i šavu. — Bosanska kuća. — Narodno lagjarstvo. — Naši domaći mlinovi i mlinarija. — Narodno dùgarstvo i gragja za dùgarsko nazivlje. - Narodna lončarija. -- Nešto o narodnoj klesariji. — Rječnik.

Riza beg Kapetanović, Dudi-hanumin fal. Crtica iz bosanskog života. Nada r. II. (1896), str. 70—71.

Mehmed beg Kapetanović-Ljubušak, Istočno blago. Sabrao i preveo . . . . Sv. I. Turske, arapske i persijske poslovice i mudre rečenice. U Sarajevu, o ramazanskom Bajramu 1313 (1896). Tisak i naklada Spindlera i Löschnera. 1886. 8°. VII. + 375.

Karlínski Dr. Justin, Flora kremenastih haluga ili gljivica (diatomea) u Bosni i Hercegovini. Glasnik B. H. VIII. 389 - 409.

Fridolin Kavčič, Ruška gimnazija. Izvestja muzejskego društva za Kranjsko, r. VI. (1896.) Str. 69 a násl.

Kenda Josip, Narodne pripovidke v Šoških planinah. III. V Gorici 1896

Dr. Fr. Kos, Iz domače zgodovine: I. Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino? II. Oglejski in gradeški škofje v začetku srednjega veka. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko; r. VI. (1896) str. 19 –, 49—, 85—, 149—, 189—.

Gašper Križnik, O izdani graščini, zapisal . . . Ljubljanski Zvon XVI. (1896), na obálce č. 9, 10.

Fr. Š. Kuhač, Hrvatsko glazbeno nazivlje. Nada, r. II. (1896), str. 14, 15, 29 31.

Ivan Kunšič, Jmenoslovni páberki. Izvestja muzejskego društva za Kranjsko, r. VI (1896), č 2, 3, 6.

E Lah, Domoznanska črtica, po oficijelnih virih sestavil . . . Letopis Slovenske Matice za leto 1896, str. 58 – 74.

Fr. Levec, Nekaj opazk o naših zemljepisnih imenih. Planinski Vestnik, Glasilo »Slovanskega planinskega društva v Ljubljani«, r. II. (1896), str. 73 – 76. Obsah: Sava Bohinjka in Sa Dolinka. — Póna = Póldnevnica 2280 m. — Klanški jezeri, a ne Lanski jezeri. – Še nekoliko popravka (Fužine, Radovljica, Rádovina, Jélovica, Grintavec).

Vladimir Levec, Upori gorenjskich kmetov v 17. in 18. stoletju. Ljubljanski Zvon l. XVI. (1896), str. 339 – 341, 404 406 (též zvláštní vydání »Goriška« tiskarna A. Gabrščekj.

Týž, Ples o cerkvenem proščenju na Kranjskem. Izvestja muzejskego društva za Kranjsko, r. VI. (1896), str. 48—.

Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i poviestne crtice. Napisal Radoslav Lopašić. Dopunio Emilij Laszowski. Sa dvadesat i tri slike i jednom zemljopisnom kartom. Zagreb 1895 8°. Str. 328.

Janez Majciger, Kamica-Gams. Obsah: I. Vasi in kraji. — II. Žival Kamica-Gams, Antilopa rupicapra Letopis Slovenske Matice za leto 1896, str. 47—57. Místopisná studie, ve které se snaží spisovatel dokázati, na základě míst jmén: Kamica, Kamenca, Kamnica atd. — a slova Kamica-Gams, že jsou Slovinci praobyvatelé alpských zemí.

Dr. Petar Matković, Putovanja po balkanskom poluotoku XVI. vijeka. Zagreb 1895. Izd. jugosl. akademija. 8°, 102 str. Vytištěno poprvé v »Radu jugosl. akad.«

Moje Medić, Dodatak opančarskim nazivima. Rad, kn. CXXV, filol.-hist. a fil.-práv. třída.

J. Milaković, Majka u našoj narodnoj pjesmi Nada, r. II. (1896).

Milas Matej, Bogumilska riječ »nežit« u Stonu u Dalmaciji. Glasnik B. H. VIII. 539.

Милетичъ Л., Седмиградскитѣ българи, София 1896. Zvl. otisk z Сб. Мин. XIII.

P. Mirković, Narodne zagonetke. Nada. r. II. (1896), str 80.

Týž, Gjurgjev dan Sličice narodnih običaja. Nada, r. II. (1896), str. 183 – 185.

Edhem Mulabdić, Sz narodne frazeologije, Nada, r II. (1896), 34, 316, 350.

Robert Munro, Rambles and Studies in Bosnia, Hercegovina and Dalmatia. Edinburgh and London 1895, 8° XX + 345.

Dr. M. Murko, Narodopisna razstava československa v Pragi l. 1895. Obsah: I. Zgodovina razstave. II. Razstavišče, Narodopisni oddelki. III. Kulturnozgodovinski oddelki. IV. Uspeh in nasledki narodopisne razstave. V. Nauki za Slovence. Letopis Slovenske Matice za leto 1896, str. 75—137.

Ivan Navratil, Slovenske národne vraže in prazne vere, primerjane drugim slovanskim in neslovanskim (pokračování). Obsah: I. Bajila (pokračování). Nekoliko bajil iz živalstva. Nekoliko drugích bajil iz prirode ali prirodnih in umélnih, t. j. izmed človečjih izdelkov i. t. d. Nekoliko bajíl izmed umetnih ali človečjih izdelkov. Krščansko — cerkvena bajíla. O simpatičnih ali simpatetičnih bajilih (zdravilih). II. Različno čaranje pri različnem namenu. Letopis Slovenske Matice za leto 1896, str. 1—46.

Josip Pagliaruzzi-Krilan, Novo leto na kovetih. Zbrani spisi. Tretja knjiga (Slovanska knjižnica, str. 52—54).

Patsch dr. Karlo: Prilozi povijesti podunavskih krajeva. I. K upravi ilirske carine. Glasnik BH. VIII. 213—216. II. Consilium Moesiae superioris, III. Ostrogon Ibd. 359—362.

Týž, Аполова штатуета из Вршана код Призренора Ibd. 273—276.

Týž, Novci iz Apollonije i Dyrrhahija. Ibd. 415 - 422.

Týž, Из Црне Горе, Ibd. 463—465.

Patsch dr. Karlo: Japodi (Epigrafická a palaeografická studie o jméně Japodů . Glasnik BH. VIII. 113—140.

Týž, Dva otiska na ciglama iz Ljubuškoj. Ibd.

Sret. A. Popović, Na mirisnome Zlatiboru. Zvláštní odt. ze časopisu »Srpske Novine«. Biograd, u Drž. štamparije kralj. Srbije 1896. Obsah: Popis obyčejův užického okresa

V. Radimský, Archeologške crtice (11 obrazův). Glasnik BH. Rok VII., sv. 4.

Pajзep (Reiser) Отмар: Корист и кварови птица. Glasnik B. H. VIII. 287—292.

Heinrich Renner, Durch Bosnien-Hercegovina kreuz und quer. Wanderungen von... Mit 35 Vollbildern, 253 Abbildungen im Text von W. L. Arndt, E Arndt-Čeplín u. A. sowie nach photographischen Aufnahmen und mit einer Übersichtskarte Berlín 1896. Dietrich Reimer (Ernst Vohsen.) 8^0, 481 str

Simon Rutar, Zgodovinske črtice iz pokneženе grofije goriške in gradiške. I. del. Koledar za l. 1896. Veljaven sosebne v goriški nadškofiji. II letnik V Gorici Nat. izdala in založila »Goriška tiskarna« A Gabršček 1895.

Dr. Asmus Soerensen, Prilog istoriji razvijanja srpskih junačkih pjesama, preveo Jovan Radonić. Prosvetni Glasnik. Službeni list ministerstva prosvete i crkvenih poslova kraljevine Srbije. Gor. XVIII. sv. 3 (březen 1896), sv. 7.

Šarjanović P. Rimske starine iz Čapljine na Neretvi u Hercegovini. Glasnik B. H. VIII. 166—167.

J. Šašelj, Iz belokranjskega besednega zaklada. Dom in Svet, 1896.

Ferdinando pl. Šišić, Županija virovitička u prošlosti. U Osijeku. Štamparia Julija Pfeifera 1896.

Dr. Karol Štrekelj, Prinos k poznavanju tujih besed v slovenščini. Letopis Slovenske Matice za leto 1896, sv. 138—167.

Marko Topić, Pučko mišljenje o ćudi i značaju prama znanosti. I. Što misli pak o ćudi i značaju? II. Kako je to prama znanosti. Drugi program c. kr. ženskog učiteljišta u Dubroniku koncem školske godine 1894 95. U Dubrovniku, nakladom zavoda 1895.

Dr. Ćiro Truheika, Starobosanski natpisi (30 obrazův a 1 tab. v textě). Glasnik zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu. Rok VII, sv. 4.

Dr. Ćiro Truhelka, Starosjedioci današnje Bosne. Etnografske crtice. Nada, r. II. (1896), str. 204—206, 226—227.

Dr. Truhelka, Oglavje u Popovljanke. Nada, r. II. (1896), str. 32—34.

Sadik eff. Ugljen, Crtice iz naroda. Glasnik zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu. R. VII., sv. IV.

J. V. Karakteristika slovenskago naroda in meščanov na Krajskem pred 216 lete Izvestja muzejskego društva za Kranjsko, r. VI. (1896), str. 47.

Niko Vlašić, Narodni običaji u okolici Gjakova o kositbi i žetvi. Glasnig zemaljskog muzeja za Bosnu i Hercegovinu. R. VII., 50. IV.

Dr. Fran Vrbanić, Demografske prilike u južnih Slavena. Rad jugosl. akad. kuj CXXIX.

Ivan Vrhovec, Čolnarji in brodniki na Ljubljanici in Savi. Zabavna knjižnica Slovenske Matice, IX. zvezek (1896).

J. Vrhovnik, Slovenska imena ljubljanskih ulic pred 100 leti. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, r. VI. (1896), str. 116—, 147—.

Týž, Plače poslov l. 1758. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, r. VI. (1896) str. 188.

Woldřich dr. Ivan Nep. Fauna kičmanjaka ripačke sojenice. Glasnik BH. VIII 3 - 43.

Zaneta P. Narodna pjesma o Mirih v časopise Bihač, Hrvatsko društvo za istraživanje domacé povjesti u Splitu, II. Zadar, 1896, 47. Ref. Č. L. č. 1. 111.

Milovan Zoričić, Žiteljstvo kraljevina Hrvatske i Slavonie po zvanju i zanimanju. Rad jugsl. akad. CXXV., filol hist. a fil. práv. třída.

Zoričič Milovan, Žiteljstvo kraljevina Hrvatské i Slavonije po zvanju i zanimanju, Rad jugoslavenske akademie znanosti i umjenosti, An. 125, u Zagrebu 1896 str. 50—197. Ref. Č. L. VI. č. 1. 111.

J. Zovko, Бој на скакавце. Glasnik BH. R. VII., sv. IV.

6. Dodatky.

Améro M. C. Bohémiens, Tziganes et Gypsies, Paris 1896. Č. L. V. 5. 474.

Bartoš Fr.: Volksleben der Slaven (in Mähren). Otisk z díla »Die öst.-ungar. Monarchie in Wort und Bild 1896. Ref. Č. L. č. 1. VI., 103.

Basset René, Výklad duhy v Čechách. V Sébillotově Revue des raditions populaires, Paris 1896, str. 246. Ref. Č. L. VI. č. 1. 113.

De Baye, Kiev, la mère des villes russes. S 24 vyobr., Paříž 1896. 8⁰. Wla 1897, 618.

Týž, Études sur l'Archéologie de l'Ukraine antérieure à notre ère. Paříž 1896. Ibd.

Bernard F. R. Dr.: Hustota obyvatelstva ve Slezsku. (Český Lid VI. 284).

Bolte J., Zwei böhmische Flugblätter des XVI. Jahrb. (Otisk z Jagićova Archivu für. slaw. Philologie XVIII.) Berlin 1896. R. Č. L. V. 5, str. 469.

Bretholz, B. Dr., Die Cerronische Manusriptensammlung des Franzens-Museums. Mus. Franc. Annal. I. sv. 1896. (Brno).

Capus Wilhelm. A travers la Bosnie et l'Herzégovine. Se 154 vyobr. a mapou. Paříž 1896, 12⁰ velká. Nla 1897, 412.

Deschamps Filip. De Saint-Pétersbourg à Constantinople. Récits de voyage. Paříž r. 1896. 8⁰. Wla 1897, 412.

Dolkowski Leon, Todtengebräuche in Istrien und Dalmatien. ZföstVk. 1896, 113—114.

Drzaździyński Stanisław, Die slawischen Ortsnamen Schlesiens. Část I. Leobschütz. (Jahresbericht über das königl. kathol. Gymnasium In Leobschütz.) Glubčice, 1896. str. XIX., 4⁰. Wla 1897, 194.

Fischer H. L.: Die Tracht der Tschitschen (Zeitschrift für österr. Volkskunde II. 1896 p. 6). Důkladný popis kroje chorvatských Čičů v Istrii, a sice nejen kroje samého nýbrž i celého života a bytu pokud souvisí s krojem, jeho výzdobou. Kroj je rozebrán do detaillů.

Grolig Moriz. Die Geschichtsliteratur von Mähren und Österreich-Schlesien des Jahres 1894. Berlin 1896. (Otisk ze XVII. ročníku Jahresber. d. Geschichtswissenschaft, vyd. od J. Jastrowa). Důkladný bibliografický přehled lidovědy české v berlínské publikaci. Ref. Č. L. VI. 103.

Hauffen Adolf, Einführung in die Deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliographie. (Beiträge zur Deutsch.-böhm. Volkskunde). Herausg. von der Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst uud Literatur in Böhmen. I. Band 2. Heft. Prag 1896. Ref. ZföstVk. 1897, str. 318.

Týž, Die Deutschen in Böhmen. Bearbeitet von . . . (Schluss: Nordböhmen, Ostböhmen). Bibliografie. Zföst. Vk. 1896, 367—369.

Hoernes Moritz, Bosnien und Herzegovina in Vergangenheit und Gegenwart. Globus LXX. 165—170, 184—90, 202—205.

Holuby J. L. Aus der Botanik slowakischer Kinder des Trentschiner Komitates in Ungarn. (Sonderabdruck aus Leimbach, Deutsche botanische Monatsschrift, Jahrgang XIV. 1896. No. 8, 9.) Č. L. VI. 4, 390.

Hruška Jan F., Klapání lnu na Chodsku. Světozor 1896. str. 515.

Juljan Javorskij, Die Mandragora im südrussichen Volksglauben. (Vergl. die mehrfachen Mittheilungen über die Mandragora in Zeitschr. f. Ethnogr. Berlin XXIII. S. 726 ff. Zföst. Vk. 1896.

Kaindl R. F. Dr.: Haus und Hof bei den Huzulen. Ein Beitrag zur Hausforschung in Österreich. Mit 228 Abbildungen. (Mitheil. der wiener anthr. Ges XXVI p. 147 ml.). Velmi podrobná monografie a důležitá zejména poměrem, v němž jsou Huculové k Slovákům východních stolic uherských.

Klier Carl, Heilzauber. Mitgetheilt von Struhař bei Lubenz (Böhmen) Zföst. Vk. r. 1896. 287.

Klvaňa J. Národopisné studie mezi lidem moravským. Mittheil. der Anthrop. Ges. in Wien, 1896. II. str. 25. Ref. Č. L. VI. č. 1 112.

Knothe F., Hochzeit und Hochzeitsgebrauche im nordöstlichen Böhmen (Riesengebirge 9, str. 4—6). ZföstVk. 1897, str. 352.

Koptová F. P. Bohemian Legends and other Poems, New-York, Second Edition, 183 stran, William R. Jenkins, 1896. Ref Č. L. VI č. 1. 107.

Kořistka E., Aus der Gemälde-Gallerie des Franzens-Museums. Mus. Franc. Annal. I. r. 1896 (Brno).

Kraus Franz, Höhlensagen aus Krain. (Gottschee, das Loch bei Katzenstein, Veternek, Höhle bei Hopfenbach, Verstopfung des Šica-Sprudels-Marjanšica, drei Löcher bei Botschitsche, Schachthöhle im Kumberge, der unterirdische See bei Parischendorf, Schlangenzungen in der Höhle bei Upetzach, Räuberhöhle bei Adelsberg). ZföstVk. 1896, 142—149.

Kühnl P., Die slawischen Orts- und Flurnamen in Oberlausitz. Sešit 4. Lipsko 1896. str. 92 8°. Wla 1897, 619.

Léger Louis, Etudes de mythologie slave. No. II. Svantovit et les dieuxen »Vit«. Paris, 1898. Rec. Č. L. V., 5, 469.

Lippert J., Socialgeschichte Böhmens in vorhussitischer Zeit. Ausschliesslich aus Quellen I. Band: Die slawische Zeit und ihre gesellschaftlichen Schöpffungen. Mit einer Karte. Wien und Prag. Tempsky, Leipzig, Freitag. 1896. VIII. a 488, str. 8°. ZföstVk. 1897, str. 349.

Julius Lovcsányi. Der Tod im Glauben und Brauch der Slovaken. Ethnolog. Mittheilg. aus Ungarn. V, 1896, seš. 1—3.

Meitzen A, Siedelung und Agrarwesen der Westgermanen und Ostgermanen, der Kelten, Römer, Finnen und Slaven. Dva svazky. S 230 rytinami a 39 nápisy, mimo to atlas obsahující 125 map a tabl. Berlín 1896. Wla 1897, 620.

Melchers K. Comenius und Pestalozzi. Eine vergleich. Betracht ihrer pädagogischen Grundideen. Bremen 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 208.

Murko M. Dr. Die Literatur zum hundertjährigen Jubiläum P. J. Šafařík's. Otisk z Jag. Arch. f. sl. Fil. Berlin 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 202.

Polívka, G., Prof Dr., Bibliographische Übersicht der Erscheinungen auf dem Gebiete der Čechoslawischen Volkskunde im Jahre 1895. Bearbeitet von... ZföstVk. r. 1896, 369.

Prasek V. Das Olmützer Stadtgericht als Oberhof von 1590 bis 1620, Culturgeschichte. Skizzen aus Nordmähren (I. Beitrag zur Geschichte von Olmütz, Feuilleton der Olmützer Zeitung), Olmütz 1896. Ref. Č. L. VI. 5 485.

Rzehak A., Geologisch-paläontologische Mittheilungen aus dem Francens-Museum. Mus. Franc. Annal. I. sv. 1896 (Brno).

Schier O., Über die Ausgestaltung des Franzens-Museums. Zum Landes-Museum. Mus. Franc Annal. I. sv. 1896 (Brno).

Schramm, W. Dr, Die Incunabeln des Franzens-Museums. Mus. Franc. Ann. I. sv. r. 1896 (Brno).

Šuman J. Slowenische Bräuche. (Vom Landesschulinspector J. Šuman, Laibach.) ZföstVk. 1896 364—365.

Václavek M.: Land und Volk in der mährischen Wallachei. (Zeitschrift für österr. Volkskunde II. (1896 p. 40, 236.) Přehledný popis Valašska. Jest to výtah z prací dříve již spisovatelem česky uveřejněných. Líčí se nejdříve kraj, původ a jméno Valachů (kloní se k náhledu Miklosichovu), ráz tělesný, řeč. kroj, vyšívání, obyčaje atd., provázeje to několika obrázky. K čemu se ale transrkribuje Beczwa, Slawitschin, Czeladna, Sluschowitz atd. Dnes, kdy velké kartografické závody německé samy přijímají náš způsob psaní?

Wołkow T., Le traineau dans les rites funéraires de l' Ukraine. (Otisk z »Revue de traditions populaires) Paříž, 1896, str. 24 8°. Wla 1897, 187.

Vrbka Anton, Sitten und Gebräuche im Südwestlichen Mähren (Landbezirk Znaim) ZföstVk. 1896, 160—172, 308—319.

Ziskal Joh., Eine Wettertrompete in Böhmen. ZföstVk. 1896 336—337. O trumpetě ve vsi Proseč-Křemešník v okolí Pelhřimovském, jíž dosud se troubí »na mračna« při hrozící bouři, aby se změnil jejich směr.

7. Z folkloru baltického.

Bielenstein A. und E. und H., Studien aus dem Gebiete der lettischen Archäologie, Ethnographie und Mythologie von ... Riga in Kommission bei L. Hoerschelmann, 1896. Str. 61. 179, 42, 8°. ZdVfVk. Berlin 1896. Str 456.

Grienberger v. E. Theodor Dr (Die Baltica des Libellus Łasicki, Untersuchungen zur litauischen Mythologie.) Jagičův Archiv für slavische Philologie, Berlin 1896 (str. 1—86). Ref. Č. L. VI, č. 1. 111.

Kaindl R. Fr., Katalog der lettischen ethnographischen Ausstellung verfasst bei Gelegenheit des X. Archäologischen Congres in Riga. (Przekład z łotewskiego.) Riga, 1896, str. 126, 8°. Wla 1897, 188.

Lautenbach J. O styku mythologie litevské a slovanské. X. archaeol. sjezd v Rize. Ref Č. L. VI, č. 1, 115.

8. Studie theoretické.

Achelis Th., Moderne Völkerkunde, deren Entwickelung und Aufgaben. Nach dem heutigen Stande der Wissenschaft gemeinverständlich dargestellt. Stuttgart 1896. Recense Č. L. V, 5, bibl str. 462.

Ambrosetti J B., Materiales para ab estudo del Folklore misionero. Buenos-Ayres 1896.

Týž, Apuntas para un folklore Argentino. Ibd. 1896. Č. L. V, 4, bibl. str. 371.

Babington Dalton, Fallacies of race theories as applied to national charakteries. London 1896. Č. L. V, 4, bibl. str. 376.

Bancalari Gustav: »Forschungen und Studien über das Haus« (I. Rauchhaus, Herd

Ofen, Rauchfang, Kamin), Mittheilunnen der Anthropol. Gesellschaft in Wien 1896, III. str. 93—128. Ref. Č. L. VI, č. 1, 111.

Bassi D., Saggio di bibliografia mitologica. Část I. Apollo Turin a Řím 1896. str. 152, 8⁰. Wla 1897, 854.

Bastian A., Zur Lehre vom Menschen in ethnischer Anthropologie 1—2, Berlin 1896. Č. L. V, 4, bibl. str. 376.

Berenger, Ferand, Superstitions et survivances étudiées au point de leur orgine et leurs transformations. Paříž 1896, 2. sv. str. 104, 8⁰.

Brinton Daniel G. An ethnologist's wiew of history, An andress before the Annua. Meeting of the New Jersey Historical Society at Trenton, Philadelphia 1890. Č. L. VI, 2, 208.

Byron Jevons F., An Introduction to the History of Religion. Londýn 1896. Wla, 1897, 854.

Carpenter E. La civilisation, ses causes et ses remédes, La société nouvelle 1896. 1—2. Č. L. VI, bibl. 2, 207.

Cavendisch A. S. Religions development. An historical inquiry. London 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 208.

B. Croce, Il concetto della storia nella sue relazioni col concetto dell'arte Roma 1896. Č. L. VI, 4, 399.

Cutrera A. J., Ricottari (La mala vita di Palermo) Contributo die sociologia Criminale. Palermo, tipografia Fratelli Vena 1896. Str. 80, 8⁰. ZdVfVk. Berl. 1896. Str. 228.

van Drival. De l'origine de l'écriture. 3 éd. Paris 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 207.

J. W. Fewkes, A contribution to ethno botany, The American Anthropologist's. Washington 1896. Č. L. VI, 2, 208 (bibl.)

Frobenius Leo, Die Kunst der Naturvölker, Otisk z Westermann's Mittheil. 1896, LXXIV, 329—340. Č. L. VI, 2, 209.

Grosse Ernst, Die Formen der Familie und die Formen der Wirthschaft. Freiburg und Leipzig J. C. B. Mohr 1896, VI, a 249 str.

Guire, Study of the primitive Methods of Drilling. S 201 vyobr. Washington 1896, str. 134. Wla 1897, 619.

Gutberlet B. Dr., Der Mensch und seine Entwickelung. Paderborn 1896.

Hahn E., Demeter und Baubo. Pokus o theorii vzniku rolnictva. Lubek 1896. Wla 1897, 856.

Harnack M. C. Das Christenthum und die Geschichte, Leipzig 1896. Č. L. VI, 4, 399.

J. W. Harshberger, The purposes of ethno botany, The American Anthropologist Antiquarian. Gord Hope III, 1896, XVIII, čís. 2. Č. L. VI, 2, 208 (bibl.).

Hellmann G. Prof. Dr., Neudrucke von Schriften und Karten über Meteorologie und Erdmagnetismus. Herausg. v. . . . No. 5. Bauernpraktik 1508. Facsimiledruck mit einer Einleitung. Berlin, A. Asher u. Co. 1896. Str. 72. Obr. 6, 4⁰. ZdkfVk. Berl. 1896. Str. 228.

Hellwald Friedrich, Kulturgeschichte in ihrer natürlichen Entwickelung bis zur Gegenwart. 4 vyd. Leipzig 1896 Č. L. V, 5. str. 472.

Hildebrand R., Recht und Sitte auf den verschiedenen wirtschaftlichen Kulturstufen I, 1896. Č. L. VI, 4, 399.

Chudziński T., Quelques observations sur les muscles du crâne et de la face dans les races humaines. Paříž 1896. Wla 1897, 618.

Jouve, Leçons d' histoire et de civilisation. Paris 1896. Kniha pro školní potřebu. Č. L. V, 4, bibl. str. 376.

Keane A. H. Ethnology. Cambrigde 1896. University press. m. 8⁰, XXX, 441 str. V kapitole prvého dílu jedná I. o definici ethnologie a její úloze, kap. II.—IV.

jednají o poměru člověka k zvířectvu (hlavně opicím anthropoidním), o stáří lidstva, a době kamenné, kap. VII. dokazuje jednotlivost specie pokolení lidského rozvinuté ve 4 základní plemena, cap. VIII. o tělesných znacích plemen lidských cap. IX. o znacích duševních, hlavně řeči. Druhý díl specialně pojednává o klassifikaci lidstva (na základních 4 plemenech) a o jednotlivých větvích. (Srv. referát P. Ehrenreicha v Zeitschrift f. Ethnol. 1896. 205, dle něhož kniha sice povzbuzuje, ale má dosti vad.)

Knortz K. Folklore, Mit dem Anhang: Amerikanische Kinderreime, Dresden 1896. Č. L. VI, 2, 209.

Kossinna G. — Folklore. ZdVfVk. Berlin 1896. Str. 188—192.

Lamprecht K. Alte und neue Richtungen in der Geschichtswissenschaft. Berlin 1896. Č. L. VI, 4, 398.

Letourneau Ch., La guere dans les diverses races humaines. Paris 1896.

Matiegka J. Dr., Anthropophagie in der prähistorischen Ansiedlung bei Knovíze und in der prähistorischen Zeit überhaupt (překlad pův. práce z Památek arch. XVI). Mitth. d. Anthropol. Ges. in Wien 1896, str. 129—140. Č. L. VI, 1, 113.

Mielke Robert. Volkskunst. Mit 85 Abbildungen, Magdeburg, Walther, Niemann 1896. Str. VIII, 123, 8°. ZdVfVk. Berl. 1896. Str. 341.

Rappaport, Zur charakteristik der Methode und Hauptrichtungen der Philosophie der Geschichte, Bern 1896. Č. L. VI, 4, 399.

E. Rolland, Flore populaire ou histoire naturelles des plantes, dans leurs rapports avec la linguistique et le Folklore, Paris 1896.

Svoboda A., Gestalten des Glaubens, Kulturgeschichtliches und Philosophisches. Leipzig 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 207.

Schlegel G. Paralléles en folklore, Leide 1896. Č. L. VI, 2, 209.

Stammler R., Wirthschaft und Recht nach der mittelalterlichen Geschichtsauffassung. Leipzig 1896. Č. L. VI, 4, 399.

Syrkin, Geschichtsphilosophische Betrachtungen, Berlin 1896. Č. L. VI, 4, 399.

Vierkandt A., Naturvölker und Kulturvölker. Beitr. zur Socialpsychologie. Lipsko 1896, str. 510.

Týž: Die Wirthschaftsformen und die Formen der Familie. Globus LXX, 267—269.

Woldřich J. N., Ueber die Gliederung der Anthropozoischen Formationsgruppe Mitteleuropas mit Rücksicht auf die Kulturstufen. Praha 1896 Wla 1897, 622.

9. Studie všeobecné o pověrách, legendách, mythech a j.

Barteles Dr. O duze v lidovém podání vůbec. Weinholdův Zeitschrift des Vereines für Volkskunde, Berlin 1896, str. 233. Ref. Č. L. VI, č. 1, 113.

Bastian A. Die Denkschöpfung umgebender Welt, Berlin 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1, 109.

Charles Beauquier: Blas en populaire de la Franch-Comté. Rtradpop. XI, 645 – 652.

Behl R., Die Mondscheibe in der Volksfantasie, München 1896. (Corresp.-Bl. d. d. anthropol. Ges.) Č. L. VII, bibl. 108.

Carus P. Dr. O ďáblu ve vývoji náboženských názorů. International Folk-Lore Association, Papers read at Memphis, Atlanta and Chigago. Chicago 1896 June. Ref. Č. L. VI, č 1, 114.

Chamberlein Al. Fr. The child in primitive culture. New-Jork 1896. Č. L. VI, 4, 398.

Adolf Černý: Jstoty mityczne Serbóv łużyckich. Pokrač.: Wla 54—97, 245—281, 531—563, 745—779.

Adolf F. Dörler: Zaubersprüche und Sympathie-Mittel aus Tirol. Zs. öst. Vk. II, 149 sl.

Haas A.: Aus pommerschen Hexenprozessakten Ein Beitrag zur Geschichte des pommerschen Volksglaubens. Programm. Stettin. 1896.

Göll H. Illustrierte Mythologie, Göttersagen und Kulturformen der Hellenen, Römer, Ägypter, Juden und Germanen. Nebst Zusammenstellung der gebräuchlichsten Symbole und allegorischen Bilder 6 vyd., Leipzig 1891. Č. L. VI, bibl. 2, 208.

Hauffen Ad. Dr., Der Hexenwahn einst und jetzt. (Auszug aus einem Vortrage von . . .) Zföst. Vk. 1896, 361 – 363.

A. Jacimirskij: vytiskl v Эти. Об. sv. XXXII, str. 191—206 obšírný rozbor rumunských zaříkadel vydaných r. 1893 S. Fl. Marianem.

Hugs G., Ancient Civilisations, Des Moines 1896. Č L. VI, 5, 492.

Julian Jaworski: Die Mandragora im südrussischen Volksglauben (Zs. öst. Vk. 1896, seš XII. str. 353—361.) Rec Зав. Шевч. XVI, bibliogr. 32 sl.

Karutz Richard, Ohrdurchbohrung und Ohrschmuck. Globus LXX, 191—195, 206 až 211. (Se stanoviska etnograf.)

Leféboure E., »Význam zajíce v mythologii«. Časopis Mélusine, red. H. Gaidoz, Paris 1896, VIII, 2, str. 25. Ref. Č. L. VI, č. 1, 111.

Maas, Dr. Alb.: Allerlei provenzalischer Volksglaube nach F. Mistrals »Mirèio« zusammengestellt. Berlin. 1896. (Berliner Beiträge zur german. n roman. Philologie. Roman. Abth. Nr. 5). Ref. Lit. Centralblatt 1896, str. 1474. Archiv f. d. Studium der neueren Sprachen und Litter. sv. 99, str. 197 sl.: obšírná recense s hojnými doplňky.

E. Mogk, Segen- und Bannsprüche aus einem alten Arzneibuche. Germanist. Abhandl. XII, 109—119, z 2 pol. XVIII, str. 8.

Moser Joh., Ein Himmelsbrief. (Spis. v pozn. praví, že má jej od svého švagra. Tohoto služka dostala jej od bratra, který jej nalezl na Weinheimské silnici u Heidelberku asi před pěti lety. Obsah prý poukazuje k tomu, že pisatel tomu, co píše, věřil. Dále doporučuje spis. následující spisy: »Der deutsche Volksaberglauben in der Gegenwart« od Adolfa Wutke-ho v Berlíně 1869 a spis Ullricha Jahna: »Hexenwesen und Zauberei in Pommern« ve Vratislavi 1886.) ZfKultgesch. III, 122—123.

Kara-Murza, Písně lidové. Čas. »Azgagrakan Handess«. Ref. Č. L. VI, č. 1, 114.

Petak Arthur Dr., Über die Bedeutung der »Sterbe- Andenken«. Zföst. Vk. 1896, 335 – 336.

Pick Leopold, der ausgebrütete Teufel. ZföstVk. 1896, 111—112.

Ploss H. Das Weib in der Natur- und Völkerkunde. Fünfte umgearbeitete und vermehrte Aufiage (Dr. M. Bartels). Leipzig 1896. Č. L. VI, 4, 398.

Riess E. On ancient superstition. Amer. Phil. Assoc. 1896, 26. Č. L. VI, bibl. 2, 207.

Schwarzbach Josef, Todtendichtung. ZföstVk. 1896, 180—183.

Maria Spanitz: D'Aniweigt. Zs. österr. Vk. II, 129 sl., 197 sl., 230 sl.

Teirlinck Is., Maria in de plant lore. Gand. 1896. Č. L. V, 5, str. 473.

Tuchmann J. O uhranutí, v Gaidozově folkloristickém časopise Mélusine. Rucueil de mythologie litterature populaire, traditions et usages, Paris 1896, VIII, 3, str. 55—66. Ref Č. L. VI, č. 1, 111.

v. Andrian-Werburg Ferd. Ueber Wort-Aberglauben. München 1896. (Corresp. Bl. d. d. anthropol. Ges.) Č. L. VII, bibl. 119.

de Vesly Léon, Légendes superstitions et vieilles coutumes, II, III, Rouen 1895 až 1896. Č. L. VI, 4, 400.

Vix Ernst, Die Totenbestattung in vorgeschichtlicher und geschichtlicher Zeit in Gegenwart und Zukunft. Leipzig 1896. Č. L. VI, 4, 400.

10. Z folkloru germanského.

Adam, Karl, Kulturgeschichtliche Streifzüge durch das Jahr 1848—49 auf Grund von deutschen Lebensäusserungen und Geisteserzeugnissen aus jener Zeit. ZfKult. Gesch. III. 241—260, 417, 455.

Agilolf, Die Ausgrabungen von Bergheim: »Salzburger Tagblatt« I. Jahrg. 1896 f°. Nr. 275. S. 3—4. ZföstVk. 1897, str. 345.

Ammon Otto. Die Gesellschaftsordnung und ihre natürlichen Grundlagen. Entwurf einer Socialanthropologie, Zweite verbesserte Auflage, Jena 1896. Srv. Mucke, Horde und Familie in ihrer urgeschichtlichen Entwickelung. Deutsche Revue, 1896 I. 378. ČL. VI., 4, 399.

Andree Richard: Braunschweiger Volkskunde. Braunschw. 1896.

Týž, Volkskundliches aus dem Boldecker und Knesebecker Lande. ZdVf. Vk. Berlín r 1895. Str. 354—373.

Ankert H., Bastlösereime aus Deutsch-Böhmen. (Mittheilungen des nordböhm. Excurs. Clubs 19, Str. 34—42). Nejvíce ze středních Čech. Zföst. Vk. 1897., str. 352.

Týž, Bergmannslieder aus der Wernstädter Gegend. (Ibd., 19 str. 141 a násl.) Ibd.

Baumann F., Volksfeste in der Schweiz, Kulturbilder aus dem schweiz. Volksleben. I. Bern 1896. Č. L. VI, 2 bibl. 208.

Beiträge zur Volkskunde. Festschrift Karl Weinhold zum 50jähr. Doktorjubileum Am 14. Jan. 1896 dargebracht in Namen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde von Wilhelm Creizenach, P. Drechsler, Siegm. Fränkel, Alfr. Hilbrandt, L. L. Jiriczek, E. Mogk, K. Olbrich, P. Regell, Fr. Scholler, Th. Siebs, Fr. Vogt, O. Warnatsch. 1896. Breslau W. Köbner (M. u H. Marius) (Str. 245, 8°. Obs. Widmungsschreiben von Friedr. Vogt — W. Creizenach: Zur Geschichte des Weihnachtsfestes. — P Drechsler: Handwerkssprache und Brauch. — Siegm. Fränkel: Die Augendhafte und -kluge Witwe. — Alfr. Hillebrandt: Brahmanen und Çudras. — O. L. Jiriczek: Die Amlethsage auf Island. — E. Mogk: Sagen und Bannsprüche aus einem alten Arzneibuche. — K. Olbrich: Die Jungfernsee bei Breslau. — P. Regelt, Etymologische Sagen aus dem Riesengebirge. — Frz. Schroller: Zur Charakteristik der schlesischen Bauern. — Th. Siebs: Flurnamen. — Fr. Voigt: Dornröschen-Thalia. — O. Warnatsch: Sif. ZdVf. Vk. Berl. 1896. Str. 110.

Bergen Fanny D., Current Superstitions Collected from the oral traditions of English speaking folk, editea by... with Notes, and an introduction by William Wels Newell. Boston and New-York published for the American Folk-lore Society by Honghton, Mifflin and Comp. 1896. Str. X. 161 8°. ZdVfVk. Berlín 1896. Str. 332.

Biblioteka geographica Germaniae. Literatur der Landes- und Volkskunde des deutschen Reichs, bearbeitet im Auftrage der Central-Commission für wissenschaftliche Landeskunde von Deutschland durch P. E. Richter, Leipzig 1896. Č. L. VI. 4, 398

Blumer J., Die Familiennamen von Leitmeritz und Umgebung I. a II. Theil. (Realschulprogramm) Leitmeritz 1895—1896. 37 S. und. 41 S. ZföstVk, str. 351.

Böe A., Kulturbilder aus Deutschlands Vergangenheit für Schule und Haus 2. Aufl. Leipzig, 1896. Č. L. VI 2, bibl. 208.

Boerschel F.. Abzählreime ans dem Posenschen ZdVfVk. Berlin 1896. Str. 196—199.

Bolte J., Setz deinen Fuss auf meinen! Nach Reinhold Köhlers Kollektaneen. (Výklad pověry.) ZdVfVk. Berlin 1896. Str. 204—235

Boutrone Alexander, En Scandinavie Notes de voyage. Le pays, ses monuments et ses habitants. (Otisk z »Revue de Géographie«.) Paříž 1896, 8° velká. Wla 1897 412.

Boy Karol., Bericht über Ausgrabungen auf dem Kronsgute Zeemalden in Kurland. (Otisk z »Sitzungsberichte der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst« z r. 1895). S 9 obrazy. Mitava, 1896, 8⁰. Wla 1897, 192.

Bratassević. Die Sterblichkeit in den grösseren Städten Österreichs im Jahre 1895: »Statistische Monatschrift«. Ilg. von der k. k. statistischen »Central-Commission«. N.-F. I. Jahrg. Wien 1896. 4⁰. S. 119—160. Zföst. Vk 1897, str. 346.

Brinton, Daniel J., The myths of the new world. A treatise on the symbolisme and mythology of the Americans. Vyd. III. přepracované. Filadelfja, 1896, str. XII 360, 8⁰. Wla 1897, 187.

Brinton, Daniel J., The Tale of Thrond of Gate Commonly called Faereyinga Saga Londyn, 1896, str. XLVIII. 84. Wla 1897, 187.

Buchholz A. Bibliographie der Archaeologie Liv-, Est- und Kurlandes. Auftrag der Gesellschaft für Geschichte und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands 1604—1896. Riga 1896, str. 61. Ref. Č. L. VII. č. 1, str. 16.

Deininger J. W.: Das Bauernhaus in Tirol und Vorarlberg. Wien. 1896.

Dietel L., Ein Weihnachtsspiel im Erzgebirge. (Erzgebirgs-Zeitung 17. S. 277—280). ZföstVk. 1898, str. 352.

Dittrich P.: Schlesischer Hausbau und schlesische Hofanlage (Globus 1896 Bd LXX p. 285).

D—f. (Jos. Frh. Doblhoff), Aus dem Mirabellschlosse. »Salzburger Volksblatt« XXVI Jahrg. 1896, f⁰, Nro 116. S. 2. Zföst. Vk. 1897, 320

Týž, Eine neue Arbeit über die Salzburger: »Salzburger Volksblatt«. XXVI Jahrg. 1896, f⁰ Nr. 52, S. 3—4. Nr. 53. S. 3 4. ZföstVk. 1897, str. 345.

Doblhoff, Josef Frh. v., Altes und neues vom „Tattzelwurm« mit einem Schlussworte über vergleichende Sagenforschung in Österr.-Ungarn. ZföstVk. I. 1895, Wien und Prag 1896. 8⁰, str. 142—165. ZföstVk. 1896, bibl. str. 342.

Dörlor, Ad. Ferd., Zaubersprüche und Sympathie. Mittel aus Tirol. ZföstVk. 1896, str. 149—159.

Doutreil de Rhins, die Forschungsreisen von . . . in Centralasien. Globus LXX. 297—302, 311—315.

von Chlingensperg auf Berg Max dr., Die römischen Brandgräber von Reichenhall in Oberbayern. (S mapou, 22 tab., vyobr. a 2ma pohledy na pohřebiště. Globus LXX., 40—42.

Clark Melosh K., Maori Tales and Lengands. Londyn 1896. Wla 1897, 848.

Cock de A. Tijdschrift voor nederlandsche folklore. Folkloristický časopis Volkskunde (red Pol. de Mont a A. de Cock). Ref. Č. L. VI. č. 1. 110.

Eisler, E., Der Samson-Umżug in Krakaudorf bei Mura. ZföstVk. I. 1895. Wien und Prag 1896. 8⁰, str. 10—12. ZföstVk. 1896. bibl., str. 342.

Engl Joh. Ev., Die Familie Engel in Salzburg. Ein Salzburger Lebens- und Sittenbild aus vergangener Zeit: »Mittheilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde. XXVI. Vereinsjahr 1895. Salzburg. 8⁰, S. 285—316. Zföst. Vk. 1897 str. 320.

Ethnograpchishe Beiträge, Festgabe zur Feier des 70sten Geburtstages von Prof. Ad. Bastian. Leiden 1896. V doplňku k IX. dílu »Internationales Archif für Ethnologie« vydal Dr. J. D. Schmelzt řadu pozoruhodných prací členů redakce téhož časopisu. Č. L. VI. 4. 393.

Exner Wilhelm, Mirabell in Salzburg: »Wiener Zeitung« 1896. f⁰, Nro 203. St. 4—5 und nachgedruckt, Salzburger Volksblatt XXVI. Jahrg. f⁰, Nro 105, S. 9. Zföst. Vk, 1897, str. 320.

Festgabe an Karl Weinhold. Ihrem Ehrenmitgliege zu seinem Doktorjubiläum dargebracht von der Gesellschaft für deutsche Filologie in Berlin. Leipzig. O. R. Reisland 1896 (str. 135, 8⁰). Obsah: R. Bethge, die altgermanische Hundert-

schaft — W Luft, zur Handschrift, zum Dialekt des Hildebrandliedes. — W. Scheel, Die Berliner Sammelmappe deutscher Fragmente. — Joh. Bolte, In dulci jubilo. — P. Kaiser, Schiller's Schrift vom ästhetischen Umgang. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 111.

Festschrift zur 50jähr. Doktorjubelfeier Karl Weinholds am 14. Januar 1896 von Oskar Brenner, Finnnur Jónnson, Friedrich Kluge, Gustav Kossinna, Heinrich Meisner, El. Hugo Meyer, Friedrich Pfaff, Paul Pietsch, Rich. Schröder, Herrmann, Wunderlich, Oswald von Zingerle. Strassburg, K. J Trübner 1896. (Str. VII, 169, 8°). Obsah: Widmung. von P. Pietsch. — O Brenner, Zum Versbau der Schnaderhüpfel. — F. Jónsson, Horgr. — Fr. Kluge, Deutsche Sufixstudien. — G. Kossinna, Für Geschichte des Volksnamens Griechen. — H. Meisner, Die Freunde der Aufklärung. Geschichte der Berliner Mittwochsgesellschaft. — E. H. Meyer, Totenbretter im Schwarzwald — Fr. Pfaft, Märchen aus Lobenfeld P. Pietsch, Zur Behandlung des nachvocalischen. — Einsilbiger Wörter in der schlesischen Mundart. — K. Schröder, Martkreuz und Rolandsbild. — H. Wunderlich, Die deutschen Mundarten in der Frankfurter Nationalversammlung. — O. V. Zingerle, Etzels Burg in den Nibelungen. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 110—111.

Finck Fr. N., Vier neuirische Zaubersprüche. ZdVfVk. Berlin 1895 str. 88—115.

Fischer Ant K. Die Hunnen im schweizerischen Eifischthale und ihre Nachkommen bis auf die heutige Zeit, Zürich 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Freybe, Faust und Parcival. Gütersloh 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Freybe Dr. Albert, Faust und Parcival. Eine Nacht- und Lichtgestalt von volksgeschichtlicher Bedeutung Gütersloh 1896, str. XXVIII, 336, 8°. Wla 1897, 188.

Fritsch J., Heimatkunde des Brüxer Bezirkes. (Gerichtsbezirke Brüx und Katharinenberg.) Mit 17 Abbildungen und 2 Karten. Brüx. 164 S. ZföstVk. 1897, str. 351.

Týž, Aberglauben und Bräuche. S. 103 f. Ibd.

Gerbing L., Thüringer Fuhrmannsleben in vergangenen Tagen. ZfKultgesch. III. 197—212.

Gernet v. A. Die Aufhebung der Leibeigenschaft in Ehstland. Otisk z Revaler Beobachter, Reval 1896. Č. L. bibl. VII. 88.

Gerstendörfer J., Geschichte des Gymnasiums in Krumau. (Gymn. Progr.) Krumau 1896. 54 S. Zföst. Vk. 1897, str. 350.

Goldziher J. a C. Landberg-Hallberger. Die Legende vom Mönch Barsîsâ, Kirchhain 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1, str. 108.

Greussing P. R., Der Kirchtag in Stubai (Tirol). ZdVfVk. Berlin 1896, str. 83—88.

Gruber, Joh. Ev. »Der Samson«. Ein Culturbild aus dem Salzburgischen Lungau. »Katholische Warte. Illustr. Monatsschrift.« XII. Jahrg. April 1896 bis März 1897. Salzburg, 8°, S. 271—4. Zföst. Vk. 1897, str. 347.

Grünenwald L.: Ein hinterpfälzischer Festkalender, Beitrag zur pfälzischen Volkskunde, Otisk: Mittheilungen des historischen Vereines der Pfalz XX. Speier 1896, 183—251. Č. L. VII. bibl. 132.

Grunnert J. R., Schnock'n und Schnurr'n. Gedichte in Mundart der Leitmeritzer und Auschaer Gegend. Petschen. ZföstVk. 1897, str. 351.

Haas A., Dr., Die Insel Hiddensee. Stralsund královská tiskárna 1896 57 (Se stanoviska historického.) Ref. Globus LXX. 115.

Haas: »Význam měsíce v lidových představách« »Blätter für Pommerche Volkskunde, Štětín, III č. 10. Ref. Č. L. VI. č. 1, 11.

Haas A. Aus pommerschen Hexenprocessakten. Ein Beitrag zur Geschichte des pommerschen Volksglaubens (Programm) Stettin 1896. Č. L. VI, 4, 400.

Halbfals, Dr., Saley und Ager zwei kleine deutsche Sprachinseln in Piemont Von... Neuhaldensleben. Glob. LXX 384—357.

Hammerle, A. J., Lehrjungen-Aufding- und Freispruch-Ordnung. Ein Beitrag zu Geschichte des Handwerks. (Wörtlich nach einer vorliegenden Handschrift des 17 Jahrh. mitgetheilt von . . .) »Salzburger Zeitung« 1896, f° Nr. 52 S. 8. Zföst. Vk. 1897, str. 348.

Hartung O., Zur Volkskunde aus Anhalt. ZdVf. Vk. Berlin 1896, str. 429—438.

Haudek J., Volkstypen aus dem Erzgebirge. (Aus deutschen Bergen 11, str. 7 a násl., 24—26, 36—38.) ZföstVk. 1897, str. 351.

Hauffen Dr. A.: Zu den deutschen Volkstrachten (Zeitschrift für österr. Volkskunder II. p. 295). Spisovatel navazuje na spisy Hotterotha, faráře Hausjakoba a Mielkeho o kroji lidovém v Německu, o lidovém umění, podává několik návrhů a povzbuzujících slov k zvýšení studia této stránky národního bytu, a k udržení jeho v budoucnosti.

Hauffen Ad. Einführung in die deutsch-böhmische Volkskunde nebst einer Bibliographie (Beiträge zur deutsch-böhmischen Volkskunde Herausgegeben von der Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen, Geleitet von Prof. Dr. Ad. Hauffen). Prag 1896. Č. L. VI., 4, 389.

Hausen R. Dr., Über Wanderungen germanischer Stämme auf der Cimbrischen Halbinsel. Globus LXX., 133—137.

Haussmann R., Überblick über die Entwickelung dez archäologischen Forschung in den Ostseeprovinzen während der letzten 50 Jahre. Riga 1896. Wla 1897, 619

Heidenheimer Heinrich, Ein Mainzer Humanist über den Karneval (1495). Zfkult.-gesch. III., 21—57.

Heierli a Oechsli, Urgeschichte des Wallis s 9ti vyobr. a mapkou. Curych 1896, Wla 1897, 619.

Heil, Dr., Die Gründung der nordostdeutschen Kolonialstädte und ihre Etnwickelung bis zum Ende des XIII. Jahrhunderts. Wiesbaden, 1896, str. 38, 8°. Wla 1897, 194.

Helbig J., Das alte Dorfgemeindewesen, mit besonderer Berücksichtigung der Gemeinde Kunersdorf (Beiträge zur Geschichte der Stadt und des Bezirkes Friedland 3, str. 253—263). ZföstVk. 1897, str. 352.

Hieke W. und Horčička A., Urkundenbuch der Stadt Aussig bis zum Jahre 1526. Mit 2 Lichtdrucktafeln. (3 sv. „Städte und Urkundenbücher aus Böhmen« Herausg. im Auftrage des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen von L. Schlesinger.) Praha IX. a 261 str. Zföst. Vk. 1897, str. 351.

Hittmair Anton Dr, Ernstes und Heiteres aus Salzburg im Jahre 1848: »Katholische Warte. Illustr. Monatsschrift . . .« 12. Jahrg April 1896 bis März 1897. Salzburg, 8°, S. 323. Zföst. Vk. 1897, str. 347.

Týž, Bibliographie der österreichischen Volkskunde. ZföstVk. 1896. (Jako zvláštní otisk v r. 1897 ve Vídni a v Praze, 8°, 340—2 str.)

Hoffmeister H., Ewiger Jude und deutscher Michel. Eine zeitmässe Parallele. 1. Theil. Literarhistorische Begründung. Giessen 1896. Č. L. VI. 4, 399.

Höfler M, Der Wechselbalg. Zur Volksmedezin von . . . . ZdVfVk. Berlin 1896, str. 52—58.

Holböck, Joh., Ein Vergissmeinnicht den Manen Franz Grubers und Josef Mohrs: »Alpenheim. Monatsschrift für deutsches Volk.« I. Jahrg. St. Johann in Pongau 1896, 8°, S. 6—8. ZföstVk. 1897, str. 398

Hoops Johannes prof., Die Reste der Germanen am Schwarzen Meere. Globus LXX. 293—297.

Horčička A., Die Geschichte der Stadt Aussig von der Gründung bis zum Jahre 1526. (Mittheilungen des Vereines u. s. w. 35 S. und 41 S.) ZföstVk. 1897, str. 351.

Hörmann Ludwig v., Wetterläuten und Wettersegen in den Alpen: »Alpenheim. Monatsschrift für deutsches Volk.« I. Jahrg. St. Johann in Pongau 1896, 8°, S. 128 bis 130. Zföst. Vk. 1897, str. 347.

Hottenroth F.: Handbuch der deutschen Tracht. Mit 1631 ganzen Figuren und 1391 Teilfiguren in 271 schwarzen Textillustrationen, 30 Farbentafeln. Stuttgart (G. Wiese) 1896. Stran 983. Dějiny kroje v Německu. Zvláštní odstavce věnovány krojům lidovým. Spis chválí velice prof. A. Hauffen (Zeitschrift für österr. Volkskunde II p. 295).

Hümer Joh. Dr., Eine Wand mit Zaubernägeln. Mittheilung aus Oberösterreich von . . . Zföst. Vk. 1896, 363—364.

Hutchinson, Prehistoric Man und Beast. S 10 obr. Londýn, 1896, str. 298. Wla 1897, 619.

Hübler F., Bastlösereime aus dem Gebiete des Jeschken- und Isergebirges. (Jahrb. für das Jeschken- und Isergebirge 6, S. 42—50). ZföstVk., str. 352.

A. J., »Stille Nacht, heilige Nacht!«: »Salzburger Zeitung«. 1896, f°, Nr. 210. S. 3. Zföst. Vk. 1897, str. 348.

Jacob G., Karte des oberschlesischen Industriebezirkes umfassend die Kreise Beuthen, Kathowitz, Zabrze und Tarnowitz für den Schul- und Privat- gebrauch entworfen. Vyd. II. Lipsko 1896. Šest barevných map, folio. 1 : 37,750. 9 marek. Wla, 1897, 195.

Joest W. prof., Die letzte Überwinterung auf Spitzbergen. Globus LXX. 245—250.

Týž, Eine aussterbende Cultur. Ein sociales Bild aus dem Egerlande. (Wiener Landwirthschaftliche Zeitung Nr. 3051). ZföstVk. 1897, str. 350.

Týž, das Fahnenschwingen (Egerer Nachrichten Nr. 14.) ZföstVk. 1897, str. 351.

Týž, Egerländer Rockenstubenlieder (Erzgebirgs-Zeitung. 17, S. 107—110. ZföstVk. 1897, str. 351.

John Alois: Egerländer Volkskunst. (Zeitschrift für österr. Volkskunde II. p. 289.) Řada poznámek ku charakteristice kraje chebského, hlavně příbytku selského a nádobí. Zajímavy jsou vyobrazené taliře a konvice cínové s rytou výzdobou, jaké i u nás hojně přicházejí.

Týž, Egerländer Wirthschaftsbetrieb einst und jezt (Östereichische, Landwirtschftliches Wochenblatt. Nr, 45.) 7 fôst. VK 1897. str. 350.

Týž, Eine dussterbende Cultur. Ein sociales Bild aus dem Egerlande. (Wiener Landwirthschaftliche Zeitung Nr. 3051) ZföstVk. 1897, str. 350.

Týž, das Jahnenscchwingen (Egerer Nachrichten Nr. 14.) ZföstVk. 1897, str. 351.

Týž, Egerländer Rockenstuben lieder (Erzgebirge-Zeitung. 17, S 107—110. ZföstVk. 1897, str. 351.

Jostes F., Der Rattenfänger von Hammeln. Ein Beitrag zur Sagenkunde, Bonn 1896. Č. L. V., 5, 473.

Juritsch G., Geschichtliches von der königl. Stadt Mies in Böhmen. (Gymn. Progr.) Saaz 1896. 46 str. ZföstVk. 1897, str. 350.

Kampers F., Die deutsche Kaiseridee in Prophetie und Sage. München 1896. Č. L VI. 5, 493.

Keidl G, A manual of Aesopic fable literature a First Book of Reference for the Period Ending A. D. 1500. Baltimore 1896. Č. L. VI., 2, 221.

Klapper Mirza, Die alte Bauernküche (Mitth des nordböhm. Excurs. Clubs 19. S. 27—34.) ZföstVk. 1897, str. 352.

Týž, Wundermänner und Wundercuren (Ibd. 19, str. 341 – 346). Ibd.

Týž, Nordböhmischen Localsagen (Ibd.)

Knöttl Aug., Aus der Franzosenzeit. Leipz. F. W. Grunow, 1896, str. XVIII. a 353, 8°. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 331.

Kosch M.: Die adelichen Bauer von Turopol. ZdVfVk. Berlin 1896, str. 199—204.

Kosinna G., Die vorgeschichtliche Ausbreitung der Germanen in Deutschland. ZdVf. Vk. Berlín 1896, str. 1—14

Týž, Die ethnologische Stellung der Ostgermanen (Otisk Indoger. Forsch. VII. 3, 4.) 1896. Č. L. VI. 5, 492.

Krainz Joh., Sitten, Bräuche und Meinungen des deutschen Volkes in Steiermark. (Schluss.) (III. část I. a II. v I. ročníku, str. 65 a násl., a str. 243 a násl.) ZföstVk. 1896, 299—307.

Krause Eduard, Gräberfeld bei Witzke in der Altmark. (S 15 tab.). Globus LXX. 261—265.

Krause H. L., Die Existenzbedingungen der nordwestdeutschen Heidefelder. Globus LXX. 59—63, 73—78.

Krauss, F. S., Bajuwaren im Guslarenliede. Ansbach a Lipsko 1896, str. 56, 8⁰ velká. Otisk z »Forschungen zur Kultur- und Literaturgeschichte Bayerns« knihy IV. Wla 1897, 616.

v. Krones F., Zur Geschichte des Studienwesens in Österreich, Allg. Ztg. B. 18, 1896. Č. L. VI. 2, bibl. 208.

Kühnau Dr., Schlesische Märchen und Sagen, Mitth. der Schlesischen Gesselschaft für Volkskunde (red. Fr. Vogt a O. Jiriczek) Breslau II. 102. a d, III. (1896) 29 a d. Ref. Č. L. VI. č. 1, 112.

Kunz F.: Volkskundliches vom Thüringer Walde. Aus P. Möbius Chronik herausg. v. . . . ZdVf. Vk Berlín 1896, str. 14—24, a 175—184.

Lambel H., Plan und Einleitung zu mundartlichen Forschung in Deutschböhmen. (Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 35, S. 1—21) Také vyšlo jako zvláštní otisk. ZföstVk. 1897, str. 350.

Laube, Gustav, Volksthümliche Überlieferungen aus Teplitz und Umgebung. (Beiträge zur deutsch-böhmischen Volkskunde, geleitet von Dr. Ad. Hauffen. I. 2.) Prag, Calvesche Hof- und Universitäts-Buchhandlung 1896, str. 108, 8⁰. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 331.

Loewe Richard Dr., Die Reste der Germanen am Schwarzen Meere. Eine ethnologische Untersuchung von . . . Halle Max Niemeyer 1896. XI., 269 str. 8⁰.

Lehmann Filhés M., Kulturgeschichtliches aus Island. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 235 až 251, 373—395, 438—439.

Ling Roth H., The Natives of Sarawak and British North Borneo. 2 svazky. Londýn 1896. Wla 1897, 851.

Lipperheide, Franz, Katalog der Freiherrlich von Lipperheidischen Sammlung für Kostümwissenschaft mit Abbildungen III. Abth., Büchersammlung. Erster Band. Berl. 1896. Verlag v. . . . Lieferungen I., str. XVI. 48, 8. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 343.

Marthin Chagny Louis, L'Angleterre suzeraine de la France. (Moeurs anglaises). Paříž 1896, 12⁰, Vla 1897, 411.

Mayböck, Ein Geschichtchen vom Untersberg! »Salzburger Chronik.« XXXII, Jahrg. 1895, f⁰, Nr. 91. S. (1). Zföst. Vk. 1897, str. 348.

Mayburger: Die neue Musealausstellung im Schlosse Mirabell: »Salzburger-Zeitung« 1896, f⁰ Nr. 136. S. 3—4. Zföst. Vk. 1897, str. 320.

Mayerhofer Joh., Die Tracht der Hauer bei Baden. Von Maler . . ., Baden. (15 vyobr.) ZföstVk. 1896, 225—230.

Meinzingen, Vorläufige Ergebnisse der Bevölkerungs-Bewegung im Jahre 1895: »Statistische Monatschrift . . .« N. F. I. Jahrg. (Der ganzen Reihe XXII. Jahrg.) Wien, 1896, 4⁰. S 233. Zföst. Vk. 1897, str. 346.

(Menzel Adolph) Philister-Stiftskellerei in Salzburg. Pastellstudie: »Die graphischen Künste« XIX. Jahrg. Wien 1896. f⁰. S. 39. ZföstVk. 1897, str. 348.

Meringer Dr. R., Das oberdeutsche Bauernhaus und sein Geräthe. (Zeitschrift für österr. Volkskunde II. 257). Přehledný článek ze studií, které již dříve byl na různých místech uveřejnil. Spisov. chce charakterisovat »hornoněmecký« dům, hlavně pokud se vnitřku týče. O rázu celkovém stavby poučuje zase spis plukovníka Bancalariho (Die Hausforschung und ihre Ergebnisse in den Ostalpen Wien 1893). Výraznost domu tohoto vidí Meringer hlavně v tom, že má 2 ohniště (jedno v kuchyni, a kamna v jizbě), a vůbec v zařízení kuchyně. Proto také obírá se dále hlavně tímto místem se všemi detaily.

Mose Heinrich, Kinderreime beim »Pfeiferlmachen« im n.-ö. Schneeberggebiete ZföstVk. 1896, 77—78.

Moser, Karl Dr., Die neuen Knochenhöhlen von Gabrovica bei Prosecco an der Südbahn. Globus LXX. 178—179.

Moses Heinrich, Das festliche Jahr im Semmeringsgebiete. ZföstVk. 1896, 193—197.

Müller, Gustav, Wolfs' Radfahrer-Karten. No. 16. Provinz Posen. Lipsko, 1896, Mapy barevné ve foliu 1 : 500.000. 1 mk. 50 fen. Wła 1897, 195.

Müller-Guttenbrunn A., Deutsche Kulturbilder aus Ungarn. Leipzig 1896. Č. L. VI. 2. bibl. 208.

Müller R., Reichenberger Leben und Weben vor siebzig Jahren. (Sammlung gemeinnütziger Vorträge Nr. 214—216) Prag, 47 S. ZföstVk. 1897, str. 352.

Murray David, An Archaeological Survey of the United Kingdom, Glasgow, 1896. Č. L. VI. 4, 393.

Nehring W., Bericht über Aberglauben, Gebräuche, Sagen und Märchen in Oberschlesien (Mittheilungen der schlesischen Gesellschaft für Volkskunde, III. 1.) Breslau 1896. Lud. 1896, str. 373.

Neubauer J. Prof., Die Thiere in Sprache, Brauch und Glauben des Egerlandes. ZföstVk. 1896, 204—213, 278—284, 320—332.

Nohle C., Geschichte des deutschen Schulwesens im Umriss, Langensalza 1896. Č. L. VI. 2. bibl. 208.

Nower J., Deutsche Sagen in ihrer Entstehung, Fortbildung und poetischen Gestaltung. Díl II.: Nibelungen. Graalsage und Parcival. Lohengrin. Giessen, 1896, 8⁰. Wła 1897, 187.

Parmentier J., Histoire de l'éducation en Angleterre, Paris 1896. Č. L. VI. 2. bibl. 208.

Parsche J., Die Besenbinderei im Dabauer Gebirge. (Mittheilungen des nordböhmischen Excursions-Clubs 19, S. 185—188). ZföstVk. 1897, str. 351.

Die Passionsspiele von Oberndorf. Schw.: »Volksfreund. Organ der Deutsch-Conservativen Volkspartei.« VI. Jahrg. Salzburg 1896, f⁰. Nr. 14. S. 3—4. ZföstVk. 1897, str. 347.

Paudler A., Gregorius-Spiel in Böhmisch Kamnitz. (Mittheil. des nordböhm. Excurs. Clubs 19, str. 61.) ZföstVk. 1897, str. 352.

Pedersen H.: Zu den neuirischen Zaubersprüchen. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 192 až 196.

Peiter Wenzel, Der Berggeist der erzgebirgischen Bergleute. ZföstVk. 1896, 178 až 180.

Týž, Der Tschiroler. ZföstVk. 1896. 112—113.

Petak, Arthur, Friedhofverse in Salzburg. ZföstVk. I. 1895. Wien und Prag 1896, S⁰ str. 138—152. ZföstVk. 1896 bibl., str. 342.

Piger Fr, Geburt, Hochzeit und Tod in der Iglauer Sprachinsel in Mähren. ZdVfVk. Berlin 1896, str. 251—264, 407—112.

Piger Franz Paul, Das Osterei in der Iglauer Sprachinsel. ZföstVk. 1896, 23—30.

Piper, Otto, Über einige Burgen in Tirol und im Pinzgau: »Mittheilungen der Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale.« XXII. Jahrg. N. F. Wien 1896, 4⁰, S. 131—8. ZföstVk. 1897, str. 346.

Týž, Burgen im Salzburgischen (Mosaik aus der Salzburger Landeskunde XLII.) »Salzburger Zeitung« 1896, f⁰. Nr. 189. S. 3—4, Nr. 191. S. 4. Ibd.

Pirckmayer Fr., Hochzeitanladung: »Mittheilungen der Gesellschaft für Landeskunde XXXVI. Vereinsjahr 1896. Salzburg 8⁰, S. 132. Zföst. Vk. 1897, str. 347.

Týž, Verbotene Fastnachtsspiele: »Mittheilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde« XXXVI. Vereinsjahr 1896. Salzburg 8⁰, S. 284. ZföstVk. 1897, str. 347.

Pobisch Libor, Volkskundliches von Schiltern in Mähren. ZföstVk. 1896, 76—77.

Pobs A., Märchen und Schnurren aus dem Isergebirge. (Jahrbuch für das Jeschken- und Isergebirge 6, str. 60 - 70). ZföstVk. 1897, str. 352.

Polek Joh. Dr., Die Lipowaner in der Bukowina. Ihre Einrichtungen, Sitten und Gebräuche. ZföstVk. 1896, 53—66, 105—111.

Pommer Josef, Über das älplerische Volkslied und wie man es findet: Zeitschr. der Deutschen und österreichischen Alpenvereins. Jahrg. 1896. Bd. XXVII. Gratz 1896, 8⁰, S. 89—130. Zföst. Vk. 1897, str. 348.

Pressl, F. J., Production, Ausschankalkoholhältiger Getränke und die Trunkenheitsgesetzgebung in Österreich: »Statistische Monatschrift« N.-F. (der ganzen Reihe, XXII. Jahrg.) Wien 1896, 40. Hft 3. Zföst. Vk. 1897, str. 346.

Probst, Fridrich, Die Bewegung der Bevölkerung im Solarjahre 1894: »Statistische Monatsschrift« N.-F. I. Jahrg. (Der ganzen Reihe XXII. Jahrg.) Wien 1896, 4⁰, S. 34—40 ZöfstVk. 1897, str. 346.

Rachfahl F., Deutsche Geschichte vom wirtschaftlichen Standpunkt, Preuss. Jahrbücher, 39. Jahrgang. Heft 1, 1896 Č. L. VI. 2. bibl. 208

Rauchberg, H., Vorläufige Ergebnisse der Bevölkerungs-Bewegung im I. und II. Quartale 1895. »Statistische Monatsschrift« N.-F. I. Jahrg. (der ganzer Reihe XXII. Jahrg.) Wien 1896, 4⁰, S. 114—118. Zföst Vk. 1897, str. 346.

Regell P., Etymologische Sagen aus dem Riesengebirge (Germanistische Abhandlungen 12, str. 131—151). ZföstVk. 1897, str. 352.

Rehsener M., Das Leben in der Auffassung der Gossenasser. ZdVfVk. Berlin 1896, str. 304—319, 395 - 412.

Reichhardt R., Die Drostin von Haferungen. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 78 - 83.

Reiser, Karl Dr., Sagen, Gebräuche, Sprichwörter des Allgäus. Aus dem Munde des Volkes gesammelt v.... Kempten, J Köselsche Buchhandlung, 1895—6. Lieferung 4—6, str. 193—384, 8⁰. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 331.

Reiterer Carl., Volkssagen aus dem Ennsthale gesammelt von ... Heimgarten XX., 1896, str. 361 - 368 Zföst. Vk. 1896 bibl. str. 340.

Týž, Eine (volkskundliche) Plauderei über den August. ZföstVk 1896 bibl. 338.

Týž, Grazer Tagespost, 1896. Eine (volkskundliche) Plauderei zum Juni. Ibd. 1896.

Týž, Volkskundliches, 1896, 3 archy, čís. 111, Ibd., 2 archy čís. 169. Ibd.

Týž, Alte Volkstänze aus dem Steierischen Ennsthale, ZföstVk. II. ročník 1896, 78—81.

Týž, Bauernhumor aus dem Ennsthale (in volksthümlichen Liedern) Heimgarten 1896, str. 514—518. Iba.

Týž, Volkspoesie aus Steiermarks-Bergen. Neuigkeits-Welt-Blatt. Wien 1896. Nro. 101. Beilage F. Ibd.

Týž Volkssprüche aus dem Ennsthal, ZdVfVk. Berlín 1896, str. 129—139. Ibd.

Renk Ant., Kinderreime aus Tirol. ZföstVk. 1896, 97—104.

Rostworowski A. J. F. C. v.: Die Entwickelung der bäuerlichen Verhältnisse im Königreich Polen in XIX. Dissert Halle 1896. Č. L. VI. 5, 492.

Roth, F. W. E., Zur geschichte des Volksaberglaubens in der Grafschaft Nassau-Idstein im 17. Jahrhundert. ZfKultgesch. III. 217—225.

Týž, Zur Geschichte der Meistersänger zu Mainz und Nürnberg. Úvod. I. Mainz-

Anlagen I. Ordnungen, Satzungen und Gewohnheiten auch Straffen der beeden Singer gesellschaften alhie zu Mentz, so seit unvordenklicher zeyt geordnet undt breuchlich gewest, neu beschrieben. II. Verzeichniss der berühmtesten Mainzer Meistersänger aus der elften Hälfte des XVI. Jahrh. III. Verzeichniss der Weisen und Töne der Mainzer Singschule. Ibd. 261—290.

Sach A., Das Herzogthum Schleswig in seiner ethnographischen und nationalen Entwickelung, I. Halle 1896. Č. L. VI. bibl. 208.

Hans von der Sann, Steierische Glockensagen. Grazer Morgenpost, 1896. Čís. 88 a 89. Zföst. Vk. 1896 bibl. str. 340.

Schatz Jos. Dr., Über die Schreibung tirolischer Ortsnamen. Otisk z »Ferdinandeums Zeitschrift, III., 40, seš. Inšpruk 1896, 8°, 32 str. ZföstVk. 1896, 254.

Scheierl Franz, Da Salzburgabua: »Alpenheim-Monatsschrift . . .« I. Jahrg. St. Johann in Pongau 1896, 8°, S. 6—8. Zföst. Vk. 1897, str. 346.

Týž, Sunnwend. In Salzburger Mundart: »Heimgarten. Eine Monatsschrift« XX. Jahrg Graz. 1896, 8°, S. 711. Ibd.

Schiepek J., Untersuchungen über den Satzbau der Egerländer-Mundart II. (Gymn. Prgr.) Saaz, 46 str.

Schmeltz, Dr. J. D. E., Ethnographische Musea in Midden Europa. Verslag iener studiereis 19. Mei- 3. Juli 1895. 2 rytiny a vyobrazení. Lejda 1896, str. XI. 109 v 4° velk.

Týž, Altpreussische Bibliographie für 1894. Dodatek k XXXII. ročníku »Altpreussische Monatsschrift (r. 1895). Královec, 1896, str. 66 v 8ce.

Schmitt Albert, Zur Geschichte der Universitäten Jena und Halle in der Mitte des 18 Jahrh.

Schneller Christian, Beiträge zur Ortsnamenkunde Tirols. III. Heft. Herausg. vom Zweigverein der Leo-Gesellschaft für Tirol und Vorarlberg. Innsbruck, Verlag der Vereinsbuchhandlung, 1896, str. 98. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 335.

Schönfeldt Gustav, Die »Höge« der Hamburger Brauerknechte. (Privilej slaviti po 2 léta slavnost.) Zfkultgesch. III., 310—317.

Schröder Edward, Die Tänzer von Kölbigk, Ein Mirakel des XI. Ihts (Otisk z Zeitschr. für Kirchengeschichte Bd. XVII. 94—164.) 1896. Č. L. VI., 4, 395.

Týž, Die Gerichtslinde von Basdorf in der Herrschaft Itter. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 347—354.

Schukowitz Hans Dr., Mythen und Sagen des Marchfeldes. ZföstVk. 67—76, 267 až 278.

Týž, Kinderreime aus dem Marchfelde. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 290—296.

Schulenburg Wilibald von.: Ein Bauernhaus im Berchtesgadener Ländchen. (Mittheil. der wiener anthr. Ges. XXVI p. 61. Mit 118 Abbildungen. Pěkná monografie, vyčerpávající zároveň celé vnitřní zařízení.

Schultheiss, Fr., Guntram, Das Haberfeldtreiben in Oberbayern. Globus LXX. 357 až 361.

Schwaab J., Pott Joachim. Ein Humoreskenkranz in nordböhmischer (Böhm. Kamnitzer) Mundart. Dresden 1896. Zföst. Vk. 1897, str. 351.

Sieger Robert, Marteln im italienischen Sprachgebiete Tirols. Zföst. Vk. 1896, 333 až 335.

Simm, J., Diebssegen (Mittheilungen des nordböhmischen Excursions Clubs 19 S. 170 a násl. ZföstVk. 1897, str. 352. O témže srv. následující: Klapper Mirza, Der Diebssegen (Tamže).

v. Sommerfeld W., Geschichte der Germanisirung d. Herzogth. Pommern bis z. Ablauf des XIII. Jhts., Staats- u. socialwiss. Forsch., XIII. 5. Berlin 1896. Č. L. VI., 2. bibl. 208.

Spanitz Maria, »D'Aniweigt«. ZföstVk. 1896, 129—138, 197—203, 230—236. Spisova-

telka (dle pozn. red.) jest záslužnou správkyní Ženské obchodní školy v Išlu. Sděluje, kterak v osamělém domě Davida Geisbergra z Altaussee zjevuje se svrchu zmíněná »D'Aniweigt«, podobná asi naší Bílé Paní, a příchodem svým věští smrt. Teprve smrtí paní domu, za jejíž cílem sem přišla, zmizí.

Splieth W., Über vorgeschichtliche Alterthümer Schleswig-Holsteins, mit bes. Berücksichtigung ihrer Beziehung zu der Geologie des Landes. Kiel, 1896, str. 61 Wla 1897, 621.

Statistik des Sanitätswesens der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder für das Jahr 1892. Bearbeitet von dem Bureau der k. k. statistischen Central-Commission Wien 1895. »Österreichische Statistik. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission. XL. Band, Wien 1896, 4^0, Heft 2. (Endemische Krankheiten etc.) ZföstVk. 1896, bibl. 341.

Steinen K., Prähistorische Zeichen und Ornamente. Svastika, Triskeles, Runenalphabet. S 65 rytinami. Berlín 1896, str. 42. Wisla 1897, 621.

Steiner-Wischenbart, Josef, Ältere Dialektworte aus Umgebung von Oberzeising. Grazer Volksblatt 1896. Nro. 110. Beilage F. ZfösVk. 1896, bibl. str. 339.

Stelzig J., Ein Rückblick in vergangene Zeiten. (Jahrb. für das Jeschken- und Isergebirge 6. str. 51—60). ZföstVk. 1897, str. 352.

Storch, Franz, Die Sagen und Legenden des Gasteinerthales. 2 ergänzte Aufl. Salzburg 1896, 8^0, (IV.) 119 S.

Stöckl Herman Dr. und Eduard Walter: Die deutschen Volkfeste. Ein Beitrag zur Reform derselben. Vom Centralausschuss zur Förderung der Jugend- und Volksspiele in Deutschland. Preisgekrönte Abhandlung. München, 1896. Ref. ZföstVk.

Strelle, R. v. Hallein: »Fremden Zeitungen . . .« Jahrg. X. Salzburg 1896. f^0. Nr. 12. S. 1—2. ZföstVk. 1897, str. 320.

Sturm L., Sprachliches aus dem Isergebirge. (Jahrbuch für das Jeschken- und Isergebirge 6, str. 40—42). ZföstVk. 1897, str. 352.

Taubmann J. A., Volksmärchen und Sagen aus Nordböhmen. (Jahrb. für das Jeschken- und Isergebirge 6, str. 78—84). ZföstVk. 1897, str. 352.

Tappeiner F., Der europäische Mensch und die Tiroler, Meran 1896. Č. L. VII. bibl. 125.

Tetzner, F. Dr., Die Kaschuben am Lebasee, Globus LXX, 229 236, 250—254, 269—272, 281—285. O jméně, půdě, zaměstnání, obydlí, vzezření, charakteru, potravě Kašubů atd.

Teufel. 'n Teufel sein' Hochzeit, Ein Sagmarl aus den Ennsthaler Bergen. Steierische Altenpost. Aussee 1896. ZföstVk. 1896, bibl. str. 340.

Teutsch, F., Die Art der Ansiedlung der Siebenbürger Sachsen. Volksstatistik der Siebenbürger Sachsen. (Forschungen zur deutschen Landes- und Volkskunde. IX. 1), Stuttgart 1895.

Thümmel Conrad, Das Einlager der altdeutschen Rechtsgeschichte. ZfKultgesch. III. 58—99.

Tragl A., Leipaer Familiennamen (Gymn. programm), Böhmisch-Leipa, 70 S. Zföst. Vk. 1897, str. 351. (O jménech 14. stol. jejich vzniku a významu.)

Truhelka Ćiro Dr, (Custos am bosnherzeg. Landesmuseum Sarajevo) Die phrygische Mütze in Bosnien. (10 vyobr.) ZföstVk. 1896, 172—178.

Unger Theod., Johannis Minne und Johannis Segen (ve Štýrsku), na str. 184—188, Weinholdův časopis Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, Berlin 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1, 110.

Týž, Aus dem deutschen Volks- und Rechtsleben in Alt-Steiermark. ZdVfVk. Berlín 1896, str. 184—188, 288—290, 421—429.

Urban M., Agrarische Gebräuche aus der Planer Gegend. (Hergels Landwirtschaftlicher Kalender auf das Jahr 1896. S. 80—82)

Týž, Mein Sagenbuch der Gerichtsbezirkes Plan. (Erzgebirgs-Zeitung 17, S. 2—8, 29—35, 69—71, 93—96, 113—118, 139—141, 156—160, 184—191. ZföstVk. 1897, str. 351.

Týž, Zur Literatur Westböhmens Plan, 166 str. ZföstVk. 1897, str. 350.

Vater J., Undern Jaschken. Gedichte in Reichenberger Mundart. Reichenberg 1896 ZföstVk., str. 352.

Weber H. L., Erinnerungen an die biliner Heimat. (Erzgebirgs-Zeitung 17 S. 26 až 29.) ZföstVk. 1897, str. 352.

Weidl, Georg, Volkschullehrer, Med. Dr. Michl Urban, Stadtarzt und Ludwig Hammer, Bürgerschuldirektor, Heimatkunde des politischen Bezirkes Plan. Herausg. von... Plan, 1896, 8°, 611 str. Ref. ZföstVk. 1897, str. 190.

Weinhold K., Beschwörung des Alps (str. 213—215) Weinholdův: Zeitschrift des Vereins für Volkskunde, Berlin, 1896. Ref. Č. L. VI. č. 1, 110.

Wetterläuten: »Mittheilungen der Gesellschaft für Salzburger-Landeskunde«. XXXVI. Vereinsjahr 1896, Salzburg 8°, S. 252. ZföstVk. 1897, str. 347.

Wichner Jos., Zwei Kachelöfen aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts in Bludenz. ZföstVk. 1896, 33—40.

Widmann, Hans, Neues und altes vom Kaprunerthale: »Mittheilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereines. N.-F. Bd. XII., der ganzen Reihe XXII. Bd. Jahrg. 1896. Wien 1896, 4°, Nr. 1. S. 4—7, Nr. 2. S. 21—22. ZföstVk. 1897, str. 348

Widmann H. Dr., Die Tamsweger Prang mit dem »Samson« im 18. Jahrh. (Aus der sogenannten »Kapuzienerchronik von Tamsweg« geschrieben von Andrä Kocher, Reiterbauer am Sasaberg († 19. April 1786). ZföstVk. 1896, 138—142.

Wilhelm F., Thiernamen und sprachlicher Verkehr mit Thieren im Saazer-Lande. (Erzgebirgs-Zeitung, 17, S. 125—130). ZföstVk. 1897, str. 351.

Windakiewicz Edward, Das Steinsalz-Bergwerk in Wieliczka, mit Rücksicht auf den Fremdenbesuch zusammengestellt. Se 4mi vyobrazeními. Vělička a Příbor, 1896, str. 40, 8°. Wla 1897, 195.

Winter G., Der Antisemitismus in Deutschland vom kulturhistorischen und sozialpolitischen Stadtpunkte beleuchtet, Magdeburg 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 207.

Zeithammer L., Land und Leute des Böhmerwaldes Winterberg 168. S. Líčí povahu země a poměry lidnatosti, hospodářství, průmysl atd. ZföstVk. 1897, str. 350.

Zschiesche, Dr, Heidnische Kulturstätten in Thüringen. Vortrag gehalten in der Erfurter Akademie von ... (Aus den Jahrbüchern der Akademie N.-F. Heft 22.). Erfurt 1896, str 37, 8°. ZdVfVk. Berl. 1896, str. 225.

Zur Sage vom Tatzelwurm. ZföstVk. 1895. (I.) Wien und Prag 1896. 8° str. 261 až 265. ZföstVk 1896, bibl. str. 342.

II. Z folkloru románského.

Charles Beauquier: Blas en populaire de la Franche-Comté. Rtrad pop. XI, 645—652.

G. Berger, Rumänien ein Land der Zukunft. S mapou, 10ti světlotisky, 14 obr. v textě. Berlín 1896. Ref. Globus LXX, 34.

Boner E. G. Sui miti delle acque, Messina 1896. Č. L. VI. bibl. 2. 207.

Brun Jules, Le romancero roumain, Lettre préface de M. Lully Proudhomme, Introduction de M. G. Dém. Théodoresco, Paris 1896. 215 str. 3 fr.

Týž: A propos du romancero roumain, Petrea Cretzone Cholcau, Courtea d'Argesch et sa légende; La brebiette, Paris 1896. 54 str. 1 fr. 50.

Cartailhae E. La France préhistorique. Vyd. II. Paříž 1896. Wla 1897, 618.

Charpentier F. L'abbé. Les Oeufs de Paques, Fontenay-le-Comte, 1896. Historická studie o kraslicích, Ref. Č. L. VI, č. 1, 108.

Clay Trumbull, The Threshold Covenaut, or the Beginning of Religions Rites. Edinburg 1896. Wla 1897, 855.

Demeter Dan, Volksglauben der Rumänen in Bukowina. Gesammelt von. ZfösťVk. 1896, 250—252, 284—286.

Arth. J. Evanse, Archaeologia or Miscelaneous Tracts relating to Antiquity. London. 1896, II, series V, vol. str. 179—198. Č. L. VI, 5, 504.

Faulisi, M Mosina, Il Folk-lore in Orazio. Spigolature di . . . Palermo 1896. (Extratto dall Archivio delle tradizioni popolari. Vol. XV.) Str. 30, 8°. ZdVfVk. Berl. 1896. Str 330.

Förster, Brix, Angola und die Portugiesen. (Geograf. etnograf. Studie.) Globus LXX. 101—103.

Frajpont Juljan, Les Cavernes et leurs habitants. Paříž 1896. Wla 1897, 618.

Köhler J. Moliéres und Fénélons Stellung zur Erziehung des weiblichen Geschlechtes im Zeitalter zum Zeitalter Ludwigs XIV. Programm, Planen 1896. Č L. VI, bibl. 208.

Lang A., Mythes, Cultes et Religion par . . .; Traduit par Léon Mariller avec la collaboration de A. Dirr, précédé d'une Introduction par L. Mariller. Paris, Fel. Alcan 1896. Str. 683, 8°. ZdVfVk. Berl. 1896. Str. 329.

Maas, Dr. Alb.: Allerlei provenzalischer Volksglaube nach F. Mistrals »Mirèio« zusammengestellt. Berlin 1896. (Berliner Beiträge zur german. u roman. Philologie. Roman. Abth. N. 5.) Ref. Lit. Centralblatt 1896, str. 1474. Archiv f. d. Studium der neueren Sprachen und Litter. sv. 99, str. 197 sl.: obšírná recense s hojnými doplňky.

Maury Alfred, Croyances et légendes du moyen-âge, Nouvelle éditions des Fées du moyen-âge et Les Légendes pieuses, publiée d'aprés les notes de l'auteur par Auguste Longnon et G. Bonet-Maury, avec une préface de Michel Bréal, Honoré Champion. Ref. Č. L. VI, č. 1, str. 109.

Mirguet V.. Histoire des Belges et de leur Civilisation, Bruxelles, 1896. Č. L. VI., 2. bibl., str. 208.

Giorgi P. a M. Pasquerelli: Sbírka hádanek italských. Archivio per lo studio delle tradizioni popolari (red. Dr. G. Pitré) Palermo, 1896, XV, 1 n. Ref. Č L. VI, č. 1. 110.

Pesci G., Tradizioni popolari di Nuoro in Sardegna. Torino 1896. Č. L. V. 5, str. 473.

Pitré Gius., La novella del conto sbagliato, Palermo, 1896. Č. L VI, 4, 395.

Týž, Medicina popolare Siciliana, raccolta ed' ordinata. — Con dodici immagini popolari a Hampa. Volume unico. Bibliotheca delle Tradizioni popolari Siciliane Vol. XIX. Torino Palermo, Carlo Clausen 1896 Str XXVIII a 495, 8", ZdVfVk. Berl 1896. Str. 337.

Týž, Tre feste popolari di Sicilia. Palermo 1896, str. 34, 8°. Wla 1847, 187.

Pole W., The evolution of whist, a study of the progressive Changes which the game has passed from its' origin to the presente time, London 1896. Č. L. V. 5. Str. 472.

Rossi Ad., Un' escursione nel Montenegro. Milano 1896. Č. L. VI, 5, 493.

Bibliographie des traditions populaires de la Bretagne 1882—1894. Paris 1896. P. Sébillot. Č. L. VI, 4, 397.

Sébillot Paul, pokračuje ve sbírce pohádek bretagnských (Contes de la Haute — Bretagne) str. 299—303. Revue des traditions populaires (red. Paul Sébillot). Ref. Č. L. VI, č. 1, 110.

Trombatore, J Arturo, Folklore Catanese. Torino, Carlo Clausen 1896. Str. 125. 8⁰. ZdVfVk. Berl. 1896. Str. 459.

Walcker K., Montesquieu als Polyhistor, Philosoph, Vorkämpfer der german.-protestantischen Kultur und als politischer Prophet. Leipzig 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 207.

Leite de Vasconcellos, Enseyos ethnographicos. I. Lisboa, 1896. Č. L. VI, 4, 399.

A. de Verdilhac Moeurs bourgeoises en France, du XIII. e au XIV. e siécle. Bibl. Univ. 1896, 5. Č. L. VI, bibl 2, 207.

Vinchon M. A., Lampes antiques encore en usage dans certains de nos départements. Paris 1896 (Extr. Bulletins de la Société d'anthropologie de Paris 613 až 622.) Č. L. VI, 5, 493.

Zimmermann A. dr., die europäischen Kolonien. Erster Band: die Kolonialpolitik Portugals und Spaniens in ihrer Entwickelung von den Anfängen bis zur Gegenwart. Berlin 1896. Ref. Glob. LXX, 322.

12. Z folkloru židovského, maďarského, studie historické a j.

Bellosics B., Ethnographia, Ä magyaroszági néprajzi társaság és a M. Nemzeti Muzeum Értesitöje (red Dr. B. Munkácsi), Budapest 1896, str. 182—186. Ref. Č. L. VI, č. 1, 112.

Berliner A., Über den Einfluss des ersten hebräischen Buchdrucks auf den Kultus und die Kultur der Juden, Frankfurt a M. 1896 Č. L. VI, bibl 2, 207.

Braun M. Die Geschichte der Juden in Schlesien, Breslau 1896. Č. L. VI, bibl 2, 207.

Boralevi G. Civiltà e culto giudaico negli scrittori greci e latini, Livorno 1896. Č. L. VI. bibl 2, 207.

Demeter Dan, Volksglauben und Gebräuche der Juden in der Bukovina. Gesammelt vom Pfarrer . . . ZföstVk. 1896, 81—83.

Zs. Gyarmathy. Tarka képek a kalotazegi varrottas világából Budapest 1896. (Edition der Franklinges.) Zajímavý spis o výšivkách z kalotaszegu obdobných t zv. žilinskému šití slovenskému.

Katona L. Mythologioi irányok és módszerek, Budapest 1896. Č. L. VI, 5, 492.

Schwartz J. H. Geschichtliche Entwickelung der messianischen Idee des Judenthums. Von Kulturhist. Geschichtsp. behandelt. Kladno 1896. Č L. VI, bibl. 2, 207.

Barański A. Dr. Die vorgeschichtliche Zeit im Lichte der Hausthierkultur. Vídeň 1896, str. IV, 296, 8⁰. Wla 1897, 191.

Compayré G. Historia de la paedagogia, Braine le Bomte 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 208.

Hahn Ed. Hausthiere und ihre Beziehungen zur Wirtschaft des Menschen Leipzig 1896. Č. L. V, 4, bibl. str. 376

F. Heger. Die Zukunft der ethnographischen Museen. (Festschrift für Adolf Bastian zu seinem 70. Geburtstage.) Berlin (D. Reiner) 8⁰, 1896.

Helfert J. Alex. Frh., Volksnachbarliche Wechselseitigkeit, Eine Anregung von . . . ZföstVk 1896, 3 - 5.

Katalog der Freih. v. Lipperheide'schen Sammlung für Costümwissenscht, III. Abtheilung, Büchersammlung, I, 1 Berlin 1896. Ref Č. L. VI, č 1, 109.

Knörich Wilhelm, Litterarisch-gesellige Bestrebungen, besonders der Damen, und ihr Vorbild, sowie die Frauen-Emanzipation im Frankreich während der ersten Hälfte des siebzehnten Jahrh. ZfKutgesch. III, 385—416.

Liebe Georg, Ritter und Schreiber. Eine kulturgeschichtliche Parallele. ZfKultgesch. III, 456—464.

Sassenbach J., Die Freimauer, Ihre Geschichte, Thätigkeit . . . Berlin 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 208.

Schliep H., Ur-Luxemburg. Ein Beitrag zur Urgeschichte des Landes, des Volkes und der Sprache, der Urreligion, Sitten und Gebräuche, Luxemburg 1896 Č. L. VI, 2, bibl. str. 208

Schorn A., Geschichte der Pädagogik in Vorbildern und Bildern, 17. vyd. Herausgegeben v. J. Plath, Leipzig 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 208.

Schwartz W Von den Hauptfasen in der Entwickelung der altgriechischen Naturreligion, Berlin 1896. Č. L. VI, bibl. 2, 208.

Sippurim: Sammlung jüdischer Volkssagen, Erzählungen, Mythen, Chroniken, Denkwürdigkeiten und Biographien berühmter Jüden aller Jahrhunderte besonders des Mittelalters (Jüdische Universalbibliothek) Prag 1896. Č L. VI, 4, 400.

Spamers Illustrierte Weltgeschichte mit bes. Berücksichtigung der Kulturgeschichte, 3. vyd. III. (Mittelalter neu bearb. v. O. Kaemmel) Leipzig 1896 Č. L. VI. bibl 2, 207.

Suter H. Die Araber als Vermittler der Wissenschaften in deren Übergang vom Orient in den Occident, Aarau 1896. Č L. VI, bibl 2, 207.

Steinhausen Georg, Vier Frauenbriefe aus dem endenden Mittelalter ZfKultgesch III, 213—216.

Stuartt C. D., o and Park A. J, Th. Variety stage. A history of the music halls from the earliest period to the present time, London 1896 Č. L V, str. 472.

Wilser Ludwig Dr., Die bemalten Kiesel von Mos-d'Azil. Anfänge einer Schrift in der Steinzeit? (Se 17. vyobr.) Globus 361—363.

13. Z folkloru asijského.

Die armenischen Frauen. (Anonym.) (6 podobizen.) Globus LXX, 214—217.

Basset René, pokračování v serii pohádek arabských a východních (Contes arabes et orientaux). Revue des traditions populaires (red. Paul Sébillot). Paris 1896 Ref. Č. L. VI, č. 1, 110.

Buchner Max, Zur Anatomie und Ästhetik bei den Japonern. Globus LXX, 21—24, 45—47.

Dawidsohn Carl, Dr. Die orientalische Frage in der Anthropologie. (Kritika řeči známého badatele Arthura J. Evanse proslovené v Liverpoolu 17. září na výroční schůzi »Britisch Association«.) Globus 255—256.

Ehrenpreis M., Kabbalistische Studien. I. die Entwickelung der Emanationslehre in der Kabbala des XIII. Jhts, Frankfurt 1896. Č. L. V, 5, 473.

Grabowsky F., Semons-Forschungen in Australien, Neu Guinea und den Molukken. (S třemi vyobr.) Globus LXX. Str. 150—154.

Grabowsky J., Kükenthals Forschungen im malaischen Archipel. Globus LXX, 56—59.

Hahn C., die grusinische Militärstrasse. (Se 6 vyobr.) Globus LXX, 24—27, 42—45.

Týž: Kaukasische Reisen und Studien. Neue Beiträge zur Kenntniss des kaukasischen Landes. Lipsko 1896, 8^0. Wla 1897, 194.

Henry V., Vedica. Prem. serie. Paris, Em. Bouillon 1896, 15 pp. (Extrait des Mémoires de la Société de linguistique de Paris, tome IX.) ZdVfVk. Berl. 1896. Str. 330.

Huth G. Dr. Geschichte des Buddhismus in Mongolei II. Strassburg 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 208.

King L. W. Babylonian Magie and Sorcery. London 1896. Č. L. VI. bibl. 2, 207.

Lalayautz E., Historický vývoj arménské ethnografie, časopis »Azgagrakan Handess«. Ref. Č. L. VI, č. 1, 114.

Laufer Berthold, Zur Geschichte des Schminkens in Tibet. Globus LXX, 63—65.

Max Albrecht, Russich Central-Asien. Reisebilder aus Transkaspien Buchara und Turkestan. S 52 illustracemi. Hamburg 1896. Str. XII, 249, 8⁰. Wia 1897, 194.

Minajev J., Матеріали и замѣткі по буддизму. II. (Матеріали по сехатологіи.) Petrohrad 1896 od str. 207 až do 221, 8⁰. Wla 1897, 189.

Perthuis. Le Désert de Syrie, L'Euphrate et la Mésopotamie. Paříž 1896, 12⁰. Wla 1897, 412.

Pleyte-Leiden, C. M., Seltene ethnographische Gegenstände von Kisar. (O obyvatelstvu, rodinném životě, náboženských poměrech, zaměstnání atd.) (Se 7 vyobr.) Glob. LXX, 347—349.

Reichelt G. Th.: Die Himalaya-Mission der Brüdergemeinde (mit 16 Bildern), Gütersloh, 1896. Č. L. VII, 1. Zibrt. Lit. knlt. hist. a etnogr. str. 20.

Rockhil, W. Woodville, Nothes on the ethnology of Tibet basea on the collections in the U. S. National Museum, Washington 1896. Č. L. V, 5, 473.

Simpson W., The Buddhist Fraying-Wheel, s 48 vyobr. Londýn 1896, str. 303. Wla 1897, 855.

Schlegel G. La femme chinoise, Leide 1896. Č. L. VI, 5, 492.

Tamai Kizak, die Erforschung des Tschinwan-Gebietes auf Formosa durch die Japaner. Mitgeteilt von K. T., aus Japan Z. Z. in Berlin. (Mravy a obyčeje, obydlí, život, nářadí, svatba, pohřeb, slavnosti, kalendář atd. atd., Globus LXX, 93—98.

Ujvalfy C., Les Aryens au nord et au sud de l' Hindoukouch. Paříž 1896. Wla 1897, 621.

Wambery H., Bilder aus Bochara. S 5 vyobr. Globus LXX, 138—142. Kulturní studie z Bochary. Spis konstatuje potěšitelný rozdíl nynějšího kulturního ruchu od dřívějšího a počíná vládou Mozaffara-eddinga, otce nynějšího emira Abdul Ahada.

Virchow, Význam Kavkazu v historii vzdělanosti. Čas. »Azgagrakan Handess«. Ref. Č. L. VI, 1, 114.

Vorderman A. G. Planten-Animisme op Java, Batavia, 1866. Ref. Č. L. VI, č. 1, 109.

Zimmermann F. W. Dr., die Entwickelung von Britisch-Indien. (Hierzu zwei Karten als Sonderbeilagen.) Globus LXX. 373—378.

14. Z folkloru afrického.

Anonym, Proben altägyptischer Kunst. (7 vyobr.) Globus LXX, 278—281.

Culin Stewart: Mancala, The national game of Afrika, Washington 1896.

Fromm E., Lieder und Geschichten der Suaheli. Hamburg 1896. Wla 1397, 848.

Gauckler Paul, L'archéologie de la Tunisie. S 16 vyobr. Paříž 1896, 8⁰. Wla 1897, 411.

Grothe H., Ein Besuch in Bengasi. Globus LXX, 236—240.

Jacobowski Ludwig Dr. Das Weib in der Poesie der Hottentotten. Globus LXX. 173—176.

Lémure, Jan Dr. Madagascar. L'expedition au point de vue médical et hygiénique, l'actlimation et la colonisation. S mapou. Paříž 1896, 8⁰. Wla 1897, 624.

Luschan Fr. V. Instruction für ethnographische Beobachtungen und Sammlungen in Deutsch-Ost-Africa. Berlin 1896. Č. L. VI. 2, 209.

Mannheimer E., Le nouveau monde sudafricain. La vie au Transval. S 45 illustr. Paříž 1896, 12⁰. Wla 1897, 124.

Oppel A., Die Herkunft der Bevölkerung von Madagaskar. Glob. LXX, 379—384.

Paulitschke Filip, Ethnographie Nordost-Afrikas. Die geistige kultur der Danâkil, Galla und Somâl nebst Nachträgen zur materiellen Kultur dieser Völker. Berlín 1896. Ref. Globus LXX, 211.

Rotschild H., Notes africaines. Paříž, 1896, 12°. Wla 1897, 412.

Seidl H., Transvaal und seine Goldausbeute. Globus LXX 364 - 368.

Seidel A,, Geschichten und Lieder der Afrikaner, Ausgewählt und verdeutscht . . . Berlin 1896. Ref. Č. L. VI, č. 1, 109.

Weule K. Dr., Die Eidechse als Ornament Afrika, Berlin 1896. Č. L. VI, 2, str. 209,

Zeitschrift für Afrikanische und oceanische Sprachen (red. A. Seidel) Berlin 1896. O pohádkách afrických. Ref. Č. L. VI, č. 1, 110.

15. Z folkloru amerického.

Ambrosetti Juan B., Jaguareté-Aba. Der Werwolfglauben bei den südamerikanischen Indianern. Globus LXX, 272 - 273.

Andree P. Dr. Phil, Die Verbreitung von Mythen unter den Indianern Nordwestamerikas Globus LXX, 47—48.

Boas F. Dr. The Growth of Indian Mythologie, Chicago 1896. Č. L. VI, 2, 209.

Fr. Boas, Indianische Sagen von der Nord-Pacifischen Küste Americas, Berlin 1896. 364 stran. Č. L. VI, 2, 221.

Caland W., Die altindischen Toten — und Bestatungsgebräuche mit Benützung handschriftlicher Quellen dargestellt (v publikaci Akademie věd v Amsterdamě) 1896, I, č. 6. Č. L. VI, 4, 400.

Dugard M., La société américaine. Moeurs et caractére. La famille. Pôle de la femme. Ecoles et Universités. Paříž 1896 v 8ce. Wla 1897, 411.

Förstermann E. Neue Mayaforschungen. (Kritika novější literatury o kmenech Maya — hlavně o jejich sídle.) Globus LXX, 37—39.

Maler Teobert, Neue Entdeckung von Ruinenstädten in Mittelamerika. Globus LXX, 149—150.

Minajev J., Секты и вѣроученія въ Соединныхъ Штатахъ Сѣверной Америки. Petrohrad, 1896, str. III, 160, 8°. Wla 1897, 189.

Oppel A, Die altmexikanischen Mosaiken. (S 15 vyobr.) Globus LXX, 4 - 13.

Pelt D. L. Astronomické symboly v Americe. International Folk-lore Association, Papers read at Memphis, Atlanta and Chigago, Chicago 1896, June. Ref. Č. L. VI, č. 1, 114.

Phillip (P. Lee). Virginia Cartography a bibliographical description. By P. Lee Phillips. City of Washington, publishied by the Smithsonian Institution 1896. 8°. 85, pp. From Smithsonian Miscellaneous Collections Vol. XXXVII. (Number 1039.) Č. L. VII. bibl. 161.

Preuss K. Th. Dr., Die Totenklage im alten Amerika. Vom Standpunkte der Völkerpsychologie. Glob. LXX, 341—344, 368—371.

Preuss K. Theod., Menschenopfer und Selbstverstümmelung bei der Todtentrauer in Amerika, Berlin 1896. Č. L VI, 2, 209.

Stickney Gardner P., Indian use of wild rice, Washington 1896. Č. L. VI. 2, 209.

Stolpe Hjolmar: Studier i Amerikansk Ornamentik. Ett bidrag till ornamentens biologi, Stockholm 1896. Annonce Č. L. VII, 1, Zíbrt Lit. kult. hist. a etnogr. Str. 20.

Kisak Tamai, Japanische Blutrache gegen die Koreaner. Von Isak Tamai aus Japan. Z. Z. in Berlin. (S vyobr) Glob. LXX, 329—331.

Taylorova S. M. Snůška indianských pohádek. Folklore. A Quaterly Journal of Myth. Institution and Custom, London 1896, VII, 1. Ref. Č. L. VI, č, 1, 110.

Wilson T., The Svastika, the earliest known Symbol and its Migrations. S 25 tab a 374 vyobr. Washington 1896, str. 255. Wla 1897, 621.

16. O stavbách lidových a j.

Bancalari Gustav: Forschungen und Studien über das Haus. I. Rauchhaus, Herd, Ofen, Rauchfang, Kamin. Mit 55 Abbildungen. (Mittheil. der wiener anthropol. Ges. XXVI p. 93). Baucalari, známý svými studiemi v tomto oboru, probírá zde comparativně hlavně zařízení ohnišť. Základ tvoří stavby jihoalpské.

Zs. Gyarmathy: Tarka képek a kalotaszegi varrottas világából. Budapest. 1896. (Edition der Franklin Ges.)

Zajímavý spis o výšivkách z kalotaszegu obdobných t. zv žilinskému šití slovenskému.

Hajný August: České tance. (Český Lid VI p. 54. Obsahuje tance: 1. Pásla jeleny neboli Kozel. 2. Kucmouch. 3. Červená růžičko. 4. Kozlíček neboli slepička 5. Vrták 6. Šandy.

F. Heger: Die Zukunft der ethnographischen Museen. (Festschrift für Adolf Bastian zu seinem 70. Geburtstage.) Berlin (D. Reimer) 8° 1896.

Keane A. H.: Ethnology. Cambridge 1896. University press. m. 8° XXX+441 str

V kapitole prvého dílu jedná I. o definici ethnologie a její úloze, cap. II.–IV. jednají v poměru člověka k zvířectvu (hlavně opicím antropoidním) o stáří lidstva, a době kamenné, cap. VII. dokazuje jednotnost specie pokolení lidského rozvinuté ve 4 základní plemena, cap. VIII, o tělesných znacích plemen lidských, cap. IX. o znacích duševních, hlavně řeči. Druhý díl specialně pojednává o klassifikaci lidstva (na základních 4 plemenech) a o jednotlivých větvích.

(Srv. referát P. Ehrenreicha v Zeischrift f. Ethnol. 1896 205, dle něhož kniha sice povzbuzuje, ale má dosti vad.)

Meringer Dr. R.: Das oberdeutsche Bauernhaus und s in Geräthe. (Zeitschrift für österr. Volkskunde II. 257) Přehledný článek ze studií, které již dříve byl na různých místech uveřejnil. Spis chce charakterisovat »hornoněmecký« dům, hlavně pokud se vnitřku týče. O rázu celkovém stavby poučuje zase spis plukovníka Bancalariho (Die Hausforschung und ihre Ergebnisse in den Ostalpen Wien 1893.) Výraznost domu tohoto vidí Meringer hlavně v tom, že má 2 ohniště (jedno v kuchyni, a kamna v jizbě), a vůbec v zařízeni kuchyně. Proto také obírá se dále hlavně tímto místem se všemi detaily.

Potkański K.: Granice i osiedlenia Podhala. Kraków 1896.

Schmeltz Dr. J. DE.: Ethnographische Musea in Midden-Europa. Leiden (E. J. Brill) 1896.

Č. Zíbrt: O praktickém použití lidového ornamentu českého ČL VI, str. 48–53.

Týž. Národopisné sbírky v Průmyslovém Museu Náprstkově. Světozor 1896, str. 322.

Vzpomínky.

Fjodor Ivanovič Buslajev.

* 13/4 1818. — † 31/7 1897.

Učenec, jehož činnosti chceme věnovati několik slov, měl ve vývoj historicko-filosofické vědy ruské význam tak veliký, že byl právem nazýván ruským Grimmem. Vědecké studium jazyka ruského bylo sice před ním a vedle něho jinými učenci velmi úspěšně pěstováno, Vostokovem, Sreznevským a j., těmi také založeno bylo s velkým úspěchem studium staroruského a církevně-slovanského písemnictví, ale studium celkem jen se stanoviska filologického a bibliografického. Vlastní literárně-historický výzkum písemnictví ruského, ve spojitosti s kulturní historií a se studiem staroruského umění zahájen byl teprve Buslajevem. Tento učenec také zahájil teprve hlubší vědecké studium tradic lidu ruského, poesie lidové. Byli ovšem před ním mnozí spisovatelé, kteří obraceli pozornost svou na ruský lid, jeho život duševní a materialní, byli zvláště myslitelé, kteří těžce nesli velký rozpor mezi vzdělanstvem ruským a širokými massami lidu ruského a zanášeli se různými idejemi, jak by se rozpor tento dal překlenouti neb vyrovnati. S těmi důležitými otázkami spojovány jiné otázky neméně vážné, o poměru vzdělanosti ruské k západoevropské, o poměru byzantského základu osvěty ruské k základům osvěty západoevropské, a palčivá otázka nevolnictví. Zprvu měly snahy po poznání lidu ruského ráz konservativní a záhy vedly k programu reakcionářskému: vzdělanstvo ruské se odcizilo od národa-lidu ruského, tím, že přilnulo k západoevropské kultuře; návrat k někdejším základům ruské osvěty prohlašován za nutný, neboť na těch prý spočívá neporušenost a ryzost národnosti ruské. Druhá pokročilejší strana literární, která toužila po povznesení národa ruského, jak intellektualním tak materialním, nalézala prameny všeho pokroku a vývoje jen na západě, a z odporu ke straně protivné, konservativní, reakcionářské, přenášela nenávist svou vůbec na všecko studium i pěstování toho, co tvořilo podstatu národa, lidu, spatřujíc, jak se právě pod pláštíkem národnosti ochraňuje vše, co lid potlačuje, ponižuje, dokonce i hubí. Publicisté, kritikové i literáti, náčelníci progressivního ruchu ruského, jako Bělinskij, Hercen, Granovskij, Turgeněv byli lhostejni k tradicím, pověrám, zvykům a obyčejům obecného lidu, k tomu tedy, co se na západě stalo od počátku XIX. věku předmětem zvláštního studia, neboť měli na zřeteli jen mravní a socialní poměry lidu, a k těchto nápravě nesly se všecky jich snahy.

Za těchto poměrů nemohla se dlouho ujmouti v Rusku nová západoevropská věda ethnografická.

V 40tých letech panovala ještě neobmezeně v Německu škola Grimmova a mladší učenecké pokolení ruské přilnulo k ní tím snáze, že bylo stejně jako Grimmovská škola proniknuto hlubokou láskou ke všemu, co považováno za podstatu národa, k jeho životu vnitřnímu i vnějšímu, k jeho kroji, zvykům i obyčejům, k jeho písním i zkazkám. Toto pokolení stálo jaksi uprostřed

mezi oběma hlavními literárními tábory ruskými, a přes všechny sympathie s tou neb onou stránkou jak západnické tak slavjanofilské školy zůstalo vlastně jim cizí a žilo jenom čistě objektivnému vědeckému studiu lidu i národa, jeho písemnictví psaného i ústního. Ukazovalo stejně na byzantské základy ruského písemnictví a nespravedlivé jich odsuzování se strany západnické, jak též na souvislost starobylých tradic a zvyků národa ruského, všeho toho, v čem spatřován byl podstatný ráz národní, s tradicemi a zvyky národů cizích, neslovanských, najmě germanských.

Na tomto stanovisku stál jmenovitě Buslajev. Věnovalť pozornost bedlivou studiu staroruského písemnictví, které progressivní škola naprosto zamítala, ukázal spojitost tradicionalní literatury ruské s písemnictvím staroruským, nemělť valného nadšení pro Petra Vel., že rázně a násilně přetrhl svými reformami všecken duševní vývoj národa, ale nebyl přece slepým nadšencem pro tradice moskevské. Uznával velké zásluhy slavjanofilů o sbírání a vydávání památek lidové poesie ruské a těžce nesl netečnost vzdělanstva ruského k epochálním publikacím ruské epiky, ke sbírkám Kirějevského a Rybnikova, trpce vytýkal vzdělancům ruským jich odpor a nechuť vůči všem zbytkům starobylých zvyků, názorů, tradic poetických, které si lid zachoval až do dob nejnovějších. Vytýkal jim, že mají na zřeteli výhradně jen šíření idejí západních a příjemností života civilisovaného v širokých massách. Národnost ruská má tu úlohu zcela passivní: prostý člověk ruský má se zbaviti jen svých názorů, obyčejů a zvyků, má se pomocí vzdělání odtrhnouti ode všech základů národnosti, má se státi člověkem vůbec, prostým všech předsudků, kosmopolitou... Buslajev chápe podobné snahy jako zcela přirozené u národů, kteří zůstali pozadu za vzdělanými národy západní Evropy, ač jich neschvaluje. Jest si také vědom toho, že přese všecko horování i přese všecko studium národnosti bude míti v životě samém směr západní převahu. Nicméně ostře a břitce vystupuje proti vzdělancům a literátům ruským, kteří se k lidu ruskému nechovají jinak než někdy Varjag neb missionář obracející lid na víru křesťanskou; jimž se ruský lid, minulost jeho a starobylé, jím zachované památky nejev jinak než jako hromada předsudků a pověr, kteréž se mají pronásledovati a hubiti, ne ale vědecky zkoumati. I posměchem stíhá Buslajev tyto literáty, neboť prostý lid ani neví o existenci žurnálů, ve kterých se tisknou učená pojednání a traktáty o jeho nevědomosti, nevzdělanosti a pověrečnosti. To jsou donquijotské výpravy, a místo nich požaduje Buslajev láskyplné sice, ale též objektivní, všech tendencí prosté studium lidu, jeho poesie a tradic, jeho zvyků, obyčejů atd. S tímto pak studiem může zároveň postupovati vzdělávání lidu, povyšování jeho úrovně intellektualní, šíření vědomostí obecně prospěšných. Proti kritice progressivního a západnického směru ujímá se byzantských základů ruské osvěty; poukazuje na to, že se nezkoumaly objektivně všecky svazky staroruského písemnictví jednak s byzantským východem, jednak s latinským západem, než že se celá otázka řešila zkrátka a s vysoka, řeklo se prostě, že byzantství jest hniloba, a tím považována otázka za vyřízenou. Velmi ostře

vystupuje Buslajev jmenovitě ve svém pojednání o ruském epose r. 1862 proti přestřelkům současné kritiky a publicistiky progressivní, a vytýká zcela správně těmto literátům, že sami nestojí na výši evropského vzdělání humanistického, než že v nich silně ještě převládají základy byzantské a tatarské. Polemika tato jest charakteristická nejenom pro tehdejší literární poměry ruské, než i pro Buslajeva. Týž všeobecný ráz má také jeho pojednání o ruské epice náboženské r. 1861. V něm cenil literární boj mezi slavjanofily a západníky o podstatu ruského národa, o vývoj a ráz osvěty ruské dost nízce, neboť ani jedna ani druhá strana nesnažila se hloub pronikati, vědecky objektivně zkoumati podstatné rysy ruského národa, než mluvili a debattovali abstraktně o nich, majíce na zřeteli vždy jen buď centralisaci moskevskou, buď centralisaci petrohradskou, vyšší vrstvy národa, aristokracii, šlechtu a úřednictvo, zapomínajíce na vlastní lid obecný, tak přerozmanitý. V tomto článku dává Buslajev také na jevo odpor proti reformám Petrovým: uznává jich předčasnost a náhlost, vyslovuje dokonce myšlenku, že prostý lid ruský, který se tak opozdil za evropskou osvětou i za vyššími vrstvami národa, zachoval plodnější a jistější zárodky pro samostatný vývoj, nežli cizozemský štěp, který do té doby nesl květy prázdné, plody příliš ranné. Stejně se pak obrací proti idealnímu obrazu ruského národa, vysněnému slavjanofily: tvůrcové jeho byli v příjemném poblouznění, pokládajíce moskevskou civilisaci XVI.—XVII. věku za čistou minci národního rázu. Obě Rusi, i moskevská i petrovská, pracovaly dle jednoho systému, dávajíce ruskému národu vnější, formalní jednotnost, kterouž slavjanofilové i západníci považovali za stavbu celistvou, organickou. Buslajev stojí nad oběma školami, žádaje objektivní, ryze vědecké studium lidu, láskyplné sice, ale bez všech předpojatých tendencí.

Hned v prvním svém větším spise О преподавании отечественнаго языка r. 1844. ve 2 svazcích objevuje se býti horlivým žákem Jakuba Grimma, jmenovitě v druhé části spisu pojednávající o zvláštnostech i o historickém osudu ruského jazyka. Neobmezuje se jen na grammatický výklad, než snaží se na základě jazykového materialu sestrojiti jakýsi kulturní obraz ruského národa, určiti jmenovitě jeho pohanský a křesťanský názor na přírodu. Ještě větší význam právě pro charakteristiku nejstarší doby života slovanského a zvláště ruského měla jeho dissertace О вліяніи христіанства на славянскій языкъ, vydaná r. 1848. Srovnávaje nejstarší církevně-slovanské překlady písem svatých s gotským překladem dovozuje, že slovanština byla dlouho již před činností bratří Soluňských podrobena vlivu křesťanskému, z povahy pak jazyka nejstarších překladů hledí Buslajev načrtnouti kulturní obraz Slovanstva v těch dobách. Buslajev sdílí úplně učení školy Grimmovské o úzké spojitosti historie jazyka s tradicemi národa, o sledech bájesloví uschovaných v jazyce, že nejstarší formy poesie epické počínají od tvoření jazyka, že příbuznost národů indoevropských se dokazuje také shodou tradic. — Od let 50tých do 70tých tiskl hojná pojednání o ruské literatuře staré, o staroruském umění, o lidové poesii národa ruského i též národů cizích; sebral je ve velkém spise

vydaném r. 1861. ve dvou svazcích »Историческіе очерки русской народной словесности и искусства« a v knize vydané r. 1887. »Народная поэзія. Историческіе очерки«. Důležité jsou dále jeho rozbory nových vědeckých prací, Stasova o vzniku ruských epických písní, o spise Or. Millera o Ilji Muromcovi a zvláště o znamenitém prvním spise Alexandra Veselovského, který způsobil převrat v ruské vědě. Otištěny jsou ve zprávách o premiích hr. Uvarova sv. 12, 14 a 16. Přese všecku svou objektivnou a ryzí vědeckost idealisoval přece jenom Buslajev ve svých spisech lid a jeho poesii, a toto jeho vynášení poesie lidové, památek jejích neuznávaných a vůbec jeho pozornost k památkám literárním, kteréž sice národ hojně čítal a poslouchal, ale aesthetisující kritika velkopansky zamítala, měla jistý všeobecnější význam. Buslajev vytýká starším literárně-historickým a kritickým směrům aristokratism, protože jen aesthetisují o vynikajících dílech básnických, nemají však smyslu pro to, čímž lid ukájel své potřeby duševní, pro to, co bylo právě podkladem všeho vývoje kulturního a literárního, nevšímají si starých rukopisů, ve kterých ještě neumělým, lámaným jazykem poloruským zapisovali různé pověsti a romány převzaté z jihu prostřednictvím jihoslovanským, neb ze západu prostřednictvím polským, nedbají o to, co lid zpíval a vypravoval, ač básničtí geniové národa nejsilnější dojmy v útlém svém mládí z nich právě dostávali . . . Tento odpor čelil proti mistru a vůdci kritiky ruské, proti Bělinskému. Proti kritice aesthetické, oceňující absolutně díla básnická bez ohledu na okolnosti a poměry, za kterých vznikala, bez ohledu na význam, kterýž měla díla slovesná ve své době, na soudobé obecenstvo postavil Buslajev historicko-filologické studium památek literárních, a pro to studium nebylo valného rozdílu mezi básnickými díly prvního řádu a nepatrnými spisy bez všeliké ceny básnické, neumělými překlady cizích pověstí.

Buslajev jako jeho mistr Jakub Grimm idealisoval počátky života ruského i slovanského; líčil jej v tak vábných barvách, že vzbuzoval jakoby touhu po oněch dávných dobách zlatého věku. Romantismus ve vědě ruské stál proti realismu v poesii a kritice ruské: Buslajev a jeho stoupenci i žáci dostali se takto do příkrého odporu s literárními směry na poč. 60tých let. Buslajev zcela ve šlépějích Grimmových nalézal sledy mythologických tradic, zachované až podnes ve zkazkách a pověrách obecného lidu, odkrýval celý svět podání bájeslovných, zachovaných prý na mnoze z pravlasti indoevropské: dávnověké, předkřesťanské bájesloví žilo prý dále v tradicích lidových, pohádkách, písních epických i obřadních, v pověrách atd.

Za přední pramen bájesloví staroruského považovány písně epické: v epose ruském, v ryzím a samostatném prý plodu ducha ruského rozeznávány tři stupně: náboženssko-mythický, heroický a historický. Epická píseň heroická jest pouhou metamorfosou eposu mythického, v recích staroruských shledávány sledy bohů pohanských atd. Ani písně ani pohádky lidové, ani památky staroruského písemnictví, ve kterých se shledávaly také prameny pro bájesloví, nebyly zkoumány se stanoviska srovnávací literatury, tento požadavek ruští

žáci školy Grimmovské nekladli. Buslajev dočkal se sám doby té, kdy jeho názory o tradicích, o písních a zkazkách lidu ruského, o sledech starého bájesloví byly uznány za odbyté a celé jeho práci o tradicionalní literatuře vykázáno bylo místo již jen v historii ruské vědy. A Buslajev mužně také přiznal vítězství nových názorů nad učením, jím kdysi horlivě hájeným. Když vydal r. 1887. souborně svá pojednání o ruské poesii epické, přiznal to upřímně v předmluvě. Napsalť jmenovitě: »Od té doby (co totiž vydal r. 1861 Исторические очерки a psal pojednání v té knize otištěná) rozšířilo se značně studium národa i co do objemu i co do obsahu, souhlasně s novými objevy ustanovila se také jiná hlediska, která přivedla učence k jiné methodě ve zpracování materialů. Tak řečená škola Grimmovská se svým učením o samostatnosti národních základů mythologie, obyčejů a pověstí, které jsem následoval ve svých pojednáních, musela ustoupiti theorii vzájemného styku mezi národy v tradicích ústních a písemných. Mnohé, co se uznávalo tehdy za zděděnou zvláštnost toho neb onoho národa, ukázalo se nyní jako nahodile převzaté následkem různých okolností, více méně objasňovaných historickými cestami, jimiž se braly vlivy kulturní.« Buslajev uznává práce své za zastaralé, a vydává je pouze jako »materialy pro dějiny vědy o starožitnostech a o lidu.« Toto uznání vlastní dlouholeté úmorné práce vědecké jest jak vzácné ve světě učeném tak v nejvyšší míře čestné pro Buslajeva: jeho povaha jako člověka i jako učence zazářila v tomto vyznání ve světle nejstkvělejším. Ve vývoji ethnografické vědy ruské a vůbec filologie ruské má práce Buslajeva trvalý dalekosáhlý význam. Na základě jeho práce vzrůstala velkolepá již dnes věda ethnografická a literárně historická. Velice významná byla práce Buslajeva nad historickou grammatikou jazyka ruského i nad historií umění ruského. Zde nás zajímala jen jeho činnost ve studiu lidových tradic ruských.

Z vlastního životopisu jeho není mnoho zvláštního poznamenati: vedl tichý život učence a učitele; jako professor moskevské university od r. 1847 do r. 1881 měl zvláště pro svůj znamenitý řečnický dar velký vliv na dorůstající pokolení. Od podzimu r. 1859 do konce r. 1860 přednášel záhy zesnulému následníku Nikolaji Alexandroviču ruský jazyk a literaturu. Jako vynikající učenec měl přední účastenství v literárně vědeckých spolcích, jmenovitě v Moskvě, byl řádným členem cís. ruské akademie věd. A až do konce jeho života provázela ho nadšená láska nejenom jeho žáků, než všech, kdož měli zájem a sympathie pro historicko-filologická studia. Celý jeho život věnován byl výhradně literatuře a vědě. Neuzavíral se sice do svého kabinetu učeneckého, drahé byly jeho srdci vůbec zájmy osvětové, ale pro to, co se nazývá obyčejně politikou, denní zápas politických stran, neměl mnoho smyslu, ač vážné otázky, které měly také nemalý význam politický a byly předmětem vášnivých bojů veřejných, nalézaly v jeho vědeckých pracích někdy i hlučného ohlasu.

Z ostatních prací jeho jsou důležité pro poznání literárního a vědeckého života jeho spisy Мои досуги. Собранныя изъ періодическихъ изданій

мелкія сочиненія r. 1886 ve 2 svazcích a jeho vzpomínky Мои воспоминанія ve Вѣстникъ Европы 1890—92, ve Sborníku Починъ na r. 1895.

J. Polívka.

Lucian Malinowski.

Úmrtím professora krakovské university, Luciana Malinowského, polská filologie ztratila učence velikého významu. Byl' jedním z těch několika lidí, kteří v létech sedmdesátých povznesli polskou vědu filologickou na stejný stupeň, na kterém se nalézala již v celé Evropě západní. Jak známo měla tato filologie dobu rozkvětu v počátcích našeho století, ale brzy po té klesla a byla v úpadku až po nedávné časy. Teprve kolem r. 1870 počala nová era, a jejími původci bylo několik učenců, jak Nehring, Baudouin de Courtenay, Karłowicz, Kryński. Jedním z nich byl také Dr. Lucian Malinowski.

Narozen 27. května 1839 v Jaroszewicích (v kraji Lubelském), naštěvoval gymnasium v Szczebrzeszyně a v Lublině, pak (1862—1866) vyšší školu ve Varšavě, t. ř. »Szkołę główną«. Byla to vlastně universita (tehdy polská), ačkoliv se universitou nenazývala. Tam studoval L. Malinowski klassickou a slovanskou filologii u prof. Květa a Przyborowského. Napsav dissertaci »O nawróceniu Słowian pomorskich przez św. Ottona« obdržel hodnost »magistra nauk filologiczno-historycznych«. Po té co stipendista ministerstva vyučování studoval srovnávací jazykozpyt u Schleichera v Jeně a Webera v Berlíně (1867|8). Od r. 1868 do r. 1870 věnoval se filologii slovanské v Petrohradě u slavisty Srezněvského. Od r. 1870—72 byl supplujícím učitelem na krakovském gymnasiu sv. Anny, při čemž navštěvoval přednášky prof. Bratranka a Tarnowského. Roku 1872. vydal se do Lipska, kde byl žákem Leskiena a Curtiusa; tam též byl povýšen na doktora filosofie za rozpravu: »Beiträge zur slawischen Dialectologie. I. Über die oppelnsche Mandart in Oberschlesien. Leipzig, 1873.« Po návratu do Varšavy učil jazykům klassickým v III. gymnasiu, odtud byl povolán na stolici slovanské filologie na universitě krakovské r. 1877, co professor mimořádný; r. 1883 jmenován prof. řádným. Pro jeho činnost vědeckou jmenovala jej krakovská Akademie Věd řádným členem; byl v ní jednatelem třídy filologické a členem komisse jazykové, anthropologicko-ethnografické a literární. Od r. 1885 byl spoluredaktorem varšavských »Prac filologicznych.« Zemřel dne 15. ledna 1898 následkem srdeční nemoci.

L. Malinowski věnoval se téměř výhradně studiu jazyka polského a v jeho vědecké činnosti lze rozeznávati trojí směr. Prvním bylo bádání jazyka staropolského; druhým prozkoumání lidových nářečí; ty dva směry konečně nalezly syntheze ve statích, jichž účelem bylo objasnění dějin polských výrazův, změny jejich významu a formy.

Památek staropolštiny věku XV. a XVI. vydal prof. Malinowski hojný počet. Kromě velikého počtu gloss vydal dvě sbírky kázání: Kazania Paterka z počátku XVI. věku. a Kazanie na dzień wszech świętych z po-

lovice XV. věku, zbytek velmi důležitý nejen po stránce čistě jazykové, ale také literární, neboť obratným a ušlechtilým slohem znamená veliký pokrok vůči počátkům XV. století; — životopis sv. Blažeje Żywot świętego Błażeja (pol. XV. v.); — sbírku modliteb z konce XV. věku Modlitwy Wacława; několik menších ale pro dějiny kultury významných památek; — ještě několik dní před smrtí předložil v Akademii novou posud neznámou památku staropolského jazyka. Každý zbytek vydával s diplomatickou věrností a přidával k němu velmi důkladný kommentář (o rukopise, grafice a zvláštnostech jazykových) a slovník. Bádal také jazyk pozdějších století, čeho důkazem jest práce O języku komedyj Fr. Bohomolca (stol. XVIII.) Sluší podotknouti, že téměř všechny památky, L. Malinowským vydané, jsou pro dějiny polského jazyka velmi důležité a také i to, že vydání »Modlitw Wacława« r. 1875 bylo vůbec prvním vydáním zbytku polštiny středověké způsobem opravdově vědeckým a novým.

Druhou půdou, na níž L. Malinowski pracoval, byla dialektologie a z části i ethnografie. Byl on prvním, který se obrátil k studiu nářečí lidových. Již v r. 1869 podniknul několikaměsíční cestu po Slezsku, na které sebral hojnou látku pro příští práce dialektologické. Své zkušenosti a pozorování vylíčil ve stati Listy z podróży po Śląsku (v časopise Na dziś Krakov 1871), a o několik let později Zarysy życia ludowego na Śląsku (v varšavském Ateneum 1877). V obou nalézá se hojně látky pro národopisce. K »zarysům« přiložena jest cenná národopisná mapa Slezska. Jazykového materialu, sebraného na cestě, použil ku spracování doktorské dissertace Über die oppelnsche Mundart. Jest to spis po každé stránce dokonalý. Byl to první pokus, aby se polské dialektologii dostalo spracování v celém smyslu toho slova vědeckého a nového, a pokus tento byl úplně zdařilý. Lze v tom díle viděti, jak L. Malinowski bedlivě a pozorně sbíral látku, jak ji výborně roztřídil a zpracoval, i jak důkladné použil transkripce k označení zvláštnosti opolského nářečí. Za Oppelnsche Mundart následovaly jiné studie, w Rozprawach Wydziału filologicznego Akad Umiej. a v varšavských Pracach filologicznych. V r. 1880 Ślady dyalektyczne w oznaczaniu samogłosek nosowych w kilku zabytkach języka polskiego wieku XV. i XVI. (srovnávání s dnešním nářečím v horním Slezsku), pak Głoski nosowe w Kasinie i niektóre inne właściwości tej gwary. R. 1882 Kilka uwag nad mową ludową w Zebrzydowicach, a Studya ślązskie. Studya, bohužel nedokončené, jsou pokusem roztřídění slezských nářečí; první část obsahuje samohlásky nosové. Kromě drobných příspěvků dialektologických jest zaznamenati Zur Volksetymologie (Beiträge zur vergl. Sprachforschung VI. 1869) a převeliký počet dokladů lidového tvarosloví v rozsáhlé práci Studya nad etymologią ludową (Prace fil. I.—III.). Konečně v Rozpr. Akad. r. 1892 O niektórych wyrazach ludowych polskich. Rozpadá se na dvě části. V první dovozuje spisovatel na základech filologických

a z části i ethnografických, že rumunští osadníci bydleli někdys v západním Beskidu; v druhé pak vykládá původ velikého počtu polských lidových slov.

Třetí směr činnosti prof. Malinowského jeví se v rozpravách: Drobiazgi językowe (v každém svazku Prac. fil.), O pochodzeniu wyrazów śće, šće, uśće, ujśće a Przyczynki do historyi wyrazów polskich, vedle výše uvedených prací dialektologických.

Avšak tím nekončí se činnost a význam L. Malinowského. Co člen Akademie a dlouho jediný odborník stále v Krakově bydlící působil k tomu, aby se polskému jazykozpytu dávala v akademických spisech přednost před jinou filologií. Za jeho správy sbírány materialy k vydání slovníka staropolského; jeho zásluhou též bylo, že komisse anthropologicko-ethnografická pečovala o to, aby ve sbírkách národopisných zvláštnosti nářeční byly označovány. — Jakožto professor krakovské university vychoval si mnoho žákův, kteří potom přispěli k čilejšímu bádání jazyka polského; mezi jinými nebožtík Hanusz, Bystroń, Zawiliński, Matusiak, Blatt, Biela a j. Zejména polská dialektologie vděčí mu vznik a rozvoj. Až na nepatrné výjimky téměř všecko, co posud v tom ohledu uděláno, napsali žáci prof. Malinowského, a všichni následovali jeho spis o opolském nářečí, drželi se methody a transkripce, použité v jeho spise »Oppelnsche Mundart«.

Po zemřelém pozůstalo mnoho materialu rukopisného; mezi jiným několik svazků pohádek ze Slezska Jistá část měla býti uveřejněna ve spisech krakovské Akademie.

V Praze, v dubnu 1898.

Stanisław Dobrzycki.

Dialektologické a národopisné práce L. Malinowského mají pro nás bezprostřední důležitost, protože těžiště jejich je ve Slezsku. Všestranný jest jmenovitě obraz lidu slezského v díle »Zarysy życia ludowego na Śląsku«, pruském a těšínském. Shoda v obyčejích a zvycích polských a českých je podivuhodna. Připomínám zde jen obyčej »topení mařany«, »chození s hájkem nebo májkem« a j. Podobně dotýkají se nás bezprostředně studia Malinowského z lidové etymologie, zvláště pak rozbor rumunských slov, která valašskými ovčáky do nářečí polsko-slovensko-moravských zanesena byla. Srovn. mé poznámky v Slov. Pohl'. 1893. Prof. Malinowski prodléval r. 1881 v Praze a pracoval v kapit. knihovně na Hradčanech. Od té doby poutalo ho nejsrdečnější přátelství s prof. Jar. Gollem, s nímž si nepřetržitě od roku 1881 až do r. 1897 dopisoval. Listy prof. Malinowského jsou pro nás velmi zajímavy — a proto ještě dlouho nemohou se státi publici juris. Obšírný článek o L. Malinowském napsal Hieronym Łopaciński ve Varšavském »Kuryeru niedzielném« II, 1898, č. 6—10. Za upozornění a zprávy vzdávám vřelé díky prof. Jar. Gollovi. *Pastrnek.*

OBSAH.

Strana

H. Máchal, O některých knížkách lidového čtení 1
A. Černý, Mythické bytosti lužických Srbů 26
Vl. Havelková a L. Niederle, Ukázky památek Národop. Musea Českoslov. . . . 33
K. Kadlec, Studium obyčejového práva na Rusi 38
M. Václavek, Moravské Valašsko v písemnictví českém i cizím 49
Fr. Pastrnek, Z nejvýchodnějších nářečí uherskoslovenských 60
L. Niederle, Mistři cechu hrnčířského v Novém Městě nad Váhem 66
J. Matiegka, Počátky a postup anthropologického studia obyvatelstva zemí českých 72

Materialy:

I. Z »Příspěvků národop. sebr. bohoslovci Královéhradeckými« pro NVČ. Sbírka P. Štěpána Bobka 85
II. Knížka aneb spis o pokladech a klenotech atd. vydán od dra Jos. Karáska . . 91

Posudky a zprávy:

J. Polívka, Contes de Damas par J. Oestrup. — Volodimir Hnatjuk, Legendy z Chit. sborn. 100
J. V. Novák, Záturecký A. P., Slovenská přísloví atd. 103
J. Polívka, Etnogr. Zbirnik, zibrav V. Hnatjuk. — Bajki ze wsi Jurkowszyzny, zebr. Z. Rokossowska. — A. N. Afanasjev, Nar. rus. skazki. — Nouveaux contes berbères, rec. par. R. Basset. — N. Sumcov, Etjudy ob A. S Puškině. — Das Motiv von der unterschobenen Braut in der internat. Erzählungsliteratur. von P. Arfert. — Ueber das Fortunatus-Märchen von B. Lazár. — Jakob Freys Gartengesellschaft, herausg. von J. Bolte . . 107
E. Kovář, O. F. Vaněk, Animismus. — A. Hauffen, Einführung in die deutsch-böhm. Volkskunde. — R. Andree, Braunschweiger Volkskunde. — Th. Achelis, Moderne Völkerkunde. — E. Grosse, Die Formen der Familie u. die Formen der Wirtschaft 126
Jos. Zubatý, Bibliografie národopisu baltského za r. 1897. 133
Bibliograne za r. 1896 136

Vzpomínky:

F. Iv. Buslajev (J. Polívka) 184
Lucyan Malinowski (Stan. Dobrzycki) 189

Věstník Národopisného Musea Československého.

KVĚTEN 1898. ČÍSLO 2.

VĚSTNÍK

NÁRODOPISNÉHO MUSEA ČESKOSLOVANSKÉHO

VYDÁVA

RADA NÁRODOPISNÉHO MUSEA ČESKOSLOVANSKÉHO.

Jednatelská zpráva Rady Národopisného Musea Československého.

V uplynulém právě správním roce Národopisné Musem Československé může zaznamenati některé události zvláště významné a pro Museum svrchovaně prospěšné. Ovšem ideál, k jakému se nesly snahy rady musejní hned od počátku Národopisného Musea Československého, totiž míti velké museum národopisné, důstojné národa československého, důstojné jeho prací a významu v rozvoji vzdělanosti všeobecné, museum, které by odpovídalo také hojnosti památek národopisných, dosud mezi lidem československým uchovaných — takovým museem pořád ještě naše Národopisné Museum Československé není.

Úsilí a snahy v tomto smyslu podniknuté nedočkaly se příznivého výsledku. Počaté v loni vyjednávání v té příčině, aby se sloučily jednotlivé ústavy stejného snažení a účelu v jeden veliký celek, nevedly bohužel k cíli.

Neuskutečněna také druhá hlavní snaha rady musejní, aby Národopisné Museum Československé získalo stálý stánek pro sbírky musejní, čímž zdárný vývin musea uveden byl by na pevný základ. Podnikány sice kroky při každé příležitosti, aby sbírky tyto dostaly se pod vlastní střechu. Žádost rady musejní o přiměřené místo na pozemku c. k. dvorního eráru již dvě léta čeká na své vyřízení; Národopisné Museum Československé ucházelo se kromě toho u městské rady pražské o některou z budov, které mají býti pro svou uměleckou cenu zachovány. Mezi jiným letos na jaře podána žádost, aby kostelík sv. Václava, který by se jinak sotva asi zachoval, byl darován pro Národopisné Museum Československé nebo aspoň na 50 let k tomu účelu mu propůjčen. Žádost rady musejní sice posud nebyla vyřízena, ale rada musejní kojí se nadějí, že tentokráte již nebude oslyšena a že městská rada král. hlav. města Prahy osvědčí svou přízeň ústavu, který bude jí k ozdobě i ku prospěchu.

Stavbu budovy rada musejní nespouští s očí. Za tím účelem usnesla se, aby z jmění musejního založen byl zvláštní stavební fond, k němuž pravidelně má se přispívati po 2000 zl. ročně. Za loňský rok připadlo tedy tomuto fondu i s úroky 2053 zl. 69 kr.

Kromě toho rada musejní podala na návrh správce p. Dra Niederla a po zpracování důkladného plánu od osvědčených sil pp. F. Tallowitze a F. Schlägra a p. pokl. Häuslera žádost za povolení věcné loterie, jejížto výtěžek věnoval by se stavebnímu fondu. Témuž účelu přikázána bude částka, která vyplyne Národopisnému Museu Československému

*

při letošní výstavě architektury a inženýrství. Národopisná Společnost Československá spolu s radou Národopisného Musea Československého dostala totiž po delším usilování od zemského výboru král. Českého Československou ves po dobu trvání výstavy ve svou správu. Poněvadž výkonný výbor téže výstavy nemůže se bez rozsáhlé prostory na dědině obejíti, předána mu k jeho žádosti od obou korporací vesnice výstavní. Za propůjčení této vesnice, jakož i za to, že rada musejní odloží po čas trvání výstavy svou loterii k vůli loterii výstavní, dostane od výkonného výboru výstavy architektury a inženýrství náhradu 5000 zl. a dovolení, že Národopisná Společnost Československá a Národopisné Museum Československé dostanou Československou ves třikrát po čas trvání výstavy k disposici, aby se tam uspořádala (buď v neděli neb ve svátek) na vsi lidová slavnost ve prospěch Národopisného Musea Československého. — Národopisné Museum Československé účastní se při letošní výstavě architektury a inženýrství výstavou lidových staveb. K tomuto účelu dostalo od výkonného výboru subvenci 1000 zl., aby se mohla opatřiti úplnější sbírkou modelů, které by též účelu letošní výstavy dobře vyhovovaly. — Národopisné Museum Československé účastnilo se knižní výstavy Moravského průmyslového musea v Brně, zaslavši tamže 65 lidových zdobených modlitebních knížek.

Starost o oddělení při výstavě architektury a inženýrství na ten čas vystřídala jinou péči rady Národopisného Musea Československého, totiž opatřiti pro bohaté sbírky musejní, které při nynějších obmezených místnostech nemohly přijít k platnosti, místnosti mimořádné, kde by se mohly konati občasné výstavky národopisné.

Rada Národopisného Musea Československého starala se všemožně o to, aby pro ústav jí svěřený získala potřebné prostředky. Podány hojné žádosti o subvenci. A tu z větších úspěchů sluší jmenovati podporu státní v obnosu 2500 zl. povolenou na dva roky podle přípisu c. k. místodržitelství, který zní takto:

Čís. 163.956.

Dle došlého sem výnosu Jeho Excellencí pana c. k. ministra věcí duchovních a vyučování ze dne 6. října 1897 čís. 25.042 ráčil Jeho cís. a král. Apoštolské Veličenstvo nejvyšším rozhodnutím ze dne 2. října t. r. s výhradou ústavního schválení Československému Národopisnému Museu v Praze roční subvenci dva tisíce pět set zlatých z prostředků státních prozatím na rok 1898 a 1899 nejmilostivěji povoliti.

Jest mi potěšením, že mohu ctěnému kuratoriu Národopisného Československého Musea o tomto nejvyšším rozhodnutí tímto sdělení učiniti.

Zároveň žádám na ctěném kuratoriu Národopisného Československého Musea, aby, až bude finanční zákon pro rok 1898 dle ústavy schválen, neobtěžovalo sobě o poukázání subvence na r. 1898 zažádati.

V Praze, dne 23. října 1897.

Za místodržitele:

Brechler m. p.

Peníz tento není ještě vyplacen, poněvadž rozpočtu státnímu nedostalo se dosud ústavního schválení. Proto subvence státní nenachází se v rozpočtu.

Rada musejní s potěšením uvítala tento příspěvek; nejen že se tím zabezpečil lépe finanční stav musea, nýbrž zároveň proto, že tímto způsobem uznána potřeba a kulturní význam našeho ústavu i se strany c. k. vlády.

Některé naše autonomní korporace přicházely jako předešlá léta i v uplynulém roce správním naším žádostem o podporu vstříc. V první řadě sluší zaznamenati příspěvek zemského sněmu král. Českého, který dřívější svou subvenci 2000 zl. proměnil na stálou zatím na 6 let, jak zřejmo z přípisu zemského výboru království Českého:

Čís. $\frac{21041}{21786.}$

Vyřizuje rozpočet zemský na r. 1898 učinil slavný sněm o tamní žádosti ze dne 12. ledna t. r. č. 4. následující usnesení:

»I. Národopisnému museu československému v Praze povoluje se z prostředků zemských roční příspěvek 2000 zl. na dobu šesti let, tdy do konce r. 1903.

II. Do rozpočtu zemského na rok 1898 vkládá se k témuž účelu částka 2000 zl.«

O tom klademe si za čest dáti věděti slavné radě se zdvořilým připomenutím, že povolený příspěvek bude slavné radě na požádání k výplatě poukázán.

V Praze, dne 12. dubna 1898.

Za nejvyššího maršálka zemského:

Lobkowicz m. p.

Dr. Škarda m. p.

Za to dřívější subvence obce král. hlav. města Prahy 1000 zl. snížena byla bohužel letos na 500 zl., kteréžto neočekávané snížení nutilo k uskrovnění se po mnohé stránce, zejména co se týká zakupování předmětů národopisných. Rada musejní oddává se však naději, že snad ještě letošního roku příspěvek obce Pražské dosáhne dřívější výše.

Z jiných munificentních podporovatelů našeho ústavu jmenovati sluší zvláště městskou radu karlínskou, která věnovala Národopisnému Museu Československému příspěvek 500 zl. Ostatní příspěvky jednotlivých obcí, korporací, peněžních ústavů i jednotlivců uvedeny podrobně v přiloženém seznamu.

Příspěvky peněžní

od 1. května 1897 do 30. dubna 1898.

Subvence Zemského výboru	zl.	2000.—
První splátka na subvenci zl. 500·— Král. Vinohradů	»	100.—
Spolek »Budeč«, Radnice, subvence	»	5.—
Museum Domažlice subvence	»	150.—
J. Otto v Praze subvence	»	100.—
Okresní výbor N. Bydžov subvence	»	100.—
Architekt Viktor Beneš, Praha	»	10.—
Město Kolín subvence	»	50.—
Od neznámého	»	—.98
Městská rada v Počátkách subvence	»	25.—
Okres. hosp. záložna na Král. Vinohradech subvence	»	5.—
Okresní výbor Vodňany subvence	»	25.—
Obecní úřad Praskolesy	»	10 —
Výtěžek kraj. výst. v Hořovicích p. Pickhartem	»	20.53
Město Kralupy subvence	»	25.—
Občanská záložna v Pardubicích subvence	»	25 —
Okresní výbor Roudnice subvence	»	100.—
Okresní záložna hosp. Čáslav subvence	»	50.—
Obec Beroun subvence	»	5.—
Město Něm. Brod subvence	»	5.—
Obec Benešov u Prahy subvence	»	10.—
Hosp. okr. záložna Selčany subvence	»	5.—
Město Příbram subvence	»	5.—
Hrabě V. Lažanský příspěvek	»	13.—
Město Karlín subvence	»	500.—
Obec Nusle subvence	»	20.—
Ústř. sbor. spolku vysloužilců Praha subvence	»	5.—
Občanská záložna Smichov subvence	»	10.—
Obec Třeboratice subvence	»	15.—
Občanská záložna Karlín subvence	»	50.—
Obresní výbor v Karlíně subvence	»	100.—
Občanská záložna Slané subvence	»	5.—
Městský důchod Roudnice subvence	»	10.—
Divad. odbor N. V. Č. přebytek pokladniční	»	34.94
Obec Michle dar	»	5.—
Obec Nusle dar	»	5.—
Obec Nusle dar	»	5.—
Obec Pražská subvence	»	500.—
Úhrnem	zl.	4109.45

Kromě darů peněžních dostávalo se Národopisnému Museu Československému též hojně předmětů národopisných. A tu rada musejní s potěšením může konstatovati, že přízeň k našemu národnímu ústavu neutuchá, jak vidno z tohoto

seznamu dárců,

kteří během roku 1897. přispěli sbírkám Národopisného Musea.

Bernard B. v Kladně. — 3 knížky a listiny.
Bíbová Růžena a sl. Smolkova v Praze. Slovenské krajky drhané.
Citerák J., řídící učitel v Čičovicích u Prahy. — Výšivky.
Čermák Karel, Dr. v Břeclavi. — Malování z chalupy Tvrdonické.
Domluvil E., prof. ve Valašském Meziříčí. — Knihu.
Dušek Vavř. J., prof. na Kr. Vinohradech. — Knihu.

Grof Vojtěch v Čisté. — Mísu a šněrovačku.
Grofová Marie v Karlově a Čisté. — Zlatý čepec.
Ginz J. ve Ždánici. — Rukopis.
Horáková M. v Nemyslovicích. — Cínový korbel z r. 1757.
Horníková Anna v Oděse (Rusko). — Starožitný fagot.
Holuby J., ev. farář v Zem. Podhradí. — Slov. džbán z r. 1786.
Hamza Frant., Dr. v Luži. — Řadu knih.
Herain Jan, architekt v Praze. — 90 poutních obrázků.
Hanušova rodina v Kr. Vinohradech. — Starožitný vykládaný stůl, sekretář, psací stůl, prádelník, poprsí Pavla Šafařika, 4 olejové obrazy.
Hippman Karel v Luzernu. — Knihu.
Jirásek Alois, c. k. školní rada v Praze. — Knihu.
Jadzikowski Leon, majitel tiskárny v Kyjevě (Rusko). — Výběr publikací lidové hudby ukrajinské, maloruské a polské.
Královská česká společnost nauk v Praze. — Věstník z r. 1896.
Kučera J., učitel ve Veletinách na Mor. Džbánek z r. 1789.
Kubík Ignác v Čisté. — Holubinku.
Kyselková A. v Brně. — Novou sbírku písní z Brněnska.
Kratochvílová Anna v Žižkově. — Staré kování z mešní skříně z r. 1623.
Kubát Václav v Čisté. — Bruslek.
Košťál Frant. v Čisté. — Zlatý čepec.
Košťálová Anna v Čisté. — Zlatý čepec.
Košťál Hynek v Čisté u Nové Paky. — Špencr, bruslek, loktuši, křestní vínek a stříbrný čepec.
Klazar Ignác v Čisté. — Zlatý čepec s pentlí.
Lejdar Jindřich v Čisté. — 3 holubinky a sklenici.
Lambl J. B., Dr. v Praze. — Plánek sklepa viničného v Žernosekách a otisk pečeti chmelařské z Klatov.
Legner V., obchodník ve Skalsku. — Ruční mlýn.
Limenda J. v Bukovině u Čisté. — Stříbrný čepec.
Matice slovenská v Lublani. — Několik knih.
Matice srbská v Budyšíně. — Všechny ročníky svého časopisu.
Matiegka Jindř., Dr. v Praze. — Pásek z čepce z XV.—XVI. stol.
Máslová Anna v Čisté — Špencr.
Nováková Tereza, spisovatelka v Praze. Celou svoji bohatou sbírku výšivek z Litomyšlska.
Nízký Jan z Čisté. — Cínovou kropenku.
Novák J. v Praze. — 2 nádoby, kachel z Čáslavi a 1 fotografii.
Niederle Lubor, Dr. v Praze. — Pět džbánků.
Okresní výbor v Hlinsku. — Knihu.
Obchodní a živnostenská komora v Praze. — Knihu.
Pikhart Ad., c k. soudní adjunkt v Praze. — Starožitný misník z r. 1755, baňku kam. s rytými ornamenty, kolovrat, kleště na oplatky, terakotový reliefek, dva hřebeny vyřezávané a železné křesadlo.
Přikryl Fr. P., kooperator v Soběchlebích. — Nový díl jeho Záhorské kroniky.
Přibíková Marie v Mělníku. — Psané vysvědčení.
Plecháč Jan v Čisté. — Zlatý čepec a holubinku.
Plecháč A. v Čisté. — Cínovou kropenku.
Pudil Em., em. stav. ředitel v Král. Vinohradech. — Středověké nádoby a střepy z Hradu Biliny.
Podskalský Josef, přiručí u p. Rob. Davida v Kr. Vinohradech. — Dvě starožitné knihy.
Plecháčová Anna v Čisté. — Zlatý čepec a ho'ubinku.
Redakce »Národopis. Sborníku« v Hořicích. — 1 exemplář Hořického Sborníku.
Stejskalová Marie v Uh. Brodě. — Knihu.
Smyčka J. MUDr. v Litovli (Morava). — Řadu nábytku a nářadí Hanáckého a sprostředkoval darování množství jiných předmětů.
Střízek Čeněk, za národopisný odbor v Plzni. — Rozličné předměty.
Stránský Frant. v Čisté. — Zlatý čepec s pentlí.
Scheiner Jos. Dr. v Praze. — 6 knih.
Šubert F. A., řed. Nár. Divadla v Praze. — 40 fotografií výšivek z N. V. Č.
Schreiber Karel v Čisté. — Ženský kabát.
Štilec Josef v Čisté. — Zlatý čepec.
Štilec Jan v Karlově u Čisté. — Šněrovačku.
Stilec Jiří v Čisté u N. Paky. — Šněrovačku, sukni, fěrtoch a holubinku.
Trejbal Jaroslav, barvíř a hostinský v Rokycanech. — 13 starých tiskařských desek.
Tůma Josef, říd. učitel v Hnědkovicích u Dol. Kralovic. — Sluneční hodiny.
Tom Ant. v Čisté. — Zlatý čepec.
Tadra F. v Praze. — Knihu
Tillmanová Anna v Čisté. — Holubinku.
Vajsová Marie v Čisté. — Zlatý čepec.
Vaněk J., inž. v Praze. (Sebrala paní Hermina Velflíková v Březnici.) — Dva čepečky dětské, 8 bílých holu-

binek, 6 plen bílých, 2 šátečky, kabát selský a čepec domažlický.
Vašák J., spisovatel v Praze. — Starou minci.
Vlastenecké museum v Olomouci. — Řadu krásných výšivek.
»Vltavan«, spolek v Praze. — Modell plavebního voru.
Wanklová Madlenka v Kr. Vinohradech, — Chorvatská kamna a různé domácí nářadí chorvatské.
Widrmannova rodina v Nákle (Morava). — Malovanou truhlu a lavici.
Weinzierl Robert, rytíř v Praze. — Starožitnou jehlici.
Zaplatílek Frant. v Čisté. — Dva talíře.
Zeifart J. v Čisté. — Kožíšek.
Zíbrt Čeněk Dr. — 4 brožurky.
Zavadilová A., prostř. pí. L. Bakešové v Ořechovičkách. — Hedv. zástěru a samet. vyš. kordulku.
Ždímal Josef v Čisté. — Bílou peřinku

Všem podporovatelům a dárcům rada musejní tuto vzdává znovu své vřelé díky. Rada musejní chová vřelé přání, aby i jinde Národopisné Museum Československé těšilo se přízni, jaké jakožto ústav národní opravdu zasluhuje. Tak při hojných již nyní odkazech k účelům národním nepamatováno na tento ústav, jenž přece spočívá tak v duchu českého národa. Rada musejní sice podniká vše, co by k porozumění myšlénky Národopisnému Museu Československému mohlo přispěti. Je podporováno, což dlužno se zvláštními díky vytknouti, skoro všemi našimi listy, které otvírají ochotně sloupce své zprávám o Národopisném Museu Československém a o Národopisné Společnosti Československé. Rada musejní vešla ve vyjednávání se spolkem ku povznesení návštěvy cizinců, aby Národopisné Museum Československé vešlo i za hranicemi ve známost; chce zejména při letošní výstavě uchopiti se některých prostředků reklamních, aby takto Národopisné Museum Československé stalo se známějším.

Nutno s politováním konstatovati, že i návštěva Musea pokud se placených lístků týče proti letům předcházejícím značně klesla. Bylať návštěva jen od 1480 platících osob. Ve dni, kdy je vstup volný, návštěva neochabla; vydáno v celku 12.377 vstupenek volných; tedy dohromady navštívilo museum 13.857 osob.

Za to užívá se knihovny musejní, která odbory vědecké, spadající v obor působnosti Národopisné Společnosti Československé a Národopisného Musea Československého má zastoupeny nejúplněji ze všech bibliotek pražských, hojnější měrou. V celku dochází 95 časopisů různojazyčných. Knihovna byla uspořádána a katalogisována. Zavedeno v ní pravidelné úřadování od 11—12 hod.

Z vědeckých publikací rada musejní spolu s Národopisnou Společností Československou vydala letos 2. svazek Sborníka národopisného vedle »Věstníka musejního«.

Vědecké vzdělání rada musejní chtěla podporovati v širších vrstvách též rozšiřováním plastických map jednotlivých okresů, krajů atd., pořízených podle velké plastické mapy Mařatkovy, která byla na Národopisné Výstavě Československé. Za velmi levnou cenu lze je zejména pro knihovny školní, spolky turistické a j. u správy musejní získati.

Několiv slov ještě k připojenému výkazu pokladničnímu.

Zakupování předmětů nedělo se již tak hojně jako léta předešlá, kdy v první době trvání Národopisného Musea Československého bylo nutno pořídíti základ pro všechna odvětví národopisu československého. Nyní lze ovšem sbírky dřívější jen doplňovati. Povoleno k tomuto účelu 600 zl., kteryžto rozpočet překročen byl mimořádně o 72 zl. 49 kr.

Podobně dlužno odůvodniti položku »Různá vydání« (511 zl. 51 kr.). Položka tato vzrostla hlavně tím, že do ní zařaděny mimořádné práce na výstavě, spojené hlavně s prodáváním materialu zbylého po Národopisné Výstavě Československé. Rubrika »Tiskopisy« je tak značná (926 zl. 70 kr.) proto, že v loňském roce placena byla též vydání za tiskopisy z let předešlých. Jiné rubriky zvláštního vysvětleni nepotřebují.

Na konec slovo o správě musea.

Rada musejní skládala se z těchto členů: z předsedy pana řed. F. A. Šuberta, místopředsedy pana škol. rady Aloise Jiráska, pokladníka p. Artura Häuslera, jednatele pana Dra J. Jakubce, zapisovatele pana MUDra Fr. Hamzy a členů: prof. O. Hostinského, prof. F. Pastrnka, Dra J. Matějky, arch. Jana Heraina, arch. V. Roštlapila, Dra Jos. Scheinera a hrab. Vl. Lažanského. Konala 18 schůzí a vyřídila na 200 došlých různých záležitostí.

Kromě toho podle řádu Rady musejní mají právo vysílati do rady svého zástupce se všemi právy jako ostatní členové všecky ty korporace, které věnují nejméně 1000 zl. Národopisnému Museu Československému stálé roční subvence. Za tou příčinou požádány c. k. vláda a zemský výbor, aby od příštího roku správního jmenovaly své delegáty do rady Národopisného Musea Československého.

Personál Musea skládal se: ze správce Dra L. Niederla (v první polovici správního roku), assistenta MUC. Jos. A. Jíry, kustodky pí. Vlasty Havelkové, kanc. úředníka Jos. Vaníka, sluhy Fr. Šimečka a dozorců Vojt. Gregora a Václ. Malého.

Ve vedení ústavu nastaly jisté změny. Dřívější správce, pan un. doc. Dr. L. Niederle, vzdal se 1. listopadu 1897 definitivně svého úřadu. Rada musejní oceňujíc zásluhy o Národopisné Museum Československé vyslovila mu za tuto blahodárnou činnost při Národopisném Museu Československém své díky. V době následující svěřena správa Musea assistentu p. Jírovi. Pro budoucí rok má však rada již zabezpečenu vynikající sílu odbornou.

Podle řádu Rady musejní nastávají nyní některé změny. Především odstupují předseda a místopředseda, kteří mají být pravidelně voleni na jeden rok.

Kromě toho má se znova provésti volba čtyř členů rady, kteří buď odstoupili nebo byli vylosováni, a sice z každé kurie dva. Letos odstupují pp. školní rada prof. Alois Jirásek a MUDr. Fr. Hamza, zvolení z valné hromady Národopisné Společnosti Československé. Ze členů zakládajících byli vylosováni pp. pokl. A. Häusler a Dr. Jos. Scheiner.

V Praze dne 15. května 1898.

Dr. Jan Jakubec,
t. č. jednatel.

Rozpočet na správní rok 1897—98.

	zl.	kr.	zl.	kr.
Vydání.				
Služné a mzdy	2800	—		
Na zakoupení předmětů	600	—		
Poštovné, tiskopisy a kanc. potřeby . .	200	—		
Telefon, palivo, svítivo a drobné různé .	400	—		
Věstník Národopisný	100	—		
Sborník Národopisný	700	—		
Dotace stavebnímu fondu	2000	—		
Poplatek z místností musejních	430	—		
Knihovna	100	—		
Nájemné na dočasné výstavky	600	—		
Nepředvídané výlohy	300	—		
	8830	—	8830	—
Příjmy.				
Subvence státní	2500	—		
» zemská	2000	—		
» Města Prahy	500	—		
» různé ostatní	1000	—		
vstupné	300	—		
úroky z ulož. fondů	250	—		
	6550	—	6550	—
nekrytý schodek			2280	—

Přehled pokladniční od 1. května 1897 do 30. dubna 1898.

Příjem — **Vydání**

1897	Zálohy národ. výst. Česk.		Dary a subv.		Vstup. a kat.		Úroky		Prod. mater.		Plast. mapa		Úhrnem		Zak. předměty		Knihy a vaz.		Pošta, dovoz a kanc. potřeby		Růz. vydání		Služné a mzdy		Palivo, světlo a telefon		Sborník národopis.		Tiskopisy		Plast. mapa		Činže		Úhrnem	
	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.	zl.	kr.
Květen	—	—	2000	—	82	—	—	—	460	—	—	—	2542	—	39	—	—	—	10	94	13	98	325	86	3	04	304	50	3	40	—	—	—	—	700	72
Červen	—	—	255	—	53	42	—	—	60	—	—	—	368	42	17	—	23	95	4	14	3	48	386	66	—	—	16	75	—	—	—	—	—	—	451	98
Červenec	689	35	100	—	13	10	—	—	—	—	—	—	802	45	—	—	—	—	8	50	41	84	216	35	2	38	—	—	918	80	150	—	—	—	1337	87
Srpen .	—	—	—	—	19	42	—	—	—	—	—	—	19	42	2	40	—	—	6	28	2	02	325	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	336	08
Září . .	—	—	—	—	20	68	—	—	—	—	—	—	20	68	—	—	—	—	—	56	7	54	149	54	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	157	83
Říjen .	350	—	190	98	18	02	—	—	—	—	300	—	859	—	16	97	12	13	—	85	31	01	259	85	7	58	—	—	4	50	82	—	429	76	844	65
Listopad	—	—	55	53	9	21	40	—	241	20	—	—	345	94	45	17	5	—	4	50	16	68	210	—	8	72	—	—	—	—	—	—	—	—	290	07
Prosinec	800	—	200	—	3	21	—	—	—	—	—	—	1073	21	212	33	—	—	23	50	115	80	210	—	9	7	356	50	—	—	—	—	—	—	927	92
1898																																				
Leden .	—	—	568	—	8	30	—	—	15	25	—	—	591	55	73	50	20	80	9	10	124	81	210	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	438	21
Únor .	—	—	175	—	12	30	—	—	—	—	—	—	187	30	33	92	—	60	8	15	41	35	181	60	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	290	62
Březen	—	—	49	94	5	—	—	—	—	—	—	—	54	94	90	—	—	—	8	38	46	49	159	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	304	27
Duben .	300	—	515	—	14	11	212	21	—	—	—	—	1041	32	142	20	—	—	14	90	66	51	160	—	—	—	163	88	—	—	—	—	—	—	547	49
	2139	35	4109	45	258	77	252	21	776	45	300	—	7906	23	672	49	62	48	99	80	511	51	2794	26	57	08	841	63	926	70	232	—	429	76	6627	71

Výkaz pokladniční od 1. května 1897 do 30. dubna 1898.

		zl.	kr.
Zůstatkem 1. května 1897		5416	75
celkový příjem od 1. května 1897 do 30. dubna 1898		7907	25
		13323	98
celkové vydání za tuto dobu		6627	71
	zbylo	6696	27
Zůstatek tento se skládá:			
z fondu stavebního	zl. 2.053·69		
» základního	» 4.082·36		
hotovost u pokladníka	» 511·91		
» » assistenta	» 48·31		
stav pokladny 1. května 1898	zl. 6.696·27		
Oba fondy jsou uloženy v živnostenské bance na vinkulované 4% knížky spořitelní.			
Od počátku až do 30. dubna 1898 vydáno celkem:			
na instalaci Musea	zl. 3.185·19		
» zakoupení předmětů	» 7.869·02		
» knihovnu	» 176·74		
	zl. 11.230·95		

Josef Ort a Dr. K. Plischke,
revisoři.

A. Häusler,
t. č. pokladník.

Jednatelská zpráva výboru Národopisné Společnosti Československé.

Činnost Společnosti směřovala v uplynulém správním roce hlavně k zvelebení Sborníku a k rozhojnění počtu členstva. Výsledek posledně jmenované snahy byl velmi potěšitelný, tak že má nyní společnost kromě 37 členů zakládajících a 6 přispívajících — 269 členů činných. Přibylo tedy za minulý rok 221 členů.

Není pochybnosti, že k tak potěšitelnému výsledku značně přispělo vydání I. svazku Sborníku, v němž mohla naše Společnost podati částečný positivní výsledek svých snah. Proto také Sborníku věnováno v poradách výboru nejvíce pozornosti. V dubnu vydán byl druhý svazek s příspěvky J. Polívky, A. Šolty, Jos. L. Holubyho, Jos. Klvaně, A. Krause, s četnými posudky nových prací vědeckých a podrobnou bibliografií tradicionální literatury za rok 1896 (od prof. Polívky). Třetí svazek Sborníku již se tiskne a dostane se co nevidět do rukou členstva a veřejnosti.

Ze sekcí může se vykázati positivním výsledkem své činnosti odbor antropologický. Dokončeno v něm zpracování statistiky mládeže pražské a vydáno Drem. Matějkou v Rozpravách České Akademie pod názvem »Vzrůst, vývin, tělesné vlastnosti a zdravotní poměry mládeže král. hlav. města Prahy.« Zpracování statistiky venkovské mládeže valně pokročilo.

Jak již oznámeno ve Věstníku, podala Národopisná Společnost Československá spolu s Národopisným Museem Československým žádost Zemskému výboru za propůjčení výstavní dědiny ku pořádání slavností lidových. Žádost byla vyřízena tak, že od 1. dubna do konce října t. r. lze vesnice stále používati. První slavnost pořádala se již ve dnech Svatojanských, jiné budou následovati.

Z vnitřních záležitostí oznamujeme, že byla uzavřena nová smlouva s tajemníkem Společnosti Drem. Kovářem, jenž bohužel záhy těžce onemocněl. Dlouho se vlekoucí choroba jeho byla vedle pohnutých poměrů veřejných jednou z hlavních příčin, že Společnost nemohla v tomto roce přistoupiti k vykonání úkolů, jež si byla v různých výborových poradách, konaných před prázdninami, vytkla.

Za těžce nemocného Dra. Kováře, jenž si dobyl vynikajících zásluh o Společnost zejména svou činností v redakci Sborníku, převzal prozatímně funkci tajemníka Dr. J. Matějka.

V uplynulém správním roce jmenoval výbor první dopisující členy Národopisné Společnosti Československé: Dra. Arnošta Muku, redaktora »Časopisu Maćicy Serbskeje« a »Lužice« ve Freiberku, a Dra. Jana Karłovicze, redaktora »Wisły« ve Varšavě.

Krom toho jmenoval také prvního venkovského jednatele, MUDra. Frant. Hamzu, jenž slíbil založiti v Luži místní odbor N. S. Č. Tím učiněn počátek organisace činnosti národopisné mimo Prahu. Další provedení této organisace bude vedle péče o Sborník jedním z hlavních úkolů Společnosti v nastávajícím správním roce. Od činnosti venkovských odborů, řízené z ústředního výboru pražského, slibuje si Společnost dobré ovoce pro své vědecké cíle i pro Museum.

V Praze, 15. května 1898.

Adolf Černý,
t. č. jednatel.

	zl.	kr.		zl.	kr
Zůstatkem z miuulého roku	174	45	Honoráře za I. Sborník	304	50
Příspěvky a dary (v tom přísp. zakl. člena) .	1057	—	Tiskopisy a pod.	596	86
Subvence Rady N. M. Č. na I. Sborník . . .	700	—	Poštovné	155	63
			Remunerace úředníku a sluhovi	185	—
			Provise tajemníkovi ze člen. příspěvků . . .	287	60
			Mimořádná odměna tajemníku Dru. E. Kovářovi za činnost při redakci Sborníku a získávání členů	200	—
			Příspěvek zakl. člena Museu	40	—
			Drobné vydání	2	52
			Zůstatkem	159	34
	1931	45		1931	45
Zůstatkem	159	34			

V Praze, dne 30. dubna 1898.

Jos. Ort a MUDr. **Lad. Haškovec**,
revisoři.

Dr. Jos. Zubatý,
t. č. pokladník.

Drobné zprávy.

Valná hromada N. S. Č. Národopisná společnost československá konala svou řádnou výroční valnou schůzi dne 22. května 1898 o 10. hod. dop. v sále »Umělecké Besedy.« Po zahájení valné hromady předsedou p. prof. O. Hostinským přikročeno ku zprávám o činnosti Společnosti i Musea v uplynulém správním roce. Jednatelská zpráva N. S. Č. konstatovala hlavní starost Společnosti o Sborník, krom toho zahájení organisace národopisné činnosti na venkově — zpráva jednatele Rady musejní zase hlavní péči o získání vlastní budovy N. M. Č. Obě, jakož i pokladní zprávy a rozpočet na budoucí rok, byly bez debaty schváleny. V následujících na to volbách zvoleni po návrhu p. řed. Šuberta akklamací: předsedou N. S. Č. prof. Fr. Pastrnek, do výboru prof. O. Hostinský, kons. rada P. Wurm, J. Jakubec, P. Sobotka, prof. J. Polívka, Dr. L. Niederle a Ad. Černý; za náhradníky pí. Havelková, dr. V. Tille a dr. K. Plischke; za revisory účtů J. Ort a MUDr. Haškovec. Letos dle řádu Rady musejní došlo také k jejím doplňovacím volbám; odstoupili totiž pp. školní rada Al. Jirásek a MUDr. Fr. Hamza a vylosováni byli pp. Dr. Scheiner a A. Häusler. Za odstupující členy zvoleni byli pp. Dr. Lubor Niederle a Dr. K. Plischke, Dr. Scheiner a A. Häusler pak zvoleni opětně. Na to k návrhu výboru zvolen valnou hromadou za člena zakládajícího sekční chef v ministerstvě kultu a vyučování, p. prof. Ant. Rezek. Výše členského příspěvku pak k návrhu výboru stanovena jako loni, totiž 2 zl. a na Sborník 1 zl. Ku konci schůze učinil p. řed. Šubert návrh, aby těžce nemocnému, o Společnost velezasloužilému tajemníku Dru. E. Kovářovi projeveno bylo jménem valné hromady přání rychlého zotavení, což jednomyslně schváleno. Po uzavření valné hromady konána hned schůze vědeckých sekcí Společnosti, v níž zvoleni za předsedy jako loni pp. Dr. J. Matiegka, prof. Zubatý, prof. Máchal a arch. Herain.

Z Rady N. M. Č. Ve schůzi Rady dne 25. května zvolen za předsedu p. prof. Ot. Hostinský, za místopředsedu p. řed. Fr. A. Šubert, jednatelem Dr. Lubor Niederle a zapisovatelem Dr. K. Plischke. Jménem ostatních členů Rady vyslovil nově zvolený předseda panu řed. F. A. Šubertovi, jenž dle řádu Rady s místa předsednického tohoto roku odstoupil, vřelé díky za jeho neocenitelné služby, jež Museu prokázal a jež ovšem sahají až k samému vzniku Národopisné Výstavy Československé. Vždyť jako výstava, tak i museum bylo jeho myšlenkou, o jejíž stělesnění přičiňoval se s veškerou svojí energií a obětavostí.

Z výboru N. S. Č. Ve schůzi výboru N. S. Č. dne 3. června zvoleni za místopředsedy pp. prof. Dr. Ot. Hostinský a kons. rada P. Wurm, jednatelem Adolf Černý a pokladníkem prof. Zubatý. Úřad tajemníka za nemocného Dra. Em. Kováře přijal p. Dr. J. Matiegka. Krom toho zvolil výbor za archiváře p. arch. Heraina a za knihovníka p. Dra. J. Jakubce.